Betænkning
om

Børns retsstilling

- Har et barn ret til 2 forældre?
- Skal gifte og ugifte samlevende par og deres børn ligestilles?
- Skal en mand have ret til at blive far til sit barn?
- Hvordan skal det fastslås, hvem der er et barns far?
- Skal ugifte samlevende par have fælles forældremyndighed?
- Hvem skal være far og mor ved kunstig befrugtning?
- Har en surrogatmor (rugemor) pligt til at aflevere sit barn?

DET ADMINISTRATIVE
BIBLIOTEK
850001947757

Delbetænkning afgivet af
Justitsministeriets Børnelovsudvalg

Betænkning nr. 1350

København 1997

Kronologisk fortegnelse over betænkninger

1996

1304 Oplæg til en ny iværksætterpolitik.
1305 Lægers tavshedspligt og videregivelse af helbredsoplysninger
1306 Demokrati og åbenhed om pensionsinstitutternes investeringsbeslutninger
1307 Betænkning fra Hovedstadskommissionen om hovedstadsområdets fremtidige struktur (betænkning + 3 bind materialesamling)
1308 Betænkning om Geocenter
1309 Betænkning fra udvalget om natur, miljø og EU's landbrugspolitik
1310 Regulering af reklameadgang for sundhedsydelser
1311 Betænkning om børn og unges brug af massemedier
Medieudvalgets betænkning nr. 3
1312 En fremtid for dansk skibsfart
1313 Serviceuddannelsen
1314 Betænkning om fangstindberetning og datasystemet i dansk fiskeri
1315 Betænkning om undersøgelsesorganer
1316 Kommunale erhvervsskatter og udligning.
Rapport fra arbejdsgruppen om evt. inddragelse af selskabsskat og dækningsafgift i udligningen
1317 Forskningsrådenes sagsbehandling m.m. - Habilitet, begrundelse, åbenhed og eksterne bedømmere
1318 Betænkning for udvalget om revision af lov om arbejdsretten
1319 Domstolsudvalgets betænkning + bilag
1320 Betænkning om medierne i demokratiet + bilag
1321 Betænkning om inkassovirksomhed
1322 Betænkning om undervisning af asylansøger børn
1323 Betænkning om Haager -konventionen om international adoption af børn
1324 En analyse af sygehuskapaciteten i hovedstadsområdet
1325 Patienters klageadgang på sundhedsområdet
1326 Ikke offentliggjort
1327 Betænkning om budgetlægning for kirkekasserne mv.

1997

1328 Betænkning om elektronisk Statstidende
1329 Udfordringer i sygehusvæsenet
1330 Betænkning vedrørende samarbejdet mellem retterne og pressen
1331 Lejeforhold
Lejelovskommissionens betænkning
1332 Betænkning om frivilligt socialt arbejde + bilagsdel
1333 Landdistrikternes udviklingsmuligheder
1334 Betænkning om offentlig kostforplejning i Danmark
1335 Betænkning om information og samtykke i forbindelse med forsøg
1336 Tilgængelighed for alle
1337 Integration
1338 International adoption
1339 Frist- og forældelsesregler
1340 Forslag til en national strategi for fiskeriforskningen
1341 Småsagsudvalgets betænkning
1342 Information til tiden
1343 Betænkning om forlystelser
1344 Betænkning om spil på forlystelsessteder, i restaurationer og foreninger
1345 Behandling af personoplysninger
1346 Betænkning om revision af lov om patientforsikring
1347 Betænkning om bibliotekerne i informationssamfundet + bilagsdel
1348 Betænkning om instansordningen i civile retssager
1349 Betænkning om aktindsigt i personalesager

Statens Information
Nørre Farimagsgade 65 Postboks 1103 1009 København K
Telefon 33 37 92 28 Fax 33 37 92 80

Ex 3

Betænkning
om
Børns retsstilling

- Har et barn ret til 2 forældre?
- Skal gifte og ugifte samlevende par og deres børn ligestilles?
- Skal en mand have ret til at blive far til sit barn?
- Hvordan skal det fastslås, hvem der er et barns far?
- Skal ugifte samlevende par have fælles forældremyndighed?
- Hvem skal være far og mor ved kunstig befrugtning?
- Har en surrogatmor (rugemor) pligt til at aflevere sit barn?

Delbetænkning afgivet af
Justitsministeriets Børnelovsudvalg

Betænkning nr. 1350

København 1997

34.51/

Købes hos boghandleren
eller hos Statens Information, Publikationsafdelingen
Postboks 1103, 1009 København K
Tlf. 33 37 92 28, Fax 33 37 92 80
100,- kr. inkl. moms

Tryk: Interprint A/S

ISBN 87-601-3113-6

Indholdsfortegnelse

I. Indledning 13

1. Udvalgets kommissorium 13
2. Udvalgets sammensætning 15
3. Udvalgets arbejde 17

II. Udvalgets hovedsynspunkter og forslag 23

1. Oversigt over udvalgets forslag 23
2. Faderskab 24
   2.1. Faderskab som status, der udløser retsvirkninger 24
   2.2. Betydningen af de nye retsgenetiske muligheder 25
   2.3. Faderskab til gifte kvinders børn 27
      2.3.1. Den gældende pater est-regel 27
      2.3.2. Udvalgets vurdering og kritik af reglens praktiske virkninger 28
      2.3.3. Udvalgets forslag 31
   2.4. Faderskab til ugifte samlevende pars børn 33
      2.4.1. De gældende regler 33
      2.4.2. Udvalgets overvejelser 34
      2.4.3. Udvalgets forslag 36
   2.5. Faderskab til ugifte enlige kvinders børn 37
      2.5.1. De gældende regler 37
      2.5.2. Udvalgets overvejelser og forslag 38
   2.6. Faderskabssag ved statsamtet 40
      2.6.1. De gældende regler 40
      2.6.2. Udvalgets overvejelser 40
      2.6.3. Udvalgets forslag 40
   2.7. Faderskabssag for retten 42

2.8. Barnets ret til 2 forældre 42
2.8.1. Gældende ret 42
a. Gifte kvinder 42
b. Ugifte kvinder 43
2.8.2. Udvalgets overvejelser og forslag 44
2.9. Udvalgets overvejelser og forslag om moderens oplysningspligt 46
2.10. Faderens ret til at få sit faderskab fastslået (søgsmålsret) 47
2.10.1. Gældende ret 47
2.10.2. Udvalgets overvejelser og forslag 48
a. Søgsmålsret for ægtemænd 48
b. Søgsmålsret for samlevere 49
c. Søgsmålsret for andre mænd end ægtemænd og samlevere 50
2.11. Afgørende hensyn taler imod, at en mand kan blive barnets far 52
2.11.1. Gældende ret 52
2.11.2. Udvalgets overvejelser 53
2.11.3. Udvalgets forslag 54
2.12. Skal det genetiske faderskab søges fastslået i videre omfang end hidtil? 54
2.13. Socialt contra genetisk faderskab 56
2.14. Dom til faderskab 58
2.14.1. De gældende regler 58
2.14.2. Udvalgets overvejelser og forslag 59
2.15. Genoptagelse 60
2.15.1. Gældende ret 60
2.15.2. Udvalgets overvejelser og forslag 60
2.16. Barnets ret til at kende sin genetiske far 63
2.17. Beregning af konceptionsperioden 64
3. Fælles forældremyndighed for samlevende forældre 65
3.1. Gældende ret 65
3.2. Udvalgets overvejelser og forslag 66
4. Andre retsvirkninger af faderskab 68
5. Bortkomne børn 70
6. Faderskab ved kunstig befrugtning 70
7. Moderskab ved kunstig befrugtning 71
8. Surrogatmoderskab 72

9. Vejledning 72
10. Lovens detaljeringsgrad 72
11. Administrative konsekvenser 73

III. Hovedpunkter i den historiske udvikling 75

1. Landskabslovene 75
   1.1. Ægtebørn 75
   1.2. Slegfredbørn og horebørn 76
2. Danske Lov 77
   2.1. Ægtebørn 77
   2.2. Slegfredbørn og horebørn 77
3. Naturret. Tiden efter Danske Lov til 1888 77
   3.1. Ægtebørn 77
   3.2. Slegfredbørn og horebørn. Forordningen af 1763 78
4. 1888-loven om forskudsvis udbetaling af børnebidrag. Slegfredbørn og horebørn 80
5. Børneloven af 1908. Børn født uden for ægteskab 80
6. 1937-lovene 82
   6.1. Pater est-reglen 82
   6.2. Børn født uden for ægteskab 82
7. Forarbejderne til børneloven af 18. maj 1960 83
   7.1. Pater est-reglen 84
   7.2. Børn født uden for ægteskab 85

IV. Gældende dansk ret 87

1. Faderskab til børn født af kvinder, der var gift på avlingstidspunktet eller blev gift før barnets fødsel 87
   1.1. Pater est-børn efter børnelovens § 2 88
      1.1.1. Den stærke regel i børnelovens § 2, stk. 1 88
      1.1.2. Den modificerede regel i børnelovens § 2, stk. 2 95
   1.2. Passivitetsreglen i børnelovens § 3 95
   1.3. Anfægtelse af ægtebarnsstatus 96
   1.4. Parternes muligheder for at vedtage faderskabet uden retlig prøvelse 97
   1.5. Insemination m.v. 99
   1.6. Legitimation 100

2. Faderskab til børn født af ugifte kvinder 100
2.1. Anmeldelses- og oplysningspligt 100
2.2. Anerkendelse af faderskab for statsamtet 103
2.3. Faderskabssag ved retten 105
2.4. Betingelserne for dom til faderskab 106
2.5. Anfægtelse 109
2.6. Parternes muligheder for at vedtage faderskabet uden retlig prøvelse 111
2.7. Insemination m.v. 111
2.8. Legitimation ved "kgl. bevilling" 114
3. Moderskab ved forbytning m.v. af børn 114
4. Moderskab i forbindelse med kunstig befrugtning 114
5. Surrogatmoderskab 116

V. Faderskab og moderskab i andre lande 119

1. Faderskab 120
1.1. Norge 120
1.1.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab 121
a. Parterne er gift 121
b. Parterne er ikke gift 122
1.1.2. Søgsmålsret, anfægtelse og genoptagelse 126
1.1.3. Fælles forældremyndighed 129
1.1.4. Sammenfatning 130
1.2 Sverige 130
1.2.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab 130
a. Parterne er gift 130
b. Parterne er ikke gift 131
1.2.2. Søgsmålsret, anfægtelse og genoptagelse 132
1.2.3. Fælles forældremyndighed 132
1.2.4. Sammenfatning 133
1.3. Finland 134
1.3.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab 134
a. Parterne er gift 134
b. Parterne er ikke gift 134
1.3.2. Søgsmålsret, anfægtelse og genoptagelse 135
1.3.3. Sammenfatning 136

1.4. Island 137
1.4.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab 137
a. Gifte og samboende forældre 137
b. Moderen er ugift 137
1.4.2. Søgsmålsret, anfægtelse og genoptagelse 138
1.4.3. Forældremyndighed 139
1.4.4. Sammenfatning 140
1.5. Tyskland 140
1.5.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab 140
a. Moderen er gift - ægtebørn 140
b. Moderen er ugift - uægte børn 140
1.5.2. Søgsmålsret, anfægtelse og genoptagelse 141
1.5.3. Forældremyndighed 143
1.5.4. Reformovervejelser 143
1.5.5. Sammenfatning 144
1.6. Spanien 144
1.6.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab 144
a. Parterne er gift 144
b. Parterne er ikke gift 145
1.6.2. Søgsmålsret, anfægtelse og genoptagelse 145
1.6.3. Sammenfatning 146
1.7. England 147
1.7.1. Faderskab 147
1.7.2. Fælles forældremyndighed 148
1.7.3. Sammenfatning 149
1.8. Frankrig 149
1.8.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab 149
a. Gifte pars børn 149
b. Ugifte pars børn 150
1.8.2. Fælles forældremyndighed 150
1.8.3. Sammenfatning 151
1.9. Canada 151
1.9.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab 151
a. Generelt om Canada 151
b. Særligt om Ontario 151
1.9.2. Søgsmålsret, anfægtelse og genoptagelse 152
1.9.3. Sammenfatning 153
1.10. Califonien 153
1.10.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab 153
1.10.2. Søgsmålsret 156
1.10.3. Sammenfatning 157

1.11. Australien 157
1.11.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab 157
a. Parterne er gift 157
b. Parterne er ikke gift 157
c. Formodninger 158
1.11.2. Sammenfatning 158
2. Faderskab og moderskab ved kunstig befrugtning 158
2.1. Norge 158
2.1.1. Moderskab 158
2.1.2. Faderskab 160
2.2. Sverige 161
2.2.1. Moderskab 161
2.2.2. Faderskab 161
2.3. Finland 161
2.3.1. Moderskab 161
2.3.2. Faderskab 162
2.4. Island 162
2.5. Tyskland 162
2.5.1. Moderskab 162
2.5.2. Faderskab 163
2.6. Spanien 163
2.7. England 164
2.7.1. Moderskab 164
2.7.2. Faderskab 164
2.8. Frankrig 165
2.8.1. Moderskab 165
2.8.2. Faderskab 165
2.9. Canada 165
2.10. Califonien 166
2.10.1. Moderskab 166
2.10.2. Faderskab 166
2.11. Australien 166
2.11.1. Moderskab 166
2.11.2. Faderskab 166

VI. De nye retsgenetiske muligheder 169

1. Historisk oversigt 169
2. Den bevismæssige vægt ved fremtidige undersøgelser 170

2.1. Principperne ved retsgenetiske undersøgelser 170
2.2. Faderskabssager med særlige forhold 170
2.3. DNA-undersøgelser 171
2.4. De nuværende retsgenetiske undersøgelser 171
2.5. Retsgenetiske undersøgelser i fremtiden 172
2.6. Sikring af kvaliteten af de retsgenetiske undersøgelser 172
2.7. Antal blodprøver fra parterne 173
2.8. Sikring af identiteten af sagsparter 174
2.9. Udtagelse af blodprøver fra sagsparter 174
2.10. Fremtidig mulighed for udtagelse af andet biologisk materiale fra sagsparter 174
3. Sammenfatning og konklusion 175

VII. Danmarks forpligtelser ifølge konventioner 177

1. Børnerettighedskonventionen 177
1.1. De ved konventionen fastlagte rettigheder 177
1.2. Børnerettighedskonventionens kontrolsystem 179
1.3. Udvalgets vurderinger 180
2. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention 180
2.1. Reglerne i artiklerne 8 og 14 og fortolkningen af disse 180
2.2. Udvalgets vurderinger 182
3. Kvindediskriminationskonventionen 182
4. Europarådets konvention om børns rettigheder 183
5. Udvalgets forslag 183

VIII. Udvalgets lovudkast 185

1. Udkast til børnelov 185
Kapitel 1 om faderskab i forbindelse med anmeldelsen af fødslen 185
Kapitel 2 om faderskabssag ved statsamtet 186
Kapitel 3 om faderskabssag ved retten 189
Kapitel 4 om genoptagelse 190
Kapitel 5 om faderskab og moderskab ved kunstig befrugtning 191
Kapitel 6 om surrogatmoderskab 192

Kapitel 7 om statsamternes vejledningspligt 192
Kapitel 8 om forskellige bestemmelser 192
Kapitel 9 om ikrafttræden m.v. 193
2. Udkast til lov om ændring af retsplejeloven 194
3. Udkast til lov om ændring af lov om forældremyndighed og samvær 198
4. Udkast til lov om ændring af straffeloven 199
5. Udkast til lov om ændring af forskellige love 200

IX. Bemærkninger til udvalgets lovudkast 201

1. Bemærkninger til udkast til børnelov 201
Til kapitel 1 om faderskab i forbindelse med anmeldelsen af fødslen 201
Til kapitel 2 om faderskabssag ved statsamtet 221
Til kapitel 3 om faderskabssag ved retten 243
Til kapitel 4 om genoptagelse 248
Til kapitel 5 om faderskab og moderskab ved kunstig befrugtning 254
Til kapitel 6 om surrogatmoderskab 260
Til kapitel 7 om statsamternes vejledningspligt 261
Til kapitel 8 om forskellige bestemmelser 262
Til kapitel 9 om ikrafttræden m.v. 263
2. Bemærkninger til udkast til lov om ændring af retsplejeloven 265
3. Bemærkninger til udkast til lov om ændring af lov om forældremyndighed og samvær 274
4. Bemærkninger til udkast til lov om ændring af straffeloven 276
5. Bemærkninger til udkast til lov om ændring af forskellige love 278

X. Bilag 279

1. Børnelovsudvalgets statistikundersøgelse 280
1.1. Statsamtsstatistik 280
1.2. Stikprøveundersøgelse 282

1.3. Domstolsstatistik 283
1.4. Bemærkninger til Børnelovsudvalgets statistikundersøgelse 291
1.5. Uddrag af statsamternes statistiske oplysninger vedrørende civilretsområdet til Indenrigsministeriet 293
2. Retsgenetisk Afdelings redegørelse af 14. juli 1997 om afvigelser ved retsgenetiske undersøgelser i faderskabssager 294
3. Loven om kunstig befrugtning 313
3.1. Lov nr. 460 af 10. juni 1997 om kunstig befrugtning i forbindelse med lægelig behandling, diagnostik, forskning m.v. 313
3.2. Sundhedsministeriets vejledning om moderskab og faderskab til par, der ønker foretaget kunstig befrugtning 317
4. Lov om børns retsstilling 319
5. Retsplejelovens kapitel 42 a 324
6. Uddrag af lov om forældremyndighed og samvær 327

I. Indledning

1. Udvalgets kommissorium

Børnelovsudvalget blev nedsat af Justitsministeriet den 13. november 1992 med den opgave at fremkomme med forslag til revision af børneloven. Udvalget fik følgende kommissorium:

"**1.** Lov om børns retsstilling blev vedtaget i 1960. Siden lovens gennemførelse er den kun ændret på enkelte punkter.

Loven indeholder dels regler om faderskab og disse sagers behandling, dels regler om børns forsørgelse.

2. Fødes et barn, medens moderen er gift, bliver moderens ægtefælle automatisk anset som far til barnet, indtil faderskabssag eventuelt anlægges.

Et barn, der fødes af en ugift kvinde, får først en far, såfremt den mand, som moderen opgiver som far, over for statsamtet anerkender faderskabet, eller såfremt faderskabet bliver fastslået under en retssag.

I de sager, hvor der er tvivl om, hvem der er far til barnet, træffes afgørelsen af domstolene efter en vurdering af, hvad man kan anse for bevist med hensyn til moderens samlejeforhold i kombination med en arvebiologisk sandsynlighed for faderskab.

3. Efter børnelovens vedtagelse i 1960 er der sket en meget betydelig udvikling inden for retsgenetikken, og også samlivsmønstrene har undergået store forandringer.

De arvebiologiske bevismidler for negativt at udelukke en mand som far eller positivt at angive en mand som far har i dag en langt højere grad af sikkerhed end de arvebiologiske bevismidler, der var kendt ved børnelovens vedtagelse.

For så vidt angår samlivsformerne, er det blevet almindeligt udbredt, at børn bliver født uden for ægteskab i et samlivsforhold.

Børneloven tager ikke direkte stilling til faderskab, når barnet er født efter insemination med donorsæd. Når et sådant barn fødes af en gift kvinde, bliver ægtemanden normalt anset som far til barnet. For ugifte samlevende har spørgsmålet om faderskab givet anledning til diskussion i den juridiske litteratur. I praksis er det imidlertid antaget, at faderskabs-

anerkendelse fra samleveren kan modtages, selv om det oplyses, at barnet er undfanget ved anvendelse af donorsæd.

Hverken i børneloven eller i lovgivningen i øvrigt findes der regler om, hvem der skal anses som mor til et barn. Den medicinske udvikling i anvendelse af befrugtningsteknikker, særligt mulighederne for ægdonation, giver grund til at overveje behovet for at indføre udtrykkelige regler om moderskab i børneloven.

4. De gældende regler om børns forsørgelse går ud på, at begge forældre er forpligtede til at forsørge barnet. Såfremt en af forældrene ikke opfylder forsørgelsespligten, kan statsamtet pålægge vedkommende at betale bidrag til barnets underhold.

Retten til bidrag tilkommer barnet. Den, der afholder udgifterne til barnets forsørgelse, har normalt retten til at kræve bidrag fastsat og til at indkræve bidrag.

Bidragspligten ophører som hovedregel ved det fyldte 18. år, men bidrag til undervisning eller uddannelse kan dog pålægges indtil barnets fyldte 24. år.

Siden vedtagelsen af børneloven er der på en række områder indført regler om ydelse af tilskud til unge. Bl.a. set i lyset heraf, kan der være grund til at overveje, om børnelovens regler om forsørgelse er tidssvarende. Særligt efter SU-reformen i 1988 bør det vurderes på ny, om - og i givet fald i hvilket omfang - der fortsat skal være mulighed for at pålægge en far eller mor uddannelsesbidrag til en 18-23 årig.

På tilsvarende måde bør børnelovens regler om forsørgelse undergives nærmere undersøgelse på baggrund af de betydelige ændringer i den sociale lovgivning, der er er gennemført siden børnelovens vedtagelse, herunder ved bistandsloven, med henblik på at vurdere, om der er et fornuftigt og overskueligt samspil mellem de forskellige regelsæt. Børnelovens regler om bidrag ud over løbende underhold, f.eks. dåbs- eller konfirmationsbidrag, der er genstand for mange sager i praksis, giver således anledning til at overveje, om reglerne om disse sager og deres behandling vil kunne forenkles.

5. Justitsministeriet har på den baggrund besluttet at nedsætte et udvalg med den opgave at fremkomme med forslag til en revision af børneloven. Udvalget skal herunder overveje nye regler om faderskab særligt set i lyset af de nye arvebiologiske bevismuligheder og udviklingen i samlivsformer.

Udvalget skal også overveje, om der er behov for udtrykkelige regler om faderskab og moderskab til børn, der fødes efter sæd- og ægdonation. Justitsministeriet forudsætter, at udvalgets overvejelser herom koncentreres om - i givet fald - at udforme udtrykkelige civilretlige regler med sigte på de forskellige former for befrugtningsteknik, der anvendes i praksis. Udvalget forudsættes derimod ikke at drøfte de etiske spørgsmål, der kan være forbundet med sæd- og ægdonation.

Udvalget får samtidig til opgave at overveje, om børnelovens regler om forsørgelse er rimelige og tidssvarende.

Udvalget skal i sit arbejde, såvel med faderskabs- og moderskabsspørgsmål, som med forsørgelsesspørgsmål, overveje mulighederne for under betryggende former at forenkle sagernes behandling ved administrative myndigheder og domstole.

I det omfang, udvalget finder, at der er behov for en ændring af retstilstanden, bedes udvalget udarbejde forslag til ændrede lovregler. Udvalget kan i den forbindelse foreslå ændringer ikke alene i børneloven, men også i dertil knyttet lovgivning, som f.eks. retsplejeloven (kapitel 42 a om faderskabssager), inddrivelsesloven, bistandsloven og andre sociale love med regler om børns forsørgelse.

6. Udvalget kan afgive delbetænkning.

Udvalget kan efter aftale med Justitsministeriet tilkalde særligt sagkyndige eller andre til at deltage i drøftelserne i udvalget."

Ved skrivelse af 23. september 1997 fra Justitsministeriet blev udvalgets kommissorium udvidet som følger:

"Justitsministeriet skal herved anmode Børnelovsudvalget om endvidere at overveje, om der i forbindelse med fastsættelse af faderskab til ugifte samlevende pars børn bør indføres regler om fælles forældremyndighed for disse forældre, og eventuelt om andre retsvirkninger for ægtefællers børn bør gøres tilsvarende anvendelige for ugifte samlevende pars børn. Udvalget forudsættes ikke herudover at foretage en gennemgang af reglerne om forældremyndighed i lov om forældremyndighed og samvær."

2. Udvalgets sammensætning

Børnelovsudvalget har ved afgivelsen af denne betænkning følgende sammensætning:

Professor, dr. jur. Finn Taksøe-Jensen, Københavns Universitet (udpeget som formand af Justitsministeriet).
Professor, dr. jur. Linda Nielsen, Københavns Universitet (udpeget som næstformand af Justitsministeriet).
Kontorchef Anders Bille, Vejle Statsamt (udpeget efter indstilling fra Foreningen af Statsamtsjurister).
Dommer Hanne Ekstrand, Retten i Lyngby (udpeget efter indstilling fra Den Danske Dommerforening).
Advokat Birgitte Thorning Hansen (udpeget efter indstilling fra Advokatrådet).
Stiftamtmand Lauritz Hvidt, Storstrøms Statsamt (udpeget efter indstilling fra Foreningen af Statsamtmænd).
Afdelingsleder, dr. med. Niels Morling, Københavns Universitet, Retsgenetisk Afdeling (udpeget af Justitsministeriet).
Kontorchef Henrik Estrup Nielsen, Justitsministeriet (udpeget af Justitsministeriet).
Fuldmægtig Elisabeth Pilegaard, Socialministeriet (udpeget efter indstilling fra Socialministeriet).
Fuldmægtig Iben Rostock-Jensen, Sundhedsministeriet (udpeget efter indstilling fra Sundhedsministeriet).

Kontorchef Jonna Waage, Civilretsdirektoratet (udpeget efter indstilling fra Civilretsdirektoratet).

Foreningen af Statsamtmænd var i perioden fra udvalgets nedsættelse til den 18. august 1993 repræsenteret ved statsamtmand Bodil Panild. Som nyt medlem for Foreningen af Statsamtmænd indtrådte derefter stiftamtmand Lauritz Hvidt.

Socialministeriet var i perioden fra udvalgets nedsættelse til den 23. august 1993 repræsenteret ved fuldmægtig Eva Pedersen. I perioden fra den 23. august 1993 til den 10. december 1996 var Socialministeriet repræsenteret ved fuldmægtig Kirsten á Rogvi. Som nyt medlem for Socialministeriet indtrådte derefter fuldmægtig Elisabeth Pilegaard.

Sundhedsministeriet var i perioden fra udvalgets nedsættelse til den 16. august 1994 repræsenteret ved fuldmægtig Ulrich Horst Petersen. I perioden fra den 16. august 1994 til den 30. juni 1995 var Sundhedsministeriet repræsenteret ved fuldmægtig Iben Rostock-Jensen. Sundhedsministeriet var herefter i perioden fra den 30. juni 1995 til den 6. maj 1996 repræsenteret ved fuldmægtig Berit Faber Andersen. Som nyt medlem for Sundhedsministeriet indtrådte derefter på ny fuldmægtig Iben Rostock-Jensen.

Civilretsdirektoratet var i perioden fra udvalgets nedsættelse til den 10. december 1996 repræsenteret ved direktør Claus Rosholm. Som nyt medlem for Civilretsdirektoratet indtrådte derefter kontorchef Jonna Waage.

Justitsministeriet var i perioden fra udvalgets nedsættelse til den 10. juni 1993 repræsenteret ved kontorchef Niels Boesen. I perioden fra den 10. juni 1993 til den 30. juni 1995 var Justitsministeriet repræsenteret ved kontorchef Hanne Schmidt. Justitsministeriet var herefter i perioden fra den 30. juni 1995 til den 8. juli 1996 repræsenteret ved kontorchef Mogens Kjærgaard Møller. Som nyt medlem for Justitsministeriet indtrådte derefter kontorchef Henrik Estrup Nielsen.

Den 30. juni 1995 blev udvalget udvidet med et medlem, idet lektor (nu professor), dr. jur. Linda Nielsen, Københavns Universitet, blev udpeget som medlem af udvalget. Professor, dr. jur. Linda Nielsen blev den 8. juli 1996 endvidere udpeget som næstformand for udvalget.

Ved udvalgets nedsættelse den 13. november 1992 blev fuldmægtig Sanne Kolmos, Justitsministeriet, og lektor (nu professor, dr. jur.) Linda Nielsen, Københavns Universitet, udpeget som sekretærer for udvalget.

Fuldmægtig Sanne Kolmos blev den 30. juni 1995 afløst som sekretær for udvalget af fuldmægtig Ole Hvilsom Larsen, Justitsministeriet.

Samtidig med at lektor (nu professor, dr. jur.) Linda Nielsen blev udpeget som medlem af udvalget, blev adjunkt (nu lic. jur.) Annette Kronborg, Københavns Universitet, den 30. juni 1995 udpeget som sekretær for udvalget. Adjunkt, lic. jur. Annette Kronborg fungerede som sekretær i perioden frem til den 30. juni 1996.

Endelig blev fuldmægtig Kim K. Gabriel, Civilretsdirektoratet, den 4. juni 1997 udpeget som sekretær for udvalget.

Overassistent Karina Schwarmat og assistent Christina Poulsen, begge Justitsministeriet, har udført en række af tekstbehandlingsopgaverne i forbindelse med renskrivningen af denne betænkning.

3. Udvalgets arbejde

Kommissoriet omfatter de ordinære regler om faderskab, regler om faderskab og moderskab i forbindelse med kunstig befrugtning samt regler om børns forsørgelse såvel i offentligretlig som privatretlig henseende. Endvidere omfatter kommissoriet de international privatretlige spørgsmål, der rejser sig i tilknytning til børnelovens regler. Endelig omfatter kommissoriet også regler om bl.a. fælles forældremyndighed for ugifte samlevende par.

Udvalget har besluttet at færdiggøre udkastet til regler om faderskab og moderskab og sine overvejelser om fælles forældremyndighed i en delbetænkning før reglerne om forsørgelse og international privatretlige spørgsmål. Dette har sammenhæng med, at udvalget foreslår nye regler for fastlæggelse af faderskab, som ikke kendes tilsvarende andetsteds. Det er derfor fundet hensigtsmæssigt at afvente, om forslagene bliver gennemført, før der opstilles regler om forsørgelsesmæssige virkninger og international privatretlige spørgsmål i relation til disse nye regler. De resterende spørgsmål vil herefter blive behandlet i en senere delbetænkning.

Denne betænkning er derfor en delbetænkning om faderskab og moderskab og om fælles forældremyndighed for ugifte samlevende par.

Børnelovsudvalget har under denne del af sit arbejde holdt i alt 40 møder.

Til brug for udvalgets overvejelser er der foretaget en indgående statistisk belysning af de faderskabssager, der behandles ved statsamterne og domstolene. Udvalget anmodede

ved skrivelse af den 26. marts 1993 samtlige statsamter om, at der for hver sag, som blev oprettet i statsamterne i perioden fra den 1. april 1993 til den 1. april 1994, blev udfyldt et spørgeskema vedrørende statsamternes behandling af de rejste faderskabssager. Ved skrivelse af 26. marts 1993 anmodede udvalget endvidere samtlige byretter om, at der for hver sag, der blev afsluttet ved byretterne i samme periode, blev udfyldt et spørgeskema vedrørende byretternes behandling af de afsluttede sager.

Efter aftale med Foreningen af Statsamtmænd blev den del af statistikundersøgelsen, der vedrører statsamternes behandling af faderskabssager, ved udvalgets skrivelse af 14. september 1993 til samtlige statsamter begrænset således, at der i perioden fra den 1. oktober 1993 til den 1. april 1994 ikke skulle udfyldes spørgeskemaer i sager, hvor sagen kun angik én mand, der anerkendte faderskabet, og hvor moderen ikke søgte om fritagelse for sin pligt til at oplyse, hvem der er eller kan være barnets far.

Ved skrivelse af 24. maj 1996 anmodede udvalget samtlige statsamter om på grundlag af en gennemgang af de 100 første faderskabssager i 1996, der blev afsluttet med en anerkendelse, at oplyse henholdsvis, i hvor mange tilfælde faderskabet blev anerkendt før barnets fødsel, og i hvor mange tilfælde sagen blev rejst før barnets fødsel, men faderskabet først anerkendtes efter fødslen.

Resultatet af de forskellige undersøgelser er optrykt som bilag nedenfor under X, 1.

Adjunkt, lic. jur. Henrik Dam, Københavns Universitet, har bistået udvalget med en edb-bearbejdning af de udfyldte spørgeskemaer.

Udvalget har endvidere foretaget omfattende undersøgelser af fremmed ret i lande med vidt forskellige retssystemer. I august 1993 blev 26 lande med forskellige retssystemer og kulturelle traditioner gennem Udenrigsministeriet anmodet om at redegøre for deres retstilstand vedrørende faderskab og moderskab, børns forsørgelse samt international privatret. Som basis anvendtes et udfyldt svar vedrørende danske forhold til det udsendte spørgeskema oversat bl.a. til engelsk.

Resultatet af undersøgelsen, der viste sig meget givende, er for så vidt angår reglerne om faderskab og moderskab omtalt nedenfor under V.

Formanden har fra 1992 og til denne betænknings afgivelse løbende drøftet den retsgenetiske udvikling med afdelingsleder, dr. med. Niels Morling, Retsgenetisk Afdeling, for at undersøge, hvorledes der ved tilrettelæggelsen af de fremtidige procedurer ved DNA-profilering af parterne i en faderskabssag kan opnås et så højt sikkerhedsmæssigt niveau, at de nye regler om fastsættelse af faderskab, som udvalget foreslår, vil kunne

gennemføres uden praktiske betænkeligheder. Udvalget modtog information om disse planer og om de nye tekniske procedurer på et møde i Retsgenetisk Afdeling den 30. august 1994.

Da sikkerhedsniveauet ved DNA-profilering ikke blot afhænger af den videnskabelige kvalitet af de gennemførte undersøgelser men tillige af, om der eventuelt begås praktiske fejl i hele undersøgelsesforløbet, anmodede formanden Retsgenetisk Afdeling om at foretage en undersøgelse af, hvilke afvigelser (fejl) ved prøvematerialet og typebestemmelser, der kunne konstateres ved retsgenetiske undersøgelser foretaget i faderskabssager i perioden fra 1990 til 1994, begge år inklusive.

Retsgenetisk Afdelings redegørelse derom er optrykt som bilag nedenfor under X, 2.

Formanden drøftede i 1993 og 1994 forskellige spørgsmål om fastsættelse af faderskab for ugifte samlevende par og automatisk fælles forældremyndighed med formanden for Justitsministeriets Forældremyndighedsudvalg, hvis arbejde afsluttedes med afgivelsen af betænkning nr. 1279/1994. Disse drøftelser er indgået i udvalgets overvejelser og forslag om konstatering og registrering af faderskab for ugifte samlevende pars børn, og som har ført til udvalgets forslag om fælles forældremyndighed for ugifte samlevende par.

Efter aftale med Justitsministeriet besluttede formanden i juni 1995 at nedsætte 3 underudvalg under Børnelovsudvalget om henholdsvis faderskab og moderskab i forbindelse med kunstig befrugtning, børns forsørgelse samt international privatretlige spørgsmål.

Underudvalget om faderskab og moderskab i forbindelse med kunstig befrugtning blev nedsat den 16. juni 1995 med den opgave i nær tilknytning til Sundhedsministeriets overvejelser om lovgivning om kunstig befrugtning at udarbejde udkast til civilretlige regler om faderskab og moderskab i forbindelse med kunstig befrugtning samt eventuelt regler om surrogatmoderskab (rugemoderskab).

Underudvalget havde følgende sammensætning:

Lektor (nu professor), dr. jur. Linda Nielsen (formand).
Fuldmægtig Berit Faber Andersen, Sundhedsministeriet.
Dommer Hanne Ekstrand, Retten i Lyngby.

Efter aftale med Justitsministeriet og Sundhedsministeriet deltog afdelingslæge Peter Saugmann-Jensen, Sundhedsstyrelsen, som sagkyndig i underudvalgets møder.

Fuldmægtig Ole Hvilsom Larsen fungerede som sekretær for underudvalget.

Underudvalget holdt ialt 9 møder og afgav den 12. februar 1996 sit udkast til civilretlige regler om faderskab og moderskab i forbindelse med kunstig befrugtning til hovedudvalget. Udkastet er efter gennemførelsen af lov nr. 460 af 10. juni 1997 om kunstig befrugtning i forbindelse med lægelig behandling, diagnostik og forskning m.v. med forskellige ændringer blevet integreret i udvalgets samlede forslag.

Underudvalget om børns forsørgelse blev nedsat den 6. juni 1997 med den opgave at udarbejde udkast til tidssvarende regler om børns forsørgelse.

Underudvalget fik følgende sammensætning:

Professor, dr. jur. Linda Nielsen (formand).
Kontorchef Anders Bille, Vejle Statsamt.
Advokat Birgitte Thorning Hansen.
Fuldmægtig Elisabeth Pilegaard, Socialministeriet.
Kontorchef Jonna Waage, Civilretsdirektoratet.

Fuldmægtig Kim K. Gabriel fungerer som sekretær for underudvalget.

Underudvalget, der løbende skal orientere hovedudvalget om sit arbejde, har indtil nu afholdt 3 møder. Underudvalget skal afgive sit udkast til hovedudvalget således, at udkastet derefter vil indgå i udvalgets afsluttende overvejelser om børns forsørgelse.

Underudvalget om international privatret blev nedsat den 24. oktober 1997 med den opgave at overveje udarbejdelse af udkast til regler om de international privatretlige spørgsmål, der vedrører børns retsstilling.

Udvalget fik følgende sammensætning:

Professor, dr. jur. Finn Taksøe-Jensen (formand).
Dommer Hanne Ekstrand, Retten i Lyngby.
Advokat Birgitte Thorning Hansen.
Kontorchef Jonna Waage, Civilretsdirektoratet.

Efter aftale med Justitsministeriet inddrages advokat, professor, dr. jur. Allan Philip som sagkyndig i underudvalgets møder.

Fuldmægtig Ole Hvilsom Larsen fungerer som sekretær for underudvalget.

Underudvalget skal løbende orientere hovedudvalget om sit arbejde og afgive sit udkast

til dette, således at udkastet kan indgå i udvalgets afsluttende overvejelser om international privatretlige regler om børns retsstilling.

Formanden og sekretariatet holdt den 20. juni 1995 møde med repræsentanter for HK Landsklubben Dommerkontorerne, HK Landsklubben Indenrigsministeriet og Politiets og Domstolenes Tjenestemandsforeninger (PDT). HK og PDT har endvidere modtaget forskellige notater m.v. fra Børnelovsudvalget og har på et møde den 23. oktober 1997 med formanden og sekretariat haft lejlighed til at udtale sig om udvalgets lovudkast.

Formanden, næstformanden og sekretariatet holdt den 9. februar 1996 møde med repræsentanter fra Dansk Kvindesamfund.

Dansk Kvindesamfund og Foreningen Far til Støtte for Børn og Forældre havde den 2. september 1997 foretræde for udvalget.

Endelig har Dommerfuldmægtigforeningen i oktober 1997 skriftligt udtalt sig om udvalgets lovudkast.

Udarbejdelsen af betænkningen er søgt tilrettelagt således, at hvert hovedafsnit så vidt muligt vil kunne læses selvstændigt. En sådan opbygning vil imidlertid uundgåeligt medføre gentagelser, særligt for så vidt angår de statistiske oplysninger.

Børnelovsudvalget fortsætter herefter sit arbejde og vil senere afgive betænkning om børns forsørgelse og de international privatretlige regler, der vedrører børns retsstilling.

København, den 17. november 1997

Finn Taksøe-Jensen
(formand)

Linda Nielsen
(næstformand)

Anders Bille

Hanne Ekstrand

Birgitte Thorning Hansen

Lauritz Hvidt

Niels Morling

Henrik Estrup Nielsen

Elisabeth Pilegaard

Iben Rostock-Jensen

Jonna Waage

Ole Hvilsom Larsen
(sekretær)

Kim K. Gabriel
(sekretær)

II. Udvalgets hovedsynspunkter og forslag

1. Oversigt over udvalgets forslag

Ændringerne i familiemønstrene har ført til, at 28.500 til 30.000 børn, eller ca. 41 % af alle levendefødte børn, her i landet nu årligt fødes af ugifte kvinder, der lever i et samlivsforhold. Når dette sammenholdes med de nye DNA-metoder, der med meget høj bevismæssig vægt viser, om en undersøgt mand er eller ikke er barnets far, er tiden efter udvalgets opfattelse inde til at forlade reglerne om, at nogle børn er ægtebørn og andre børn er børn født uden for ægteskab.

Udvalgets brede undersøgelser af faderskabsreglerne i andre lande viser, at man over alt har bevaret pater est-reglen, som siden romerretten har favoriseret ægtemandens faderskab. Der er dog i flere lande sket tilføjelser, der har ført til mere favorable faderskabsregler for ugifte samlevende par end tidligere. En grundlæggende nyvurdering, der helt overflødiggør pater est-reglen og i stedet opstiller fælles nye regler om faderskab for gifte og ugifte familier, er imidlertid intetsteds gennemført endsige overvejet.

Udvalget finder, at sådanne regler, der ligestiller gifte og ugifte samlevende par og deres børn, kan og bør opstilles, og foreslår derfor et nyt system for fastlæggelse af faderskab, der afskaffer betegnelserne ægtebørn og børn født uden for ægteskab[1].

Ved udkastet ligestilles gifte og ugifte samlevende par og deres børn i henseende til, hvorledes faderskab skal fastslås. Faderskab skal, når forældrene er gift eller lever sammen som ugifte, efter udkastet således normalt blot konstateres og registreres i forbindelse med udfærdigelsen af fødselspapirerne.

Når faderskabet registreres for ugifte samlevende par, foreslår udvalget, at de samlevende automatisk får fælles forældremyndighed[2].

1: Se nedenfor under VIII, 5, og IX, 5.
2: Se nedenfor under 4 om eventuel opnåelse af dansk indfødsret efter samlivsfaderen.

De resterende - ret få - faderskabssager skal først søges løst ved statsamtet, hvor DNA-bevis i nødvendigt omfang skal indhentes. Ved de nye bevismuligheder fastslås det i næsten alle sager med en til vished grænsende sandsynlighed, hvem der er barnets far, således at denne i almindelighed må forventes at ville anerkende faderskabet ved statsamtet.

Kun hvis en sag ikke kan løses ved anerkendelse for statsamtet, skal den indbringes for retten, hvor der om nødvendigt kan afsiges dom til faderskab.

Udkastet er dernæst udarbejdet ud fra den grundlæggende forudsætning, at et barn i videst muligt omfang skal have ret både til at have en mor og til at få en retlig far.

For at barnet så vidt muligt straks kan få den mand som far, der er dets genetiske far, foreslås det, at en ugift og ikke samlevende mor altid skal have pligt til at give oplysninger om alle fadermuligheder. Derved skabes i højere grad stabilitet om barnets fremtidige familieforhold. Endvidere skal en mand, der har haft seksuelt forhold til moderen i den periode, hvor hun blev gravid, normalt have ret til at få prøvet, om han er barnets far.

I forlængelse af gennemførelsen af loven om kunstig befrugtning indeholder udkastet endvidere regler om, hvem der skal anses for retlig far og mor ved kunstig befrugtning.

Endelig foreslår udvalget, at det fastsættes udtrykkeligt i loven, at en surrogatmors (rugemors) aftale om, at hun skal aflevere sit barn til den kvinde, hun har indgået surrogatmoderaftalen med, skal være ugyldig.

2. Faderskab

2.1. Faderskab som status, der udløser retsvirkninger

Efter kommissoriet skal udvalget bl.a. overveje og foreslå nye regler om faderskab samt regler om børns forsørgelse.

Faderskab er udtryk for en familiemæssig relation - en status - mellem far og barn. Der tales i det følgende om

- socialt faderskab, når manden fungerer som far for barnet, uanset om han er dets retlige eller genetiske far,

- genetisk faderskab, hvor barnet er udviklet fra mandens sædcelle, og

- retligt faderskab om den status, der gør barnet til medlem af faderens familie, og således udløser en række retsvirkninger.

De vigtigste af retsvirkningerne af retligt faderskab er:

Faderen har pligt til at forsørge barnet.

Den gifte far har automatisk del i forældremyndigheden. Samlivsfaderen og den enlige far kan i dag kun med moderens samtykke få del i forældremyndigheden. Justitsministeriets Forældremyndighedsudvalg fremsatte ikke forslag om automatisk fælles forældremyndighed for samlivsfædre, fordi dette fandtes at måtte afvente nye regler om faderskab. Børnelovsudvalget foreslår nye regler om konstatering og registrering af faderskab for samlivsfædre i forbindelse med udfærdigelsen af fødselspapirerne ved udkastets § 2 og § 3 og om anerkendelse ved udkastets § 13, stk. 1 og 3. Disse forslag giver udvalget mulighed for at foreslå, at en sådan registrering eller anerkendelse automatisk skal medføre fælles forældremyndighed for ugifte samlevende par[3].

Faderen og barnet har legal arveret efter hinanden. Reglerne gælder, uanset om faderen er gift eller lever sammen med moderen eller ej. Der kan i denne forbindelse peges på, at der bl.a. vil kunne være behov for at ændre de legale regler om ugifte samlevende pars arveret efter hinanden navnlig således, at der i et vist omfang bliver åbnet mulighed for, at en efterlevende kan få boet udleveret til uskiftet bo. Noget sådant vil imidlertid ikke kunne gennemføres uden en dyberegående revision af arveloven, som falder uden for udvalgets opgaver.

Er forældrene gift, får barnet dansk indfødsret, hvis faderen eller moderen har dansk indfødsret. For ugifte forældre er moderens forhold eneafgørende. Udvalget anbefaler, at ugifte samlevende pars børn ligestilles med giftes således, at et barn også får dansk indfødsret efter en samlivsfar[4].

Udvalget finder ingen anledning til at foreslå ændringer i, at man bevarer et statusbegreb om faderskab som minimumsbetingelse for, at familiemæssige retsvirkninger kan indtræde.

2.2. Betydningen af de nye retsgenetiske muligheder

Udvalget har ved sine mere grundlæggende overvejelser taget udgangspunkt i, at der

---

3: Se nedenfor under 3.
4: Se nedenfor under 4.

ved de nyeste retsgenetiske muligheder[5] næsten altid vil kunne tilvejebringes en bevismæssig vægt svarende til en til vished grænsende sandsynlighed for, om en undersøgt mand er - eller ikke er - barnets far.

Et sådant bevis kan også opnås, selv om der foreligger særlige forhold som nært slægtskab mellem flere mulige mænd, etniske forhold eller transplantation af knoglemarv osv., blot de særlige forhold oplyses over for Retsgenetisk Afdeling. Bevistvivl om en mands faderskab kan derfor for fremtiden kun forekomme, hvor manden ikke har kunnet undersøges, fordi han er død eller forsvundet, uden at biologisk materiale til retsgenetisk bevis kan fremskaffes, eller er uden for dansk jurisdiktion og ikke vil medvirke frivilligt, eller hvor der måtte være tale om, at moderen har haft seksuelt forhold til hver af to enæggede tvillingebrødre. Antallet af sådanne sager med bevistvivl vil dog være yderst beskedent i forhold til de sædvanlige tilfælde, hvor den eller de inddragne mænd har kunnet undersøges. Selv om én eller flere mænd ikke har kunnet undersøges, bevirker de nye DNA-metoder nu ofte, at faderskabssagen alligevel kan anses for afgjort, såfremt de retsgenetiske undersøgelser udpeger en undersøgt mand som far med en bevismæssig meget høj vægt.

Beviset ved DNA kan om nødvendigt også gøres så stærkt, at der - som det allerede er fastslået i retspraksis[6] - efter omstændighederne kan ses bort fra en mands udokumenterede benægtelse af, at han har haft seksuelt forhold til moderen i den periode, hvor hun blev gravid, fx i de sædvanlige tilfælde, hvor manden benægter dette, og der, udover moderens forklaring om, at de har haft et sådant forhold, intet særligt har kunnet oplyses derom.

Det vil derfor ikke længere være nødvendigt at lade sagerne starte ved retten for, at parterne dér kan afgive mere eller mindre indgående forklaringer om deres seksuelle forhold.

Det fremgår af Retsgenetisk Afdelings redegørelse af 14. juli 1997 om afvigelser ved retsgenetiske undersøgelser i faderskabssager, at det er en afgørende forudsætning for, at det retsgenetiske bevis kan få den betydelige vægt, som vil være nødvendig ved en forsvarlig gennemførelse af udvalgets udkast, at alle procedurer bliver udført på et højt sikkerhedsmæssigt niveau. For at dette vil kunne nås, er det ifølge redegørelsen bl.a. nødvendigt, at der indføres

- forbedret sikring af undersøgte mænds identitet ved bl.a. fotografering,

---

5: Se nedenfor under VI.
6: Se nedenfor under IV, 2.4.

- forbedret sikring af blodprøver ved ændret organisation af udtagelse af blodprøver,

- konsekvent udtagelse af 2 blodprøver.

- forbedret information om særlige forhold vedrørende slægtskabsforhold, etnisk baggrund, lægelig behandling osv. og

- krav om retsgenetiske undersøgelser fra et kvalitetssikret laboratorium.

Udvalget forudsætter derfor, at de nødvendige tiltag, herunder en kvalitetssikring, vil blive gennemført.

2.3. Faderskab til gifte kvinders børn

2.3.1. Den gældende pater est-regel

Pater est-reglen, hvorefter ægtemanden er far til de børn, hustruen føder, er af romerretlig oprindelse[7] og blev gradvist optaget i dansk ret før begyndelsen af dette århundrede, hvorefter reglen på fællesnordisk basis blev udviklet til et slags retsteoretisk højdepunkt ved ægtebarnsloven af 1937 og den nugældende børnelov af 1960. Reglen er stadig - omend i forskellige afskygninger - gældende i samtlige de lande, hvis lovgivning udvalget har undersøgt[8].

Pater est-reglen består af 2 principielt forskellige bestanddele.

Den første, som kan kaldes den automatiske faderskabsfunktion, går ud på, at den, der er gift med moderen ved barnets fødsel, automatisk bliver anset som barnets far, medmindre der anlægges faderskabssag (børnelovens § 2 og § 3).

Det er juridisk uklart og i praksis usikkert, om den automatiske funktion gælder, hvor moderen på fødselstidspunktet er separeret eller skilt, eller hvor ægtefællerne i hele konceptionsperioden har levet faktisk adskilt.

Reglens anden bestanddel, der kan kaldes bevisfunktionen, består i at favorisere ægtemandens faderskab bevismæssigt over for andre mulige mænds faderskab, men kun i følgende tilfælde:

- hvis ægtefællerne var gift i blot en del af den periode, hvor moderen blev gra-

7: Se nedenfor under III, 1.1.
8: Se nedenfor under V.

vid. Favoriseringen af ægtemandens faderskab består da dels i, at det antages, at ægtemanden har haft seksuelt forhold til moderen i den afgørende periode, medmindre dette med en meget høj bevismæssig vægt modbevises under en faderskabssag (den såkaldte samlejeformodning), dels i, at ægtemanden under en faderskabssag anses for at være faderen i relation til andre mulige faderemner, medmindre det bevises med en meget høj grad af sandsynlighed (mindst ca. 10.000 til 1), at ægtemanden ikke kan være faderen (den såkaldte faderskabsformodning),

- hvis ægtefællerne var separerede eller havde ophævet samlivet i hele den periode, hvor moderen blev gravid, gælder pater est-reglens bevisfunktion dog som hovedregel ikke. Bevises det imidlertid, at ægtefællerne havde samleje i den periode, hvor moderen blev gravid, gælder resten af pater est-reglen - dvs. den generelle favorisering af ægtemandens faderskab ved faderskabsformodningen - dog fuldt ud.

Reglens anden bestanddel om samlejeformodning og faderskabsformodning gælder også, når ægtemanden på fødselstidspunktet er afgået ved døden, eller ægtefællerne da er blevet skilt.

Blev ægteskabet først indgået efter udløbet af den periode, hvor moderen blev gravid, finder alene den automatiske funktion anvendelse. Anlægges der faderskabssag, bliver ægtemanden derfor kun far efter de regler, som gælder for ugifte kvinders børn[9].

2.3.2. Udvalgets vurdering og kritik af reglens praktiske virkninger

Pater est-reglen har skullet tilgodese en række forskellige hensyn.

Den automatiske funktion medfører, at ægtemanden uden videre bliver far til de børn, hustruen føder. Det skal blot oplyses til fødselspapirerne, at moderen er gift. Derefter anmeldes dette med fødselspapirerne til ministerialbogsføreren (den kirkebogsførende sognepræst - i de sønderjyske landsdele personregisterføreren, der svarer til det kommunale folkeregister i den øvrige del af Danmark), hvorefter ægtemandens faderskab registreres i kirkebøgerne, folkeregisteret og Det Centrale Personregister (CPR), uden at nogen efterfølgende anerkendelse eller faderskabssag er nødvendig. Den automatiske funktion er således i høj grad egnet til at forenkle sagsbehandlingen og undgå sager ved statsamterne og retterne. Endvidere er den udtryk for, at ægtemandens faderskab er langt det mest sandsynlige og derfor kan fastslås uden sag.

9: Se nedenfor under 2.4 og 2.5.

Reglen løser imidlertid i det stille også forskellige familiemæssige problemer. Hustruen skal - i modsætning til, hvad der gælder ugifte kvinder - ikke give oplysning om sine seksuelle forhold i den periode, hvor hun blev gravid. Noget sådant ville dels kunne mistænkeliggøre hendes forhold, dels være ødelæggende for ægtefællernes forhold. Har ægtemanden mistanke om, at han ikke er barnets far eller véd han dette, men vælger han at undlade at tage en konfrontation derom i form af en faderskabssag, kan han, efter at registrering af hans faderskab har fundet sted, blot forholde sig passiv og undlade at rejse faderskabssag. Ved hustruen, at der kan være en anden fadermulighed, men ønsker hun ikke at udsætte ægteskabet for risiko, kan også hun forholde sig passiv ved at undlade at rejse faderskabssag og enten håbe på, at det er ægtemanden, der er faderen, eller at tingene løser sig på anden måde. Endelig kan ægtefællerne med åbne øjne i fællesskab vælge at lade ægtemanden blive retlig far, selv om de ved eller må antage, at en anden er faderen. Det sociale og det retlige faderskab falder derefter sammen, hvilket vil kunne være til barnets fordel.

Reglen bevirker tillige, at ægtefællerne ikke er forpligtede til at give oplysninger til en myndighed om deres rent private og intime forhold. Herved respekteres familiens privatliv.

Den automatiske funktion har derfor utvivlsomt i en del tilfælde en klart ægteskabsstabiliserende virkning.

Udvalget finder disse virkninger værdifulde for familierne og foreslår dem bevaret, men kun inden for et tilpas skarpt afgrænset område, hvor det ægteskabelige samliv ikke er blevet ophævet.

Den automatiske funktion virker ikke i tilfælde, hvor ægtefællerne er blevet separeret eller skilt eller har ophævet samlivet på grund af uoverensstemmelse på tidspunktet for barnets fødsel. Udvalgets undersøgelser viser, at det er ganske tilfældigt, hvad der registreres i disse tilfælde. Endvidere vil der oftere være en reelt meget større usikkerhed om, hvorvidt ægtemanden rent faktisk også er barnets genetiske far. Dernæst er de ægteskabsstabiliserende hensyn i disse tilfælde af helt underordnet betydning, fordi ægteskabets harmoni er blevet brudt. Endelig taler hensynet til fremtidig stabilitet om barnets forhold med vægt for, at der i disse tilfælde straks sker en prøvelse af faderskabet, eventuelt ved brug af DNA, således at det genetiske faderskab fastslås i stedet for, at usikkerheden eventuelt meget senere fører til, at sag rejses, og barnet måske så skal have en ny far.

Udvalget finder endvidere, at den automatiske funktion bør begrænses, således at der skal rejses faderskabssag for statsamtet, hvis moderen inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel, har levet sammen med eller været gift med en anden mand end den

nuværende ægtefælle. Dette forekommer nu ikke ganske sjældent. Den tidligere ægtefælle eller samlever behøver ikke nødvendigvis at inddrages, men bør - hvis moderen ikke under en faderskabssag oplyser ham som fadermulighed - have meddelelse om, at der er født et barn, således at han kan anvende sin søgsmålsret og rejse faderskabssag eller indtræde i en verserende sag, hvis han mener at have haft seksuelt forhold til moderen i konceptionsperioden og ønsker at få prøvet, om han er barnets far.

Pater est-reglens bevisfunktion er blevet til på en tid, hvor ægtebarnsstatus var særlig værdifuld for barnet, dels fordi retsvirkningerne af faderskab var langt mere gunstige for ægtebørn end for børn født uden for ægteskab (illegitime børn), dels på grund af det negative omdømme, der omgav de "uægte børn"[10], dels fordi faderskabet til ugifte kvinders børn ofte ikke - med de daværende retsgenetiske muligheder - kunne fastslås på en rimelig sikker måde. Der skulle derfor være fuld sikkerhed for, at ægtemanden ikke var barnets far, for at man kunne lade barnets retsstilling blive forringet. Lovgivningen har imidlertid gennem de seneste 100 år gradvist fjernet de retlige forskelle mellem børn født af gifte og børn født af ugifte kvinder, og det negative omdømme ved ikke at være ægtebarn er slet ikke længere til stede hos de yngre generationer.

Imidlertid blev pater est-reglen tillige brugt som et bevismæssigt moment til at fastslå faderskab, når der rejstes tvivl om, hvorvidt en anden mand kunne være faderen, og beviserne derfor ikke var tilstrækkelige. Tvivlen kom da ægtemanden og barnet til gode og eventuelt også hustruen i spørgsmålet om, hvorvidt hun havde været ægtemanden tro eller utro. Dette var dansk rets stade i 1950'erne, da den nugældende børnelov blev til. Man kunne dengang ved retsgenetisk bevis i visse - men langt fra i alle - tilfælde udelukke en bestemt mands faderskab. I slutningen af 1950'erne kunne der tillige opstilles et indeks for den eller de mænd, som ikke var blevet udelukket, som med en vis styrke talte positivt for en bestemt mands faderskab.

Børnelovens system kom derfor til at bestå i, at ægtemanden skulle anses for barnets far, medmindre han blev udelukket med fuldt bevis, dvs. med en vægt af ca. 99,9 til 99,99 %. Dette kunne dog ud fra retsteoretiske overvejelser om et sandhedsprincip vedrørende ægtemandens genetiske faderskab kun gælde, hvis ægteskabet havde bestået i bare en lille del af den periode, hvor moderen blev gravid. I konsekvens heraf opstilledes undtagelsen om, at pater est-reglens bevisfunktion for ægtefæller, der var separerede eller havde ophævet samlivet på grund af uoverensstemmelse i konceptionstiden, kun gjaldt, såfremt det blev oplyst, at ægtefællerne havde haft seksuelt forhold i denne periode. Endelig skulle beviserne mod ægtemandens faderskab altid fastslås af en domstol.

10: Se nedenfor under III.

Dette indviklede system er udviklingen efter udvalgets opfattelse nu helt løbet fra. Man kan ved retsgenetisk undersøgelse af parterne som nævnt fastslå med en vægt på 10.000 til 1 eller eventuelt med 100.000 til 1, om ægtemanden eller en anden inddraget mand er eller ikke er genetisk far. Herefter er der ikke længere behov for at opretholde bevismæssige formodningsregler.

2.3.3. Udvalgets forslag

Udvalget foreslår herefter ved udkastets § 1, at pater est-reglen i den traditionelle udformning bortfalder og erstattes af følgende stærkt forenklede system:

Den værdifulde automatiske funktion opretholdes inden for et skarpt afgrænset område, men omdøbes til at hedde, hvad den reelt er, nemlig en konstatering af faderskab i forbindelse med udfærdigelse af fødselspapirerne samt registrering heraf. Den, der er gift med moderen på fødselstidspunktet, registreres derfor efter udkastet som far til de børn, hustruen føder, medmindre ægtefællerne ved barnets fødsel var separerede eller havde ophævet samlivet på grund af uoverensstemmelse, hvorom afkrydsning blot skal ske i fødselspapirerne. Disse udfyldes af jordemoderen og skal inden 2 hverdage afleveres til ministerialbogsføreren (den kirkebogsførende sognepræst - i de sønderjyske landsdele personregisterføreren).

Det foreslås endvidere, at en konstatering og registrering af ægtemandens faderskab ikke skal finde sted, hvis en af ægtefællerne fravælger dette. I så fald bør faderskabssag nemlig rejses uden forsinkelse.

Endvidere skal konstatering og registrering af faderskabet heller ikke finde sted, såfremt det til fødselspapirerne ved afkrydsning oplyses, at moderen inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel har levet sammen med eller været gift med en anden mand. I så fald skal denne anden nemlig have lejlighed til at få prøvet, om han er barnets far.

Finder registrering af faderskabet sted, modtager ægtemanden altid meddelelse herom med oplysning om, at han kan rejse faderskabssag inden for en frist af 6 måneder fra barnets fødsel.

Hustruen får desuden adgang til at lade en afdød ægtemand registrere som far, hvis manden er afgået ved døden inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel, og ægtefællerne ikke dengang var separerede eller havde ophævet samlivet på grund af uoverensstemmelse.

Også moderen får efter registrering af faderskabet en fortrydelsesret på 6 måneder fra barnets fødsel til at rejse sag.

Finder registrering ikke sted, får statsamtet meddelelse derom og rejser da faderskabssag, jf. udkastets § 7, stk. 1.

Dette system bevirker, at faderskabssag rejses straks, *hvis* en af ægtefællerne ønsker det, *hvis* de er separerede eller havde ophævet samlivet på grund af uoverensstemmelse ved barnets fødsel, eller *hvis* moderen har levet sammen med eller været gift med en anden mand inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel, dvs. i alle tilfælde, hvor der kan være reel tvivl om faderskabet, og barnet derfor er bedst tjent med, at en prøvelse finder sted straks.

Når registrering af faderskabet har fundet sted, finder udvalget, at en fortrydelsesmulighed er nødvendig. Det er ikke sikkert, at ægtemanden har haft praktisk mulighed for at fravælge registreringen, der kan foretages alene på grund af moderens oplysninger og vielsesattesten. En frist til overvejelse på 2 hverdage efter fødslen er endvidere meget kort. Både moderen og faderen bør derfor have adgang til at rejse sag.

Det foreslås derfor, at en part skal kunne rejse sag inden for 6 måneder fra barnets fødsel ved at rette henvendelse til statsamtet. Efter gældende ret er den tilsvarende frist 3 år. Udvalget finder imidlertid, at faderskabet bør fastslås så tidligt som muligt, for at der bedst muligt kan skabes stabilitet om barnets forhold. Fristen er derfor gjort kort.

Mulighederne for at dispensere fra denne frist er ved genoptagelsesreglerne og navnlig ved udkastets § 22 til gengæld gjort noget mere rummelig end mulighederne for at dispensere fra den nugældende 3-årsfrist.

Også pater est-reglens bevisfunktion foreslås afskaffet. Når sag rejses, kan statsamtet med parternes tiltrædelse indhente retsgenetisk bevis, som vil give en sikkerhed for eller imod enhver undersøgt mand på 10.000 til 1 eller om ønskeligt eventuelt 100.000 til 1. Den mand, der herefter udpeges som den genetiske far, bør efter udvalgets opfattelse i så fald uden videre kunne anerkende sit faderskab for statsamtet, jf. udkastets § 13, stk. 2, nr. 2.

En særlig regel til beskyttelse af ægtemandens retsstilling bør dog medtages. Er ægtemanden eller den tidligere ægtemand, som moderen har været gift med inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel, ikke blevet registreret som barnets far, foreslås det, at der skal gives ham meddelelse om barnets fødsel - som han vil kunne være uvidende om - og om hans ret til at rejse sag. Da barnet kan være hans, selv om moderen ikke over for statsamtet har oplyst noget derom, skal ægtemanden eller den tidligere

ægtemand via meddelelsen have adgang til inden for 6-månedersfristen selv at rejse faderskabssag, til at indtræde i en verserende sag eller til at få en sag, der er afgjort, genoptaget til prøvelse af, om han er barnets far, jf. udkastets § 6, stk. 1 og 2.

En meget lille rest af pater est-reglens bevisfunktion foreslår udvalget dog, men under en vis tvivl, opretholdt. Kan retsgenetisk bevis undtagelsesvist ikke optages under en sag for retten, og er der på grundlag af de traditionelle beviser, navnlig om samlejernes placering inden for den periode, hvor moderen blev gravid, eventuel sterilitet eller psykologisk bevis mod samleje[11], tvivl om en mands faderskab eller om, hvem af 2 afdøde, forsvundne mænd eller enæggede tvillinger, der er faderen, kan retten efter forslaget tillægge det betydning, om moderen har været gift med en af mændene i den periode, hvor hun blev gravid, jf. udkastets § 19, stk. 3.

2.4. Faderskab til ugifte samlevende pars børn

2.4.1. De gældende regler

De gældende regler er aldrig blevet særlig indrettet med henblik på at fastslå faderskabet til ugifte samlevende pars børn. Reglerne om faderskab til børn, der fødes af ugifte kvinder, er derfor stadig ens, uanset om moderen er samlevende eller enlig.

Reglerne går ud på, at faderskabssag skal rejses, og at moderen efter børneloven fuldt ud skal give oplysning om, hvem hun har haft seksuelt forhold til i den periode, hvor hun blev gravid. Anerkendelse af faderskabet kan derefter ske skriftligt eller i et møde for statsamtet, såfremt moderen kun har oplyst samleveren, og samleveren uden videre anerkender faderskabet. Har moderen oplyst, at hun har haft seksuelt forhold til flere mænd, eller ønsker samleveren som den eneste oplyste ikke at anerkende faderskabet, går sagen til retten, hvor der om nødvendigt vil blive indhentet retsgenetisk bevis.

Samleveren kan derefter anerkende faderskabet ved retten, hvis han er den eneste oplyste mand eller den eneste, som ikke bliver udelukket ved retsgenetisk bevis, eller såfremt han udpeges som den, der er faderen ved retsgenetisk bevis. Ønsker samleveren, der efter beviserne må anses som faderen, ikke at anerkende faderskabet, dømmes han til at være far.

Samleveren har derimod ingen mulighed for at rejse faderskabssag selv. Oplyser moderen ikke, at hun har haft seksuelt forhold til ham i den periode, hvor hun blev gravid,

---

11: Se nedenfor under IV, 1.1.1.

kan han ikke forhindre, at barnet bliver faderløst, eller at en anden mand anerkender faderskabet. En samlever kan således i disse tilfælde ikke få fastslået, at han er far til sit eget barn.

2.4.2. Udvalgets overvejelser

Ægteskabsudvalget af 1969 anlagde i en række betænkninger fra midten af 1970'erne den familieretlige strategi, at man ikke burde sigte mod at forbedre ugifte samlevende pars retsstilling ved at tilvejebringe en samlet retlig regulering af samlivsforholdene til en slags ægteskab af 2. klasse eller ved at skabe en fælles lovgivning for ægteskabet og andre samlivsforhold. Udvalget foreslog imidlertid forskellige mere enkeltstående regler til forbedring af retsstillingen for ugifte samlevende par.

Siden da er retsstillingen på en række punkter blevet betragteligt forbedret for ugifte samlevende par, herunder også for så vidt angår arveafgift, der gradvist er blevet ændret til at være næsten de samme takster, som gjaldt for ægtefæller. At ægtefællerne dernæst ved boafgiftsloven blev gjort helt afgiftsfri fra den 1. juli 1995, mens ugifte samlevende par skal svare boafgift med 15 %, var en ny forskelsbehandling. Det er også en forskelsbehandling, at ugifte samlevende par skal betale indkomstskat af indbyrdes gaver, mens gaver mellem ægtefæller fra den 1. juli 1995 har været helt afgiftsfri[12].

Fra 1974-80 steg antallet af ugifte samlevende personer fra at være ca. 200.000 til at være ca. 400.000 og var i 1990 ca. 600.000 eller godt 20 % af alle personer, der lever i et samlivsforhold. Tallet har siden da været nogenlunde konstant.

Samtidig er antallet af børn, der fødes af ugifte kvinder, steget meget væsentligt og var i 1996 31.302 (eller knap 46,3 % af alle levendefødte børn), mens 36.336 (eller godt 53,7 % af alle levendefødte børn) blev født af gifte kvinder. En helt præcis opgørelse over, hvor mange børn der fødes af ugifte enlige kvinder, og hvor mange der fødes af ugifte samlevende kvinder, er det ikke muligt at foretage, fordi en skarpere definition af, hvad et samlivsforhold er, ikke kan gives. Forskellige af udvalgets stikprøveundersøgelser fra 1996 peger imidlertid i retning af, at 28.500 til 30.000 børn (eller ca. 41 % af alle levendefødte børn) fødes af ugifte kvinder under omstændigheder, hvor forældrene må siges at leve i en eller anden form for samlivsforhold.

På denne baggrund anser udvalget det for meget ønskeligt, at reglerne om, hvorledes

---

12: Skatteministeren har den 29. oktober 1997 fremsat lovforslag nr. L 52 gående ud på at lempe beskatningen af gaver mellem ugifte samlevende par, således at de ikke blot boafgiftsmæssigt, men også i relation til gaveafgift, ligestilles med andre nærstående (men altså ikke med ægtefæller). Skatteministeren forventes endvidere i folketingsåret 1997-98 at fremsætte lovforslag om ændring af pensionsbeskatningsloven med det formål at foretage en afgrænsning af ugifte samlevende, så denne gruppe får skattemæssigt samme muligheder som ægtepar for at få udbetalt pension, når en ene part dør.

faderskabet fastslås, og så vidt muligt også retsvirkningerne af faderskab, gøres ens for ugifte samlevende forældre og for gifte forældre.

Der har ved overvejelserne herom yderligere været lagt væsentlig vægt på følgende synspunkter:

- det kan virke krænkende for en kvindes samlever, at han positivt skal anerkende, at han er far til det barn, der fødes, mens samlivsforholdet består, hvorimod ægtefæller automatisk, enkelt og hurtigere får konstateret mandens faderskab,

- det kan virke krænkende for en ugift samlevende kvinde og kan give familiemæssige problemer, at hun skal give oplysninger under en faderskabssag om sine seksuelle forhold i den periode, hvor hun er blevet gravid, mens den gifte kvinde som det faste udgangspunkt ingen oplysningspligt har derom, og

- kravet om, at der positivt skal finde en anerkendelse sted i stedet for en automatisk konstatering, kan opfattes som en nedsættende vurdering af eller ligefrem en slags officiel sætten spørgsmålstegn ved karakteren af parternes forhold.

En ligestilling af ugifte samlevende par og deres børn med gifte par og deres børn i relation til faderskabsreglerne vil - hvis ikke også alle gifte mænd skulle anerkende faderskabet for statsamtet - forudsætte, at en samlevende mands faderskab fastslås ved en konstatering og registrering af faderskabet i forbindelse med udfærdigelsen af fødselspapirerne.

Dette støder imidlertid på den vanskelighed, at samlivsforhold ikke, som tilfældet er med vielser for ægteskaber, i forvejen er fastslået ved en offentlig registrering.

Udvalget har ved sine indgående overvejelser først kunnet konstatere, at det ikke vil være muligt at foretage en egentlig kvalificeret prøvelse af, om et samlivsforhold af en eller anden defineret karakter foreligger på tidspunktet omkring barnets fødsel. En familiekyndig bistand ville undertiden være nødvendig. Registrering skal finde sted i løbet af 2 hverdage efter barnets fødsel, og denne regel bør ikke ændres. Blev der fx stillet krav om, at parterne skulle have boet sammen en vis tid, ville der ikke være nogen mulighed for at påse eller efterprøve, om dette havde været tilfældet eller give nøjere vejledning om, hvad der nærmere skulle ligge i, at parterne boede sammen. En regel med krav om fx fælles bolig i 6 måneder ville efter udvalgets opfattelse i øvrigt heller ikke træffe det rette, fordi ikke helt få samlivsforhold netop etableres, når parter, som i teknisk forstand har boet hver for sig, fx på hver sit kollegieværelse, beslutter sig til at flytte sammen en vis tid efter, at graviditeten er konstateret, men ikke kan få en bolig

før efter nogen tids søgning. Også sådanne par bør efter udvalgets opfattelse i relation til faderskabsreglerne anses som samlevende[13].

Udvalget finder imidlertid - i modsætning til, hvad resultatet blev i Norge[14] - at det vil være muligt at foretage en tilpas skarp afgrænsning af, hvad der skal anses for at være et samlivsforhold ved registrering af faderskab i forbindelse med anmeldelsen af fødslen. Dette kan gøres ved at lade bedømmelsen af, om der foreligger et samlivsforhold, være fremadrettet med vægten lagt på parternes ønsker om i fællesskab at varetage omsorgen og ansvaret for barnet, i stedet for at være bagudrettet med en prøvelse af, hvorledes, hvordan, hvor længe og med hvilke afbrydelser parterne har levet eller boet sammen.

2.4.3. Udvalgets forslag

Udvalget foreslår derfor, at ugifte samlevende par får adgang til at få samleverens faderskab konstateret og registreret i forbindelse med udfærdigelse af fødselspapirerne og anmeldelsen af fødslen.

En sådan nydannelse forudsætter imidlertid, at begge parter i forbindelse med udfærdigelse af fødselspapirerne foretager et tilvalg om, at de ønsker, at en konstatering af samleverens faderskab skal finde sted. Dette kan opnås ved, at parterne ved afkrydsning til fødselspapirerne afgiver erklæring om, at de lever sammen, at det er deres fælles barn, og at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet, jf. udkastets § 2, stk. 1. En sådan positiv fremadrettet erklæring sigtende til parternes relationer til barnet vil efter udkastet endog kunne afgives, uden at parterne har nået at flytte sammen. Dybest set ved parterne bedst selv, om de lever sammen, og dette vil i faderskabsmæssig henseende netop være tilfældet, hvis de i fællesskab ønsker at varetage omsorgen og ansvaret for barnet.

En sådan ordning vil ligestille de ugifte samlevende par med ægtefæller. Faderskabet vil endvidere blive fastslået hurtigere end ved en anerkendelse, og et antal anerkendelsessager - nok omkring 20.000 sager årligt - vil bortfalde ved statsamterne.

Udvalget er i denne forbindelse opmærksom på, at samleveren i mellem 9.000 og 10.000 samlivsforhold i 1996 anerkendte faderskabet før barnets fødsel, formentlig navnlig af hensyn til forældreorlov og højere kontanthjælp som forsørger m.v. Sådanne

13: Nedenfor under IX er der i bemærkningerne til kapitel 1 under 2.2 foretaget en gennemgang af de typer af samlivsforhold, der i dansk ret er tillagt retsvirkninger i en række forskelligartede retsforhold. Det påvises ved denne gennemgang, at samlivsforholdets nærmere karakter i den enkelte lovregel er fastlagt i nøjere tilknytning til netop den eller de retsvirkninger, der skal udløses ved den pågældende lovbestemmelse.

14: Som nærmere omtalt nedenfor under V, 1.1.1.b.

anerkendelser bør for fremtiden kunne foregå på en blanket, hvoraf det fremgår, at parterne erklærer, at de lever sammen, at det er deres fælles barn, og at de i fællesskab vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet, jf. udkastets § 13, stk. 1. Blanketten kan derefter sammen med fødselspapirerne danne grundlag for en registrering af faderskabet, men først når barnet er født, se udkastets § 3.

Har moderen inden for de sidste 10 måneder før fødslen været gift med eller levet sammen på fælles bopæl med en anden mand, bør konstatering og registrering af faderskabet dog ikke finde sted, idet denne anden mand bør have oplysning om, at der er født et barn og have lejlighed til at få prøvet, om han er barnets far. Også denne afgrænsende betingelse kan påses ved afkrydsning i fødselspapirerne, se udkastets § 2, stk. 2, nr. 1.

Parterne bør - som ægtefæller - ikke være retligt bundet af en konstatering og registrering af faderskabet, der i praksis skal finde sted så hurtigt som 2 hverdage efter fødslen. Det foreslås derfor, at såvel den registrerede far som moderen skal kunne rejse faderskabssag for statsamtet inden for en frist af 6 måneder fra barnets fødsel, jf. udkastets § 5, stk. 1.

Registreres en samlevende mand ikke som far, får statsamtet tilsendt kopi af en side fra registreringsblanketsystemet for fødselspapirerne om barnets fødsel. Statsamtet rejser derefter selv faderskabssag, jf. udkastets § 7, stk. 1.

2.5. Faderskab til ugifte enlige kvinders børn

2.5.1. De gældende regler

Efter de gældende regler indledes faderskabssag til ugifte enlige kvinders børn ved, at jordemoderen anmelder fødslen efter moderens valg enten til kommunen, amtskommunens socialcenter eller statsamtet. Kommunen eller amtskommunen skal derefter sende sagen til statsamtet. Moderen skal inden 1 måned opgive, hvem der er eller kan være barnets far, men kan fritages for denne pligt, hvis dette ikke må anses for stridende mod barnets interesser. Praksis om fritagelse, der har været endog meget liberal, synes i de senere år at være strammet noget[15].

Udvalgets forskellige stikprøveundersøgelser fra 1996 viser i øvrigt, at sag undertiden aldrig bliver rejst, fordi papirgangen er for usikkert tilrettelagt.

Faderen til en enlig kvindes barn har ingen ret til selv at forlange sit faderskab fastslået.

15: Se nedenfor under IV, 2.1.

Statsamtet henlægger sagen, hvis moderen opnår fritagelse eller vælger at nægte at give oplysning om fadermulighederne og derefter under en politisag pålægges en bøde i størrelsesordenen 500 til 2.000 kr. herfor, samt hvor moderens oplysninger ikke giver mulighed for at identificere manden. Sagen indsendes da ikke til retten.

Opgiver moderen kun én mand som fadermulighed, kan denne anerkende faderskabet skriftligt med vitterlighedsvidner om sin identitet og eventuel værgetiltrædelse eller i et møde for statsamtet. Statsamtet kan ikke træffe bestemmelse om at indhente retsgenetisk bevis. Nægter den opgivne far at anerkende faderskabet, forholder han sig passiv, giver moderen ikke møde, eller har hun opgivet mere end én fadermulighed, indsendes sagen til retten.

Ved retten har parterne mødepligt og er undergivet vidnetvangsmidler, dvs. de kan afhentes af politiet eller pålægges en bøde, hvis de udebliver efter indkaldelse, og de kan pålægges tvangsbøder, eller eventuelt hensættes i forvaring indtil 6 måneder, hvis de nægter at give oplysninger. Retterne anvender dog disse regler meget lempeligt. Afgiver en part falsk forklaring for retten, straffes vedkommende med en alvorlig straf efter straffelovens § 158.

Retten træffer om nødvendigt bestemmelse om at indhente retsgenetisk bevis. Faderskabet kan anerkendes til retsbogen eller fastslås ved dom.

2.5.2. Udvalgets overvejelser og forslag

Udvalget finder, at papirgangen for de ca. 3.500 årlige sager om faderskab til ugifte enlige kvinders børn bør tilrettelægges mere sikkert og foreslår, at statsamtet altid skal have meddelelse, dersom ingen registreres som far i forbindelse med anmeldelsen af fødslen, og at statsamtet da selv skal rejse sagen.

Endvidere bør kompetencefordelingen mellem statsamterne og retterne tilrettelægges således, at sagen også kan finde sin afgørelse ved anerkendelse for statsamtet, når der efter optagelse af retsgenetisk bevis ikke er tvivl om, hvem der er barnets far. Så vidt muligt bør kun de egentlige tvistige sager indbringes for retten[16].

Ud fra udvalgets grundsynspunkt om, at et barn normalt skal have ret til at have 2 forældre[17], bør moderens oplysningspligt udbygges, og en mand, der mener at være barnets far, skal, når moderen ikke har oplyst ham som fadermulighed, have ret til at rejse faderskabssag eller indtræde i en verserende sag for at få sit faderskab fastslået[18].

16: Se nedenfor under 2.6 og 2.7.
17: Drøftes nærmere nedenfor under 2.8.
18: Se nedenfor under 2.9 og 2.10.

Udvalget har særligt overvejet, om en ugift ikke samlevende kvinde sammen med en mand, der ønsker at anerkende faderskabet, bør have ret til i forbindelse med anmeldelsen af fødslen at få mandens faderskab registreret, som det foreslås for ugifte samlevende par, men udvalget foreslår ikke en regel herom indført.

En sådan regel ville, om den blev gjort anvendelig for faderskab til ugifte enlige kvinders børn, formentlig kun få yderst beskeden praktisk betydning.

Tanken bag forslaget om, at ugifte samlevende par kan få faderskabet fastslået i forbindelse med anmeldelsen af fødslen, har været, at en samlivsfamilie bør ligestilles med en gift familie, når parterne i fællesskab vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet.

Den ugifte samlevende kvinde skal derfor - i lighed med en gift kvinde - ikke give oplysninger om sine seksuelle forhold, idet parterne blot skal erklære, at det er deres fælles barn.

Dertil kommer, at en ikke samlevende mand, som måtte ønske at anerkende faderskabet, sjældnere end samlivsfædre vil have mulighed for at vide, om moderen har haft seksuelt forhold til andre i den periode, hvor hun blev gravid.

Ved anmeldelsen af fødslen kendes konceptionsperioden ikke. Den bliver tidligst beregnet, når sagen er rejst for statsamtet. For at barnet så vidt muligt kan få den mand som far, der er den genetiske far, skal moderen derfor fuldt ud give oplysninger om sine seksuelle forhold i den beregnede periode, hvor hun blev gravid. Dette vil tillige være egnet til at skabe stabilitet om barnets forhold, idet risikoen for genoptagelse af sager, når den retlige far opdager, at barnet ikke er hans, og at moderen har forholdt ham oplysninger derom, da vil være formindsket.

Barnet sikres endvidere bedre muligheder for at få kendskab til sit genetiske ophav på faderens side.

Når moderen er enlig, får barnet heller ikke, som ved samliv og ægteskab, en social far, der er sammenfaldende med den genetiske far.

Udvalgets forslag om, at der knyttes fælles forældremyndighed til registrering af faderskab i forbindelse med anmeldelsen af fødslen for ugifte samlevende par, hviler på den opfattelse, at der kun bør være automatisk andel i selve forældremyndigheden for fædre, som i almindelighed deltager i omsorgen og ansvaret for barnet. Andre fædre har normalt ret til samvær med barnet men ikke bestemmelsesret i dettes anliggender.

Ønsker ikke samlevende forældre fælles forældremyndighed, kan de allerede efter de gældende regler aftale dette.

2.6. Faderskabssag ved statsamtet

2.6.1. De gældende regler

Efter de gældende regler skal sag om faderskab til et barn, der fødes af en ugift kvinde, rejses for statsamtet, mens sager om anfægtelse af en ægtemands faderskab skal rejses direkte for retten.

Kan en sag ikke afsluttes ved anerkendelse for statsamtet, indbringes den for retten, såfremt der er opgivet en faderskabsmulighed.

2.6.2. Udvalgets overvejelser

Efter at det retsgenetiske system bliver således udviklet, at det i praktisk taget alle sager vil være muligt at fastslå med en samlet bevismæssig vægt af 10.000 til 1 eller om ønskeligt med 100.000 til 1, om en undersøgt mand er eller ikke er barnets far, vil den eksisterende kompetencefordeling for behandling af faderskabssager mellem statsamterne og domstolene efter udvalgets opfattelse ikke længere være hensigtsmæssig.

Forestillingerne om, at ægtebarnsstatus er så værdifuld for barnet, at der skal noget særligt, herunder en domstolsprøvelse, til for at tilsidesætte ægtemandens faderskab, er heller ikke længere tidssvarende. De tidligere meget væsentlige retlige forskelle mellem ægtebørn og børn født uden for ægteskab, er nu så godt som fjernet i lovgivningen, og udvalget finder, at en af de sidste forskelle, der består i, hvorledes fremgangsmåden for fastsættelse af faderskab skal være, skal fjernes, så langt dette kan lade sig gøre.

Reglerne bør derfor ikke bygge på en principiel sondring mellem ægtebørn og børn født uden for ægteskab, men alene på de retlige og praktiske realiteter, der er en følge af, om moderen er gift, separeret, har ophævet samlivet, er ugift, samlevende eller ikke samlevende med en mand.

2.6.3. Udvalgets forslag

Udvalget foreslår derfor, at alle egentlige faderskabssager, dvs. sager, som ikke har fundet deres endelige afslutning ved en registrering i forbindelse med anmeldelsen af fødslen, derunder sager om faderskab til en gift kvindes barn, sager om faderskab til en ugift kvindes barn og sager om anfægtelse af en registrering eller anerkendelse af fa-

derskab, skal begynde ved statsamtet, jf. udkastets § 4 og § 5, og aldrig ved domstolene. Derved opnås følgende:

- statsamtet kan tilvejebringe de nødvendige oplysninger,

- alle ukomplicerede sager kan afsluttes hurtigt ved en skriftlig eller mundtlig anerkendelse for statsamtet,

- i sager, hvor en anerkendelse ikke uden videre kan opnås, eller hvor der i øvrigt er tvivl, kan statsamtet med parternes tiltrædelse indhente retsgenetisk bevis,

- når det endelige resultat af det retsgenetiske bevis foreligger, vil det i langt de fleste tilfælde pege på en bestemt mand som barnets far med en bevismæssig vægt af 10.000 til 1 eller eventuelt 100.000 til 1 og udelukke eventuelt andre undersøgte mænd med en tilsvarende bevismæssig vægt. Efter at statsamtet har givet vejledning om resultaterne af sådanne undersøgelser, vil mulighederne for en frivillig anerkendelse af faderskabet for statsamtet derefter være meget betydeligt forbedret, og

- mulighederne for en uformel og meget hurtig afgørelse af sagerne forbedres ligeledes betydeligt.

En sag skal herefter kun indbringes for retten, såfremt den ikke har kunnet afsluttes i mindelighed ved statsamtet, navnlig fordi:

- ingen fadermulighed er oplyst,

- den eller de eneste oplyste fadermuligheder er blevet udelukket ved retsgenetisk bevis,

- moderen eller en mand bestrider oplysninger om at have haft seksuelt forhold til hinanden i den periode, hvor moderen blev gravid og ikke ønsker at medvirke frivilligt til retsgenetiske undersøgelser,

- parterne ikke ønsker at acceptere resultatet af foretagne retsgenetiske undersøgelser,

- nødvendige retsgenetiske undersøgelser ikke har kunnet foretages, eller

- der i øvrigt foreligger sådan tvivl, at sagen ikke bør afgøres ved en anerkendelse af faderskabet for statsamtet.

2.7. Faderskabssag for retten

Når statsamtet har indbragt en sag for retten, bør sagen efter udvalgets opfattelse fortsættes og afsluttes ved retten, selv om betingelserne for at afslutte sagen ved statsamtet senere måtte komme til at foreligge. Parterne bør ikke udsættes for, at behandlingen af sagen mere end en gang flyttes fra én myndighed til en anden.

Udvalget foreslår dog ved udkastets § 12, stk. 3, at statsamtet skal kunne anmode retten om alene at fastslå en mødepligt for statsamtet eller en pligt til at afgive blod m.v. til retsgenetiske undersøgelser, hvis det må antages, at sagen derefter vil kunne færdigbehandles og afgøres ved statsamtet. Mere end 500 sager indbringes allerede efter de gældende regler årligt for retterne alene på grund af en parts passivitet.

Når en sag er indbragt for retten, indhenter retten om nødvendigt retsgenetisk bevis. Sagerne skal kunne afsluttes ved anerkendelse for retten. I øvrigt afgør retten ved dom, hvem der er barnets far. Kan ingen dømmes, hæver retten sagen.

2.8. Barnets ret til 2 forældre

Det er udvalgets opfattelse, at ethvert barn har ret til at have 2 forældre - en mor og en far - og at vore regler bør søges indrettet således, at et barn så vidt muligt får 2 retlige forældre[19].

Det er et andet spørgsmål, om faderskab i alle relationer skal udløse fulde retsvirkninger, fx hvor faderskabet til en enlig kvindes barn bliver fastslået, men hvor faderen ikke har og ikke ønsker at have forbindelse med barnet eller del i omsorgen og ansvaret for det.

2.8.1. Gældende ret

a. Gifte kvinder

Barnet vil i kraft af pater est-reglen i almindelighed automatisk få ægtemanden som far, hvis ægtefællerne var gift - enten i avlingstiden eller ved barnets fødsel - og sag ikke anlægges med det udfald, at en anden er faderen, eller at ægtemanden ikke kan være faderen.

Dette gælder, selv om ægtefællerne var separeret eller havde ophævet samlivet i konceptionsperioden.

19: Opfattelsen begrundes nærmere nedenfor under 2.8.2.

Fastslås det, at ægtemanden ikke kan være barnets far, afgøres spørgsmålet om, hvem der så er faderen, derefter på samme måde som for ugifte enlige kvinder. Anmoder moderen om fritagelse, fritages hun efter den relativt lempelige praksis. Nægter hun at give oplysning, idømmes hun en bøde. Barnet bliver da faderløst.

b. Ugifte kvinder

Faderen har, uanset om han levede sammen med moderen eller ej, ingen adgang til at få sit faderskab fastslået.

Oplyser moderen - uanset om hun er ugift samlevende eller enlig - ingen fadermulighed, og fritages hun, eller idømmes hun en bøde, bliver barnet faderløst. Udvalget er bekendt med, at dette forekommer i et vist omfang. Oplyser moderen en anden, kan denne anden anerkende faderskabet, selv om barnet er samleverens. Samleveren kan ikke forlange retsgenetiske undersøgelser foretaget og kan således ikke blive far til sit eget barn.

Ca. 30.000 sager (i 1996 30.044) af de i alt ca. 31.000 sager (i 1996 31.302) sluttes årligt ved skriftlig eller mundtlig anerkendelse af faderskabet for statsamtet, mens ca. 1.000 sager (i 1996 1.173) af statsamterne henvises til retterne. Statsamtet bevilger mødrene fritagelse for at oplyse om fadermulighederne i knap 100 tilfælde og meddeler afslag i ca. 50 tilfælde[20]. Langt de fleste af de 50 sager sendes derefter til politiet til bødeforelæg. I yderligere ca. 100 sager årligt oplyses ingen fadermulighed. I alt 250 sager årligt sluttes således årligt ved statsamterne, uden at barnet får en far.

Hertil kommer, at der årligt afsluttes omkring 150 sager ved domstolene (i 1993-94 169), hvor faderskab ikke blev fastslået.

Ved retterne og statsamterne sluttes herefter årligt ca. 400 sager, uden at barnet får en far, hvortil kommer et ukendt antal sager, der aldrig bliver rejst.

Dette er ensbetydende med, at godt 0,5 % af alle børn ikke får en far. Ses der væk fra ægtefællers børn får lidt over 1 % af børnene ikke en far.

Nogen opgørelse over antallet af sager, hvor barnet derudover får en "forkert" far med eller uden den rigtige fars ønske, fordi moderen reelt kan disponere over, hvem der skal være far, er det ifølge sagens natur ikke muligt at foretage.

20: I ca. 30 yderligere sager bliver ansøgning om fritagelse trukket tilbage og fadermulighed oplyst.

2.8.2. Udvalgets overvejelser og forslag

Udvalget har fulgt debatten om et barns ret til at have 2 forældre og er som nævnt nået til den opfattelse, at et barn har ret til så vidt muligt både at have en mor og en far. I dette standpunkt ligger der ikke nogen uvilje mod eller afstandtagen fra andre eksistens- eller samlivsformer end heteroseksuelle parforhold - det være sig livseksistenser som enlig eller i homoseksuelle parforhold.

Det er imidlertid naturens orden, at der skal en mand og en kvinde til at skabe et barn. Barnet har derefter såvel et mødrene ophav som et fædrene ophav, og har arveanlæg efter begge. Det er derfor et ikke uvæsentligt led i vor eksistens og for vor opfattelse af vor egen baggrund og vore egne rødder, at vi har adgang til at kende, forstå og forholde os til vort ophav på begge sider. Praktiske erfaringer fra adoptionssager har vist, at dette behov undertiden kan træde kraftigt frem, idet adoptivbarnet i voksenalderen kan få alvorlige personlige behov for at finde sine genetiske forældre og forstå baggrunden for sin egen identitet.

Udvalget finder endvidere, at der ved vurderingen af betydningen af et barns mulighed for at have en mor og få en far må tages hensyn til, at det enkelte menneske i sin hverdag har kontaktflader til både mænd og kvinder. Efter udvalgets opfattelse har det betydning for et barn, om det i sin opvækst har nære relationer til både en "mor" og en "far", som hver har sin personlighed, sine værdinormer og sin rolle i forhold til barnet, og som kan udgøre hver sin identifikationsmodel for barnet. Det vil derfor alt andet lige være et positivt element i et barns udvikling, at det allerede tidligt kan forholde sig til og forstå sig selv i forhold til såvel en moderskikkelse som en faderskikkelse. Dette gælder uanset, om forældrene bor sammen eller lever adskilt.

Der kan endvidere peges på, at udviklingen inden for det retsgenetiske område har medført, at vi ved overvejelser om vore regler om faderskab nu frit kan operere med et sandhedsprincip. Hvor fastlæggelse af faderskab tidligere skete ved en kombination af virkningerne af ægteskab, beviser for samlejer og en vis retsgenetisk mulighed for at udelukke ikke-fædre, kan vi efter den seneste udvikling med bevismæssig vægt svarende til en til vished grænsende sandsynlighed fastslå, om en undersøgt mand er - eller ikke er - barnets genetiske far.

Såfremt der derfor tidligere har været en vis uvilje med hensyn til at presse oplysninger frem fra moderen om, hvilke fadermuligheder der forelå, fordi det endelige resultat jo alligevel ikke kunne blive fastslået med en høj grad af sikkerhed, behøver man ikke længere at holde sig tilbage af sådanne grunde.

En anden betydningsfuld mulighed, som er en følge af det genetiske sandhedsbevis, er,

at det genetiske faderskab kan fastslås meget hurtigere end førhen. Reglerne bør derfor også indrettes således, at sagerne ikke forsinkes så meget, at de ikke er afsluttet, når barnet kommer i den alder, hvor det begynder at forholde sig til sin far. Udvalget foreslår derfor, at den tidligere 3-årsfrist for at rejse sag nedsættes til en 6-månedersfrist. Hurtige og så vidt muligt fuldstændige oplysninger om fadermulighederne vil være egnede til at skabe mere varig stabilitet om barnets forhold[21].

Endelig kan der peges på, at Danmark gennem sin tiltrædelse af forskellige konventioner[22] utvivlsomt har påtaget sig internationalt bestemte forpligtelser til at arbejde for, at børn så vidt muligt skal kende begge forældre, til at forældrene i videst mulige omfang skal have fælles ansvar for barnets opdragelse og udvikling samt til, at ugifte samlevende par og deres børn så vidt muligt skal ligestilles med ægtefæller og deres børn.

Udvalget er opmærksom på, at en hel konsekvent gennemførelse af et princip om, at et barns genetiske far skal findes, og hans faderskab skal fastslås, i enkelte tilfælde på afgørende måde vil kunne stride mod barnets interesser og har derfor medtaget regler om udelukkelse af faderskab i sådanne helt særlige tilfælde[23].

Udvalget finder derfor, at vore regler om faderskab bør indrettes således, at faderskabet så vidt muligt - men ikke for enhver pris - bliver fastslået.

Det kan tilføjes, at udvalgets holdninger om disse spørgsmål stemmer overens med holdningerne hos Folketingets flertal ved afstemningen om § 3 i loven om kunstig befrugtning den 27. maj 1997. Bestemmelsen i § 3 var ikke medtaget ved sundhedsministerens fremsættelse af lovforslaget, men blev indsat af Folketinget. Efter bestemmelsen må kunstig befrugtning, der finder sted under en læges ansvar, for fremtiden kun tilbydes kvinder, som er gift eller som lever sammen med en mand i et ægteskabslignende forhold[24]. Ægtefællen eller samleveren skal efter § 23 i loven forinden give skriftligt samtykke til behandlingen med den virkning, at han bliver barnets far. Stilledes et sådant krav ikke, ville barnet kunne blive faderløst.

Udvalget foreslår herefter, at der gennemføres videregående regler om moderens oplysningspligt vedrørende fadermulighederne, og at den gældende regel, om gifte mænds ret til at få deres faderskab til hustruens børn prøvet, bliver udvidet til at gælde for alle mænd, der mener, at de er far til et barn.

21: Spørgsmålet om, hvorvidt retsgenetisk bevis i videre omfang end hidtil skal anvendes for at fjerne tvivl om faderskab, fordi usikkert afgjorte sager ellers forlanges genoptaget og derved kan skabe ustabilitet om barnets forhold, drøftes særskilt nedenfor under 2.12.

22: Se nedenfor under VII, 1.3 og 2.2.

23: Se nedenfor under 2.11.

24: Der er den 7. november 1997 fremsat privat lovforslag nr. L 69, hvorefter § 3 foreslås ophævet.

2.9. Udvalgets overvejelser og forslag om moderens oplysningspligt

For at sikre at barnet så vidt muligt får en far, foreslås det ved udkastets § 8, stk. 1, at moderen skal have pligt til over for statsamtet at oplyse, hvem der er eller kan være barnets far.

Er moderen gift eller ugift samlevende i et parforhold, får hun efter udkastets § 8, stk. 2, dog først en sådan oplysningspligt, hvis det fastslås under en sag, at hendes ægtefælle eller samlever ikke er barnets far. Denne begrænsning anser udvalget for ønskelig, idet en ægtemand eller samlever, som har mistanke om utroskab fra hustruens eller samleverens side, ellers vil have mulighed for i sidste instans at få moderen afhørt under strafansvar i retten om eventuel utroskab. Ønsker ægtemanden, samleveren, moderen eller en værge for barnet at få prøvet, om ægtemanden eller samleveren rent faktisk er barnets genetiske far, skal statsamtet, medmindre parterne modsætter sig det, eller retten lade retsgenetiske undersøgelser foretage. Først hvis disse undersøgelser viser, at ægtemanden eller samleveren ikke er barnets far, indtræder der en oplysningspligt om andre fadermuligheder for moderen. Dette gælder uanset, om faderskabet er registreret eller ej.

Udvalget har særligt overvejet, hvilken nærmere karakter moderens pligt til at give oplysninger om fadermulighederne skal have. Der har herved været enighed om, at det gældende system, hvorefter der pålægges moderen straf, bestående i en bøde, ikke er hensigtsmæssigt. At lade moderens nægtelse af at afgive oplysninger få virkning for børnetilskud m.v., som det er kendt i svensk ret, ville nok være en ret så effektiv sanktion, men noget sådant bør efter udvalgets opfattelse afvises, allerede fordi nedsættelse af økonomiske tilskud ville kunne være til skade for barnet.

Målet må efter udvalgets opfattelse være at søge at motivere moderen til straks at give alle de korrekte oplysninger om fadermulighederne, fordi hensynet til barnet taler for, at det får en far.

Udvalget foreslår derfor, at moderen skal kunne indkaldes til et møde i statsamtet, hvor hun af særligt sagkyndige, fx socialrådgiver, jurist, psykolog, psykiater eller familieterapeut, kan gøres bekendt med, hvilken betydning hendes nægtelse senere vil kunne få for barnet, således at hun derigennem søges motiveret til at give oplysninger om alle fadermulighederne, også for at der så vidt muligt kan skabes stabilitet om barnets forhold fremover ved, at den rigtige far findes. Moderen skal forinden være orienteret om, at en mand ikke kan blive barnets far, hvis afgørende hensyn taler derimod, jf. udkastets § 9, stk. 3[25].

25: Se nedenfor under 2.11.

Møder moderen ikke efter indkaldelse, eller fastholder hun efter et sådant møde sin nægtelse, foreslås det, at statsamtet skal indsende sagen til retten, såfremt statsamtet får det indtryk, at moderen ikke har givet alle de oplysninger, hun har kendskab til. Er dette derimod tilfældet, kan sagen henlægges.

Efter sagens indbringelse for retten, vil moderen - som efter gældende ret - blive indkaldt til et retsmøde for dér at afgive forklaring under strafansvar om fadermulighederne. Risikoen for at blive straffet vil efter udkastet kunne tænkes at blive aktuel, hvis faderen efterfølgende anvender sin nye søgsmålsret.

Først hvis moderen efter indkaldelse til retten udebliver fra eller forlader retsmødet, eller hvis hun i et retsmøde fastholder sin vægring ved at udtale sig, vil der - som efter gældende ret - efter omstændighederne kunne anvendes vidnetvangsmidler over for hende, dvs. afhentelse ved politiet, pålæg af bøde, pålæg af tvangsbøder, indtil oplysninger gives, dog højst i 6 måneder, eller endog hensættelse i forvaring, indtil oplysningerne gives, dog højst i 6 måneder, jf. retsplejelovens § 178, stk. 1.

Disse sanktioner forventes dog som hidtil anvendt lempeligt af retterne[26].

2.10. Faderens ret til at få sit faderskab fastslået (søgsmålsret)

2.10.1. Gældende ret

En gift mand bliver efter de gældende regler i de fleste tilfælde uden videre far til de børn, hustruen føder, men kan efter børnelovens § 5, stk. 1, rejse sag for at anfægte faderskabet. Var ægtefællerne i avlingstiden separerede, eller var samlivet mellem dem ophævet på grund af uoverensstemmelse, skal ægtemanden dog ikke uden videre anses som far. Han har, uanset om hans faderskab fastslås eller ej, søgsmålsret til at anlægge faderskabssag ved retten og få prøvet, om han er barnets far. En sådan ret til at få faderskabet fastslået tilkommer også en mand, som har indgået ægteskab med moderen efter avlingstidens udløb, selv om moderen rejser sag for statsamtet og angiver, at en anden end ægtemanden er faderen, jf. børnelovens § 5, stk. 1, og faderskabsbekendtgørelsens § 9, nr. 3.

Fødes barnet uden for ægteskab, har den mand, som har haft forhold til moderen i avlingstiden, ikke ret til at få prøvet, om han er barnets far.

26: Se nedenfor under IV, 2.3.

2.10.2. Udvalgets overvejelser og forslag

a. Søgsmålsret for ægtemænd

Udvalget finder, at den mand, der var gift med moderen i den periode, hvor hun blev gravid, eller senere har indgået ægteskab med hende, fortsat bør have ret til at få fastslået, om han er barnets far.

Efter udkastets § 1 vil den, der er gift med moderen på barnets fødselstidspunkt, blive registreret som far, medmindre ægtefællerne på fødselstidspunktet var separeret eller havde ophævet samlivet på grund af uoverensstemmelse. Dette gælder dog ikke, hvis moderen eller ægtemanden fravælger, at han registreres som far, eller moderen inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel var gift med eller levede sammen på fælles bopæl med en anden mand. Finder en registrering af faderskabet herefter ikke sted, rejses faderskabssag af statsamtet.

Udvalget har særligt overvejet, om statsamtet da altid skal inddrage ægtemanden eller den tidligere ægtemand eller samlever, men har fundet, at dette kun skal ske, hvis moderen oplyser, at hun har haft seksuelt forhold til ham i konceptionsperioden. Oplyser moderen, at dette ikke er tilfældet, vil et sådant forhold i langt i de fleste tilfælde rent faktisk ikke have fundet sted, således at en inddragelse af manden ville være unødig bureaukrati, og måske krænkende for parterne eller en af dem.

Moderen vil imidlertid kunne oplyse en anden mand, som derefter kan anerkende faderskabet, uden at der foretages retsgenetiske undersøgelser. Dette rummer en særegen risiko for, at moderen med urette kan holde ægtemanden eller den tidligere ægtemand eller samlever ude, fordi han ikke får oplysninger om barnets fødsel eller ikke er bekendt med sin ret til at blive far.

Udvalget foreslår derfor, at den ved udkastet foreslåede forenkling og klargørelse af reglerne suppleres med en regel om, at ægtemanden eller den tidligere ægtemand eller samlever, som ikke inddrages af moderen, skal have meddelelse om barnets fødsel med oplysning om sin ret til inden for 6 måneder fra barnets fødsel at få prøvet, om han er barnets far, se udkastets § 6, stk. 2.

For ægtemanden eller den tidligere ægtemand er der i forhold til gældende ret herved tale om en afbureaukratisering, idet han efter forslaget kun inddrages i faderskabssagen som part, hvis han selv ønsker det.

b. Søgsmålsret for samlevere

Udvalget har ved sine videre overvejelser ikke været i tvivl om, at den, som har levet sammen med en ugift kvinde i den periode, hvor hun blev gravid, eller som gør det på tidspunktet for barnets fødsel, for fremtiden skal have en ret til at få sit eventuelle faderskab fastslået.

At en sådan søgsmålsret ikke allerede findes, skyldes først og fremmest, at der ikke var behov for sådanne regler, fordi der tidligere næsten ikke fødtes børn i samlivsforhold. Faderen til en ugift enlig kvindes barn har erfaringsmæssigt søgt at undgå, at hans faderskab blev fastslået.

Efter at der i 1970'erne blev født betragteligt flere børn i ugifte samlivsforhold, blev den officielle familiepolitik[27] dernæst, at der skulle værnes om ægteskabet, og at man ikke skulle skabe et slags ægteskab af 2. klasse for ugifte samlevende par. Lidt diskrimination af ugifte samlevende par kunne måske ovenikøbet få nogle til at gifte sig.

Udvalget må imidlertid konstatere, at udviklingen siden er løbet helt fra sådanne forestillinger.

Når 28.500 til 30.000 børn ud af knap 70.000[28] nu årligt fødes i ugifte samlivsforhold, må opgaven i stedet være at søge at ligestille disse med familier, hvor forældrene har indgået ægteskab. I de relativt få tilfælde, hvor samlivsforholdet brydes, før faderskabet er fastslået, og moderen ikke ønsker faderskabet fastslået, eller hvor hun måske hele tiden har haft denne holdning, bør samleveren ikke være retsløs. De foran under 2.8.2. nævnte hensyn, der taler for, at et barn så vidt muligt straks får 2 forældre, og hensynet til den samlever, som måske har ønsket barnet, taler efter udvalgets vurdering nu med betydelig vægt for at tillægge samlivsfaderen en søgsmålsret. De fleste tilfælde, hvor moderen efter de gældende regler nægter samleveren faderskabet, er formentlig affødt af, at moderen efter et brud ikke ønsker, at han skal kunne få samvær med barnet og således i virkeligheden anvender barnet som et middel i sin afvisning af ham.

At ægteskabsinstitutionen skulle kunne tage skade af, at der indrømmes samlevende mænd søgsmålsret, kan der efter udvalgets bedømmelse ikke længere være realiteter i.

Regler om søgsmålsret er der flere steder i verden tilløb til. En vid søgsmålsret findes i Ontario og er nu indført bredt i Norge[29].

27: Se foran under 2.4.2.
28: I 1996 dog knap 68.000 børn.
29: Se nedenfor under V, 1.1.2. og 1.9.2.

Udvalget finder derfor, at en mand, der har levet sammen med moderen inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel, skal have ret til at få sit faderskab fastslået, medmindre afgørende hensyn til barnet taler imod, at han skal kunne blive dets far[30]. På samme måde som moderens ægtemand bør derfor også den, moderen har levet sammen med på fælles bopæl inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel, have meddelelse om, at der er født et barn, og om hans ret til at søge sit faderskab fastslået, jf. udkastets § 6, stk. 2.

c. Søgsmålsret for andre mænd end ægtemænd og samlevere

Udvalget har videre overvejet, om også en mand, der ikke er eller var gift med eller levede sammen med moderen i konceptionstiden, skal tillægges ret til at få prøvet, om han er barnets far. Overvejelserne herom har været langvarige og meget indgående og har givet anledning til betydelig tvivl. Det er derfor fundet hensigtsmæssigt at redegøre nærmere for de hensyn og modhensyn, som har været inddraget i udvalgets drøftelser.

Det kan til en begyndelse fastslås, at en sådan søgsmålsret uden for kredsen af tidligere ægtefæller og samlivsfædre efter udvalgets opfattelse alene kan forventes at få en yderst beskeden praktisk betydning.

Den, der har haft seksuelt forhold til moderen i den periode, hvor hun blev gravid, uden at være gift med hende eller leve sammen med hende, vil erfaringsmæssigt normalt prøve at undgå faderskabet med deraf følgende bidragspligt og vil, selv om forholdet bliver indrømmet, kun yderst sjældent selv tage initiativet til at få faderskabet fastslået.

Det kan imidlertid ikke udelukkes, at der vil blive rejst enkelte sager. Den, der fx i hemmelighed har haft et mangeårigt forhold til en kvinde, der er gift eller samlevende med en anden mand, ville måske kunne ønske at få fastslået sit faderskab til det barn, kvinden beslutter at få. Noget tilsvarende kan tænkes at ville forekomme, hvor kvinden lever som enlig og ønsker at fortsætte dermed og derfor ikke ønsker at dele barnet med manden, der måske selv har ønsket graviditeten og måske tillige, at der blev etableret et samliv eller ægteskab mellem parterne. Endelig vil det også kunne forekomme, at manden ønskede et samliv eller ægteskab med kvinden, men at hun valgte at danne familie med en anden mand.

Det vil ses, at der kan være aldeles flydende overgange fra noget, der er et samliv, til situationer, hvor et samliv ikke kan siges at være etableret på en fælles bopæl, men hvor ønskerne derom nok var til stede hos barnets far.

30: Se nedenfor under 2.11.

Det bedste overblik over de meget forskelligartede situationer, der vil kunne opstå, fås formentlig ved først at se på de tilfælde, hvor alternativet er, at barnet ellers vil blive faderløst. Moderen har da efter udkastet pligt til at oplyse om manden, men har ikke gjort det. Hensynet til, at barnet får 2 forældre[31], taler efter udvalgets opfattelse i så fald med vægt for, at manden skal tillægges en søgsmålsret.

Er alternativet derimod, at en anden mand vil blive barnets retlige far, kan følgende synspunkter anføres til støtte for en søgsmålsret:

- af hensyn til barnets ret til at kende sit ophav bør det genetiske faderskab fastslås,

- at det genetiske faderskab straks fastslås kan være egnet til at skabe stabilitet om barnets forhold, dersom moderens forhold til den mand, der ellers ville blive far, senere brydes, og sagen derfor måske skal genoptages,

- den, som har afgivet sine gener, bør have ret til at få fastslået, at han er far, og til at have socialt samvær med sit afkom, og

- det vil ikke være muligt at opstille praktikable afgrænsninger mellem de tilfælde, hvor der skal være en søgsmålsret og de tilfælde, der skal undtages derfra, medmindre der opstilles så rummelige skønselementer i reglerne, at den egentlige afgørelse reelt bliver overladt til den dommer, der kommer til at afgøre spørgsmålet.

Imod at indføre en generel søgsmålsret for mænd, der ikke har været gift med eller levet i et samlivsforhold med moderen, har følgende synspunkter været anført:

- har en gift eller samlevende kvinde haft et sidespring eller et mere varigt forhold til en anden, vil det kunne være ødelæggende for hendes ægteskab eller samlivsforhold, at tredjemanden skal have prøvet, om han er barnets far. Heroverfor kan det imidlertid - således som det også er blevet det i norsk ret, hvor der nu er gennemført en generel søgsmålsret - anføres, at en gift eller samlevende mand, som har haft forhold til en anden kvinde, der vælger at gennemføre graviditeten, omvendt slet ikke er beskyttet, når han derefter bliver oplyst som fadermulighed af barnets mor, og at det ville være dobbeltmoralsk ikke at ligestille mænd og kvinder i disse spørgsmål. Utroskab er i øvrigt i mange tilfælde et symptom på, at der mangler noget i et parforhold, som derfor ikke sjældent alligevel enten går i stykker eller halter videre. Barnet kan derfor lige

31: Se foran under 2.8.

så godt eller bedre få den rigtige far straks. Lever parterne endelig i et såkaldt åbent samliv, dvs. hvor utroskab udtrykkeligt eller stiltiende accepteres, vil en søgsmålsret næppe gøre skade,

- den, der alene har haft et eller nogle få tilfældige forhold til moderen, kan ikke have haft en berettiget forventning om, at han skal kunne blive barnets far. Heroverfor kan anføres, at det i første række hverken bør komme an på berettigede forventninger hos faderen eller hos moderen, men på hensynet til, hvad der tjener barnets interesser bedst,

- hvorledes skal man forholde sig til, at en generel søgsmålsret kan tænkes anvendt i chikaneøjemed? Hertil kan anføres, at såfremt manden har haft et forhold til moderen, kan chikane uden søgsmålsret udløses ved, at der gives oplysning om forholdet til hendes ægtemand eller samlever. Med en søgsmålsret er der risiko for, at manden så også selv bliver dømt som far. Har et sådant forhold ikke foreligget, vil en offentlig meddelelse om et forhold rumme en strafbar krænkelse af privatlivets fred. En forklaring om forholdet i retten vil kunne pådrage en alvorlig straf for falsk forklaring for retten. Retten skal endvidere afskære en søgsmålsret, dersom moderen undtagelsesvist kan bevise, at et seksuelt forhold i den periode, hvor hun blev gravid, ikke kan have fundet sted til den pågældende mand, ligesom retten kan afvise moderens udlæggelse af en mand, dersom denne kan bevise, at et seksuelt forhold i den periode, hvor hun blev gravid, ikke kan have fundet sted. Afvisning kan således finde sted, hvis et alibi kan opstilles for det tidspunkt og det sted, hvor manden angiver, at det seksuelle forhold skulle have fundet sted og efter omstændighederne også, hvis manden ikke ønsker at konkretisere sin påstand om forholdet tilstrækkeligt.

Udvalget har herefter ved sine afsluttende overvejelser fundet, at den samlede afvejning af de meget forskelligartede hensyn taler for at indføre en generel søgsmålsret, der alene bør begrænses i tilfælde, hvor afgørende hensyn til barnet taler imod, at den pågældende mand kan blive barnets far.

2.11. Afgørende hensyn taler imod, at en mand kan blive barnets far

2.11.1. Gældende ret

Regler, der afskærer en mands søgsmålsret, fordi afgørende hensyn til barnet taler imod, at han skal blive barnets far, findes ikke i gældende ret, hvor kun en ægtemand har søgsmålsret[32].

32: Se nedenfor under IV, 1.3 og 2.1.

Derimod findes der regler, som fritager moderen for oplysningspligt om fadermuligheder. Børnelovens § 10, stk. 2, fastsætter, at moderen kan fritages for oplysningspligten, medmindre det må anses for stridende mod barnets tarv, at faderskabet ikke oplyses. Justitsministeriet har ved cirkulære nr. 194 af 28. oktober 1963 fastsat, at moderen almindeligvis skal fritages, når barnet er avlet ved voldtægt, når faderen er nært beslægtet eller besvogret med moderen, når faderen er berygtet på grund af sin livsførelse samt, når der kan anføres særlige grunde derfor, og det sandsynliggøres, at moderen selv på betryggende måde kan tage sig af barnet under dettes opvækst[33].

2.11.2. Udvalgets overvejelser

I og med at moderens oplysningspligt gøres generel, jf. udkastets § 8[34], og der indføres en generel søgsmålsret for mænd, jf. udkastets § 6[35], er der behov for at fastsætte fælles regler for, hvornår en mand undtagelsesvis ikke bør kunne blive far til et barn.

Udvalget har overvejet også dette spørgsmål indgående og har fundet, at hovedvægten bør lægges på, om manden har begået et strafbart forhold i forbindelse med barnets undfangelse.

Straffelovens § 210 om incest og §§ 216-224 om voldtægt og andre kønsfrihedsforbrydelser er udtryk for nogle grundlæggende forbud med hensyn til mænds seksuelle samvær med kvinder.

Overtræder en mand reglerne om incest, fx ved at få et barn med sin datter, finder udvalget, at hans faderskab bør afskæres uden, at moderen (datteren) har bedt om det, dvs. ex officio, fordi der er begået en forbrydelse i forbindelse med undfangelsen. Dertil kommer, at barnet ingen interesse kan have i at skulle leve officielt med familieforhold, hvorefter dets far og morfar er den samme person.

Efter udvalgets opfattelse kan grænsen ikke sættes anderledes end, hvor forholdet efter lovgivningen regnes som strafbar incest.

Ved voldtægt eller andre dertil svarende kønsfrihedsforbrydelser bør en afskærelse af faderskabet dog også bero på, om moderen ønsker dette. Der foreligger tilfælde af voldtægt m.v., hvor der senere finder tilgivelse sted, og et normalt samliv genoptages.

Udvalget finder derimod ikke, at andre kriminelle forhold som manddrab eller vold bør afskære selve fastsættelsen af faderskabet. I sådanne tilfælde kan manden i princippet

33: Praksis om disse bestemmelser er omtalt nedenfor under IV, 2.1.
34: Se foran under 2.9.
35: Se foran under 2.10.

tænkes at blive en udmærket far for barnet. En nøjere afgrænsning til andre kriminelle forhold, der ikke skulle afskære faderskab, ville i øvrigt være umulig at foretage, medmindre man tillagde retten så betydelige skønsmæssige beføjelser, at afgørelsen reelt blev overladt til den enkelte dommer fra sag til sag.

Selv om faderskab fastslås, er dette ikke ensbetydende med, at de forskellige retsvirkninger af faderskabet altid vil indtræde. Samvær kan således fx nægtes efter § 17, stk. 3, i lov om forældremyndighed og samvær, hvis dette er påkrævet af hensyn til barnet. Noget sådant vil fx kunne være tilfældet, hvor manden er drikfældig eller voldelig over for såvel mor som barn.

2.11.3. Udvalgets forslag

Udvalget foreslår herefter, at en mands faderskab skal afskæres, hvis afgørende hensyn til barnet taler imod, at han skal kunne blive barnets far, jf. udkastets § 9, stk. 3.

Rejses spørgsmål herom for statsamtet af moderen eller en værge for barnet, og tiltræder manden ikke, at hans faderskab afskæres, indbringer statsamtet sagen for retten. For retten har moderen pligt til for lukkede døre at give oplysning om, hvad der er passeret, jf. udkastets § 16 med henvisning til udkastets § 9, stk. 3.

Rettens afgørelse træffes ud fra en samlet skønsmæssig vurdering på grundlag af det foran under 2.11.2. anførte.

Det tilføjes, at udvalget ikke forventer, at der vil blive ret mange sager, hvor manden ikke frivilligt afstår fra faderskabet.

2.12. Skal det genetiske faderskab søges fastslået i videre omfang end hidtil?

Udvalget har for at få sat de nye retsgenetiske muligheder i det rette perspektiv overvejet, om det genetiske faderskab nu altid bør søges fastslået, eller om det dog bør søges fastslået i væsentligt videre omfang end hidtil.

Der fødes nu årligt knap 70.000 børn, hvoraf de ca. 37.500 er børn af gifte forældre, og de ca. 28.500 til 30.000 er samlivsbørn, mens blot ca. 3.500 fødes af enlige kvinder. I de senere år har der endvidere alene været optaget retsgenetisk bevis i ca. 1.000 sager om året.

Til fordel for at optage retsgenetisk bevis i alle sager, taler hensynet til at undgå genoptagelsessituationer og derved sikre stabiliteten om barnets forhold samt hensynet til, at

barnet kan kende sin genetiske far og derfor ikke senere behøver at skulle lede efter ham.

Det er imidlertid indlysende, at det ikke skal foreslås altid at gennemføre DNA-undersøgelser. Udover at vi i stedet for ca. 1.000 sager årligt da ville få ca. 70.000 sager årligt, hvilket ganske ville sprænge de praktiske og økonomiske rammer i disse sager, ville noget sådant være ensbetydende med, at mange forældrepar - såvel gifte som ugifte - i et ikke helt ubetydeligt omfang ville få fastslået, at ægtemanden eller samleveren ikke var barnets far. Det er en gammelkendt erfaring, at det vil være tilfældet for en vis andel af børnene. Gifte og samlevende kvinder måtte - for at barnet kunne få en far - da til skade for ægteskabet eller samlivsforholdet i gang med at forklare, hvem der så kunne være faderen.

Det ligger efter udvalgets vurdering helt fast, at retsgenetiske undersøgelser med de nuværende familiemønstre kun skal optages, når det ønskes af en part, fordi der er tvivl, eller fordi der er tale om at fastslå faderskab til ugifte enlige kvinders børn.

Hensynet til at skabe stabilitet om barnets forhold og sikre barnets kendskab til dets genetiske far medfører dog, at man for fremtiden i tvivlstilfælde bør optage retsgenetisk bevis. Der tænkes herved ikke på gifte og samlevende kvinders børn, hvor særlige samlivsbeskyttende hensyn som nævnt gør sig gældende, og hvor et krav fra det offentlige om retsgenetiske undersøgelser ville kunne intimidere parternes og barnets forhold, når parterne er enige om, at ægtemanden eller samleveren vil lade sit faderskab fastslå ved registrering eller anerkendelse.

Et synspunkt, der i fremmed ret har været tillagt betydning ved overvejelser om i videre omfang at fastslå genetisk faderskab end hidtil, er den medicinske betydning, det kan have at kende det genetiske faderskab ved bekæmpelse af arvelige sygdomme[36].

Hvis derimod en enlig kvindes oplysninger om fadermulighederne forekommer usikre, bør retsgenetiske undersøgelser gennemføres, selv om en oplyst fadermulighed ønsker at anerkende faderskabet uden videre. Har moderen fx oplyst, at hun i konceptionsperioden har haft forhold til en udlænding, som ikke vil medvirke til undersøgelser, og ønsker en dansk mand, som hun også har haft forhold til i konceptionsperioden, at anerkende faderskabet, bør retsgenetiske undersøgelser efter udvalgets opfattelse altid gennemføres[37]. Udkastet indeholder derfor i § 12, stk. 1, nr. 2, en bestemmelse om, at statsamtet skal indsende sagen til retten, hvis det findes betænkeligt at fortsætte behandlingen. Efter udkastets § 19, stk. 1 og stk. 2, nr. 2 og 3, kan en mand kun dømmes

36: Se fx nedenfor under V, 1.1.1.b. og 1.10.1.
37: Se nærmere nedenfor under IX i bemærkningerne til udkastets § 13, stk. 2, om statsamtets muligheder for at modtage anerkendelse uden at indhente retsgenetisk bevis.

som far, hvis han efter indhentelse af retsgenetisk bevis utvivlsomt er barnets far, eller det, hvor moderen har haft forhold til flere mænd, er søgt afklaret ved retsgenetisk bevis, hvem der er barnets far[38].

2.13. Socialt contra genetisk faderskab

Det må forventes at ville forekomme, at gifte eller ugifte samlevende par med åbne øjne lader ægtemanden eller samleveren blive retlig far, selv om de ved, at en anden mand kan være faderen[39]. Denne anden mand vil kun sjældent selv ønske at blive far.

Det spørgsmål må derfor overvejes, om sådanne parters faktiske adgang til i det stille at lade ægtemanden eller samleveren blive barnets retlige far, bør legaliseres, således at barnet også kan få en far, der både er dets sociale far og dets retlige far, selv om oplysningerne om moderens sidespring ved seksuelt forhold til en tredjemand af en eller anden grund er kommet frem for myndighederne. En regel derom må forudsætte, dels at ægtefællen eller samleveren erklærer sammen med moderen at ville varetage omsorgen og ansvaret for barnet, dels at den eller de pågældende tredjemænd, der er part i sagen, tiltræder ikke at blive far.

Udvalget finder i princippet en sådan regel for konsekvent og ønskelig, fordi det vil kunne være en fordel for barnet, at dets sociale far også er dets retlige far. En sådan regel er efter udvalgets opfattelse dog ikke strengt nødvendig, men vil kunne virke gavnlig for barnet i et formentligt meget beskedent antal sager.

Udvalget har derfor videre overvejet, om en sådan regel bør være anvendelig såvel, når det efter udfaldet af retsgenetiske undersøgelser er fastslået, at tredjemanden er barnets far, som når retsgenetiske undersøgelser ikke har været foretaget. Udvalget har under disse drøftelser været i tvivl om, hvorvidt åbenhed måtte være at foretrække fremfor, at det genetiske faderskab holdes uoplyst. En tilsvarende usikkerhed har fundet udtryk i 2 nyere engelske retsafgørelser, der nåede modsatte resultater[40].

Til støtte for, at reglen også - eller eventuelt alene - bør være anvendelig, når retsgenetiske undersøgelser har været foretaget, taler følgende synspunkter:

- indhentes retsgenetisk erklæring, vil det i et vist antal sager vise sig, at ægtemanden eller samleveren - og ikke tredjemanden - er barnets genetiske far. Hele problematikken løser derved sig selv,

---

38: Se nedenfor under 2.14.
39: Se foran under 2.12.
40: Se nedenfor under V, 1.7.1.

- fastslås det, at tredjemanden er barnets genetiske far, og holder ægteskabet eller samlivsforholdet trods dette, vil barnet senere kunne få kendskab til sine genetiske rødder, hvilket er i overensstemmelse med udbredte ønsker om åbenhed over for barnet om dets tilblivelse[41],

- fastslås det, at tredjemanden er barnets genetiske far, og opløses ægteskabet eller samlivsforholdet, vil barnet i hvert fald have det holdepunkt, at det kender sit genetiske fædrene ophav. Ønsker såvel moderen, barnet eller en værge for barnet som den retlige far i enighed sagen genoptaget, kan dette ske efter udkastets § 21, hvorefter den genetiske far også vil blive barnets retlige far[42]. Der har under overvejelserne herom været peget på, at risikoen for, at ægteskabet eller samlivsforholdet opløses, vil kunne være højere i sådanne sager, end der gennemsnitligt ellers vil være tale om, når utroskab har foreligget. At den genetiske far først slipper for faderskabet, men eventuelt senere bliver retlig far, kan ikke tillægges betydning, da alternativet ellers ville være, at han straks blev retlig far,

- muligheden for at anvende reglen bør ikke forspildes, fordi retsgenetiske undersøgelser er foretaget, før parterne har fremsat ønske om at bringe reglen i anvendelse, og

- ordningen svarer, når det genetiske faderskab er fastslået, i det hele til en uformel stedbarnsadoption.

Imod at anvende reglen efter, at retsgenetiske undersøgelser har været foretaget, taler følgende synspunkter:

- det må af hensyn til de indbyrdes forhold i en flerbørnsfamilie anses for væsentligt, at et barn, der kan være frugt af et andet forhold, integreres i familien på lige fod med de andre børn. Dette vil muligvis bedst kunne ske, hvis det genetiske faderskab holdes uoplyst,

- det sociale faderskab må i almindelighed antages at fungere bedst, hvis der er mulighed for, at den sociale far faktisk også er den genetiske far, og dårligst, når han har vished for ikke at være det,

- efter udvalgets forslag til nye genoptagelsesregler[43] vil det være muligt at genoptage sagen på et senere tidspunkt, uanset hvad den genetiske far mener der-

41: Se foran under 2.12.
42: Se nedenfor under 2.15.
43: Se nedenfor under 2.15.

om. En eventuel forventning om at være sluppet definitivt for faderskabet tilsidesættes herved. Det er i den forbindelse uden betydning, at manden på forhånd er vejledt om dette,

- selv om den genetiske far ikke kan forlange sagen genoptaget, kan det tænkes, at han faktisk tager kontakt til barnet. En sådan kontakt kan muligvis skade relationerne mellem den sociale far og barnet, og

- ordningen vil i det hele svare til kunstig befrugtning med donorsæd - bortset fra muligheden for genoptagelse, når faderen, moderen og barnet eller en værge for barnet i enighed ønsker dette.

Udvalget har herefter ikke i udkastets § 13, stk. 3, indsat nogen betingelse om, at reglen ikke kan anvendes, når retsgenetiske undersøgelser har været foretaget. Det overlades herved til parterne i deres sag at tage stilling til, om de ønsker reglen anvendt uden, at retsgenetiske undersøgelser foretages, eller, såfremt retsgenetiske undersøgelser har været foretaget, om de ønsker reglen bragt i anvendelse, selv om der foreligger en retsgenetisk erklæring.

Udvalget forudsætter, at der fra statsamtets eller rettens side ydes parterne indgående vejledning om de hensyn, der vil kunne have betydning for deres valg, og om retsvirkningerne af det.

Reglen i udkastets § 13, stk 3, fremtræder således alene som et alternativt tilbud til parterne.

2.14. Dom til faderskab

2.14.1. De gældende regler

Efter de gældende regler afsiges der dom til faderskab, hvis der efter det oplyste alene kan påregnes at være tale om én mand, og der ikke foreligger omstændigheder, som gør det lidet sandsynligt (dvs. ca. 99,9 % imod manden), at manden er faderen. Da man aldrig kan vide, om der kan være andre fadermuligheder, ligger det fast, at en del mænd gennem årene er blevet dømt efter disse regler uden at være barnets genetiske far. De fleste retter indhenter imidlertid nu, hvor dette kan lade sig gøre, DNA-bevis i sådanne tilfælde.

Er der tale om flere mænd, af hvilke ingen er lidet sandsynlige, skal den ene dømmes som far, hvis han er væsentlig mere sandsynlig end den eller de andre (efter retspraksis kræves en overvægt på ca. 95 % imod 5 %).

Var moderen gift i konceptionsperioden, skal der omvendt være et meget stærkt bevis (efter retspraksis mere end 99,99 %) mod ægtemanden, for at en anden kan blive barnets far.

2.14.2. Udvalgets overvejelser og forslag

Udvalget finder, at de gældende regler om, hvor meget der skal til af sandsynlighed for at dømme en mand til faderskab, nu bør sættes i relation til det nye DNA-bevis. Sådant bevis bør altid søges indhentet i domssager - også for, at den genetiske sandhed så vidt muligt kan blive fastslået af hensyn til barnets senere tilværelse. Heraf følger, at retterne altid skal afsige dom over en mand, såfremt DNA-beviset har udpeget ham som faderen med en bevismæssig vægt på 10.000 til 1 eller mere (utvivlsomt er barnets far), jf. udkastets § 19, stk. 1.

Kan retsgenetiske beviser i enkelte tilfælde ikke indhentes, fordi manden er død, forsvundet eller uden for dansk jurisdiktion og ikke vil medvirke frivilligt til gennemførelse af undersøgelsen, eller viser det retsgenetiske bevis intet, fordi to enæggede tvillingebrødre begge har haft seksuelt forhold til moderen i den periode, hvor hun blev gravid, må andet bevis tages i brug. Dette kan som hidtil være samlejets placering i konceptionsperioden, sterilitetsbevis eller bevis mod sandsynligheden for, at seksuelt forhold fandt sted, der eventuelt kan føres som et psykologisk bevis.

Lægger retten til grund, at moderen i sådanne tilfælde kun har haft forhold til én ikke undersøgt mand i konceptionsperioden, idet eventuelt andre mænd er blevet udelukket ved retsgenetisk bevis, dømmes denne mand som far, medmindre det må anses for usandsynligt, at han er barnets far, jf. udkastets § 19, stk. 2, nr. 1 eller 2. Beviset mod hans faderskab forudsættes i disse tilfælde at skulle være stærkt.

Har moderen i konceptionsperioden haft forhold til flere ikke undersøgte mænd, kan én af disse efter udkastets § 19, stk. 2, nr. 3, kun dømmes, hvis hans faderskab ikke er usandsynligt, og det endvidere er overvejende sandsynligt, at han og ikke en anden er faderen. Udvalget har herved forudsat, at "overvejende sandsynligt" skal være udtryk for en bevismæssig vægt af en størrelsesorden på 95 % imod 5 % eller mere, som i retspraksis har været anset for tilstrækkeligt til at dømme en mand efter kriteriet "væsentlig større sandsynlighed" i børnelovens § 6, stk. 2.

Endelig foreslår udvalget, at der efter § 19, stk. 2, nr. 3, i disse tilfælde også skal kunne tages hensyn til, om moderen var gift med eller levede sammen med én af de mænd, som hun har haft forhold til i konceptionsperioden. Var moderen fx gift med én af to enæggede tvillingebrødre, og havde hun forhold til dem begge i konceptionsperioden, bør ægtefællen eller samleveren kunne dømmes, jf. udkastets § 19, stk. 3.

2.15. Genoptagelse

2.15.1. Gældende ret

De gældende regler om genoptagelse af faderskabssager bygger på, at en ægtebarnssag kan anlægges inden for en frist af 3 år fra barnets fødsel af ægtemanden, moderen eller en for barnet beskikket værge, hvad enten faderskabet er registreret, eller dette ikke er tilfældet. Barnet kan endvidere selv frit anlægge sag, efter at det er fyldt 18 år. Retspraksis har imidlertid begrænset adgangen til søgsmål inden for 3-årsfristen ved den såkaldte anerkendelseslære i relation til både faderen og moderen. Endelig kan landsretten dispensere fra 3-årsfristen, når ganske særlige grunde taler for genoptagelse.

For børn født uden for ægteskab er der fri adgang til at anlægge sag for moderen, en for barnet beskikket værge eller for barnet, når dette er fyldt 18 år, såfremt barnet ingen far har fået. Opnåede moderen fritagelse, kan sagen dog ikke rejses uden hendes tilladelse.

Er faderskab fastslået ved anerkendelse for statsamtet, forlig i retten eller upåanket dom, kan sagen kun genoptages, når ansøgeren godtgør senere at være kommet til kundskab om omstændigheder, der kan antages at ville give sagen et andet udfald, eller der i øvrigt foreligger særlig anledning til at antage, at sagen efter en genoptagelse vil få et andet udfald. Fristen for at forlange genoptagelse er 3 år efter barnets fødsel, bortset fra tilfælde hvor barnet selv er fyldt 18 år og frit kan anlægge sag. Landsretten kan, som ved ægtebarnssager, dispensere fra 3-årsfristen, når der foreligger ganske særlige grunde, der taler for genoptagelse, jf. retsplejelovens § 456 r, stk. 1, 3 og 4.

2.15.2. Udvalgets overvejelser og forslag

Udvalget finder, at reglerne om genoptagelse bør gøres ens for sager om faderskab til gifte og ugifte kvinders børn og med fordel kan opbygges på en anden måde.

Ved genoptagelse forstås efter udkastet tilfælde, hvor faderskab er registreret efter udkastets §§ 1-3 eller anerkendt efter § 13 for statsamtet eller retten, og 6-månedersfristen i udkastets § 5 er udløbet, uden at sag er rejst, tilfælde hvor en mand er dømt ved retten, og endelig tilfælde hvor en faderskabssag er sluttet ved statsamtet eller retten, uden at barnet fik en far.

Det foreslås, at det tidsmæssige omdrejningspunkt, som efter de gældende regler er afgørende for, om en sag frit skal kunne rejses, rykkes frem fra at være 3 år efter barnets fødsel til at være 6 måneder efter barnets fødsel. Årsagen dertil er, at udvalget har fun-

det det afgørende, at reglerne søges indrettet således, at der så hurtigt som muligt vil kunne skabes varig stabilitet om barnets forhold.

Ved sine overvejelser har udvalget dernæst fundet, at hensynet til, at barnet så vidt muligt kan få en far, taler for, at en sag frit og uden tidsbegrænsning skal kunne genoptages, såfremt den første sag faldt ud til, at barnet blev faderløst, blot der nu foreligger oplysninger, som antageliggør, at en bestemt mand kan være barnets far, jf. udkastets § 20, stk. 1 og 2. Er barnet fyldt 18 år, bør det dog kunne modsætte sig, at andre vil søge at påtvinge det en far, jf. udkastets § 20, stk. 3.

Nyere retspraksis har endvidere fastlagt, at en sag kan genoptages, selv om faderskabet er fastslået, hvis alle, dvs. moderen, en værge for barnet eller barnet og faderen, er enige derom. Det bør dog efter udvalgets opfattelse tillige være en forudsætning, at det må antages, at en anden mand kan blive far. Faderskabet bør efter udvalgets opfattelse i almindelighed ikke blot kunne ophæves, uden at barnet får en ny far, jf. udkastets § 21.

Reglen i udkastets § 21 bør efter udvalgets opfattelse gennemføres med tilbagevirkende kraft, således at de også finder anvendelse, hvis barnet er født før lovens ikrafttræden, se udkastets § 34, stk. 3.

Udvalget finder dernæst, at en sag skal kunne genoptages, hvis der er begået fejl i forbindelse med registrering af faderskabet i henhold til udkastets § 1, § 2 eller § 3, fx derved, at der er sket en personforveksling, således at en forkert mand blev registreret som far. Det bør dog være en forudsætning, at den mand, der er registreret som far, ikke med kendskab eller formodning om fejlen har anerkendt barnet ved at behandle det som sit, eller at moderen med tilsvarende kendskab eller formodning har ladet faderen behandle barnet som sit, se udkastets § 22, stk. 2.

En nødvendig regel om genoptagelse foreslås dernæst ved udkastets § 22, stk. 3, for tilfælde, hvor moderens ægtemand eller tidligere ægtemand eller samlever ved en fejltagelse ikke har fået meddelelse om barnets fødsel og derfor ikke har haft mulighed for at udnytte sin søgsmålsret.

Fristen for genoptagelse foreslås i disse tilfælde fastsat til 3 år fra barnets fødsel, medmindre der foreligger ganske særlige omstændigheder, fx at ingen har fået kendskab til, at en forkert mand er registreret som far, og den rigtige mand har virket som far, jf. udkastets § 24, stk. 1.

Hovedområdet for genoptagelse vil normalt være tilfælde, hvor faderskabet er blevet fastslået ved registrering, anerkendelse eller dom, og hvor en part nu påberåber sig, at

der foreligger nye omstændigheder, som kan medføre, at sagen kan få et andet udfald. Ved overvejelserne om udformning af regler om genoptagelse i disse tilfælde har det stået klart for udvalget, at en nogenlunde udtømmende regulering af det meget brede spektrum for praktisk forekommende genoptagelsessituationer ikke er mulig.

Udvalget har derfor valgt at foreslå en regel, ved hvilken en række af de typetilfælde, som i hidtidig retspraksis har ført til genoptagelse, fremhæves, men således at de alene er fremtrædende eksempler på en mere generel genoptagelsesadgang. Det overlades derved til den fremtidige retsanvendelse at fastlægge, hvornår genoptagelsen skal tillades efter de nye systemer i udkastet. Udkastets § 23 er opbygget i overensstemmelse hermed.

Det er således ved opregningen fremhævet, at genoptagelse navnlig bør finde sted, *hvor* parten først på et senere tidspunkt har fået kendskab til de omstændigheder, der rejser tvivl om, hvem der er barnets far. Der skal ved afgørelsen tillige lægges vægt på, *hvor* lang tid der er gået siden barnets fødsel, *om* faderen med kendskab til eller formodning om omstændigheder, der rejser tvivl om, at han er barnets far, har anerkendt barnet ved at behandle det som sit, *om* moderen efter at have fået tilsvarende kendskab eller formodning har ladet faderen behandle barnet som sit, *om* en part har udvist passivitet, og *om* en anden mand kan forventes at blive anset som barnets far.

Det forhold, at udfaldet af tidligere foretagne retsgenetiske undersøgelser muligvis kan blive anderledes, fordi de nye DNA-metoder er bedre egnede til at fastlægge det genetiske faderskab end de ældre blodtypeundersøgelser m.v., er ikke medtaget blandt de momenter, der selvstændigt kan tale for genoptagelse. Dette svarer til hidtidig praksis.

Fristen for genoptagelse bør efter udvalgets opfattelse også i disse tilfælde være 3 år fra barnets fødsel, medmindre der kan anføres ganske særlige grunde for, at anmodningen ikke er fremsat tidligere, og omstændighederne i øvrigt i høj grad taler for genoptagelse, samt at det må antages, at fornyet behandling af sagen ikke vil medføre væsentlig ulempe for barnet, se udkastets § 24, stk. 1.

Det vil ses, at udvalget ikke foreslår en videreførelse af reglen om, at barnet, når det er fyldt 18 år, frit kan forlange en afgjort faderskabssag, ved hvilken det fik en far, genoptaget. Udvalget har herved lagt vægt på, at sådanne anmodninger om genoptagelser ikke ses at være forekommet i hidtidig praksis, og at en retstilstand, hvorefter barnet efter i 18 år at have haft en far, derefter kan "kassere" denne ved at anlægge faderskabssag imod ham, ikke forekommer ønskelig. Har barnet derimod ikke fået en far,

kan det frit anlægge sag, jf. udkastets § 20, og er der enighed mellem barnet, moderen og barnets nuværende far om at søge sagen genoptaget, kan dette ske efter udkastets § 21[44].

Kompetencen til at træffe afgørelse om genoptagelse foreslås i første række henlagt til statsamtet. Genoptagelse mod en parts vilje bør dog kun kunne ske efter rettens bestemmelse. Der ses ikke at være tilstrækkelig grund til at indsætte landsretten til at dispensere fra 3-årsfristen eller at fastsætte regler om, at en sag, der er afgjort af en højere instans, kun kan genoptages af denne, idet der altid skal være enighed eller foreligge nye oplysninger, og den underordnede instans' afgørelse om genoptagelse kan appelleres til højere ret, se § 25, stk. 1.

Er afgørelse om genoptagelse truffet, behandles faderskabssagen efter reglerne i kapitel 2-3 om faderskabssag ved statsamtet og faderskabssag ved retten.

Under behandling af den genoptagne sag kan en mand, der tidligere har været inddraget men ikke blev barnets far, ikke mod sin vilje inddrages på ny, medmindre han under den første sag har afgivet falsk forklaring for retten om forhold af betydning for sagen, eller der med hans viden er sket en identitetsforveksling eller ombytning af biologisk materiale eller anden tilsvarende fejl, se udkastets § 25, stk. 5.

2.16. Barnets ret til at kende sin genetiske far

Det er fra adoptionssager kendt, at et adoptivbarn undertiden finder det af stor betydning for forståelsen af sin egen identitet, at det får lejlighed til at finde sine virkelige forældre og lære disse at kende. Et tilsvarende behov vil til dels kunne foreligge, når et barn ingen far har fået, eller barnet har fået en anden far end den genetiske og har kendskab dertil eller mistanke derom.

I tilfælde hvor barnet ingen far har fået, foreslår udvalget ved udkastets § 20, at barnet frit skal kunne anlægge faderskabssag, såfremt der foreligger indicier for, at en bestemt mand kan blive far.

I øvrigt er udkastets regler - i modsætning til de gældende - indrettet således, at det genetiske faderskab til en ugift enlig mors barn så vidt muligt straks skal søges fastslået.

Udvalget finder dernæst ikke, at gifte eller ugifte samlevende forældres børn bør have en ret til via genoptagelsesreglerne at kunne forkaste deres hidtidige far, når de er ble-

---

44: Barnets mulighed for at få kendskab til dets genetiske rødder er nærmere drøftet nedenfor under 2.16.

vet 18 år[45]. En sådan regel ville medføre, at børn kunne forlange faderskabssager genoptaget, når de blot fik en berettiget mistanke om, at der kunne være tvivl om, at deres far var den genetiske far. Blev det derefter fastslået, at han ikke var faderen, måtte konsekvensen blive, at moderen skulle afhøres under strafansvar i retten om, hvem hun havde haft forhold til i konceptionsperioden.

Sager herom ville på meget uheldig vis kunne virke ødelæggende for forældrenes ægteskab eller samlivsforhold og måtte også kunne forventes anvendt i chikaneøjemed, når barnet var kommet i et modsætningsforhold til forældrene eller til en af disse. Grænsen bør derfor efter udvalgets opfattelse i disse situationer sættes ved, at en sag kun skal kunne genoptages efter barnets anmodning, når alle parter er enige om det, jf. udkastets § 21.

Udvalget kan heller ikke anbefale, at barnet fra 18-årsalderen skulle kunne anvende faderskabsreglerne og dermed statens ressourcer til blot at få fastslået genetikken uden, at faderskabet blev ændret. Skadevirkningerne for forældrene ville ikke være mindre end, hvor faderskabet blev ændret.

Derimod finder udvalget, at barnet bør have en bred adgang til aktindsigt i spørgsmål om, hvem der er dets genetiske far. Er således socialt faderskab anerkendt efter reglen i udkastets § 13, stk. 3, bør barnet have adgang til aktindsigt.

Er en mands faderskab afskåret af statsamtet efter udkastets § 9, stk. 3, eller af retten i medfør af udkastets § 16, stk. 2, jf. § 9, stk. 3, fordi afgørende hensyn talte imod, at manden skulle kunne blive barnets far, finder udvalget dog ikke, at der bør være ubetinget aktindsigt i alle tilfælde, jf. udkastets § 32, stk. 1, nr. 4, hvorefter justitsministeren bemyndiges til at fastsætte regler om, i hvilket omfang der i så fald skal være aktindsigt.

2.17. Beregning af konceptionsperioden

Udvalget skal pege på, at de eksisterende måder at beregne avlingstiden på bør tages op til fornyet overvejelse.

En erklæring fra den stedlige embedslæge (i København fra Retslægerådet) om avlingstiden - af udvalget benævnt den periode, hvor moderen blev gravid, eller konceptionsperioden - bygger på en statistisk konstatering af, at svangerskabstiden for et normalt udviklet barn med en fødselsvægt på 3.500 gram og en længde på 52 cm i gennemsnit udgør 270 dage. Det mest sandsynlige tidspunkt for graviditetens indtræden findes her-

45: Se foran under 2.15.2.

efter ved at regne 270 dage tilbage fra fødslen. Den periode, hvor moderen blev gravid, angives herefter ved at lægge en måned til på hver side af dette tidspunkt, dvs. normalt til at være ialt ca. 60 dage. Efter de lægevidenskabelige erfaringer er der en bevismæssig vægt på over 99 % for, at graviditeten faktisk er indtrådt i dette interval.

Ved scanning af fosteret omkring den 3. graviditetsmåned er det imidlertid nu muligt at angive konceptionsperioden til et meget kortere interval.

Opmærksomheden henledes herved særligt på, at en forkortning af konceptionsperioden fra at være normalt ca. 60 dage til at være måske 10 eller 20 dage vil kunne forenkle behandlingen af de hidtidige faderskabssager med mere end én fadermulighed ganske betragteligt.

Det bør derfor undersøges, hvilken bevismæssig vægt der vil kunne tillægges sådanne scanningsresultater, se udkastets § 32, stk. 1, nr. 3, med bemærkninger.

Udvalget har i øvrigt overalt i udkastet valgt at anvende betegnelsen seksuelt forhold frem for samleje.

Et samleje defineres i juridisk forstand som en intergenitial berøring mellem parterne. Da graviditet også kan indtræde uden en intergenitial berøring, finder udvalget det mere træffende at anvende betegnelsen seksuelt forhold[46].

3. Fælles forældremyndighed for ugifte samlevende par

3.1. Gældende ret

Ved gennemførelsen af lov nr. 387 af 14. juni 1995 om forældremyndighed og samvær blev der ikke indført regler om automatisk fælles forældremyndighed for ugifte samlevende par. Mens gifte forældre efter lovens § 4 har fælles forældremyndighed over deres børn, har en ugift mor efter lovens § 5 forældremyndigheden alene, medmindre forældrene indgår en aftale om fælles forældremyndighed, og anmelder denne til statsamtet eller retten, jf. lovens § 6. Disse regler er ens for ugifte mødre, hvad enten de er enlige eller lever sammen med en mand.

Før lovens ikrafttræden blev der årligt registreret godt 18.000 aftaler om fælles forældremyndighed. Ifølge Forældremyndighedsudvalgets undersøgelser indgik ca. 40-50 %

46: Dette har allerede støtte i en udtalelse af 12. maj 1953 fra Retslægerådet, hvor det anførtes, at det normalt vil være udelukket at lægge vægt på eventuelle oplysninger om "kønsaktens karakter", når det dog har drejet sig om "samlejelignende forhold", se betænkning nr. 126/1955, side 82.

af de samboende forældrepar i 1993 aftale om fælles forældremyndighed efter den tidligere myndighedslovs § 9, der svarer til den gældende lovs § 6. Heraf blev størstedelen (ca. 60 til 80 %) indgået kort efter barnets fødsel og dermed i nær tilknytning til anerkendelsen af faderskabet. En mindre del (ca. 7 %) af alle aftaler om fælles forældremyndighed blev dog indgået i forbindelse med eller efter ugifte forældres ophævelse af samlivet eller mellem ugifte forældre, der aldrig havde boet sammen[47].

Efter de nyeste tal blev der i 1996 i henhold til lovens § 6 indgået godt 27.500 aftaler om fælles forældremyndighed.

Antages det, at i hvert fald godt 28.000 af forældrene til de i 1996 ca. 31.300 fødte børn uden for ægteskab levede i et samlivsforhold af en eller anden karakter, og således at ca. 3.500 af børnene fødtes af ugifte ikke samlevende mødre, kan det fastslås, at langt de fleste ugifte samlevende forældre nu indgår aftale om fælles forældremyndighed. Da også andre end ugifte samlevende forældrepar kan indgå aftale om fælles forældremyndighed efter lovens § 6, skønner Børnelovsudvalget dog, at tallene alene kan tages til indtægt for, at formentlig godt 26.000 af de godt 28.000 ugifte samlevende par (dvs. mere end 90 %) indgår aftale om fælles forældremyndighed over deres børn.

3.2. Udvalgets overvejelser og forslag

Ved udkastets § 2 åbnes mulighed for, at ugifte samlevende par kan få mandens faderskab registreret i forbindelse med anmeldelsen af fødslen, hvis begge parter ved afkrydsning i fødselspapirerne erklærer, at de lever sammen, at det er deres fælles barn, og at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet. Ønsker parret faderskabet fastslået allerede før barnets fødsel, kan de efter udkastets § 13, stk. 1, afgive en ganske tilsvarende erklæring enten skriftligt til statsamtet eller i et møde i statsamtet. Efter udkastets § 3 kan denne erklæring efter barnets fødsel danne grundlag for registrering af faderskabet i forbindelse med udfærdigelsen af fødselspapirerne.

Erklæring efter udkastets § 13, stk. 1, kan med samme retsvirkninger også afgives efter barnets fødsel.

Udkastet indeholder således regler, hvorefter ugifte samlevende par kan tilvælge en registrering af faderskabet ved, at begge afgiver den fremadrettede erklæring om samliv, omsorg og ansvar for deres fælles barn. Udvalget anser sådanne regler for værdifulde, fordi de positivt er egnede til at befæste parrets samling om barnet. Dernæst ligestilles parrets indbyrdes forhold og deres forhold til barnet med gifte pars forhold. Endvidere

---

47: Se *Svend Danielsen*: Lov om forældremyndighed og samvær med kommentarer 1997, side 116 med henvisninger til betænkning nr. 1279/1994.

fritages moderen for at afgive oplysninger om sine seksuelle forhold i konceptionsperioden[48].

De hidtidige regler om anerkendelse for statsamtet foreslås opretholdt, se udkastets § 13, stk. 2.

Endelig åbner udkastets § 13, stk. 3, mulighed for, at en ægtemand eller samlever kan anerkende faderskabet, selv om moderen har haft seksuelt forhold til tredjemand i den periode, hvor hun blev gravid, hvis han og moderen erklærer, at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet, og anerkendelsen tiltrædes af den eller de pågældende tredjemænd, der er part i sagen[49].

Udvalget har på grundlag af de nye tal for 1996 om indgåede aftaler om fælles forældremyndighed overvejet, om der bør være fælles forældremyndighed for ugifte samlevende par, når de efter udkastets § 2, stk. 1, eller § 13, stk. 1, afgiver erklæring om, at de lever sammen, at det er deres fælles barn, og at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet, eller når de efter udkastets § 13, stk. 3, afgiver en tilsvarende samlivserklæring. Efter aftale med Justitsministeriet blev udvalgets kommissorium derfor udvidet i september 1997 til at omfatte spørgsmål om fælles forældremyndighed for ugifte samlevende pars børn.

Da samlevende par i meget vid udstrækning allerede nu aftaler fælles forældremyndighed, vil en regel om, at fælles forældremyndighed automatisk indtræder ved registrering af faderskab på grundlag af en særlig erklæring for langt de fleste pars vedkommende blot medføre en forenkling af papirgangen, idet indgåelse af en særskilt aftale om fælles forældremyndighed da ikke vil være nødvendig. En sådan forenkling kan desuden medføre, at endnu flere par får fælles forældremyndighed.

Endvidere vil det være en naturlig følge af erklæringen om, at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet, at de også straks får fælles forældremyndighed og på den måde ligestilles med gifte forældre.

Det må dog herved overvejes, om moderen kan tænkes at ville afgive den særlige erklæring uoverlagt og måske derfor efterfølgende vil fortryde, at der blev fælles forældremyndighed. Dette må ses i lyset af, at samlivserklæringen normalt først vil blive afgivet efter barnets fødsel, hvor moderen kan være i en sårbar situation som følge af den netop overståede fødsel. Erklæringen skal endvidere afgives inden for den frist af 2 dage, der ér til at indsende fødselspapirerne til ministerialbogsføreren (den kirkebogsførende sognepræst - i de sønderjyske landsdele personregisterføreren).

48: Se foran under 2.4.3.
49: Se foran under 2.13.

Ved de nærmere overvejelser heraf har udvalget lagt vægt på, at den far, der afgiver erklæring om at ville varetage omsorgen og ansvaret for barnet, kan siges at have en berettiget forventning om at få fælles forældremyndighed. Endvidere har den mor, som ikke ønsker, at faderen får del i forældremyndigheden, altid mulighed for at sige nej til at lade faderskabet registrere på grundlag af en samlivserklæring, hvorefter faderskab i de fleste tilfælde blot vil blive anerkendt af faderen på sædvanlig vis efter de almindelige anerkendelsesregler, uden at parterne får fælles forældremyndighed.

Betænkelighederne ved, at moderen uoverlagt og måske uden at være opmærksom på rækkevidden heraf afgiver en samlivserklæring, svinder desuden, hvis moderen under graviditeten modtager vejledning om retsvirkningerne af en registrering af faderskabet.

Udvalget foreslår herefter, at § 5 i lov om forældremyndighed og samvær ændres således, at ugifte samlevende par får fælles forældremyndighed over deres børn, når de erklærer, at de lever sammen, og at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet.

Det forudsættes herved, at det ved fastsættelse af administrative forskrifter sikres, at der allerede i forbindelse med fødselsforberedelsen fra jordemoderen eller den praktiserende læge gives moderen og så vidt muligt også faderen skriftlig vejledning om, at registrering af faderskab efter udkastets § 2, stk. 1, og afgivelse af erklæring efter udkastets § 13, stk. 1 eller 3, vil medføre fælles forældremyndighed.

Adgangen til at aftale fælles forældremyndighed efter § 6 i lov om forældremyndighed og samvær opretholdes.

4. Andre retsvirkninger af faderskab

Efter § 1, stk. 1, nr. 1, i lov om dansk indfødsret, jf. lovbekendtgørelse nr. 757 af 14. september 1995 med senere ændring, får ægtebørn dansk indfødsret ved fødslen, hvis barnets mor eller far har dansk indfødsret. For ugifte forældre er moderens forhold eneafgørende, idet børn uden for ægteskab ved fødslen kun får dansk indfødsret efter deres mor.

Det er et grundlæggende princip i udvalgets samlede forslag til nye regler om faderskab, at der så vidt muligt ikke skal være forskel på, hvorledes fremgangsmåden for fastsættelse af faderskab skal være for gifte kvinders børn og for ugifte kvinders børn. Udvalgets forslag bygger således ikke på en sondring mellem ægtebørn og andre børn,

men alene på de retlige og praktiske realiteter, der er en følge af, om moderen er gift, separeret, har ophævet samlivet, er ugift, samlevende eller ikke samlevende med en mand[50].

Udover reglerne om fælles forældremyndighed i lov om forældremyndighed og samvær[51] indeholder alene lov om dansk indfødsret regler, hvorefter ægtefællers børn behandles anderledes end ugifte samlevende pars børn[52].

En ligestilling mellem gifte forældre og ugifte samlevende par foreslås gennemført med hensyn til fælles forældremyndighed. Også for opnåelse af dansk indfødsret finder udvalget, at en sådan ligestilling er ønskelig.

Udvalget har derfor overvejet at foreslå en ændring af indfødsretslovens § 1, stk. 1, hvorefter ugifte samlevende pars børn bliver ligestillet med giftes således, at et barn ved fødslen også får dansk indfødsret efter sin far, hvis parret har afgivet en erklæring om, at de lever sammen, at det er deres fælles barn, og at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet.

Imidlertid har Danmark den 6. november 1997 undertegnet Europarådskonventionen om statsborgerret. Efter denne konvention skal børn født af forældre, hvoraf den ene på tidspunktet for barnets fødsel er i besiddelse af statsborgerret i den kontraherende stat, erhverve indfødsret ved fødslen, medmindre andet fremgår af landets nationale lovgivning vedrørende børn født i udlandet. Det er således en forudsætning for en senere dansk ratifikation af konventionen, at indfødsretslovens § 1, stk. 1, ændres.

Der har på indfødsretsområdet igennem mange år været et tæt samarbejde mellem de nordiske lande, og de nordiske landes lovgivning på dette område er i vidt omfang identisk. Efter det for udvalget oplyste er der både i Sverige og i Norge for tiden overvejelser i gang med hensyn til, hvordan en ligestilling i statsborgerretlig henseende kan gennemføres mellem børn født i og uden for ægteskab.

På den baggrund finder udvalget ikke at burde fremkomme med særskilt forslag om ændring af indfødsretsloven. Som nævnt finder udvalget en sådan ændring ønskelig, men efter udvalgets opfattelse vil det være mere hensigtsmæssigt, hvis den nærmere

---

50: Se nærmere om fremgangsmåden for fastsættelse af faderskab til gifte og ugifte samlevende kvinders børn, herunder om det ønskelige i så vidt muligt at indføre familieretlig ligestilling af gifte familier med ugifte familier, foran under 2.3-2.4.

51: Se foran under 3.

52: Udvalget har på baggrund af en søgning i Retsinformation foretaget en gennemgang af de love, som indeholder ordet "ægtebarn" eller "ægtebørn" eller kombinationer af disse ord, bl.a. med henblik på at vurdere, om eventuelle retsvirkninger for ægtefællers børn bør gøres tilsvarende anvendelige for ugifte samlevende pars børn. Se nedenfor under VIII, 5, og IX, 5, om udkast til lov om ændring af forskellige love som følge af udkastet til børneloven.

udformning af lovændringen afventer Danmarks overvejelser i forbindelse med ratifikationen af Europarådskonventionen om statsborgerret, og at resultatet af disse overvejelser drøftes med Sverige og Norge og afstemmes med udfaldet af de tilsvarende overvejelser i disse lande.

5. Bortkomne børn

Udvalget har overvejet, om der i udkastet bør medtages regler om, hvorledes en mor skal have ret til at få fastslået, at et barn, der måtte blive forbyttet på en fødeklinik m.v. eller i øvrigt er bortkommet, er hendes.

Regler herom kunne gå ud på, at moderen og faderen havde ret til ved retsgenetisk bevis at få fastslået, at et forbyttet barn hos dem ikke er deres og derefter om nødvendigt ved retsgenetisk bevis, at det fundne barn er deres. Næsten uløselige problemer ville imidlertid opstå, hvis forholdet først blev opdaget efter mange år. Skulle tilbagebytning da ske eller ikke, og hvilke frister skulle eventuelt sættes derfor af retten?

I betragtning af at sådanne sager endnu slet ikke er forekommet hér i landet, og da politiet efter fast praksis bistår, ikke blot med at bringe uberettiget fjernede børn tilbage, men også med at afhente bortløbne børn og bringe dem tilbage til forældrene, finder udvalget, at politiets beføjelser efter retsplejelovens § 108 sammenholdt med straffelovens regler bør fortolkes således, at de også indeholder en adgang til at anmode Retsgenetisk Afdeling om retsgenetisk bevis i forbytningssager. At noget sådant er tilfældet i sager om bortførelse af børn, følger uden videre af de strafferetlige regler og reglerne i retsplejeloven.

Udvalget finder ikke, at det vil være ønskeligt at fastsætte lovregler om, hvorvidt tilbagebytning skal finde sted efter et barns ophold i måske mange år hos en anden end den genetiske moder. Domstolene må, såfremt sådanne sager overhovedet opstår, ud fra en samlet vurdering af hensynet til barnet, parternes forhold og ønsker afgøre sådanne sager konkret.

Udvalget foreslår derfor ikke regler om moderskab og dermed heller ikke om faderskab til bortkomne børn.

6. Faderskab ved kunstig befrugtning

Efter § 23, stk. 1 og 4, i lov nr. 460 af 10. juni 1997 om kunstig befrugtning i forbindelse med lægelig behandling, diagnostik og forskning m.v. skal der, før en behandling

med kunstig befrugtning indledes, indhentes skriftligt samtykke til behandlingen fra kvinden og dennes ægtefælle eller partner. Den behandlende læge skal påse, at samtykke fortsat er gyldigt, når behandlingen påbegyndes. Lægen skal endvidere sikre, at der gives information om de civilretlige virkninger af, at et par modtager donerede kønsceller i forbindelse med behandling med kunstig befrugtning. Disse regler skal finde anvendelse såvel, hvor der er tale om overførsel af sæd fra kvindens partner, som når der er tale om overførsel af sæd fra en donor.

Udvalget foreslår derfor ved udkastets § 26, at ægtemanden eller samleveren skal være barnets far, hvis han har givet samtykke til den kunstige befrugtning, og barnet er blevet til ved denne. Et sådant samtykke skal være skriftligt og indeholde en erklæring om, at manden bliver barnets far. De almindelige regler i udkastets kapitel 1-3 om faderskab finder da tilsvarende anvendelse. Dette er ensbetydende med, at faderskabet kan registreres for en ægtemand eller en samlivspartner, anerkendes efter de almindelige regler eller fastslås ved dom.

Ved afstemningerne den 27. maj 1997 i Folketinget om forslaget til loven om kunstig befrugtning, hvor loven blev vedtaget, blev konsekvensen, at sæddonor skal være anonym, hvis sæden blev doneret med henblik på en læges anvendelse ved kunstig befrugtning eller til en offentlig eller privat sædbank, som drives under en læges ansvar.

På denne baggrund foreslås det ved udkastets § 27 præciseret, at sæddonor ikke kan dømmes som far til et barn, der er blevet til ved en kunstig befrugtning med hans sæd i disse tilfælde.

Udvalget foreslår videre ved udkastets § 27, stk. 2, at der ved inseminationer, som måtte blive udført uden, at det sker under en læges medvirken eller ansvar, ikke skal være anonymitet for donor. En donor eller en partner skal derfor kunne dømmes som far, også fordi der ikke kan opstilles nogen retsteknisk brugbar grænse mellem seksuelt forhold og insemination uden en læges medvirken.

Reglen finder dog ikke anvendelse, hvis en mands sæd er anvendt til insemination uden hans viden eller efter hans død. Denne regel bør også gælde ved partnerinsemination.

7. Moderskab ved kunstig befrugtning

Udvalget foreslår ved udkastets § 29, at moderen til et barn, der er blevet til ved kunstig befrugtning, er den kvinde, der føder barnet. Reglen herom svarer til, hvad der uden støtte i lovgivningen antages at måtte være gældende ret, men er hensigtsmæssig at have som en præcisering, hvis sager skulle blive rejst.

8. Surrogatmoderskab

Udvalget foreslår ved udkastets § 30, at en kvinde, som aftaler at føde et barn for en anden kvinde, ikke gyldigt skal kunne forpligte sig til at udlevere barnet efter dets fødsel. Reglen herom følger formentlig allerede af gældende ret.

Udvalget anser det imidlertid for at være et ønskeligt signal at udsende og skal tillige henlede opmærksomheden på, at reglen vil kunne få betydning for krav om udlevering af børn i Danmark, dersom en aftale om surrogatmoderskab (rugemoderskab) måtte være gyldigt indgået i et andet land. I så fald bevirker den udtrykkelige regel, at aftalen vil stride strider mod dansk ordre public, dvs. mod så fundamental dansk retsopfattelse, at den udenlandske aftale, der ellers ville være gyldig, skal tilsidesættes af de danske myndigheder.

Herudover finder udvalget ikke anledning til at foreslå regler om surrogatmoderskab.

9. Vejledning

En afgørende forudsætning for, at udvalgets forslag om registrering af faderskab m.v. vil kunne fungere efter hensigten er, at der etableres en sikker papirgang m.v., samt at det overalt er sikret, at de implicerede parter så vidt muligt allerede inden fødslen er vejledt grundigt, korrekt og ensartet om virkningerne af deres handlinger, se udkastets § 31.

Udvalget forudsætter derfor, at der udarbejdes overskuelige og let forståelige blanketter samt andet informationsmateriale til forældre og myndigheder med udførlig omtale af reglerne og af retsvirkningerne af parternes valg. Materialet bør medtage omtale af reglerne både for gifte og ugifte samlevende par.

Det forudsættes endvidere, at jordemødrene udleverer materialet under fødselsforberedelsen. Jordemødrene får ikke herved selv pålagt en egentlig vejledningspligt, men skal kunne henvise tvivlsspørgsmål til statsamterne. På tilsvarende måde bør ministerialbogsføreren (den kirkebogsførende sognepræst - i de sønderjyske landsdele personregisterføreren) kunne forelægge tvivlsspørgsmål for statsamterne.

10. Lovens detaljeringsgrad

Udvalget er opmærksom på, at udkastet fremtræder væsentligt mere detaljeret end de tilsvarende bestemmelser i den gældende børnelov.

På et område, der har bred almen interesse, er det imidlertid efter udvalgets opfattelse hensigtsmæssigt, at enhver kan slå op i loven og danne sig et umiddelbart indtryk af, hvilke regler der gælder. En tilpas høj detaljeringsgrad i selve loven er endvidere egnet til at skabe en forøget retssikkerhed og en skarp adskillelse af de forskellige regler, især udkastets § 1 og § 2.

Det er i forlængelse heraf markeret i udkastet, på hvilke områder og i hvilket omfang loven bør suppleres med administrative forskrifter og blanketsystemer.

11. Administrative konsekvenser

En gennemførelse af udkastet vil medføre, at statsamterne lettes for knap 20.000 enklere anerkendelsessager årligt og ca. 27.000 sager om registrering af aftaler om fælles forældremyndighed samt for et mindre antal sager om fritagelse af mødre for oplysningspligt. Til gengæld overtager statsamterne ca. 1.000 sager fra domstolene, i hvilke statsamterne efter omstændighederne skal forestå indhentelse af retsgenetisk undersøgelse og efterfølgende bedømme den retsgenetiske erklæring og vejlede om den. Ikke alle disse sager vil være ukomplicerede. Endvidere overtager statsamterne et mindre antal genoptagelsessager. Statsamterne skal endelig vejlede og rådgive alle implicerede parter i faderskabssagerne i væsentligt videre omfang end hidtil. Denne vejledning skal også finde sted i en del sager, der ikke længere behandles ved statsamtet, men afsluttes ved registrering i forbindelse med anmeldelsen af fødslen. Lettelserne og merarbejdet må forventes at blive af nogenlunde samme omfang.

Det samlede omfang af arbejdet med faderskabssager i Civilretsdirektoratet må forventes at blive uændret.

Domstolene må forventes at ville blive lettet for ca. 1.000 faderskabssager årligt. Tilbage bliver godt 500 sager, som indbringes for domstolene fra statsamterne. Appelsagernes antal forventes ikke at blive ændret.

Ministerialbogsføreren (den kirkebogsførende sognepræst - i de sønderjyske landsdele personregisterføreren) vil få et vist beskedent merarbejde ved, at det kræves, at der skal foregå en sortering af fødselspapirerne i ca. 65.000 sager årligt med efterfølgende tilbagesendelse af kopier.

Merarbejdet for jordemødrene må anses for ubetydeligt.

Omfanget af arbejdet med at foretage retsgenetiske undersøgelser ved Retsgenetisk Afdeling vil måske blive lidt mere omfattende.

Det er udvalgets vurdering, at en gennemførelse af udkastet vil medføre en afgørende forkortelse af det tidsforløb, der er nødvendigt for, at faderskab kan fastslås på en betryggende måde. En fremskyndelse af sagsbehandlingen vil navnligt følge af, at faderskab kan registreres i forbindelse med udfærdigelsen af fødselspapirerne for alle ugifte samlevende par, at der kan foretages retsgenetisk undersøgelse allerede ved statsamtet, og at organisationen af udtagelse af blodprøver m.v. ændres. Hertil kommer efter udvalgets anbefaling eventuelt muligheden for på grundlag af scanning af fosteret at forkorte den beregnede konceptionsperiodes længde afgørende med en deraf følgende forenkling af behandlingen af de hidtidige sager med mere end én fadermulighed.

III. Hovedpunkter i den historiske udvikling

De nugældende regler om faderskab til børn er blevet gradvist til under helt andre samfundsforhold end nutidens. Skal disse regler fuldt ud erstattes af nye systemer, som det foreslås af udvalget, er det af interesse at undersøge, hvilke præmisser reglerne i sin tid blev opbygget på. Udvalget har derfor udarbejdet dette afsnit om den historiske udvikling.

Gennemgangen af fremmed ret nedenfor under V viser i øvrigt, at de historiske præmisser har været fælles for og i høj grad stadig præger retstilstanden i de lande, vi i almindelighed sammenligner os med.

1. Landskabslovene

1.1. Ægtebørn

Pater est-reglen, hvorefter ægtemanden er far til de børn, hans hustru føder, antages i almindelighed at være af romerretlig oprindelse, jf. Digesterne 2, 4, 5[1], og er gradvis blevet reciperet af dansk ret, til dels allerede i Danske Lov fra 1683, og i hvert fald fuldt ud i praksis i slutningen af det 18. århundrede. Pater est-reglen blev endelig udbygget til nye formelle højder i lovene fra 1937 om ægtebørn og 1960 om børns retsstilling.

Faderskabsbeviset for både ægte og uægte børn bestod på landskabslovenes tid i, at faderen anerkendte barnet. Anerkendelsen skete ved, at faderen lige efter fødslen løftede barnet op fra jorden eller tog imod det, når det blev rakt til ham[2]. Ægtebørn havde ret til faderens navn og arveret efter faderen, ligesom de naturligvis blev forsørget af forældrene.

1: *Ernst Andersen*: Ægteskabsret I 1954, side 67 f, anfører, at opfattelsen næppe er rigtig, men at pater est-reglen er skabt af de yngre kanonister og derefter indfortolket i romerretten.
2: *Svend Bentzon*: Uægte børn 1906, side 9 f, og *Ernst Andersen*: Ægteskabsret I 1954, side 67.

Jyske Lov anerkendte endvidere, at slegfredbørn[3] ved indgåelse af ægteskab blev legitimeret som ægtebørn, såvel når barnet var avlet før ægteskabet, som når det var født før ægteskabet[4].

1.2. Slegfredbørn og horebørn

Slegfredbørn var en mands børn med en frille eller konkubine, med hvem han levede sammen. Oprindelig har slegfredbørn næppe været ringere stillet end ægtebørn, i hvert fald ikke, hvis faderen havde anerkendt barnet som sit. Slegfredbørn kunne ved jernbyrd[5] udpege deres far og faderen kunne antageligvis ikke vilkårligt forringe den arveretlige stilling, der tilkom dem[6].

I takt med at kirkens indflydelse senere tiltog, blev slegfredbørnenes retsstilling forringet. Den eneste kønslige forbindelse mellem en mand og kvinde, som samfundet efterhånden anerkendte, måtte foregå under ægteskab. Udviklingen medførte, at det alene tilkom faderen at afgøre, om han ville anerkende et barn født uden for ægteskab som værende sit[7]. Virkningen af en sådan anerkendelse, der skulle finde sted på tinge, bestod formentlig i, at faderen for fremtiden var ansvarlig for slegfredbarnet, som for sit ægtebarn, ligesom han var berettiget til at oppebære mandebod, såfremt slegfredbarnet blev dræbt. Derimod havde slegfredbarnet ikke i kraft af anerkendelsen arveret efter sin fader. Dette fik slegfredbarnet først, hvis faderen yderligere indsatte det som arving. Efter Jyske Lov skete indsættelsen til at arve ved, at faderen lyste barnet i kuld og køn[8]. I konkurrence med ægtebørn arvede slegfredbørn dog kun halv lod, medmindre der var tale om arv efter søskende.

Horebørn var børn avlet ved et ulovligt samleje med krænkelse af den ægteskabelige troskabspligt. Var den ene af forældrene gift, den anden ugift, var barnet horebarn i forhold til den gifte af forældrene, slegfredbarn i forhold til den anden. Horebørn havde ikke arveret[9].

Landskabslovene indeholdt ikke regler om forsørgelse af slegfredbørn og horebørn.

3: Se straks nedenfor.
4: JL I - 25 og *Henning Matzen*: Forelæsninger over den danske retshistorie I 1895, side 84.
5: Bevis, ved hvilket man tabte sagen, hvis man brændte sig på glødende jern, men vandt sagen, hvis man ikke brændte sig.
6: Se Kullturhistorisk leksikon for nordisk medeltid. Se også *Henning Matzen*: Forelæsninger om den danske Retshistorie I 1895, side 93.
7: Muligheden for at føre faderskabsbevis mod faderens benægtelse ved jernbyrd blev ophævet ved JL I-22, jf. *Henning Matzen*: Forelæsninger over den danske Retshistorie I 1895, side 93.
8: JL I - 21.
9: JL I - 25. Se også *Henning Matzen*: Forelæsninger over den danske Retshistorie I 1895, side 95.

2. Danske Lov

2.1. Ægtebørn

Reglerne om legitimation af børn som ægtebørn ved indgåelse af ægteskab blev videreført ved Danske Lov; ifølge 5-2-32 var børn ægtebørn, selv om de var født før forældrenes indgåelse af ægteskab. Ved DL 5-2-70 blev reglerne i landskabslovene om kuldlyste børn videreført med den tilføjelse, at "(d)et Barn, som af Fader tinglyst vorder, maa ingen vrænge, at det jo holdis for Egtebarn". DL 5-2-32 og 5-2-70 blev først ophævet ved 1937-loven om ægtebørn.

Endvidere blev der gennem praksis udviklet regler om legitimation til ægtebarn ved kongelig bevilling; denne kan spores tilbage til begyndelsen af det 18. århundrede[10].

2.2. Slegfredbørn og horebørn

I tiden fra landskabslovene til Danske Lov ændredes den retlige vurdering af samleje uden for ægteskab fra, at samlejet var strafbart som en krænkelse af kvindens slægt til, at forholdet blev belagt med offentlig straf både for den mandlige og den kvindelige part som en krænkelse af sædelighedens eller religionens bud, hvorom de begge måtte skrifte, og med social degradering til følge. Det var ifølge DL 6-13-1 og 6-13-2 strafbart at have samleje uden for ægteskab (lejermålsbøde). Ved strafudmålingen kunne manden efter DL 6-13-4 og 6-13-5 dømmes til ægteskab. Var manden allerede gift, eller påstod kvinden ikke dom til ægteskab, kunne manden dømmes til at yde et årligt underholdsbidrag til kvinden, og dette blev i øvrigt jævnligt fastsat under hensyntagen til størrelsen af kvindens udgifter til et eventuelt barns forsørgelse[11].

3. Naturret. Tiden efter Danske Lov til 1888

3.1. Ægtebørn

Viggo Bentzon udtalte[12] om pater est-reglen:

> "Sætningen forstås således, at den, der benægter barnets ægthed, må føre bevis for, at det ikke *kan* være ægte, enten fordi ægtemanden på undfangelsestiden ikke kan have haft samleje med hustruen, fx på grund af fraværelse, eller fordi han beviselig var impotent, eller endelig fordi han faktisk ikke har haft hint samleje. Dette sidste bevis vil dog kun sjældent kunne føres, når ægtefællerne lever sammen, da det ikke er nok, at mo-

10: *Ernst Andersen*: Ægteskabsret I 1954, side 104.
11: *Viggo Bentzon*: Den danske Familieret 1916 (2. udg.), side 342 med henvisninger.
12: *Viggo Bentzon*: Den danske Familieret 1916 (2. udg.), side 271.

deren erkender ikke til denne tid at have haft samleje med ægtemanden, og det heller ikke kan være tilstrækkeligt, at tillige mandens dermed overensstemmende erklæring haves, jf. grundsætningen i 3-16-15-1. At en trediemand vedkender sig paternitet kan ligeledes ikke være afgørende, da det ikke udelukker, at også ægtemanden har haft samleje med hustruen i svangerskabstiden. Det bliver således meget vanskeligt at bevise barnets uægthed, når den omtalte sætning finder anvendelse."

3.2. Slegfredbørn og horebørn. Forordningen af 1763

I det 17. og 18. århundrede var naturretten den herskende retsfilosofi. Familieretten behandledes af naturretslæren ud fra kontraktretlige synspunkter. Ægteskabet blev defineret som et selskab, der er indgået mellem personer af forskelligt køn for at avle og opdrage børn[13].

Ved forordning af 14. oktober 1763 om underholdspligt til uægte børn blev faderens pligt til at forsørge børn født uden for ægteskab introduceret i dansk ret. Man opgav deliktsynspunktet (retsbrud) og hævdede, at naturlig ret eller naturlig billighed førte til, at forældrene i forening skulle underholde de børn, de havde sat i verden. Faderen blev ganske vist ikke forpligtet til at give børn født uden for ægteskab den standsmæssige opdragelse, som det påhvilede ham at give ægtebørn, fordi denne videregående pligt beroede på de borgerlige virkninger af ægteskabet. Den naturlige pligt medførte kun, at faderen skulle sørge for barnets nødtørftige underhold. Forordningen af 1763 bestemte derfor, at faderen til det uægte barn "lige med moderen (skulle) bære omsorg for dets opdragelse og efter hans vilkår og formue erlægge i det mindste halvdelen af disse omkostninger"[14]. Ved forordningen blev der endvidere givet særlige tvangsmidler til sikring af bidragets inddrivelse. Selv om forordningen af 1763 fastslog faderens underholdsforpligtelse over for uægte børn, var den alligevel mere en koncipering af allerede herskende retstilstand end en nydannelse[15]. Forordningen af 1763 pålagde imidlertid kun faderen pligt til at bidrage til et nødtørftigt underhold til barnets 10. år.

Pligten udvidedes derefter ved forordning af 6. december 1839 om underholdsbidrag til uægte børn til at gælde indtil barnets 14. år "dog at bidraget for de sidste 4 år, med hensyn til at barnet kan begynde at erhverve noget, kan ved overøvrighedens resolution nedsættes". Det blev endvidere ved denne forordning præciseret, at reglen kun angik barnefaderens bidragspligt forbundet med særlige tvangsmidler, men at pligten under visse omstændigheder kunne udvides, fx når moderen var afgået ved døden. I så hen-

13: Se *Ditlev Tamm*: Lærebog i Retshistorie 1989, side 173.
14: *Viggo Bentzon*: Den danske Familieret 1916 (2.udg.), side 342.
15: Se fx. Lov om Fattigvæsenet i Uggerhuus Stift af 2. November 1742.

seende henvistes til naturens bud, men i øvrigt var bestemmelsens rækkevidde noget usikker[16].

Forordningen af 1763 forudsatte, at faderskabet kunne fastslås tvangsmæssigt. Et faderskab, som alene var fastslået ved dom, medførte bidragspligt men ikke andre retsvirkninger. Ved plakat af 28. maj 1825 om behandlingen af sagen angående underholdsbidrag til uægte børn blev det foreskrevet, at overøvrigheden i de tilfælde, hvor faderskabet var uvist, skulle være moderen behjælpelig med at få sagen påkendt ved politiretten. Der var endvidere mulighed for, at flere mænd blev anset som bidragspligtige, hvorefter de hæftede solidarisk for underholdsbidraget. For at en mand kunne dømmes som bidragspligtig, måtte domstolene foretage en bevisretlig bedømmelse af sandsynligheden for, at den af moderen udlagte mand var far til det pågældende barn. Denne vurdering blev foretaget på baggrund af eds-systemet, der havde hjemmel helt tilbage i DL 6-13-5. Mandens tema for benægtelses-ed var gerne, at bekræfte sin benægtelse af at have haft samleje med moderen inden for avlingstiden. DL 6-13-5 indeholdt følgende bestemmelse om benægtelses-ed: "Siger hand nej for Gierningen, og hun kand hannem det ej overbevise, da værge hand sig derfor med sin Ed". Blev moderen tilladt at aflægge ed, såkaldt sigtelses-ed, var eds-temaet, at manden var far til barnet[17].

Domfældelse til bidragspligt kunne ske uden edsaflæggelse, hvis beviserne i sagen var tilstrækkeligt klare. I sager, som blev afgjort på grundlag af ed, var det i begyndelsen især faderen, som fik adgang til at aflægge benægtelses-ed, men efterhånden fik moderen i stedet i en del tilfælde adgang til at aflægge sigtelses-ed. Adgangen for moderen til at aflægge sigtelses-ed udviklede sig fra sager, hvor manden tidligere var fundet skyldig i méned, til tilfælde, hvor der var en stærkere formodning for rigtigheden af moderens påstand. I slutningen af perioden beroede valget mellem at lade moderen aflægge sigtelses-ed eller manden benægtelses-ed på en vurdering af de foreliggende omstændigheder. Havde manden fx "tilstået" samleje med moderen uden for avlingstiden, kunne dette tale for, at moderen - og ikke manden - fik adgang til edsaflæggelse[18].

Skriftemål som straf for lejermål blev afskaffet i 1767; lejermålsbøderne i 1812[19].

16: *A. V. Scheel*: Person- og Familieret 1860, side 409 ff, antog, at bestemmelsen endog kunne give faderen pligt til at yde bidrag til barnets 18. år, nu dog kun således, at beløbet ikke oversteg mere end halvdelen af det nødtørftige til barnets underhold, og at faderen ikke kunne tilpligtes at sætte sig i gæld.

17: Dette indebar, at moderen, når hun fik tilkendt retten til at aflægge sigtelses-ed, kunne vælge mellem flere eventuelle fædre.

18: Reglerne om ed blev videreført ved retsplejeloven af 1916 og blev først endeligt ophævet ved lov nr. 149 af 21. april 1965. Ved introduktionen af blodtypebestemmelser som bevismiddel i slutningen af 1920'erne var det nærliggende, at man fortsatte med at fastholde eds-systemet, idet man inddrog blodtypeudelukkelse blandt de momenter, som havde betydning for den udlagte mands pålidelighed. Trykte afgørelser af denne art findes imidlertid næppe. Dette må ses på baggrund af, at ed og blodtypebestemmelser er beviser af ganske forskellig type, se *Henrik Zahle*: Det juridiske bevis 1976, side 748 f.

19: Forordningerne derom kan ses i lyset af, at kirken nu havde mindre indflydelse på familiestrafferettens indretning, se *Jørgen Graversen m.fl.*: Familieret 1986 (Århus 2. udg.), side 12.

4. 1888-loven om forskudsvis udbetaling af børnebidrag. Slegfredbørn og horebørn

I anden halvdel af det 19. århundrede tog samfundets industrialisering fart, og der udviklede sig en mere liberal samfundsideologi. Disse nye holdninger medførte, at der opstilledes skel mellem offentlig ret og privatret. Lovgiveren skulle respektere det frie initiativ. I denne periode fandt et omfattende privat hjælpearbejde sted for at sikre forsømte børns opvækst, men disse initiativer var ikke tilstrækkelige til, at børn uden for ægteskab generelt set havde blot tålelige opvækstvilkår.

Ved lov nr. 76 af 20. april 1888 om underholdsbidrag til børn, der er avlet uden for ægteskab m.m.[20], blev offentlig forskudsvis udbetaling af børnebidrag indført i dansk ret. Loven blev udformet på baggrund af en erkendelse af, at plejebørn havde meget dårlige opvækstvilkår, og at plejebørn typisk var børn født uden for ægteskab, hvor moderen ikke selv havde økonomisk mulighed for at opdrage barnet[21]. Efter lovens § 1 blev bidragspligten fastslået til at gælde til barnets 18. år, såfremt barnet efter det 14. år "fremdeles er trængende til hjælp". Faderens bidrag udgjorde mindst halvdelen af de nødvendige udgifter til barnet. Betingelserne for forskudsvis udbetaling af bidrag var, at moderens formueforhold ikke tillod hende selv at sørge for barnets forsvarlige underhold og opdragelse. Kommunen skulle endvidere alene udbetale et normalbidrag fastsat af overøvrigheden for 5 år ad gangen, såfremt kommunalbestyrelsen skønnede, at bidraget ikke kunne inddrives hos faderen. Det var faderens opholdskommune, som pligten til forskudsvis udbetaling påhvilede, subsidiært faderens forsørgelseskommune.

Der var stadig forskel på slegfredbørn og horebørns retsstilling, da det i tilfælde af faderens død alene var børn født uden for ægteskab, avlet før hans sidste ægteskab, som havde krav på forfalden bidragsgæld[22].

5. Børneloven af 1908. Børn født uden for ægteskab

1908-loven blev slutstenen på udviklingen af faderskab alene som bidragspligt.

Lov nr. 130 af 27. maj 1908 indeholdt bestemmelser om børn født uden for ægteskab og disses forældre. Herved blev det offentliges økonomiske ansvar for børnenes forsørgelse, der var fastslået allerede ved 1888-loven, forbundet med en pligt for moderen til

20: Ændret ved lov af 12. april 1892 og lov af 3. april 1900.
21: Se *Jørgen Graversen m.fl.*: Familieret 1986 (Århus 2. udg.), side 21, med henvisninger.
22: Hvis barnet var avlet i udlandet, og forældrene var danske og vendte tilbage til Danmark, påvirkede det ikke faderens bidragspligt, at barnet var avlet i udlandet. Havde derimod alene faderen bopæl i Danmark, mens moderen hørte hjemme i udlandet, måtte loven på besvangrelsesstedet få indflydelse på de civile virkninger af besvangrelsen, se *A. V. Scheel*: Person- og Familieret 1860, side 416.

efter værgens, værgerådets eller fattigvæsenets anmodning at afgive forklaring om, hvem der kunne være barnets fader, når hun søgte om økonomisk hjælp fra det offentlige, jf. lovens § 14. Derved ændredes den praksis, der hidtil havde været gældende, og hvorefter moderen selv rådede over, hvilke mænd hun ville indstævne af dem, der kunne være barnets fader, og hvorefter den indstævnte ikke kunne adcitere (medsagsøge) andre mulige fædre. Nu kunne såvel den af moderen udlagte mand som fattigvæsenet, når det havde ydet bidrag til barnets forsørgelse, forlange enhver mulig far inddraget under sagen.

Bidrag til barnets forsørgelse blev fastsat således, at faderen skulle tilsvare 3/5 af de nødvendige udgifter dertil og som hovedregel indtil barnets fyldte 18. år. Regler om særlige bidrag til barnets dåb, konfirmation, sygdom, begravelse og uddannelse blev også indført. Loven indeholdt i øvrigt den forskelsbehandling af kvinder, at alene en førstegangsbesvangret uden for ægteskab ved politiets bistand kunne holde faderen tilbage her i landet til sikkerhed for betaling af hans bidrag, jf. lovens § 17.

Om fastsættelse af faderskabet ved dom gjaldt følgende regler: Hvor der kun var én indstævnt under sagen, blev vedkommende dømt som far, når det fandtes bevist, at han havde haft samleje med moderen i avlingstiden, medmindre det blev godtgjort, at han ikke kunne være far til barnet. Var flere indstævnt, eller blev flere inddraget under sagen på grund af den oprindeligt indstævnte mands påberåbelse af, at også andre end han havde haft samleje med moderen i avlingstiden, blev de hver især som udgangspunkt dømt som bidragspligtige. Dette gjaldt, såfremt den pågældende havde haft samleje med moderen inden for den beregnede avlingstid, og det ikke blev godtgjort, at vedkommende ikke kunne være far til barnet, og der heller ikke på grund af det særlige tidspunkt for samlejet var overvejende sandsynlighed for, at han ikke kunne været far. Den blotte mulighed for faderskab var således tilstrækkeligt grundlag for domfældelse. Også hvor faderens opholdssted var ukendt, havde moderen nu adgang til edsaflæggelse med efterfølgende dom og ret til forskudsvis udbetaling af bidrag til følge.

Barnet fik endvidere ret til at bære faderens navn, men kun hvis faderen accepterede dette.

Ved myndighedsloven af 30. juni 1922 fik moderen forældremyndighed og værgemål over børn født uden for ægteskab. I tilfælde af hendes død havde faderen en yderst begrænset fortrinsret til at få forældremyndigheden tillagt ved bestemmelse truffet af overøvrigheden. I andre tilfælde, fx hvis moderen var uegnet til at udøve forældremyndigheden eller værgemålet, havde faderen ingen fortrinsret.

Efter 1908-lovens § 3 kunne faderens enke blive pålagt fortsat at betale faderens bidrag, medmindre hun og hendes ægtebørn led nød derved[23].

6. 1937-lovene

6.1. Pater est-reglen

Pater est-reglen blev lovfæstet således ved § 2 i lov nr. 132 af 7. maj 1937 om ægtebørn:

> "*Stk. 1.* Fødes et Barn, medens Moderen er gift, eller efter at hendes Ægteskab er ophørt, paa en saadan Tid, at Barnet kan være avlet under Ægteskabet, anses Barnet som Barn af Ægtemanden, medmindre det godtgøres, at han ikke kan være Fader til Barnet.
> *Stk. 2.* Denne Regel gælder dog ikke, hvis Ægtefællerne paa Avlingstiden levede separeret eller faktisk adskilt, medmindre det godtgøres, at de inden for Avlingstiden har haft Samleje med hinanden."

6.2. Børn født uden for ægteskab

Ved lov nr. 131 af 7. maj 1937 om børn født uden for ægteskab ændredes det retlige faderskab til børn født uden for ægteskab fra at være en bidragspligt for faderen til, at barnet ifølge lovbemærkningerne blev "lovligt medlem af faderens familie". Barnet fik arveret efter faderen og fik ret til at bære faderens navn. Faderens arveret efter barnet var dog begrænset til en tilbagefaldsret svarende til faderens arveret efter sine adoptivbørn. Det hed i justitsministerens forelæggelse[24] blandt andet:

> "Den ulige Behandling af Børn udenfor Ægteskab i Forhold til Ægtebørn, som Lovgivningen stadig opretholder, har under de herom førte Forhandlinger stedse fortrinsvis været begrundet med Hensynet til Beskyttelsen af Ægteskabsinstitutionen. ... Det egentlige Grundlag for disse Retsvirkninger er det naturlige Slægtskabsbaand, der bestaar mellem Barn og Forældre, og i saa Henseende stiller Forholdet sig ens for de to Slags Børn. ... Ministeriet kan saaledes ikke anerkende, at en ændring i den bestaaende Retstilstand vil medføre nogen Fare for Ægteskabsinstitutionen. Denne indtager utvivlsomt en saa grundfæstet Stilling i vort Samfund, at den ikke behøver den Beskyttelse, som nu formenes at ligge i den gunstigere Behandling af Ægtebørn. ... Kilden til deres Krav på Rettigheder over for Forældrene er lige saa vel som for Ægtebørns vedkommende selve det ved Befrugtningen og Fødselen skabte naturlige Slægtskab til Forældrene, og intet Samfundshensyn synes tilstrækkeligt til at fratage Børnene de saaledes erhvervede Rettigheder. Set i forhold til Forældrene maa naturlig Retfærdighed og Billighed ogsaa kræve, at begge Forældre ligeligt tager Ansvaret for Følgerne af den indgaaede Forbindelse."

23: Denne bestemmelse bortfaldt ved 1937-loven, idet barnet da i stedet fik arveret efter faderen.
24: Se Rigsdagstidende 1934/35, tillæg A, spalte 2581 ff.

Ifølge bemærkningerne[25] "beror (de udvidede Retsvirkninger) paa forudsætningen om et virkeligt Slægtskab mellem Faderen og Barnet, og Bestræbelserne maa følgelig i langt videre Omfang end hidtil rettes paa at konstatere det virkelige Faderskab."

På denne baggrund var det klart, at domfældelse til faderskab kun kunne ske af én person, og at grundlag derfor ikke blot skulle kunne være det faktum, at den pågældende mand havde haft samleje med moderen i avlingstiden. Det afgørende måtte tillige blive, om man efter et skøn over samtlige omstændigheder i sagen kunne anse det "virkelige", dvs. det genetiske faderskab, for tilstrækkelig bevist. Var dette ikke tilfældet, skulle det fortsat være muligt at pålægge bidrag over for en eller flere mænd, hvis den eller de pågældendes faderskab ikke kunne udelukkes. Det udtaltes udtrykkeligt i bemærkningerne til 1937-loven, at det endnu er udelukket at fremskaffe et direkte positivt bevis for afstamningsforholdet, og at det kun er muligt i et ret begrænset omfang på grundlag af blodtypebestemmelser at udelukke en bestemt mands faderskab. Man var dog opmærksom på, at den fremtidige udvikling af blodtypebestemmelserne ville kunne komme til at betyde en yderligere hjælp for domstolene ved faderskabssagernes afgørelse. Med retsmedicinens daværende stade ville et alternativ alene bestående i faderskab eller frifindelse medføre frifindelse i størsteparten af de tilfælde, hvor det var bevist, at moderen havde haft samleje med to eller flere mænd inden for avlingstiden. Derfor opretholdtes bidragspligtinstituttet. Systemet blev nu, at der alene dømtes til faderskab, såfremt retten fandt det bevist, at den pågældende mand havde haft samleje med moderen inden for avlingstiden, uden at der forelå omstændigheder, som udelukkede, at barnet kunne være frugten heraf, og der endvidere ikke fandtes grund til at antage, at moderen inden for avlingstiden også havde haft samleje med nogen anden, som kunne være barnets fader, og at der endelig heller ikke i øvrigt forelå omstændigheder, som gjorde det tvivlsomt, om den sagsøgte var barnets fader[26].

Den første udelukkelse ved blodtyper i en faderskabssag havde fundet sted i Danmark i 1926.

7. Forarbejderne til børneloven af 18. maj 1960

Lov nr. 200 af 18. maj 1960 blev udarbejdet på grundlag af betænkning nr. 126/1955 om ændring af reglerne om fastsættelse af faderskab[27]. Kommissionen, der udarbejdede betænkningen, var nedsat den 2. december 1949 som led i et nordisk lovsamarbejde,

25: Se Rigsdagstidende 1934/35, tillæg A, spalte 2603.
26: Sådanne omstændigheder kunne fx være, at der var oplyst noget positivt ufordelagtigt om moderens vandel (promiskuitet).
27: I betænkningen blev det overvejet at foreslå 37-lovene om henholdsvis ægtebørn og børn født uden for ægteskab skrevet sammen under titlen lov om børn, men kommissionen fandt ikke behovet herfor påtrængende.

idet man i 1948-49 var blevet enige om at overveje, om det i de nordiske lande ville være muligt at tilvejebringe ensartede løsninger af spørgsmål om fastsættelse af faderskab til børn født uden for ægteskab.

Den nordiske konvention af 16. marts 1932 om anerkendelse og fuldbyrdelse af domme bestemte, at retskraftige domme, der i borgerlige sager er afsagt i en af staterne skal have bindende virkning også i de andre stater[28]. Ved artikel 11 var der imidlertid udtrykkeligt gjort undtagelse derfra, for så vidt angår afgørelser og forlig vedrørende slægtskab, hvorved man navnlig havde det spørgsmål for øje, om en person er barn af en bestemt anden person. En ensretning blev siden foretaget ved lov nr. 158 af 6. maj 1980 om anerkendelse af nordiske faderskabsafgørelser[29].

7.1. Pater est-reglen

Pater est-reglen var i lovforslaget opdelt i en streng regel i forslagets § 2, stk. 1 (og stk. 2), der kun angår børn, som kan været avlet under ægteskabet, men fødes efter, at moderen har indgået ægteskab, og en lempelig regel i § 3 om, at ægtemanden er far til de børn, hans hustru har født, selv om deres ægteskab først er blevet indgået efter udløbet af avlingstiden.

Efter at blodtypebeviserne var taget i brug, således at der kunne føres bevis mod faderskabspræsumptionen, var det blevet muligt at udskille anerkendelseslæren fra pater est-læren.

Betænkningen fandt, at det var uheldigt, at man efter hidtidig ret ikke kunne frifinde ægtemanden, selv om han var udelukket ved et stærkt blodtypesystem, fordi det ikke var lykkedes for ham også på andre måder at sandsynliggøre, at hustruen havde været utro i barnets avlingstid. Endvidere ansås det for uheldigt, at det i tilfælde, hvor hustruen havde indrømmet utroskab, ikke var muligt at dømme tredjemand, fordi der alene forelå et svagere bevis, fx en antropologisk undersøgelse mod ægtemanden. Betænkningen fandt, at der på den ene side står en række hensyn, der for de vigtigstes vedkommende kan sammenfattes under betegnelsen sandhedsprincippet. Der tænktes her særlig på bestræbelserne for i videst muligt omfang at tilvejebringe identitet mellem det retlige og det genetiske faderskab. Dette princip måtte lægges til grund ved nyere lovgivning om børn født uden for ægteskab, hvorved det fandtes ønskeligt så vidt muligt at opnå, at den, der bliver dømt som far til barnet, også virkelig er den genetiske fader. Principielt måtte det samme synspunkt være grundlæggende også i ægtebørnssagerne. I samme retning pegede hensynet til ægtemanden og ikke sjældent også hensyn til hustruen og barnet. Barnet ville således ofte være bedre tjent med en villig tredjemand end

28: Se bekendtgørelse nr. 177 af 10. maj 1933.
29: Se lovbekendtgørelse nr. 635 af 15. september 1986 med senere ændringer.

med en modvillig ex-mand. Betænkningen fremhævede imidlertid endvidere, betydningen af status quo princippet, hvormed mentes, at man skulle undgå uro omkring ægtebarnets status, særlig når dette sammenholdtes med den almindelige erfaring om rigtigheden af forhåndsformodningen for ægtemandens faderskab og den almindelige interesse i at værne om ægteskabet som institution.

7.2. Børn født uden for ægteskab

Systemet hvorefter der kunne fastslås bidragspligt men ikke faderskab, foresloges afskaffet.

Betænkningen fandt, at de arvebiologiske bevismidler nu var blevet udviklet så langt, at man også ville kunne dømme til faderskab, hvor flere mænd var involverede, men kommissionen accepterede dog i denne henseende, at valget af den ene mand frem for den eller de andre mænd i så fald skulle kunne finde sted på et bevismæssigt grundlag, som ikke gav fuld sikkerhed for den ene mands faderskab frem for den anden mands, idet man ellers ville få for mange tilfælde, hvor barnet ikke fik nogen fader.

Lovens grundregler kom herefter til at gå ud på, at man skulle arbejde med kombination af sandhedsværdien af moderens forklaring og af arvebiologisk bevis.

I sager hvor moderen alene angav at have haft samleje med én mand, skulle denne herefter dømmes, såfremt han ikke var lidet sandsynlig, dvs. var blevet udelukket med en vis højere grad af sikkerhed ved blodtypeundersøgelser.

Var der tale om flere mænd, skulle det undersøges, om nogen af dem var lidet sandsynlige. Den eller de lidet sandsynlige blev derefter udskilt. Var der derefter kun én mand tilbage, dømtes han som fader. Var der flere tilbage, som ikke var lidet sandsynlige, skulle det komme an på, om den ene var væsentligt mere sandsynlig end den anden.

IV. Gældende dansk ret

På baggrund af betænkning nr. 126/1955 om faderskab gennemførtes vor nugældende børnelov af 18. maj 1960, der trådte i kraft den 1. januar 1961, se nu lovbekendtgørelse nr. 293 af 2. maj 1995 med senere ændring[1].

Lovens regler om faderskab er bygget således op, at §§ 1-5 handler om faderskab til ægtebørn, mens §§ 6-12 handler om faderskab til børn uden for ægteskab, dvs. børn, der ikke er ægtebørn.

Antal levendefødte børn fordelt på ægtebørn og børn født uden for ægteskab i de senere år			
	Levendefødte	**Ægtebørn**	**Børn født uden for ægteskab**
1992	67.726	36.300	31.426
1993	67.369	35.865	31.504
1994	69.666	37.242	32.424
1995	69.771	37.129	32.642
1996	67.638	36.336	31.302

(Kilde: Danmarks Statistik)

1. Faderskab til børn født af kvinder, der var gift på avlingstidspunktet eller blev gift før barnets fødsel

Børnelovens § 1 definerer ægtebørn som "børn af forældre, som på avlingstiden levede i eller senere har indgået ægteskab med hinanden". Denne definition omfatter i princippet 2 forskellige slags ægtebørn:

- pater est-børn efter børnelovens § 2, og

1: Loven er optrykt nedenfor under X, 4.

- ægtebørn efter passivitetsreglen i børnelovens § 3.

Dertil kommer yderligere legitimationsbørn efter børnelovens § 4[2].

1.1. Pater est-børn efter børnelovens § 2

Pater est-reglen, som udtrykkes ved sætningen: Pater est quem nuptiæ demonstrant (faderen er den, som brylluppet udpeger) er optaget i børnelovens § 2, men nu således at ægtemanden altid kan fritages for det retlige faderskab, hvis der føres bevis for, at han ikke kan være den genetiske far. Da ægtebarnsstatus ved børnelovens gennemførelse i 1960 fremdeles ansås for at være særlig værdifuld for barnet - i faderskabsbetænkningen blev endog betegnelsen, at barnet var af "ægteskabelig byrd", foreslået - blev reglerne udformet således, at der af hensyn til barnet skal kræves et overordentligt stærkt bevis for, at ægtemanden kan fritages for faderskabet.

Pater est-reglen er nærmere lovfæstet således, at børnelovens § 2, stk. 1, angår børn født af en kvinde, der var gift i avlingstiden uden at være separeret og uden, at samlivet mellem ægtefællerne var ophævet på grund af uoverensstemmelse. Foreligger en af disse 2 situationer, gælder der en modificeret pater est-regel efter børnelovens § 2, stk. 2[3].

1.1.1. Den stærke regel i børnelovens § 2, stk. 1

Børnelovens § 2, stk. 1, omfatter børn, der kan være avlet under moderens ægteskab. Deri ligger for det første, at reglen også finder anvendelse, hvor det kan være tvivlsomt, om barnet er avlet under ægteskabet. Kun såfremt det kan udelukkes, at barnet er avlet, mens ægteskabet bestod, finder reglen i § 2, stk. 1, ikke anvendelse. I så fald gælder enten reglen i børnelovens § 3 om børn, der fødes af en gift kvinde, eller de almindelige regler i børnelovens § 6 om børn født uden for ægteskab. Det er endvidere uden betydning, om moderens ægteskab er blevet opløst efter udløbet af avlingstiden men før barnets fødsel. Blot barnet kan være avlet under ægteskabet, er det reglen i § 2, stk. 1, der i første række bliver afgørende ved fastlæggelse af faderskabet.

Avlingstiden fastsættes om nødvendigt ved indhentelse af en avlingstidsattest fra embedslægen og eventuel forelæggelse for Retslægerådet.

Pater est-reglens hovedfunktion er, at en kvindes barn automatisk får status som ægtebarn, blot barnet kan være avlet under kvindens ægteskab. Barnets fødsel skal anmeldes af jordemoderen til ministerialbogsføreren (den kirkebogsførende sognepræst - i de

---

2: Se nedenfor under 1.6.
3: Se nedenfor under 1.1.2.

sønderjyske landsdele personregisterføreren). Også forældrene selv har efter lov nr. 225 af 31. maj 1968 om anmeldelse af fødsler og dødsfald med senere ændringer samt bekendtgørelse nr. 562 af 15. november 1977 anmeldelsespligt. Moderen skal intet oplyse om sine samlejeforhold og har ikke pligt til at gøre opmærksom på, at der kan være tvivl om ægtemandens faderskab. Jordemoderen skal endog angive barnet som ægtefødt i tilfælde, hvor moderen måtte have betroet jordemoderen, at ægtemanden ikke er far til barnet. Moderens vielsesattest skal forevises, og det skal ifølge anmeldelsesblanketten (men dog ikke ifølge blanketten vedrørende de sønderjyske landsdele) oplyses, om moderen er separeret men derimod ikke, om samlivet er ophævet på grund af uoverensstemmelse. Fra ministerialbogen registreres faderskabet derefter i Det Centrale Personregister (CPR).

Bliver faderskabssag herefter ikke anlagt af nogen, som efter børnelovens § 5 er berettiget til at anlægge sådan sag, dvs. ægtemanden, moderen, barnet eller en for barnet beskikket værge, er ægtemanden via fødselspapirerne registreret som retlig far til barnet.

Som begrundelse for at opretholde pater est-reglen anførtes det i faderskabsbetænkningen, side 48, at kommissionen fandt:

> "... at det er af værdi for ægteskabet og familielivet og dermed også for samfundet, at det ved pater est-reglen er fastlåst, at ægtemanden skal formodes at være fader til de af hans hustru fødte børn, og at denne formodning kun kan omstødes, når han er i stand til på særligt overbevisende måde at modbevise dens rigtighed. En formodningsregel af dette indhold er naturligt begrundet i livets almindelige erfaring om, hvad der typisk er tilfældet i ægteskaber, og vil uden tvivl føre til det biologisk rigtige resultat i det altovervejende antal tilfælde.
>
> Den faste lovsformodning, som pater est-reglen indeholder, er endvidere i vidt omfang medvirkende til at afværge, at der anlægges tvivlsomme retssager om børns status. Det må herved erindres, at en retssag, hvorunder ægtemanden bestrider barnets ægthed - allerede som følge af den heri liggende påstand om hustruens utroskab - i sig selv vil virke ødelæggende for ægteskabet og være undergravende for barnets tryghed i hjemmet. Denne omstændighed får særlig betydning, hvis sagen falder ud til, at ægtemanden fortsat skal anses for far til barnet. Som følge af de bevisvanskeligheder, der ofte foreligger i disse sager, ville et sådant udfald ikke være ualmindeligt, hvis der ikke forelå faste regler, der var egnede til at bevirke, at der kun bliver anlagt sag, når der på forhånd kan siges at være rimelige chancer for at gennemføre den. På dette punkt har pater est-reglen sin største betydning. Ved at pålægge ægtemanden bevisbyrden for påstanden om, at han ikke er fader til barnet, og ved herudover at stille særligt strenge krav til bevisets styrke bidrager reglen utvivlsomt i meget væsentlig grad til at mindske uroen om barnets stilling i familien og til at undgå retssager, der uanset deres udfald ville medføre ægteskabets endelige forlis."

Anfægtes barnets ægtebarnsstatus ved, at faderskabssag bliver anlagt, og kommer for-

holdene under sagen til nærmere prøvelse, træder pater est-reglens bevismæssige funktioner frem.

Der er i børnelovens § 2 indbygget 2 juridiske formodningsregler, nemlig for det første en formodning om, at ægtemanden har haft samleje med hustruen i avlingstiden (samlejeformodningen), og for det andet en formodning om, at ægtemanden er far til barnet (faderskabsformodningen). Under en retssag skal det således bevismæssigt lægges til grund for afgørelsen, at moderen i avlingstiden havde samleje med ægtemanden, medmindre der føres bevis for, at ægtefællerne ikke kan have haft samleje. Endvidere skal det under sagen lægges til grund for afgørelsen, at barnet er frugt af et samleje med ægtemanden og ikke af et samleje med en anden mand, medmindre det bevises, at ægtemanden ikke kan være barnets genetiske far.

Før de arvebiologiske bevismidler (blodtypebevis m.v.) gjorde det muligt at føre effektivt bevis mod faderskabsformodningen, bestod en ægtemands mulighed for at undgå faderskabet normalt alene i at føre bevis imod samlejeformodningen. Den eksplosive udvikling af de arvebiologiske bevismidler, især inden for de seneste årtier, har imidlertid nu bevirket, at bevis mod samlejeformodningen er trådt ganske i baggrunden. Et sådant bevis kan dog stadig i enkeltstående tilfælde være så klart, at det overflødiggør al anden bevisførelse, ligesom det kan have betydning i de tilfælde, hvor det ikke er muligt at føre arvebiologisk bevis.

Bevis mod samlejeformodningen har undertiden været ført på den måde, at det er godtgjort, at ægtefællerne på grund af fysisk adskillelse som bortrejse, fængselsophold, hospitalsophold m.v. ikke kan have haft samleje. Som eksempel kan nævnes UfR 1968.71 H, hvor det ved parternes forklaring og ved en vidneforklaring til politirapport ansås for bevist, at ægtemanden i 1 1/2 år havde sejlet med et skib, der ikke havde anløbet europæisk havn, og at hustruen ikke på noget tidspunkt havde været om bord på det pågældende skib.

En vis mulighed for bevis mod samlejeformodningen har efter praksis været det såkaldte psykologiske bevis: Forholdet mellem ægtefællerne har i hele avlingstiden været sådan, at det må anses for udelukket, at de har haft samleje. Når der bortses fra de nedenfor omtalte tilfælde, der særlig er lovfæstet i børnelovens § 2, stk. 2, og hvorefter ægtefællerne enten i avlingstiden levede separeret eller samlivet mellem dem var ophævet på grund af uoverensstemmelse, bliver der tilbage til det psykologiske bevis mod samlejeformodningen hovedsageligt tilfælde, hvor ægtefællerne boede sammen.

Beviset er efter retspraksis vanskeligt at føre og vel umuligt, hvor ægtefællerne har delt soveværelse. Ægtefællernes samstemmende forklaring er ikke tilstrækkelig. Se fx UfR 1954.682 H, hvor ægtefællerne havde delt soveværelse, og hustruen i avlingstiden hav-

de haft samleje med en tredjemand, men hvor ægtemanden blev dømt. I UfR 1978.258 Ø, der belyser, hvor restriktiv praksis er, boede ægtefællerne sammen med 2 andre par i et kollektiv. Der skete "konebytning" eller "mandebytning", således at hustruen delte soveværelse med tredjemanden, og ægtemanden delte soveværelse med tredjemandens hustru. Ægtefællerne forklarede samstemmende, at de ikke havde haft samleje i avlingstiden, hvor hustruen jævnligt havde haft samleje med tredjemanden. Parterne afviste at medvirke til blodtypebestemmelser. Ægtemanden blev dømt som far, men med dissens. Som eksempel på, at det psykologiske bevis lykkedes, kan nævnes afgørelsen i UfR 1961.11 H. Ægtemanden modtog et brev fra hustruen med oplysning om utroskab og lod sig afmønstre fra sit skib og vendte den 22. januar i slutningen af avlingstiden hjem for at forsøge at "redde stumperne". Han boede fra denne dato i det fælles hjem og forsøgte forgæves at få samleje med hustruen, men delte ikke soveværelse med hende. Den 25. januar rettede han henvendelse til en advokat med ønske om bistand til at opnå skilsmisse. Ægtefællerne forklarede samstemmende, at de på grund af hustruens ønske om skilsmisse ikke havde haft samleje med hinanden i avlingstiden. Moderen havde i december og januar haft samleje med en tredjemand, med hvem hun på domstidspunktet var blevet gift. Arvebiologiske undersøgelser gav stor sandsynlighed for tredjemandens faderskab, men det arvebiologiske bevis var ikke i sig selv bæredygtigt. Ægtefællernes forklaring om ikke at have haft samleje fandtes af Højesteret "at være så væsentligt bestyrket, at det, når tillige henses til udfaldet af den antropologiske undersøgelse og det øvrige foreliggende", ansås for godtgjort, at ikke ægtemanden, men den nye ægtefælle var barnets far. Byretten og landsretten havde dømt ægtemanden.

Der findes så vidt ses i nyere retspraksis ikke afgørelser, der har accepteret, at samleje ansås for udelukket på grund af impotens.

Børnelovens § 2, stk. 1, 2. pkt., indeholder 2 forskellige regler om bevis mod faderskabsformodningen. Godtgøres det, at moderen har haft samleje med en anden end ægtemanden, frifindes ægtemanden, såfremt det "må antages", at barnet er avlet af tredjemanden. Er det ikke godtgjort, at moderen har haft samleje med en anden end ægtemanden, frifindes ægtemanden, "hvis det på grund af barnets arveanlæg eller af anden særlig grund kan anses som sikkert, at ægtemanden ikke er barnets fader". Faderskabsformodningen er således stærkest, hvor det ikke er godtgjort, at hustruen har stået i forhold til en bestemt anden i avlingstiden.

Bevis mod faderskabsformodningen har principielt kunnet føres som et sterilitetsbevis, dvs. et bevis for, at manden er ufrugtbar. Beviset er vanskeligt at føre. Et eksempel på, at det lykkedes, haves i UfR 1970.825 H. Har en speciallægeundersøgelse udtalt, at mandens avledygtighed var nedsat i væsentlig grad, har dette af og til kunnet indgå i den samlede bevismæssige vurdering som et moment, der talte mod faderskabet.

Også andre omstændigheder har kunnet tillægges en vis bevismæssig betydning. Dette gælder således et samlejes tidsmæssige placering inden for den beregnede avlingstid. Sandsynligheden for besvangring i avlingstidens midte er størst. Ved samleje helt i udkanten af avlingstiden er sandsynligheden for besvangring yderst ringe.

Hvor sikre oplysninger om moderens menstruationsblødninger har foreligget, og tidspunktet for et samleje har kunnet fastlægges præcist, har der i visse tilfælde kunnet drages slutninger om sandsynligheden for besvangring. Denne anses således for at være usandsynlig under og i de første 3-4 dage efter menstruationen og meget usandsynlig - men ikke udelukket - i de sidste 4-5 dage før næste menstruation alt under forudsætning af, at moderens menstruationscyklus er regelmæssig.

På grundlag af en udtalelse fra Retslægerådet i 1953 har det været antaget, at anvendelse af antikonceptionelle midler normalt ikke burde tages i betragtning, dels fordi ingen af metoderne var sikre, dels fordi oplysningerne om anvendelsen ofte er ufuldstændige[4].

Bevis mod faderskabsformodningen føres nu normalt ved retsgenetiske undersøgelser, der tidligere omfattede typebestemmelser efter et antal af hinanden uafhængige blodserum og enzymtypesystemer, men fra 1997 alene har bestået i DNA-profilering[5].

Om kravene til bevisets styrke i sager, hvor det ikke er godtgjort, at moderen har haft samleje med en anden, udtaltes det i faderskabsbetænkningen, side 56:

> "Blodtype- og eventuelt andre antropologiske undersøgelser vil kunne berettige til at anse det for sikkert, at ægtemanden ikke er faderen. Kommissionen kan i det store hele tiltræde den linie, som retspraksis hidtil har fulgt, og hvorefter ægtemandens påstand ikke tages til følge, når formodningen om hustruens utroskab alene bygger på, at mandens faderskab er udelukket efter blodtypeundersøgelsen. Man mener imidlertid, at det vil være rimeligt og forsvarligt, at der skabes *mulighed* for at imødekomme ægtemandens påstand i visse af disse tilfælde. Man har herved særlig den situation for øje, hvor faderskabet er udelukket efter flere af blodtypesystemerne, herunder et af de stærke, og hvor erklæringen fra Retsmedicinsk Institut er uden forbehold. Dette kan dog ikke udelukke dommeren fra at fastholde ægtemandens faderskab i de særlige tilfælde, hvor moderens forklaring om, at hun ikke har stået i forhold til andre, har virket aldeles overbevisende."

Der findes ikke trykt retspraksis efter 1960 om sager, hvor utroskab ikke har været anset for godtgjort, men praksis fra tiden før 1960 svarer til lovens motiver. I UfR 1954.660 H blev ægtemanden fastholdt på faderskabet, uagtet at hans faderskab var uforeneligt med Rhesus-systemet, hvilket talte mod hans faderskab med en bevismæssig vægt af størrelsesordenen højere end 99,9 %. I UfR 1952.945 Ø var et bevis efter MN-systemet, men med et svagt forbehold, ikke tilstrækkeligt til frifindelse. Ved UfR

4: Se i faderskabsbetænkningen, side 82.
5: Se nedenfor under VI.

1956.939 V blev ægtemanden, hvis avledygtighed var betydelig nedsat, frifundet, fordi hans faderskab var uforeneligt såvel med ABO-systemet (over 99,99 %) som med Rhesus-systemet (omkring 99,9 %).

Det ved motiverne og retspraksis således fastlagte ekstremt stærke beviskrav, der dog rummer mulighed for en vis meget begrænset elasticitet, må principielt stadig anses for at være udtryk for gældende ret. Hensynene er, at barnet i givet fald slet ingen far får, og at hustruen i kraft af det arvebiologiske bevis påskydes at have været utro.

Det må antages, at kravet til et isoleret bevis mod samlejeformodningen må have samme styrke i disse tilfælde som kravet til beviset mod faderskabsformodningen. Er der herefter den ringeste mulighed for at ægtefællerne kan haft haft samleje i avlingstiden, lægges det til grund, at dette var tilfældet.

Er det godtgjort, at moderen har haft samleje med en anden, og må det antages, at barnet er avlet af denne, skal ægtemanden efter børnelovens § 2, stk. 1, 2. pkt., 1. led, frifindes. Også her kan frifindelse ske på grundlag af et bevis mod samlejeformodningen. Det må i denne forbindelse antages, at et sådant bevis, dersom det står isoleret, må være af nogenlunde samme styrke, som det bevis mod faderskabsformodningen, der kræves for at frifinde ægtemanden.

Kravene til styrken af det nødvendige bevis mod faderskabsformodningen i de sager, hvor det lægges til grund, at moderen har haft samleje med en anden, varierer formentlig betydeligt i forskellige situationer.

For de tilfælde, hvor moderen ikke er gift med eller lever sammen med tredjemanden, og er forblevet i ægteskabet, findes en vis retspraksis, som viser, at beviskravet for at frifinde ægtemanden i disse tilfælde, hvor moderen har haft samleje med en identificerbar og undersøgt mand, er høj, men dog noget sænket i forhold til den foran behandlede regel i børnelovens § 2, stk. 1, 2. pkt., 2. led. Det udtaltes derom i faderskabsbetænkningen, side 55f, bl.a.:

> "Bestemmelsen må fortolkes på den måde, at barnets status kun kan ændres, såfremt samtlige i sagen foreliggende bevisligheder har kunnet bibringe dommeren en klar overbevisning om, at ikke ægtemanden, men tredjemand er fader til barnet. Dette vil ikke blot være tilfældet, når der foreligger bevis for, at ægtefællerne ikke har haft samleje med hinanden i avlingstiden, eller lægeerklæring om manglende avledygtighed hos manden i avlingstiden, eller udelukkelse efter et af de stærke blodtypesystemer. Men også en række andre omstændigheder vil normalt medføre, at denne betingelse må siges at være opfyldt, således f.eks. hvis der er tilvejebragt andre biologiske bevismidler - herunder bl.a. de svagere blodtypesystemer, antropologiske lighedsundersøgelser og oplysninger

> om moderens menstruationsforhold og samlejernes placering i avlingstiden - under forudsætning af at erklæringerne herom er af en vis vægt og støttes af de øvrige oplysninger i sagen."

Fra praksis skal fremhæves afgørelsen i UfR 1966.625 V hvor ægteskabet fortsattes. Ægtemanden blev frifundet på grundlag af arvebiologisk bevis, der talte for tredjemands faderskab med en vægt på 99,9 % mod 0,1 %. I UfR 1968.900 V, hvor moderen på ny havde indgået ægteskab med ægtemanden, var en overvægt til fordel for tredjemanden på 95 % mod 5 % ikke tilstrækkelig til at frifinde ægtemanden. Grænsen i disse tilfælde ligger således formentlig omkring 99 %.

Trykt praksis i sager, hvor moderen på domstidspunktet var blevet skilt, og heller ikke var gift med eller levede sammen med den undersøgte tredjemand, findes så vidt ses ikke.

Har moderen indgået ægteskab med tredjemanden, således at barnet ikke mister nogen ægtebarnsstatus ved, at tredjemanden dømmes i stedet for den første ægtemand, skal beviskravet sænkes væsentligt. Dette fremgår af folketingsbehandlingen vedrørende de såkaldte "havn til havn"-sager[6]. Muligvis er beviskravet ikke højere end kravene for at dømme den ene af 2 mulige mænd i en sag efter børnelovens § 6, stk. 2, dvs. 95 %-5 %. Der findes ikke trykt retspraksis.

Der findes heller ikke retspraksis til belysning af beviskravet for at frifinde ægtemanden i sager, hvor den undersøgte tredjemand ikke er gift med moderen, men lever fast sammen med hende.

Er der efter bevisførelsen mulighed for, at moderen har haft samleje med en anden mand, men har denne ikke kunnet identificeres eller undersøges, skal sagen bedømmes efter den strenge regel i andet led i børnelovens § 2, stk. 1, 2. pkt. Dette fremgår af følgende udtalelse i faderskabsbetænkningen, side 55:

> "Vedrørende det andet forhold, der skal godtgøres under bevisførelsen - nemlig at barnet er avlet af en anden end ægtemanden - medfører forslaget en vis, omend ikke større ændring af gældende ret. Det skal i denne situation ikke længere være en betingelse for at frikende ægtemanden, at det godtgøres, at han ikke kan være fader til barnet. Det afgørende skal efter forslaget være, om det efter sagens oplysninger må antages, at barnet er avlet af en bestemt tredjemand."

I disse tilfælde bliver barnet nemlig faderløst, såfremt ægtemanden frifindes. På den anden side dømmes moderen reelt ikke til at have været utro.

6: Se FT 1959-60, tillæg A, spalte 313.

Har moderen haft samleje med flere identificerbare og undersøgte mænd, må mulighederne for at frifinde ægtemanden relateres til den sandsynligste af disse.

Har moderen alene haft samleje med 2 forskellige ægtemænd i avlingstiden, og er hun ikke gift med eller lever sammen med nogen af dem på domstidspunktet, bør formentlig den sandsynligste ægtemand dømmes som far.

1.1.2. Den modificerede regel i børnelovens § 2, stk. 2

Efter børnelovens § 2, stk. 2, skal der ikke gælde nogen regel om samlejeformodning, såfremt ægtefællerne levede separeret eller samlivet mellem dem var ophævet på grund af uoverensstemmelse i hele avlingstiden. Føres der bevis for samleje, finder reglerne om faderskabsformodning efter børnelovens § 2, stk. 1, tilsvarende anvendelse. Se fx UfR 1963.675 Ø.

De i § 2, stk. 2, omhandlede børn anses indtil videre som børn født uden for ægteskab[7].

Det er imidlertid ganske uafklaret, hvad der i praksis registreres ved fødslen, hvis moderen var eller er separeret, og der findes i blanketten slet ingen vejledning om, hvordan der skal forholdes, hvis samlivet mellem ægtefællerne var eller er ophævet på grund af uoverensstemmelse.

1.2. Passivitetsreglen i børnelovens § 3

Efter børnelovens § 3 anses et barn, "der fødes, efter at moderen har indgået ægteskab, men som må være avlet forinden", som barn af ægtemanden. Denne regel bygger på den gennemsnitsbetragtning, at ægtemanden oftest vil være barnets far. Reglen gælder, selv om dette åbenbart ikke kan være tilfældet. Den omfatter også tilfælde, hvor ægteskabet er blevet opløst før barnets fødsel. Efter børnelovens § 3 får barnet således automatisk status som ægtebarn ved registreringen, men denne status efter børnelovens § 3 er langt lettere at angribe end en ægtebarnsstatus efter børnelovens § 2. Anlægges der faderskabssag, gælder hverken pater est-reglens samleje- eller faderskabsformodning, men sagen skal blot afgøres efter reglerne i børnelovens § 6 om faderskab til børn uden for ægteskab[8].

Er et barn avlet under moderens ægteskab med én mand, men fødes det først i moderens ægteskab med en ny mand, vil barnet været omfattet såvel af reglen i børnelovens

---

7: Se *N. C. Bitsch* og *Hanne Ekstrand*: Lov om børns retsstilling 1981, side 37.
8: Se nærmere nedenfor under 2.3 og 2.4.

§ 2, som af reglen i børnelovens § 3. Om disse situationer udtaltes det bl.a. i faderskabsbetænkningen, side 66:

> "I Danmark vil den omhandlede kollision mellem faderskabsformodning for både den nuværende og den tidligere ægtemand derfor kun kunne opstå i 2 bestemt afgrænsede situationer: dels hvor moderen på avlingstiden levede separeret eller faktisk adskilt fra ægtemand nr. 1, men hvor det samtidig oplystes, at hun alligevel har haft samleje med ham i den kritiske tid, dels hvor ægteskabet med ægtemand nr. 2 er indgået i strid med 10-måneders reglen i § 16 i lov nr. 276 af 30. juni 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning. Under hensyn hertil samt til, at konflikten i givet fald - også uden støtte i nogen udtrykkelig lovregel herom - naturligt vil blive løst derhen, at formodningen for ægtemand nr. 1 må vige for formodningen for det eksisterende ægteskab, har kommissionen anset det for ufornødent at give nogen særregel om dette tilfælde."[9]

Anlægges der faderskabssag, bortfalder barnets ægtebarnsstatus efter ægtefælle nr. 2, og sagen må bedømmes efter børnelovens § 2, stk. 1, 2. pkt.

1.3. Anfægtelse af ægtebarnsstatus

Søgsmålsret til at anlægge ægtebarnssag har efter børnelovens § 5, stk. 1, alene ægtemanden, moderen, en for barnet beskikket værge og barnet, når dette er fyldt 18 år, men ikke en tredjemand, fx moderens samlever, der mener at være barnets far. Ved ægtemand forstås den, der ifølge §§ 2 eller 3 skal anses som barnets far[10].

Sag må efter børnelovens § 5, stk. 2, anlægges inden for en frist af 3 år, der regnes fra barnets fødsel, såfremt sagen anlægges af ægtemanden, moderen eller en for barnet beskikket værge. Indtil ændringen ved lov nr. 223 af 26. maj 1982 gjaldt der alene frister for ægtemandens sagsanlæg, nemlig 1 år fra kundskab om de relevante omstændigheder og 5 år fra barnets fødsel. Efter børnelovens § 5, stk. 3, kan landsretten dispensere fra 3-årsfristen, såfremt der anføres ganske særlige grunde for, at faderskabssag ikke er anlagt tidligere, og omstændighederne i øvrigt i høj grad taler for, at faderskabssag anlægges, og det endvidere må antages, at sagen ikke vil medføre væsentlige ulemper for barnet.

Fra praksis før lovændringen kan nævnes UfR 84.76 H: Ægteskabet blev indgået i august 1969. Barnet blev født i november 1969. Ved en skilsmisse i 1971 bestred manden, at han var far, men undlod at rejse faderskabssag, hvilket heller ikke skete, da han blev afkrævet bidrag i 1977. Sagsanlægget blev afvist. Se også UfR 1985.311 H, hvor tilladelse til sagsanlæg vedrørende et 10 og et 11 1/2 år gammelt barn blev afvist, selv om faderen var steril, og moderen var indforstået med genoptagelse.

9: 10-månedersreglen er nu ophævet.
10: Se *N. C. Bitsch* og *Hanne Ekstrand*: Lov om børns retsstilling 1981, side 49f.

Der gælder ingen frister for barnets eget sagsanlæg, efter at det er fyldt 18 år.

Allerede før børneloven af 1960 var det i retspraksis blevet antaget, at en ægtemand kunne afskære sig fra at anfægte barnets status ved at anerkende barnet som sit. Denne af retspraksis opstillede regel, der blev godkendt i motiverne til børneloven og i motiverne til lovændringen om fristreglerne i 1982, hindrer ægtemanden i at anfægte barnets status, både når denne status hviler på børnelovens § 2, og når den hviler på børnelovens § 3. Afgørende er, om manden anerkender barnet som sit med kendskab til eller formodning om, at der kan være tvivl om, hvorvidt barnet er hans, navnlig fordi moderen har haft samleje med tredjemand i avlingstiden. Anerkendelse kan ske ved, at han udtrykkeligt udgiver barnet som sit, eller stiltiende ved, at han behandler barnet som sit. Se navnlig UfR 1963.21 H fra tiden før en frist blev indført. Den ulovbestemte regel om anerkendelse er nu et supplement til fristreglen i § 5, stk. 2[11], og vil tillige kunne udelukke en dispensation efter 3-årsfristen i børnelovens § 5, stk. 3.

Anerkendelseslæren er i de senere år i praksis navnlig blevet anvendt mod moderen, når hun har behandlet barnet som ægtemandens barn. I så fald vil hun ikke kunne anfægte barnets status, fx fordi manden ved separation eller skilsmisse ellers kan få forældremyndigheden over eller samvær med barnet. Se fra praksis især UfR 1965.204, UfR 1969.76 H og UfR 1975.486. I UfR 1984.162 H ønskede moderen at anfægte ægtemandens faderskab, og der verserede samtidig en separationssag mellem ægtefællerne, under hvilken der var tvist om forældremyndigheden. Der forelå overordentlige stærke grunde for, at forældremyndigheden skulle tilfalde faderen. 3-årsfristen var ikke udløbet. Det særlige var, at der var blevet foretaget blodtypeundersøgelser, som viste, at ægtemandens faderskab var udelukket. Højesteret afskar med støtte i anerkendelseslæren moderen fra at anfægte faderskabet.

1.4. Parternes muligheder for at vedtage faderskabet uden retlig prøvelse

Man kan spørge, om en ægtemand eller en tredjemand med eller uden moderens og barnets indvilligelse kan få fastslået ved anerkendelse, hvem der skal være faderen. Spørgsmålet er, hvilke muligheder der består for, at parter efter gældende ret kan vælge et socialt/retligt faderskab i stedet for et genetisk/retligt faderskab.

11: Se UfR 1996.969 V, hvor der ikke blev anset at være tilstrækkelig vægtigt grundlag for ud fra anerkendelseslæren at nægte en ægtemand, der havde anlagt sag inden for 3-årsfristen, at anfægte faderskabet til et barn, som hans hustru havde født i august 1992. Han var blevet steriliseret i juni 1990, hvor han boede sammen med moderen. Hun flyttede i september 1990. De genoptog samlivet 14 dage i sommeren 1991, og derefter flyttede de sammen igen i efteråret 1991 i ca. 1 ½ måned. De boede endvidere sammen fra marts 1992 til december 1992, hvor samlivet blev ophævet i julen men genoptaget umiddelbart efter fra december 1992 og frem til samlivsophævelsen i forbindelse med skilsmissen i marts 1995. Han havde samleje med hustruen i den tid, de boede sammen.

Besvarelsen vil bero på, om barnet er omfattet af § 2, stk. 1, dvs. om det kan være avlet under moderens ægteskab med ægtemanden.

Er barnet avlet før moderen har indgået ægteskab, er det muligt at vedtage, hvem der skal være far, idet ægtemanden, såfremt anerkendelseslæren ikke udelukker ham derfra, kan anlægge faderskabssag med den virkning, at faderskabet skal bedømmes efter § 6. Opgiver moderen i så fald, at hun alene har haft samleje med tredjemanden, og anerkender tredjemanden faderskabet for statsamtet, bliver tredjemanden far.

Er barnet omfattet af § 2, stk. 1, er det eneste, parterne kan vedtage, at ægtemanden skal være far. Tredjemanden har ingen søgsmålsret, jf. børnelovens § 5, stk. 1. Undlader ægtemanden, moderen og barnet således at anlægge sag, er ægtemanden faderen. Anlægges faderskabssag, er stillingen efter retsplejeloven noget ejendommelig. Der skal altid beskikkes en advokat for barnet, jf. § 456 a, stk. 2, og 456 g, 2. pkt. Oplysningen af sagen er imidlertid overladt til parterne, jf. § 456 a, og cf. § 456 h[12]. Tredjemand, der afhøres, er ikke pligtig at afgive forklaring om, hvorvidt han har haft samleje med moderen. Moderen er heller ikke forpligtet til at afgive forklaring om, hvem der har haft samleje med hende inden for avlingstiden. Der gælder alene en fakultativ processuel skadevirkning, jf. § 456 a, stk. 2, og § 456 i modsætningsvist, dvs., at retten kan fortolke mod den, der nægter at udtale sig. Som udgangspunkt kan retten ikke træffe bestemmelser om, at der skal gennemføres arvebiologisk bevis og gennemtvingelse heraf efter en parts ønske kan heller ikke finde sted, jf. § 456 a, stk. 2 og §§ 456 h og 456 l modsætningsvist. Først, hvis påstanden om, at ægtemanden ikke er barnets far, ved sagens øvrige bevisligheder er væsentlig bestyrket, kan arvebiologisk bevis gennemtvinges ved rettens bestemmelse derom.

Eneste mulighed for vedtagelsen ligger herefter i et negativt bevis for samleje med ægtemanden. Men her er praksis yderst restriktiv.

Er arvebiologiske beviser ikke indhentet, vil ægtemanden altid blive dømt, medmindre bevis for, at han ikke har haft samleje med moderen helt undtagelsesvist kan føres.

Er arvebiologiske beviser ført, kan tredjemand kun dømmes som far, såfremt betingelserne i § 2, stk. 1, er opfyldt, idet retten træffer afgørelse i sagen uden hensyn til, hvilke påstande der fra parternes side er nedlagt, jf. §§ 456 a, stk. 2 og 456 m.

Hæves sagen, bliver barnet ægtebarn.

12: Retsplejelovens kapitel 42 a er optrykt nedenfor under X, 5.

1.5. Insemination m.v.

Efter § 23 i lov nr. 460 af 10. juni 1997 om kunstig befrugtning i forbindelse med lægelig behandling, diagnostik og forskning m.v.[13] skal der før en behandling af en gift kvinde under en læges ansvar indledes, indhentes skriftlig samtykke til behandlingen fra kvinden og dennes ægtefælle. Den behandlende læge skal påse, at samtykket fortsat er gyldigt, når behandlingen påbegyndes. Efter lovens § 19 skal der ske destruktion af ægtefællens opbevarede sæd i tilfælde af mandens død.

Foretages en insemination på en gift kvinde med hendes ægtemands sæd i lægeligt regi skal der foreligge et samtykke. Ægtefællen anses ifølge fast opfattelse i retslitteraturen da efter børnelovens § 2, stk. 1, som far til barnet og har ingen mulighed for at fralægge sig faderskabet under en faderskabssag ved at gøre gældende, at han ikke har haft samleje med barnets moder.

Foretages befrugtningen ikke under en læges ansvar, og har ægtemanden afgivet sæd med befrugtningen for øje, fører dette efter opfattelsen i retslitteraturen til, at han vil blive dømt efter børnelovens § 2, stk. 1, fordi ingen anden kan dømmes, fordi han ikke kan godtgøre, at han ikke er barnets far, og fordi der er en samlejeformodning.

Skulle det forekomme, at en kunstig befrugtning med ægtefællens sæd måtte ske uden ægtefællens viden eller skulle den finde sted efter ægtefællens død, er det uafklaret i praksis, om ægtefællen vil blive anset som far til barnet[14].

Har moderen i den periode, hvor hun blev gravid, haft samleje med en eller flere andre mænd, må spørgsmålet om faderskab i relation til disse afgøres efter de almindelige regler, således at tredjemanden dømmes som far, hvis han er den genetiske far.

Finder en kunstig befrugtning af en gift kvinde sted med donorsæd under lægeligt ansvar, skal der efter loven om kunstig befrugtning foreligge skriftligt samtykke fra ægtemanden og gives vejledning om, at samtykket indebærer, at ægtemanden bliver far. Ægtemanden har efter almindelig opfattelse ingen mulighed for efterfølgende at fragå sit samtykke. Det har i litteraturen været diskuteret, om det er anerkendelseslæren, der skal anvendes[15]. I bemærkningerne til forslag til lov nr. 223 af 26. maj 1982 om ændring af lov om børns retsstilling og retsplejeloven blev det antaget, at anerkendelseslæren også kan finde anvendelse i inseminationstilfælde[16].

13: Loven er optrykt nedenfor under X, 3.1.
14: Se *Finn Taksøe-Jensen* og *Jesper Vorstrup Rasmussen*: Familieretten 1990 (København), side 198 note 87.
15: Se *E. Lego Andersen*: UfR 1980 B, side 76 (negativ). På den anden side *Linda Nielsen*: Reagensglasbørn og anden form for kunstig befrugtning (Det Etiske Råd 1989), side 29 (positiv).
16: Se Folketingstidende 1981-82 (anden samling), Tillæg A, spalte 3866-3868.

Det må efter udvalgets opfattelse antages, at ægtemanden ikke kan fragå sit samtykke til at blive far, såfremt der forelå et gyldigt samtykke, da inseminationen fandt sted. Dette gælder, uanset om ægtemanden ønsker at gå fra sit samtykke før eller efter barnets fødsel. Fortolkningen støttes på bestemmelsen i § 23, stk. 1, i lov om kunstig befrugtning, hvorefter samtykke skal afgives i formaliseret stand.

Har en kunstig befrugtning med donorsæd ikke fundet sted under en læges ansvar, og foreligger der ikke nogen samtykkeerklæring, kan ægtefællen uden videre fralægge sig faderskabet i medfør af reglerne i børnelovens § 2, stk. 1, 2. pkt., såfremt der kan føres bevis mod faderskabsformodningen. Det er uafklaret, hvad der gælder, såfremt ægtemanden har givet samtykke til en sæddonation, som ikke har fundet sted i lægeligt regi.

Har hustruen haft seksuelt forhold til en tredjemand i den periode, hvor hun blev gravid, vil ægtefællen i medfør af børnelovens § 2, stk. 1, 2. pkt., kunne anfægte faderskabet, men kun i relation til tredjemanden.

1.6. Legitimation

Efter børnelovens § 4 bliver et barn legitimeret som ægtebarn, hvis moderen indgår ægteskab med den mand, hvis faderskab er fastslået. Var barnet uden far men manden bidragspligtig efter 1937-loven, kræves tillige en anerkendelse, jf. børnelovens § 22, stk. 2, sammenholdt med § 6, stk. 2, i 1937-loven om børn uden for ægteskab.

2. Faderskab til børn født af ugifte kvinder

Sager om faderskab til børn uden for ægteskab skal efter børnelovens § 7 altid rejses for statsamtet. At dette sker, er søgt sikret ved forskellige regler om anmeldelses- og oplysningspligt.

2.1. Anmeldelses- og oplysningspligt

Lovens § 8, stk. 1, foreskriver, at en kvinde, der er gravid uden for ægteskab, ved henvendelse til kommunen, amtskommunen eller statsamtet inden fødslen kan begære, at der rejses faderskabssag mod den mand, som hun opgiver som far til barnet.

Den læge eller jordemoder, der bistår ved fødslen af et barn født uden for ægteskab, skal efter børnelovens § 8, stk. 2, inden 14 dage efter fødslen indgive anmeldelse om fødslen efter moderens valg enten til kommunen eller amtskommunen. Kommunen eller

amtskommunen skal videresende sagen med de tilvejebragte oplysninger til statsamtet, der derefter skal drage omsorg for, at faderskabet søges fastslået. Sagen skal således altid rejses for statsamtet[17].

Er faderskabssag ikke blevet rejst i medfør af disse regler, kan sag ved fødslen eller senere i medfør af lovens § 12, jf. § 18, stk. 2, rejses af moderen, barnet eller dettes værge, eller af den, der afholder udgifterne ved barnets forsørgelse, såfremt den pågældende har eller ved forældremyndighedens ophør havde forældremyndigheden over barnet eller lovligt har barnet i pleje. I det omfang det offentlige afholder udgifter til barnets forsørgelse, kan faderskabssag rejses af den pågældende offentlige myndighed eller institution[18].

Efter børnelovens § 10, stk. 1, har moderen pligt til, inden 1 måned efter fødslen, at opgive, hvem der er eller kan være far til barnet. Hun skal efter eget valg foretage denne anmeldelse enten over for kommunen, amtskommunen eller statsamtet. Oplysningspligten er sanktioneret med bødestraf, jf. lovens § 20. Bøde kan dog kun pålægges en gang. Den fastsættes i praksis normalt til 500 til 2.000 kr. Der kan ikke anvendes løbende tvangsbøder, sålænge sagen ikke er indbragt for en domstol, jf. UfR 1978.831 V. Moderens nægtelse af at give oplysning om fadermulighederne har ikke socialretlige konsekvenser, idet moderen efter § 4, stk. 3, nr. 1, i lov om børnetilskud og forskudsvis udbetaling af børnebidrag, jf. lovbekendtgørelse nr. 707 af 25. august 1995, trods nægtelse af at give oplysninger om fadermulighederne, vil kunne få udbetalt det særlige børnetilskud, der er betinget af, at faderskabet til barnet ikke er fastslået[19].

Efter børnelovens § 10, stk. 2, kan statsamtet fritage moderen for oplysningspligten vedrørende fadermulighederne, medmindre det må anses for stridende mod barnets tarv, at faderskabet ikke oplyses.

Justitsministeriets cirkulære nr. 194 af 28. oktober 1963 angiver nogle tilfældegrupper, hvor fritagelse for oplysningspligten bør gives, således navnlig i tilfælde af en kønsfrihedsforbrydelse, eller hvor faderen er berygtet på grund af sin livsførelse, eller hvis andre særlige grunde taler derfor og det sandsynliggøres, at moderen selv på betryggende måde kan tage sig af barnet under dettes opvækst.

Det har i debatten om moderens oplysningspligt været anført, at en mor, der er velop-

---

17: Udvalget er gennem forskellige stikprøveundersøgelser fra 1996 blevet opmærksom på, at faderskabssag i enkelte tilfælde aldrig bliver rejst, fordi oplysning om, at der er født et barn uden for ægteskab ikke når frem til statsamtet. I visse tilfælde er sag endvidere alene blevet rejst, fordi forældrene rettede henvendelse til statsamtet med henblik på anerkendelse.

18: Efter det for udvalget oplyste anvendes denne adgang til at rejse sag i ny og næ.

19: Se også pkt. 13 i Socialministeriets vejledning nr. 42 af 30. januar 1996 om børnetilskud og forskudsvis udbetaling af børnebidrag.

lyst om sin retlige stilling, måske i praksis har det i sin magt selv at afgøre spørgsmålet om oplysning eller fritagelse uden at pådrage sig bødestraf efter børnelovens § 20. Hun vil nemlig kunne angive, at hun blev besvangret af en hende ukendt mand. Lars Lundgaard fandt i Juristen 1973, side 345ff, bl.a. på denne baggrund, at man helt bør overlade afgørelsen til moderen. Det er imidlertid herved overset, at en sådan falsk erklæring er belagt med et langt alvorligere strafansvar i medfør af straffelovens § 163.

Afgørelse om fritagelse efter § 10, stk. 2, skal træffes ud fra en vurdering af, hvad der er bedst for barnet. Det er dog efter praksis i almindelighed navnlig moderens forhold der tillægges vægt; men det kan i princippet ikke ganske udelukkes, at konkrete forhold hos barnet (handicaps) eller ved fødslen (moderens helbred) kan blive udslagsgivende[20]. Normalt bør fritagelse for at give oplysninger om barnefaderens identitet derfor ikke gives inden barnets fødsel. Grundlag for et afslag kan imidlertid være så sikkert, at dette uden betænkeligheder kan meddeles allerede før fødslen.

Den administrative praksis om fritagelse af moderen efter børnelovens § 10, stk. 2, blev i en årrække efter 1966[21] væsentlig liberaliseret uden udstedelse af nye retsforskrifter. Fritagelse har været meddelt kurant, dersom moderen var fyldt 25 år, og hendes sociale og økonomiske forhold fandtes nogenlunde rimelige, medmindre særlige forhold talte imod fritagelse. Var moderen under 25 år, meddeltes fritagelse dog i almindelighed kun, hvor hendes sociale forhold var særlig gode. Praksis er kritiseret som værende for liberal[22].

Udvalget er imidlertid bekendt med, at der uden støtte i nye forskrifter gennem de seneste år reelt er sket en vis stramning i den beskrevne liberaliserede praksis, idet fritagelser i vidt omfang ikke længere gives uden, at moderen - undertiden indgående - er søgt motiveret til at give oplysninger om fadermulighederne. Det er dog stadig temmelig afgørende, om moderen er over eller under 25 år. Hensynet til, at barnet så vidt muligt kan få en far, må dog antages nu at indgå i statsamternes overvejelser om fritagelse med noget større vægt end hidtil. Fastholder moderen sit standpunkt og er hun over 25 år, er statsamterne dog stadig bundet af den liberale praksis.

Faderen til et barn uden for ægteskab har ingen ret til at søge sit faderskab fastslået. Er sag af andre anlagt ved retten, vil en mand, der tilfældigvis har kendskab dertil, dog måske kunne opnå at blive inddraget ved at anmelde til retten, at han har haft samleje med moderen i avlingstiden, jf. retsplejelovens § 456 h, stk. 1. Trykt praksis derom foreligger imidlertid ikke.

20: Se Skarrildhus-beretningen 1989, side 38.
21: Se Skarrildhus-beretningen 1966, side 25.
22: Se *Linda Nielsen, Jesper Vorstrup Rasmussen og Finn Taksøe-Jensen*: Familieretten 1997 (København), side 405f, og Karnovs Lovsamling, note ad § 10, stk. 2.

I de senere år har statsamterne efter det oplyste for udvalget oplyste modtaget ikke ganske få henvendelser fra mænd, der ønskede at blive fædre til et barn, deres tidligere samlever havde født. Vil moderen i sådanne sager ikke oplyse den pågældende mand som en fadermulighed, er der ingen hjemmel til at søge sagen indbragt for retten, og manden afvises derfor af statsamtet.

Når faderskabssag er rejst ved henvendelse til de sociale myndigheder, tilvejebringes de nødvendige oplysninger af disse. Derefter videresendes sagen til statsamtet til behandling der.

Moderen kan efter børnelovens § 8, stk. 1, rejse faderskabssag allerede før fødslen. Hvis den eneste opgivne far i så fald anerkender faderskabet, kan sagen straks afsluttes dermed, også før barnet er født.

2.2. Anerkendelse af faderskab for statsamtet

Når statsamtet har modtaget sagen, tager det efter børnelovens § 9 skridt til at søge faderskabet fastslået. Statsamtet kan imidlertid ikke - som tilfældet er i norsk ret[23], eller som tilfældet var i tidligere dansk ret, hvor en inddraget mand kunne adcitere andre mænd[24] - udenom sagens parter foretage selvstændige undersøgelser af, hvem moderen har haft seksuelt forhold til i den periode, hvor hun blev gravid. Fremgår det af sagens oplysninger, at moderen i avlingstiden har haft samleje med flere mænd eller ligger det klart, at den opgivne mand ikke ønsker at anerkende faderskabet, eller findes det i øvrigt betænkeligt at modtage den opgivne mands anerkendelse, videresender statsamtet sagen til retten. En anerkendelse bør ikke modtages, hvis der er tvivl om, hvorvidt den opgivne mand har haft samleje med moderen i avlingstiden.

Kan barnet være omfattet af børnelovens § 2, stk. 2, eller § 3, må anerkendelse efter faderskabsbekendtgørelsens[25] § 9 kun modtages, når moderen og - såfremt hun ikke var separeret i hele avlingstiden - tillige ægtemanden erklærer, at ægtefællerne ikke har haft samleje i avlingstiden. Kan barnet være omfattet af børnelovens § 2, stk. 1, kan sagen aldrig sluttes med en anerkendelse.

Anerkendelser kan endvidere ikke modtages, hvis de er betingede fx af, at manden ikke senere udelukkes ved en blodtypebestemmelse.

Anerkendelser for statsamtet kan efter børnelovens § 11, stk. 1 og stk. 2, som bestem-

---

23: Se nedenfor under V, 1.1.1.b.
24: Se nærmere foran under III, 5.
25: Bekendtgørelse nr. 650 af 18. september 1990, som ændret ved bekendtgørelse nr. 1130 af 13. december 1996.

melserne blev affattet ved lov nr. 396 af 13. juni 1990, foregå såvel skriftligt som mundtligt under et møde for statsamtet. Ved skriftlige anerkendelser skal den opgivne mand erklære, at han er far til barnet, og at han inden anerkendelsen har modtaget en skriftlig vejledning om retsvirkningerne af anerkendelsen samt om, at han kan kræve sagen afgjort ved domstolene. Hans underskrift skal være bekræftet af en advokat eller af 2 vitterlighedsvidner, der udtrykkeligt skal bevidne underskriftens ægthed og dateringens rigtighed, og at underskriveren ikke er umyndig eller under værgemål efter værgemålslovens § 5. En anerkendelse ved personligt fremmøde kan finde sted efter børnelovens § 11, stk. 2. Også i disse tilfælde skal manden være vejledt om retsvirkningerne og om sin adgang til domstolsprøvelse. Anerkendelse sker på en blanket, der indsættes i et ringbind, og underskrives af faderen.

Er den opgivne far umyndig eller under værgemål efter værgemålslovens § 5, skal anerkendelsen ske ved personligt møde for statsamtet, jf. faderskabsbekendtgørelsens § 7. Endvidere kræves værgens samtykke til anerkendelsen, hvis den opgivne far er umyndig som følge af mindreårighed, jf. børnelovens § 11, stk. 3. Er der 2 værger, og giver den ene møde, er den andens tiltrædelse efter børnelovens § 11, stk. 3, 2. pkt., unødvendig. En person, der er ude af stand til at handle fornuftsmæssigt, kan ikke anerkende faderskabet. At den pågældende er under værgemål eller samværgemål, udelukker ikke i sig selv anerkendelse, men sagen ville i sådanne tilfælde ofte blive henvist til retten.

En anerkendelse har samme bindende virkning som en dom og kan således ikke frit tilbagekaldes.

Anerkender manden ikke faderskabet, eller finder statsamtet det tvivlsomt, om betingelserne for anerkendelse er til stede, sendes sagen til retten[26].

I 1993 behandledes 32.195 faderskabssager ved statsamterne. Af disse sluttedes 31.199 med en anerkendelse for statsamtet (96,91 % af alle sager ved statsamterne). Anerkendelserne fandt i 29.500 sager (94,55 % af sager afsluttet ved anerkendelse) sted på skriftligt grundlag og kun i 1.699 sager (5,45 % af sager afsluttet ved anerkendelse) efter fremmøde. I 7.006 sager (22,46 % af sager afsluttet ved anerkendelse) skete anerkendelsen før barnets fødsel. Udvalgets forskellige stikprøveundersøgelser fra 1996 viser, at antallet af anerkendelser før barnets fødsel er steget, idet nu godt 30 % af anerkendelserne sker før barnets fødsel. 124 sager (0,39 %) blev henlagt uden, at barnet fik en far - i de 109 tilfælde (0,34 %), fordi ingen fadermuligheder var oplyst. Moderen anmodede om fritagelse for at oplyse om faderskabsmuligheder i 140 sager. Af disse anmodninger imødekom statsamtet 66, mens 46 sager blev sendt til politiet til bødefore-

26: Se UfR 1988.607 Ø, hvor en anerkendelse i Polen blev sidestillet med en anerkendelse efter danske regler.

læg. I 28 sager frafaldt moderen sin anmodning om fritagelse. 879 sager (2,71 %) blev henvist til retten, de 156 fordi der var oplyst flere fadermuligheder, 18 fordi sagen var en ægtebarnssag efter lovens § 2, 415 fordi anerkendelse nægtedes, 267 sager på grund af fadermulighedernes passivitet og 23 sager på grund af moderens passivitet.

2.3. Faderskabssag ved retten

Faderskabssager behandles ved retten efter reglerne i retsplejelovens kapitel 42 a. Sager om børn, der ikke er ægtebørn, indledes normalt med, at moderen og den eller de opgivne mulige fædre indkaldes til et retsmøde til afgivelse af partsforklaring om moderens og deres samlejeforhold i avlingstiden. Såvel moderen som de inddragne mænd er undergivet vidnepligt. De kan derfor, hvis de ikke møder frivilligt, efter rettens bestemmelse afhentes af politiet, de har pligt til under vidnetvangsmidler - bøde, tvangsbøder og forvaring i indtil 6 måneder - at udtale sig, og de kan straffes efter straffelovens § 158 med en fængselsstraf, hvis de afgiver falsk forklaring for retten.

Mange faderskabssager finder deres afgørelse ved, at den opgivne far uden optagelse af retsgenetisk bevis i retten anerkender faderskabet, hvorefter sagen sluttes uden dom ved retsforlig. Antallet af faderskabssager ved retterne har i de i senere år udgjort knap 2.000; men der foretages kun retsgenetiske undersøgelser i ca. 1.000 af disse sager om året.

I de resterende sager vil retten normalt træffe bestemmelse om indhentelse af retsgenetisk bevis. Det påhviler retten at drage omsorg for, at sagen oplyses tilstrækkeligt, jf. retsplejelovens § 456 h. Parterne har pligt til at medvirke til retsgenetiske undersøgelser og kan i vægringstilfælde underkastes vidnetvangsmidler, jf. retsplejelovens § 456 k og l. UfR 1988.430 Ø pålagde efter disse regler eller deres analogi en mor tvangsbøder for at fremtvinge blodudtagelse fra hendes barn, som hun havde forældremyndigheden over. Der er ikke hjemmel til umiddelbar magtanvendelse ved blodudtagelse.

I praksis sker der af og til det, at den eller de først opgivne mænd bliver udelukket ved retsgenetisk bevis. I så fald må moderen afhøres på ny, og hun er efter retsplejelovens § 456 i, stk. 2, forpligtet til at afgive forklaring om, hvem hun har haft samleje med inden for avlingstiden. Denne pligt er efter retsplejelovens § 456 l, jf. § 178, sanktioneret bl.a. ved pålæggelse af tvangsbøder, dvs. løbende bøde, eller hensættelse i forvaring indtil 6 måneder.

Reglerne praktiseres vistnok ved de fleste byretter lempeligt. I UfR 1983.237 Ø ophævede landsretten en byrets afgørelse om tvangsbøder over for moderen.

Politiet bistår om fornødent retten med at identificere og finde opgivne mænd.

2.4. Betingelserne for dom til faderskab

Under faderskabssager ved retten skal det efter børnelovens § 6, stk. 1, først afklares, hvilken eller hvilke mænd, moderen har haft samleje med i avlingstiden. Beviset for samleje kan efter praksis føres ved, at manden forklarer samstemmende med moderen.

Det kan formentlig udledes af de nedenfor omtalte beviskrav - der kræves opfyldt for, at retten kan statuere, at det er lidet sandsynligt, at manden har avlet barnet - at den bevismæssige vægt for, at samleje fandt sted i avlingstiden, må være meget høj. Et retsgenetisk bevis, der meget stærkt taler for en bestemt undersøgt mands faderskab, har undertiden ført til, at retten fastslog, at den pågældende mand havde haft samleje med moderen, selv om dette ellers måtte være behæftet med en større eller mindre tvivl. Se UfR 1968.71 H; Énmandssag. Manden benægtede samleje. Den samlede vægt af det arvebiologiske bevis for den sagsøgte mand i forhold til en ukendt mand af dansk afstamning var 99,7 % mod 0,3 %. Højesteret støttede beviset for samleje på det arvebiologiske bevis. (Landsretten havde frifundet på grund af manglende bevis for samleje). Se tillige UfR 1973.345 H: Tomandssag, UfR 1962.135 H: Tremandssag, og UfR 1977.195 Ø: Efter parternes forklaring var det tvivlsomt, om der havde været tale om samleje. Det retsgenetiske bevis talte for mandens faderskab med en vægt af 99,7 % mod 0,3 % i forhold til en ukendt faderskabsmulighed i den danske og norske befolkning. Retten fandt det herefter ubetænkeligt at anse det for godtgjort, at manden havde haft samleje med moderen i avlingstiden.

Må det efter bevisførelsen antages, at moderen kun har haft samleje med én mand i avlingstiden, skal manden efter børnelovens § 6, stk. 1, dømmes, medmindre der foreligger omstændigheder, som gør det lidet sandsynligt, at han er barnets far. En udelukkelse efter et blodtypesystem med en bevismæssig vægt, der oversteg 99,9 % har i praksis været anset for tilstrækkelig, selv om retten anså moderens forklaring om, at hun ikke har haft samleje med andre, for troværdig. I UfR 1970.89 H talte vægten af det arvebiologiske bevis mod den eneste mands faderskab i forhold til en ukendt mands faderskab med en styrke af 99,3 % mod 0,7 %. Det retsgenetiske bevis understøttedes imidlertid af samlejets placering inden for avlingstiden. Højesteret anså mandens faderskab for lidet sandsynligt med fire stemmer mod tre. I UfR 1975.767 H udelukkede Højesteret enstemmigt den eneste sagsøgte mand på grundlag af et retsgenetisk bevis, der talte mod hans faderskab i forhold til en ukendt mands faderskab med en vægt af 99,75 % mod 0,25 %. Grænsen for "lidet sandsynligt" har således efter praksis ligget i området omkring 99,5 % imod den pågældende mand.

Hos *Finn Taksøe-Jensen* og *Jesper Vorstrup Rasmussen*: Familieretten 1990 (København), side 195 og note 80, hedder det:

"Reglens opbygning forekommer i lyset af de nyere arvebiologiske muligheder at være forældet."

"Det må formentlig efterhånden anses for at være kritisabelt at dømme den eneste ikke lidet sandsynlige mand, såfremt hans faderskabsindeks efter standardundersøgelsen er lavt, fordi risikoen for, at moderen har haft samleje med en anden normalt unddrager sig en signifikant erkendelse."

Ved Københavns Byret forelå i 1991 en sag med 2 mænd, hvoraf ingen ved standardundersøgelsen blev anset for at være lidet sandsynlige, og hvoraf den ene efter standardundersøgelsen måtte anses for at være væsentlig mere sandsynlig end den anden, jf. nedenfor. Indekset var imidlertid for begge mænd lavt. Retten bad derefter om udvidede undersøgelser, hvorefter begge mænd blev udelukket med en sandsynlighedsgrad på 99,99 %.

Har moderen inden for avlingstiden haft samleje med 2 eller flere mænd, kan en sagsøgt mand kun dømmes som far til barnet, såfremt hans faderskab ikke findes lidet sandsynligt efter børnelovens § 6, stk. 1, og såfremt der er væsentlig større sandsynlighed for, at barnet er avlet af ham end af en anden, jf. børnelovens § 6, stk. 2. Princippet har herefter været, at det først skulle undersøges, om hver af de sagsøgte var lidet sandsynlige. Fandtes alle de sagsøgte mænd lidet sandsynlige, måtte faderskabssagen sluttes uden, at nogen kunne dømmes som far[27]. Blev der efter "lidet-sandsynlighedsprøvelsen" én eller flere undersøgte mænd tilbage, kan en af disse efter loven kun dømmes som far til barnet, såfremt der er væsentlig større sandsynlighed for, at han er faderen, dels i forhold til enhver af alle andre undersøgte mænd, dels i forhold til samtlige ikke undersøgte mænd, som moderen kan antages at have haft samleje med i avlingstiden.

På grundlag af domspraksis må det herefter antages, at den samlede bevismæssige vægt mellem 2 mænd skal være på mindst 95 % for den ene og højst 5 % for den anden for, at domfældelse af den ene kan ske. Se UfR 1965.465 H: 2 mænd: 95 %-5 %, domfældelse. UfR 1964.671 V: 2 mænd: 97 %-3 %, domfældelse. UfR 1965.771 V: 2 mænd: 96,6 %-3,4 %, domfældelse. Og UfR 1971.876 Ø: Det arvebiologiske bevis talte for B's faderskab frem for A's faderskab med en vægt af 96,3 % mod 3,7 %, men B's avledygtighed var svært nedsat, begge frifundet.

Lægges det til grund, at der ikke er uidentificerede mænd, foregår sandsynlighedsvurderingen mellem de undersøgte mænd på grundlag af sagens samlede beviser. I UfR 1969.79 H var der tale om 5 mænd. A og B blev udelukket. C's samleje lå uden for avlingstiden. Det blev lagt til grund, at der ikke var tilstrækkeligt grundlag for at tage

---

27: Se faderskabsbetænkningen, side 25f, *Malte Johannes Mikkelsen*: Juristen 1963, side 351f og *Jørgen Graversen m.fl.*: Familieret 1986 (Århus), side 48f.

hensyn til eventuelle ikke identificerede faderskabsmuligheder. E's kombinerede arvebiologiske faderskabsindeks var 25,7 og D's kombinerede faderskabsindeks var 0,82. Undersøgelsen talte således for E's faderskab frem for D's faderskab med en vægt af 96,9 % mod 3,1 %. Da endvidere samlejetidspunktet med E og oplysningerne om moderens menstruationsforhold talte for E's faderskab, dømtes E som far.

Hvor det antages, at der er uidentificerede faderskabsmuligheder, sættes hver af disses faderskabsindeks til én, dvs. at deres faderskabssandsynlighed sættes som gennemsnittet for mænd i den danske befolkning (Retsgenetisk Afdeling kan endvidere med tilnærmelse angive gennemsnittet for befolkninger i en række fremmede lande), og der foretages derefter en afprøvning af den eller de undersøgte mænds sandsynlighed i forhold dertil. I UfR 1968.244 H havde moderen efterhånden oplyst samleje med 8 mænd, hvoraf 7 blev udelukket. Indekset for den 8. mand var 350, hvilket svarede til en sandsynlighed på 99,7 %-0,3 % i forhold til én ukendt faderskabsmulighed, og en sandsynlighed på 99,4 %-0,6 % i forhold til 2 ukendte faderskabsmuligheder, og en sandsynlighed på 99,15 % i forhold til 0,85 % i forhold til 3 ukendte faderskabsmuligheder osv. Selv om man antog, at der var 18 ukendte faderskabsmuligheder, ville sandsynligheden for den 18. mand dog netop overstige den i den nordiske vejledning angivne størrelsesorden på 95 % mod 5 % i forhold til alle 18 ukendte mænd. Der skete domfældelse. Regnestykket foretages ved at tage indekset på 350 og dividere det med 350 + 18.

Hos *Finn Taksøe-Jensen* og *Jesper Vorstrup Rasmusen*: Familieretten 1990 (København), side 197, blev det om den bevismæssige overvægt bl.a. udtalt:

> "Kravene til sandsynlighedsovervægten efter børnelovens § 6, stk. 2, synes under indtryk af udviklingen inden for de arvebiologiske bevismidler nu at burde skærpes. En overvægt på kun 95 % mod 5 % giver betydelige risici for forkerte domfældelser. Fra de fleste retters side kræves nu også i grænsetilfælde yderligere bevis. Endvidere bør der så vidt ses også i sager efter børnelovens § 6 kunne tages et vist hensyn til, om moderen er gift med en af de sagsøgte mænd og måske også til, om hun lever fast sammen med en af disse."

I perioden fra den 1. april 1993 til den 1. april 1994 behandledes 1.793 faderskabssager ved retten. Af disse sager var 221 fra begyndelsen ægtebarnssager (12,33 % af alle sager ved retten), mens 1.572 af sagerne fra begyndelsen vedrørte børn uden for ægteskab (87,67 % af alle sager ved retten). I 380 sager (21,19 %) blev sagen anlagt af en anden end moderen. 1624 sager (90,57 %) endte med, at barnet fik (eller beholdt) en far, mens 169 sager (9,43 %) sluttedes med, at barnet ikke fik en far. 1.185 sager (66,09 %) afsluttedes med en anerkendelse, og der blev afsagt dom i 442 sager (24,65 %). Resten af sagerne blev hævet enten som ægtebarnssag eller uden, at barnet fik en far.

2.5. Anfægtelse

Er faderskabssag ikke gennemført, fordi moderen efter børnelovens § 10, stk. 2, blev fritaget for at give oplysning om faderskabsmulighederne, kan sag efter almindelig opfattelse[28] ikke uden moderens tilladelse rejses af andre, som ellers efter børnelovens § 12 ville have adgang dertil, herunder barnet. Dette gælder også, hvor faderen er død.

Hvor en faderskabssag er afgjort ved anerkendelse for statsamtet, ved retsforlig eller ved upåanket dom, kan sagen ikke frit tages op igen. Genoptagelse kan kun ske med tilladelse fra en domstol, når visse særlige betingelser foreligger. Efter retsplejelovens § 456 r må andrageren godtgøre senere at være kommet til kundskab om omstændigheder, der kan antages at ville give sagen et andet udfald, eller at der i øvrigt foreligger særlig anledning til at antage, at sagen efter en genoptagelse vil få et andet udfald. Begæring om genoptagelse må fremsættes senest 3 år efter barnets fødsel, men fristen gælder dog ikke for barnet, når dette er fyldt 18 år. Standardsituationen for genoptagelse er i disse tilfælde, at manden får kendskab til, at kvinden har haft samleje med en anden i avlingstiden. Der findes ingen praksis om anerkendelseslæren, når kvinden er ugift, formentlig fordi den aldrig er blevet påberåbt.

Er 3-årsfristen overskredet, kan genoptagelse i øvrigt kun ske efter tilladelse fra landsretten under strenge betingelser, jf. retsplejelovens § 456 r, stk. 4, nemlig når der anføres ganske særlige grunde for, at kravet om ny prøvelse ikke er rejst tidligere, og omstændighederne i øvrigt i høj grad taler for genoptagelse, og det endvidere må antages, at fornyet behandling af sagen ikke vil medføre væsentlige ulemper for barnet.

Praksis vedrørende genoptagelse af faderskabsanerkendelser efter udløbet af 3-årsfristen er temmelig restriktiv. Se UfR 1971.75 H: Barnet var på tidspunktet for anmodningens fremsættelse 11 år gammel. Der havde ikke bestået social faderskab, og faderen var på tidspunktet for anerkendelsen vidende om, at moderen i avlingstiden havde haft samleje med tredjemand. Afslag. UfR 1971.103 H: At faderens ægtehustru ønskede, at faderen ikke havde børn uden for ægteskab, blev ikke anset for en beskyttelsesværdig interesse. Østre landsrets kendelse af 15. september 1995: Faderen anmodede om tilladelse til genoptagelse af en faderskabssag til et barn på 13 år, som han ved barnets fødsel havde anerkendt faderskabet til. Han fremførte, at det ved en samtale med moderen var fremkommet, at han ikke var far til barnet. Han havde haft samvær med barnet i 2 perioder af 3 måneders varighed. Samværet stoppede, da barnet gennem moderen erfarede, at ansøgeren ikke var barnets far. Afslag. UfR 1970.411 Ø: Barnet var på tidspunktet for fremsættelse af faderens anmodning 7 år gammel.

28: Se fx *N. C. Bitsch* og *Hanne Ekstrand*: Lov om børns retsstilling 1981, side 112, og *Svend Danielsen*: Arveloven 1982, side 37f med henvisning til Ægteskabsudvalgets betænkning 8 (betænkning nr. 915/1980).

Faderen havde anerkendt faderskabet, mens han opholdt sig i USA uden at have set barnet, som åbenbart ikke kunne være hans barn, fordi barnet havde en anden hudfarve end moderen og han. Erklæringen om anerkendelse blev under den oprindelige faderskabssag i Danmark lagt til grund ved bestemmelse af faderskabet. Tilladelse til genoptagelse.

Også praksis vedrørende moderens anmodninger om genoptagelse af faderskabsanerkendelser er restriktiv. Se Østre Landsrets kendelse af 16. august 1995: Moderen ansøgte om tilladelse til genoptagelse af en faderskabssag til et barn på 4 år og 8 måneder, som faderen havde anerkendt faderskabet til ved barnets fødsel. Moderens begrundelse for ansøgningen var, at hun var kommet i tanke om, at hun havde haft et enkelt forhold til en anden mand i den periode, hvor hun blev gravid, og at barnets udseende ikke frembød ligheder med dets retlige far. Ansøgningen ikke imødekommet.

Fra praksis vedrørende genoptagelse af faderskabsdomme efter 3-årsfristens udløb kan nævnes: UfR 1991.549. H: At de nye muligheder for retsgenetisk bevis kunne fjerne en tidligere usikkerhed var ikke grundlag for genoptagelse. UfR 1969.426 H og UfR 1922.582 H: At en dømt mand efter domstidspunktet bliver bekendt med, at moderen i avlingstiden har haft samleje med andre mænd, der ikke var inddraget i faderskabssagen, begrunder ikke i sig en tilladelse til genoptagelse. Og UfR 1977.300 H: At barnet, jo ældre det blev fik mindre lighed med manden kunne ikke give adgang til genoptagelse.

Den eneste trykte dom, hvor en faderskabssag blev genoptaget på begæring af moderen i medfør af retsplejelovens § 456 r, stk. 4, efter 3-årsfristens udløb er UfR 1964.720 H: Barnet var på tidspunktet for anmodningens fremsættelse 13 år gammel. Moderens første ægtemand F2 var i sin tid blevet dømt. Moderen havde imidlertid senere giftet sig med F1. F1 havde under barnets opvækst fungeret som social far, men var nu separeret fra moderen. Parterne var enige om genoptagelse. Tilladelse givet.

En noget tilsvarende sag blev afgjort ved Gentofte Rets utrykte dom af 23. januar 1997. 2 personer var i 1955 dømt som bidragspligtige til en dreng født den 17. april 1955. Barnet opsøgte på et langt senere tidspunkt en af de bidragspligtige, og fik et personligt forhold til ham. Barnet ville gerne have fastslået faderskabet, og den pågældende bidragspligtige var indforstået dermed. Barnets mor havde i 1959 søgt om genoptagelse af faderskabssagen, men dette var blevet afvist, idet lovens 2-årsfrist var overskredet. Anmodningen blev genfremsat i 1995 med den begrundelse, at der havde været personlig kontakt mellem barnet og en af bidragsfædrene, og at bidragsfaderen var indstillet på at tage bekræftende til genmæle over for en påstand om, at han var far til barnet. Sagen genoptaget.

Se også Københavns Byrets utrykte dom af 3. juni 1991. 2 personer var i 1959 dømt som bidragspligtige til en pige født den 2. oktober 1958. Barnet og den ene bidragspligtige anmodede i 1989 om, at sagen blev genoptaget med henblik på, at den pågældende bidragspligtige blev anset som far. Sagen genoptaget.

Et eksempel på, at et barns anmodning om genoptagelse efter dets fyldte 18. år, ikke kunne imødekommes findes i Københavns Byrets utrykte dom af 6. juni 1995: 2 personer var i 1943 blevet dømt som bidragspligtige til en dreng født den 29. maj 1943. Barnet ansøgte i 1994 om genoptagelse, idet han bl.a. forklarede, at han aldrig havde haft forbindelse med de 2 bidragspligtige, hvoraf den ene var oplyst død i 1955. Det fremgik af dommen fra 1943, at der havde været foretaget blodtypebestemmelse af parterne og barnet. Der havde intet været til hinder for, at hver af de sagsøgte kunne være far til barnet. Instituttet havde dog tilføjet, at det ikke ganske kunne udelukkes, at begge bidragspligtiges faderskab ville vise sig uforeneligt med A1 A2-systemet ved en senere undersøgelse. Ansøgningen om genoptagelse blev ikke imødekommet. Retten bemærkede særligt, at den stedfundne udvikling inden for arvebiologien, herunder den større sikkerhed ved blodtypebestemmelse, ikke i sig selv kunne begrunde en genoptagelse af sagen.

2.6. Parternes muligheder for at vedtage faderskabet uden retlig prøvelse

Faderen til et barn uden for ægteskab har som nævnt ingen søgsmålsret. Er barnet ikke omfattet af børnelovens § 2, stk. 1, dvs., at det ikke kan være avlet under moderens ægteskab med en bestemt mand, har moderen i princippet mulighed for at vedtage faderskabet med en hvilken som helst mand. Angiver hun, at hun alene har haft samleje med den pågældende mand i avlingstiden, og anerkender manden herefter faderskabet til barnet for statsamtet, bliver han far. Kun hvis statsamtet måtte have grundlag for at fatte mistanke om, at anerkendelse sker på et urigtigt grundlag, skal sagen indsendes til retten.

2.7. Insemination m.v.

Efter gennemførelsen af lov om kunstig befrugtning i forbindelse med lægelig behandling m.v. må kunstig befrugtning kun tilbydes kvinder, som er gift eller som lever sammen med en mand i et ægteskabslignende forhold, jf. lovens § 3. Før behandlingen med kunstig befrugtning indledes, skal der indhentes skriftligt samtykke til behandlingen fra kvinden og dennes ægtefælle eller partner. Den behandlende læge skal påse, at samtykket fortsat er gyldigt, når behandlingen påbegyndes, se § 23, stk. 1. Samtykke kan kun afgives på baggrund af en information om de civilretlige virkninger af, at et par modtager donerede kønsceller i forbindelse med behandling med kunstig befrugtning, jf. § 23, stk. 2. Endvidere er donors anonymitet sikret, idet det i forarbejderne til

loven er forudsat, at den hidtidige retstilstand opretholdes, hvorefter de etablerede sædbanker sikrer sæddonorerne fuld anonymitet, således at ingen, hverken sædbanken, barnet eller andre senere kan opsøge vedkommende.

Ved kunstig befrugtning af en ugift kvinde med sæd fra den mand, som hun lever sammen med, har samleveren ingen mulighed for at fralægge sig faderskabet med henvisning til, at han ikke har haft samleje med barnets moder. Samleveren vil i praksis blive tillagt faderskabet i medfør af børnelovens § 6, idet han er barnets genetiske far. Den kunstige befrugtning må i disse tilfælde, uanset om den finder sted i hospitalsregi med samtykke eller ikke, betragtes som en teknisk erstatning for samleje og reale grunde taler derfor for at tillægge samleveren faderskabet[29].

Der er dog ikke herved taget stilling til tilfælde, hvor samleverens sæd er blevet anvendt uden hans viden eller efter hans død. Finder den kunstige befrugtning sted i forbindelse med en lægelig behandling, følger det dog nu af § 19 i lov om kunstig befrugtning, at samleverens sæd skal destrueres i tilfælde af hans død.

Oplyses det, at moderen i avlingstiden har haft samleje med en eller flere andre mænd, må faderskabsspørgsmålet afgøres på sædvanlig måde efter børnelovens § 6, stk. 2, i relation til den eller de andre mænd.

Er en kunstig befrugtning af en ugift kvinde sket med donorsæd under en læges ansvar, vil der foreligge et samtykke fra kvindens samlever, hvor samleveren bliver gjort bekendt med, at civilretslige retsvirkninger skal være, at han anses som far. Samleveren kan derefter anerkende faderskabet over for statsamtet. Anerkendelsen modtages efter praksis også af statsamtet i tilfælde, hvor det oplyses, at barnet er blevet til med donorsæd og ikke med sæd fra samleveren[30].

Fortryder samleveren sit samtykke til en kunstig befrugtning, der har fundet sted under en læges ansvar, må det - uanset om det sker før eller efter barnets fødsel - antages, at samleveren er bundet af det formaliserede samtykke efter § 23, stk. 2, i loven om kunstig befrugtning m.v. med vilkår om de civilretlige retsvirkninger. Det har i teorien været overvejet, om den ulovbestemte anerkendelseslære skulle kunne anvendes i disse

---

29: Se *Linda Nielsen, Jesper Vorstrup Rasmussen* og *Finn Taksøe-Jensen*: Familieretten 1997 (København), side 412.

30: Se Fremskridtets pris, etiske problemer ved gensplejsning, ægtransplantation, kunstig befrugtning og fosterdiagnostik (Indenrigsministeriet 1984, side 69), *Linda Nielsen* i UfR 1989 B side 195, *Ingrid Lund-Andersen m.fl.*: Familieret 1996 (Århus), side 32, og Civilretsdirektoratets afgørelse fra 1991 i sag j.nr. 1988-4014-7.

tilfælde[31]. Efter reglerne om det formaliserede samtykke i loven om kunstig befrugtning er denne diskussion formentlig overflødig.

Der er enighed i litteraturen om, at samleveren vil være afskåret fra at få sagen genoptaget efter retsplejelovens § 456 r, stk. 1, i tilfælde, hvor en anerkendelse har fundet sted[32].

Har moderen haft seksuelt forhold til en tredjemand i den periode, hvor hun blev gravid, er samleveren i relation til tredjemanden stillet som efter reglerne i børnelovens § 6.

Hvor en insemination med donorsæd finder sted under en læges ansvar, er sæddonors anonymitet sikret som hidtil også efter gennemførelsen af lov om kunstig befrugtning[33].

Finder en insemination sted med donorsæd i privat regi, dvs. uden at det sker under en læges ansvar, ligger det fast, at kvindens samlever kan anerkende faderskabet over for statsamtet. Derimod er det uafklaret, om samleveren kan gå fra sit samtykke, og om samleveren kan forlange sagen genoptaget efter, at anerkendelse har fundet sted. Det er ligeledes uafklaret, om domstolene vil beskytte sæddonors anonymitet i disse tilfælde. I udtalelserne i litteraturen[34] er det anført generelt, at donoranonymiteten bør beskyttes, fordi der er tale om en art medicinsk bistand, der løser nogen væsentlige menneskelige og samfundsmæssige problemer. Disse udtalelser synes ikke længere at burde være afgørende, når behandling under en læges ansvar kan opnås. Der kan derfor ikke længere bortses fra, at en privat arrangeret sæddonation vil kunne medføre, at donoren dømmes som far[35].

31: Se på den ene side *Linda Nielsen*: UfR 1989 B, side 195 og *Christian Trønning*: UfR 1988 B, side 94, der antager, at den ulovbestemte anerkendelseslære også er anvendelig før barnets fødsel. På den anden side har *Ingrid Lund-Andersen m.fl.*: Familieret 1996 (Århus), side 32f og *Linda Nielsen, Jesper Vorstrup Rasmussen* og *Finn Taksøe-Jensen*: Familieretten 1997 (København), side 413, fundet, at selve samtykket burde afskære fra en fortrydelse.

32: Se fx *Linda Nielsen, Jesper Vorstrup Rasmussen* og *Finn Taksøe-Jensen*: Familieretten 1997 (København), side 413, hvor det pointeres, at spørgsmålet er uafklaret i retspraksis.

33: Se bemærkningerne til lovforslag nr. L 5 om forslag til lov om kunstig befrugtning i forbindelse med lægelig behandling, diagnostik og forskning m.v. (Folketinget 1996-97), side 16. Den vedtagne lov er optrykt nedenfor under X, 3.1.

34: Se *Linda Nielsen, Jesper Vorstrup Rasmussen* og *Finn Taksøe-Jensen*: Familieretten 1997 (København), side 413, og *Ingrid Lund-Andersen m.fl.*: Familieret 1996 (Århus), side 32f.

35: Dette var fx tilfældet i Retten i Helsingørs utrykte dom af 5. december 1986, hvor moderens ægtemand blev frifundet til et barn, som hun havde født som led i et surrogatmoderskabsarrangement med med hendes ægtemands søster og dennes ægtefælle. Retten lagde ved afgørelsen til grund, at moderen i konceptionsperioden og på det tidspunkt, hvor hun forventede ægløsning, havde indført sæd fra svogeren med en sprøjte i sin skede. Ægtemandens faderskab var uforeneligt med Gc-systemet, mens sandsynligheden for svogerens faderskab var 99,3% mod 0,7%.

Det falder i tråd hermed, at det i administrativ praksis er antaget, at donor i disse tilfælde kan anerkende faderskabet[36].

Da børn af enlige kvinder eller kvinder, der lever i et lesbisk forhold, herunder i et registreret partnerskab, efter § 3 i loven om kunstig befrugtning ikke må tilbydes sæddonation under en læges ansvar, kan det for fremtiden kun forekomme at sådanne kvinder er blevet kunstigt befrugtet i privat regi uden en læges medvirken. Der vil i disse tilfælde ikke kunne bortses fra, at der rejses sag mod sæddonor, som kan blive dømt som far.

2.8. Legitimation ved "kgl. bevilling"

Den gamle ulovfæstede hjemmel til at legitimere faderskabet til et barn født uden for ægteskab før den 1. januar 1938 anvendes stadig i enkelte tilfælde i administrativ praksis af Civilretsdirektoratet.

3. Moderskab ved forbytning m.v. af børn

Der gælder ingen særlige regler om, hvem der anses som barnets mor. Opstår der undtagelsesvist spørgsmål om, hvem moderen er, kan det som regel klares ved fremlæggelse af fødsels- eller dåbsattest og om fornødent ved at føre den jordemoder eller læge, som har assisteret ved fødslen, som vidne (mater semper certa est).

Ved forbytning af børn på fødselsklinikker m.v., bortførelse af børn eller en kvindes svigagtige udgivelse af et barn som sit har man undertiden kunnet støtte beviset for, hvem der er moderen, ved blodtypebestemmelse[37].

Der foreligger ikke praksis om retsstillingen ved forbytning af børn på fødeklinikker m.v. Det bør imidlertid overvejes, hvilke regler der bør gælde om "tilbagelevering", hvis en forbytning opdrages[38].

4. Moderskab i forbindelse med kunstig befrugtning

Reagensglasteknikken gør det muligt at gøre en kvinde gravid med æg fra en anden

---

36: Se Justitsministeriets sag Z.2209/1949: Sæddonor var en gift mand, der ikke ønskede at begå ægteskabsbrud. Inseminationen havde fundet sted i privat regi. Den gifte mand blev tilladt at anerkende faderskabet til politimesterens protokol.

37: Se bl.a. *O. A. Borum*: Familieretten I 1955, side 4, og *Ernst Andersen*: Ægteskabsret I 1954, side 67.

38: Se fra Sverige Nytt Juridisk Arkiv 1949, side 144.

kvinde (ægdonation)[39]. Ved ægdonation kan ægget enten befrugtes med sæd fra kvindens ægtemand eller samlever. Efter § 5 i lov om kunstig befrugtning må der ikke etableres kunstig befrugtning, medmindre ægcellen stammer fra den kvinde, der skal føde barnet, eller sæden stammer fra hendes partner. Ægdonation kan derfor i Danmark ikke lovligt foretages, når ægget er befrugtet med donorsæd.

Efter § 15 i loven om kunstig befrugtning m.v. må befrugtede og ubefrugtede menneskelige æg højst opbevares i 2 år, hvorefter æggene skal destrueres. I tilfælde af kvindens eller mandens død eller i tilfælde af parrets separation eller skilsmisse eller samlivs ophør skal de opbevarede befrugtede æg destrueres. Der skal ligeledes ske destruktion af ægtefællens eller samleverens opbevarede ubefrugtede æg i tilfælde af kvindens død.

Kunstig befrugtning med et æg doneret af en anden kvinde må efter lovens § 14, stk. 2, ikke finde sted, hvis den donerende kvindes identitet på forhånd er kendt af det modtagende par, ligesom det modtagende par ikke på forhånd må bestemme donors identitet.

Før behandling med kunstig befrugtning indledes, skal der indhentes skriftligt samtykke til behandlingen fra kvinden og dennes ægtefælle eller partner. Den behandlende læge skal påse, at samtykket fortsat er gyldigt, når behandlingen påbegyndes.

Den behandlende læge skal tillige sikre, at der gives information om de civilretlige virkninger af, at et par modtager donerede kønsceller i forbindelse behandlingen med kunstig befrugtning, jf. lovens § 23, stk. 2.

Der findes ikke i Danmark lovregler om, hvem der skal anses som barnets mor i tilfælde, hvor barnet er blevet til ved en ægdonation. I praksis anses den fødende kvinde som barnets retlige mor[40].

Den nye regel om ægdonors anonymitet i § 14, stk. 2, medfører i øvrigt, at den donerende kvinde ikke vil kunne blive barnets moder. En vis tvivl kan dog opstå, hvor en ægdonation har fundet sted i udlandet, såfremt ægdonors anonymitet ikke er sikret i det pågældende land.

39: Ifølge oplysninger fra Sundhedsstyrelsen blev der i 1994 i Danmark udført 109 behandlinger med implantering af donerede æg.

40: Se *Ingrid Lund-Andersen m.fl.*: Familieret 1996 (Århus), side 34-35 og *Linda Nielsen* i UfR 1989 B, side 197.

5. Surrogatmoderskab

Ved såkaldt surrogatmoderskab er det hensigten, at den kvinde, der føder barnet, ikke selv skal beholde det. Inden surrogatmoderen er blevet gravid, vil der ofte være indgået en aftale om, at hun efter barnets fødsel skal aflevere det til "aftagerforældrene" - de påtænkte sociale forældre[41]. Det karakteristiske ved surrogatmoderskab er således, at surrogatmoderen føder et barn for og til en anden kvinde, fx fordi denne er afskåret fra selv at gennemføre svangerskabet.

Aftaler om surrogatmoderskab formodes at forekomme yderst sjældent i Danmark[42].

Selve det at virke som surrogatmor er ikke forbudt, heller ikke hvis der ydes vederlag for det. Men udbredelsen af surrogatmoderskab er i øvrigt søgt begrænset på forskellige måder.

Risikoen for en kommerciel udnyttelse af surrogatmødre og barnløse par imødegås ved adoptionslovens § 33, hvorefter formidling og annoncering af surrogatmoderskab er forbudt[43]. Forbudet gælder uanset mellemmandens motiv, uanset om der er tale om formidling i enkeltstående tilfælde, og uanset om den pågældende modtager vederlag herfor. Formidling er forbudt både for formidleren og for parterne selv[44]. Bestemmelsen skal ses på baggrund af et ønske om at begrænse surrogatmoderskab til tilfælde, hvor der er en så nær, typisk familiemæssig, tilknytning mellem kvinden og dem, der skal have barnet efter fødslen, at der ikke er behov for mellemmandsvirksomhed[45].

Endvidere er aftaler om surrogatmoderskab mod vederlag søgt forhindret ved i de administrative regler at præcisere, at statsamtet ikke må godkende aftaler om overførsel af forældremyndighed eller meddele bevilling til adoption, såfremt der skal ydes vederlag eller betaling for tabt arbejdsfortjeneste til indehaveren af forældremyndigheden eller den bortadopterende[46].

Endelig er udbredelsen af surrogatmoderskab begrænset ved, at kunstig befrugtning,

---

41: Principielt kan der også være tale om en enlig "aftagermor".
42: Se Civilretsdirektoratets sag 94-3001-51.
43: Bestemmelsen er indsat i adoptionsloven ved lov nr. 326 af 4. juni 1986. Civilretsdirektoratet har siden kun fået forelagt et meget begrænset antal sager, hvori det er oplyst, at barnet er født som følge af et egentligt surrogatmoderskab. Se direktoratets sag 94-3001-51.
44: I tilfælde, hvor Civilretsdirektoratet er blevet opmærksom på en mulig overtrædelse af adoptionslovens § 33, er politiet blevet anmodet om at foretage afhøring med henblik på eventuel politianmeldelse. Se Civilretsdirektoratets sag 94-3001-51. Antallet er efter det for udvalget oplyste i øvrigt stigende.
45: Se Folketingstidende 1985-86, Tillæg A, spalte 4163-67.
46: Se § 5, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 994 af 14. december 1995 om forældremyndighed og samvær og § 19, stk. 1, nr. 6, og § 20 i adoptionsbekendtgørelsen, bekendtgørelse nr. 597 af 5. september 1986, med senere ændringer.

som foretages under en læges ansvar, ikke må finde sted, når der foreligger en aftale om surrogatmoderskab, jf. § 13 i loven om kunstig befrugtning.

Surrogatmoderskabet kan selvsagt altid etableres ved seksuelt forhold, eventuelt ved at den påtænkte sociale far har samleje med surrogatmoderen. Det vil endvidere være lovligt at etablere surrogatmoderskab ved hjælp af privat udført insemination uden en læges medvirken fx med den påtænkte sociale fars sæd. En insemination kan derimod ikke foretages under en læges ansvar, jf. § 13 i loven om kunstig befrugtning. Da kunstig befrugtning ved reagensglasmetoden implicerer en læges medvirken, vil det heller ikke være lovligt at etablere surrogatmoderskab med æg fra den påtænkte sociale mor eller med æg og sæd fra de påtænkte sociale forældre, således at aftagerforældrene samtidig er barnets genetiske forældre.

En aftale om surrogatmoderskabet må efter dansk ret antages at være ugyldig[47].

Denne opfattelse støttes endvidere af, at en mor (dvs. den fødende kvinde) efter adoptionslovens § 8 først kan give samtykke til adoption, medmindre ganske særlige forhold foreligger, 3 måneder efter barnets fødsel. Surrogatmoderen vil således altid være barnets retlige mor, og hun kan ikke i noget tilfælde tilpligtes at udlevere barnet til aftagerforældrene mod sin vilje[48]. Aftagerforældrene kan formentlig heller aldrig tilpligtes at aftage barnet, hvis de har fortrudt aftalen. Ønsker moderen ikke at beholde barnet, må hun bortadoptere det til andre.

En aftale om surrogatmoderskab kan føres ud i livet ved, at de påtænkte sociale forældre i fællesskab adopterer barnet. Er aftagerforældrene ikke gift, kan de ikke adoptere barnet sammen, jf. adoptionslovens § 5, stk. 2, men hver af parterne vil efter omstændighederne kunne adoptere barnet som enlig. Indgår aftagerforældrene senere ægteskab, kan den anden af parterne efter adoptionslovens § 5, stk. 1, 2. pkt., adoptere barnet ved en stedbarnsadoption.

Er surrogatmoderen ugift, kan den påtænkte sociale far anerkende faderskabet efter børnelovens § 11, hvis han er barnets genetiske far. Dette gælder muligvis også, selv om der er anvendt donorsæd, i hvert fald hvis parterne har sørget for, at surrogatmoderen i avlingstiden er blevet insemineret med sæd fra den påtænkte sociale far. Herefter vil surrogatmoderen under faderskabssagen i "god tro" kunne opgive den påtænk-

47: Se *Linda Nielsen*: UfR 1989 B, side 197, *Linda Nielsen*: Reagensglasbørn og anden form for kunstig befrugtning. Juridiske konsekvenser ved anvendelse af ny forplantningsteknologi (Det Etiske Råd) 1989, side 38, og *Ingrid Lund-Andersen m.fl.*: Familieret 1996 (Århus), side 34 f. Fra ældre litteratur se *J. H.* Deuntzer: Den Danske Familieret 1886, side 359-362, hvor et lignende spørgsmål, om de virkelige forældre kunne fraskrive sig enhver ret til deres børn, overvejes.

48: Dette må også antages at gælde, hvor surrogatmoderen er blevet kunstig befrugtet med æg fra aftagermoderen, selv om den kunstige befrugtning i så fald er foretaget i strid med § 13 i loven om kunstig befrugtning. Se også foran under 4.

te sociale far som barnets mulige far, og aftagerfaderen vil, ligeledes i "god tro", kunne anerkende faderskabet[49].

Er surrogatmoderen gift, finder pater est-reglen i børnelovens § 2 anvendelse i forhold til hendes ægtefælle. Ægtefællen kan efter børnelovens § 5, jf. § 2, stk. 1, 2. pkt., rejse faderskabssag med det formål at få den påtænkte sociale far dømt som barnets far i medfør af lovens § 6. Dette kan antageligvis finde sted, selv om der ikke har været tale om samleje mellem surrogatmoderen og den påtænkte sociale far[50].

Når den påtænkte sociale far tillige er retlig far, har han efter § 16 i lov om forældremyndighed og samvær ret til samvær med barnet. Står surrogatmoderen ved aftalen om aflevering af barnet, vil forældremyndigheden over barnet kunne overføres til faderen, og er han gift med den påtænkte sociale mor, kan forældremyndigheden overføres til dem i forening, jf. lovens § 11. Er aftagerforældrene gift, eller indgår de senere ægteskab, vil den påtænkte sociale mor kunne adoptere barnet ved en stedbarnsadoption, jf. adoptionslovens § 5, stk. 1, 2. pkt. Indtil en sådan adoption måtte finde sted, vil der fortsat være forsørgelsesretlige og arveretlige relationer mellem surrogatmoderen og barnet.

49: Se *Claus Juel Hansen*: UfR 1995 B, side 317 note 13.
50: Se *Linda Nielsen*: UfR 1989 B, side 194, *Linda Nielsen*: Reagensglasbørn og anden form for kunstig befrugtning. Juridiske konsekvenser ved anvendelse af ny forplantningsteknologi (Det Etiske Råd) 1989, side 37, *Claus Juel Hansen*: UfR 1995 B, side 320, og vistnok *Ingrid Lund-Andersen m.fl.*: Familieret 1996 (Århus), side 34 f.

V. Faderskab og moderskab i andre lande

Udvalget har undersøgt reglerne om faderskab og moderskab i en lang række andre lande. I det følgende omtales retsstillingen i Norge, Sverige, Finland, Island, Tyskland, Spanien, England, Frankrig, Canada, Californien og Australien. Der er ikke tale om en udtømmende gennemgang af retstilstanden, men om en illustration af fremmed ret med hovedvægten lagt på problemstillinger i lande, der har revideret deres lovgivning inden for de senere år, og som vil kunne have interesse for danske forhold.

Gennemgangen er i hovedsagen baseret på indkomne svar fra et rundspørge fra udvalget. Dette tog udgangspunkt i oplysninger om dansk ret med anmodning om, at de pågældende spørgsmål blev besvaret ud fra det pågældende lands lovgivning og praksis.

Ved redegørelserne for fremmed ret er afsnittene opdelt i:

1. Faderskab

* Faderskab til børn født henholdsvis i og uden for ægteskab samt formodningsregler.
* Søgsmålsret, anfægtelse og genoptagelse.
* Eventuelle reformovervejelser.
* En sammenfatning, hvor det er markeret, hvilke regler der synes at kunne være af interesse for de danske overvejelser.

2. Kunstig befrugtning

* Moderskab.
* Faderskab.

1. Faderskab

1.1. Norge

Den norske børnelov er senest blevet ændret i 1997[1]. Ved revisionen foretoges en modernisering af loven fra 1981[2]. Der fandtes særligt at være behov for på ny at vurdere, om den forskel, der var i retsstillingen mellem børn født af en ugift eller en gift mor stadig skulle opretholdes, og for at vurdere, om der var mulighed for i større grad at ligestille faderen og moderen i deres forhold til barnet, særlig set i lyset af de ændringer i samfundet, som havde fundet sted i de seneste 20-25 år. I forarbejderne til loven blev baggrunden for reformerne uddybet.

I Innst. O. nr. 100 anførtes bl.a., at ændringerne tog sigte på at give børn så lige vilkår som muligt - uafhængig af forældrenes civilstatus og samlivssituation. Herudover pegedes på, at ændringerne måtte ses i lyset af, at ny teknologi gør det enkelt at fastslå faderskab med sikkerhed. Endelig var det et mål at ligestille moderen og faderen i forhold til børnene, både i forhold til det at blive forældre og med hensyn til forældreansvar, samvær m.v.

I Ot Prp nr. 56 pegedes bl.a. på den øgede ligestilling mellem kønnene med hensyn til arbejde og økonomi; på den ændrede arbejdsfordeling i hjemmet; og på, at mange børn bliver født, uden at forældrene har fælles forældreansvar. Flertallet af familier, som i dag er i familieetableringsfasen, vælger et samlivsforhold som første samlivsform. Mens man tidligere valgte at indgå ægteskab, når man planlagde at få et barn, eller barnet allerede var på vej, er det i dag ligeså sædvanligt at få børn i ægteskab som uden for. Begrebet "født uden for ægteskab" har dermed fået en helt anden mening i løbet af relativ kort tid. En norsk familieundersøgelse har givet et billede af, hvor mange samlevere med børn, der siden hen gifter sig. Et år efter at barnet var født, var flertallet af forældrene fortsat samlevende. 10 % af forholdene var opløst. Først 5 år efter at forældrene havde fået det første barn, havde flertallet af de samlevende par giftet sig. Til trods for den betydelige vækst i antallet af børn, som bliver født uden for ægteskab, holder antallet af kvinder som får børn, og som er alene om omsorgen fra fødslen, sig på ca. 10 % af alle fødende kvinder.

Det blev tillige i Ot Prp nr. 56 fremhævet, at en væsentlig del (ca. 80 %) af de ugifte mødre bor sammen med den biologiske/genetiske far. På denne baggrund var det nær-

---

1: Lov nr. 39 af 13. juni 1997 om barn og foreldre. Forarbejderne til loven udgøres især af Innst. O. nr. 100 (1996-97) fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om lov om endringer i lov av 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova) m.v.; samt Ot Prp nr. 56 (1996-97) - Om lov om endringer i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova).

2: Lov nr. 7 af 8. april 1981. Forarbejderne til loven udgøres især af Innst. O. nr. 30 (1980-81), Ot Prp nr. 62 (1979-80) og NOU 1977:35.

liggende at overveje, om forskellen på retsstillingen for børn født henholdsvis i og uden for ægteskab, skulle bevares. Endelig blev der henvist til, at reglerne må vurderes i lyset af de samfundsmæssige ændringer også i synet på faderrollen, hvor forældrene ikke bor eller har boet sammen, og at dette ikke mindst gælder ved spørgsmålet om indførelse af en søgsmålskompetence for den, som mener at være biologisk far til barnet.

Som følge dels af disse ændringer i familiemønstrene, særlig udbredelsen af de ugifte samlivsformer dels udvidelsen af adgangen til DNA-analyse, blev en ny vurdering af reglerne om, hvordan faderskab fastsættes, og hvordan et eksisterende faderskab kan ændres og endelig om, hvem der kan anlægge sag om faderskab, anset for ønskelig.

1.1.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab

a. Parterne er gift

Den mand, moderen er gift med ved fødslen, anses som far til barnet[3].

Denne pater est-regel er tænkt at skulle beskytte familien som social enhed[4]. Loven bidrager til, at barnet kan vokse op i kernefamilien, hvis moderen vil fortsætte med at leve i ægteskabet, og parterne har bestemt sig for at betragte barnet som deres fælles barn. Dette gælder, selv om det juridiske faderskab ikke stemmer overens med det biologiske, idet den sociale far i et sådant tilfælde også vil være den juridiske far.

Det norske børnelovsudvalg fra 1975 ønskede at ophæve pater est-reglen og foreslog i NOU 1977:35 for at ligestilling kunne opnås, at faderskab skulle anerkendes af alle fædre, uanset om forældrene var gift eller ikke, også for at fremhæve begges ansvar over for barnet. Forslaget mødte imidlertid stærk modstand fra høringsinstanserne, bl.a. med henvisning til, at en ophævelse af pater est-reglen ville svække ægteskabet, stille spørgsmål ved hustruens troskab ved enhver fødsel og blive administrativt tungt og bureaukratisk. Det blev derfor vedtaget at holde fast ved pater est-reglen.

De nye regler er herefter:

Pater est-reglen gælder i forhold til den mand, moderen er gift med ved barnets fødsel. Hvis moderen er enke, anses ægtemanden som far, dersom barnet kan være blevet undfanget, før ægtemanden døde. Moderens ægtemand anses som far til barnet, selv om parterne indgik ægteskab, efter at barnet blev avlet. Pater est-reglen gælder - som noget nyt for norsk ret - ikke for børn, som fødes efter, at ægtefællerne er blevet formelt separeret.

3: Lov om barn og foreldre § 3.
4: Ot Prp nr. 56 s. 20.

b. Parterne er ikke gift

Ved reglerne sondres der ikke mellem mødre, som bor alene, og mødre, som lever i samlivsforhold. For en mand i et ugift samlivsforhold gælder ingen formodning for faderskabet. Indførelsen af en samlivs pater est-regel har imidlertid været drøftet indgående i forarbejderne til den nye norske børnelov.

Det påpegedes i Ot Prp nr. 56, at pater est-reglen i samlivsforhold ville kunne gennemføres ved, at forældrene skriftligt erklærer, at de bor sammen. En sådan erklæring ville kunne erstatte en faderskabsanerkendelse. Ønskede én af samleverne ikke at undertegne en sådan erklæring, måtte faderskab fastsættes på samme måde som hidtil. Samlivserklæringen burde underlægges de samme formkrav, som gælder for faderskabsanerkendelser således, at der ikke kan rejses tvivl om parternes identitet, anerkendelsens gyldighed m.v.[5] Ændringen skulle bestå i, at erklæringen drejede sig om samlivsforholdet som det centrale, idet parterne skulle erklære, at de lever i et samlivsforhold. Denne erklæring ville give udtryk for, at samfundet anser moderens samlever som far til hendes barn. Det anførtes, at signaleffekten ville være anderledes end efter den nugældende ordning. Erklæring om et samlivsforhold måtte afgives i forbindelse med fødslen for at vilkåret om, at parterne boede sammen på tidspunktet for fødslen, skulle være opfyldt. Forældre, som ønskede at få fastsat faderskabet, før barnet var født, kunne gøre dette ved en ordinær faderskabsanerkendelse. Man kunne imidlertid tænke sig en situation, hvor forældrene var flyttet fra hinanden efter fødslen, men før de havde afgivet erklæring. I sådanne tilfælde forelå vilkårene for samlivs pater est på tidspunktet for barnets fødsel, og parterne burde kunne afgive en lignende erklæring.

En definition af samlivsforholdet skulle først og fremmest være knyttet til parternes selvopfattelse. Efter departementets opfattelse var det således selve erklæringen om samlivsforholdet, som skulle blive det retsstiftende element. Parterne måtte underrettes om de retsvirkninger, erklæringen førte med sig, og erklæringen ville ikke kunne prøves hverken af det offentlige eller af andre. Med hensyn til varigheden af samlivsforholdet henvistes til, at sandsynligheden for at samleveren var barnets biologiske far måtte antages at øges med samlivsforholdets fasthed og varighed, og at dette kunne tale for at have regler om, hvor længe parterne skulle have boet sammen, før faderskab skulle kunne følge af et erklæret samlivsforhold. Det påpegedes imidlertid, at mange par først flytter sammen, når de opdager, at de skal have et barn.

Endvidere påpegedes det, at der undtagelsesvist ville kunne opstå kollision mellem de 2 pater est-regler, nemlig i tilfælde, hvor parterne flyttede fra hinanden, og hustruen flyttede sammen med en anden mand uden at søge separation. Hvis hustruen fødte et barn,

5: Efter lov om barn og foreldre § 4 skal anerkendelse ske ved personlig fremmøde for en kompetent myndighed, og der er også givet retningslinier om fremlæggelse af legitimation.

efter at have fået en ny samlever, måtte der tages stilling til, hvem der så skulle anses som barnets far, ægtemanden eller samleveren. For at undgå at ægtemanden ville være far til barnet fra fødselsøjeblikket og frem til en eventuel samlivserklæring forelå, hvorefter barnet ville få samleveren som ny far, anbefalede departementet, at den mand, moderen er gift med burde gives forrang i kollisionstilfælde, således at han automatisk ansås som barnets far.

Som en alternativ løsning til en "samlivs pater est" pegedes på, at en faderskabsanerkendelse kunne bibeholdes også for samlevende, hvorefter man kunne skabe retsvirkninger som følge af samlivsforholdet ved i anerkendelsesskemaet at indføre en rubrik, som begge parter krydsede af, og hvor det blev angivet, om de var samlevende eller ej. Hvis begge parter opfatter sig som samlevende, vil de også få fælles forældreansvar. Departementet konkluderede, at det var erklæringen om samlivsforholdet, som burde tillægges den afgørende betydning både i relation til fastsættelse af faderskab og fælles forældreansvar. Man fik da en tilnærmelse til ægteskabets betydning for disse spørgsmål.

Det konkluderedes herefter, at det, som et led i arbejdet med at ophæve forskellen på reglerne mellem børn født af en gift og en ugift mor, når det gjaldt faderskab, efter departementets opfattelse ville være hensigtsmæssigt, at pater est-reglen udvidedes til at omfatte samlivsforhold.

Høringsinstanserne fremkom imidlertid med en række indvendinger imod forslaget. Indvendingerne kan inddeles i 3 kategorier:

- Nogle så forslaget om en samlivs pater est-regel som en ligestilling mellem ægteskab og samlivsforhold, og frygtede dermed en udhuling af ægteskabet som institution.

- Andre støttede ligestillingstanken, men mente, at denne bedst kunne gennemføres ved, at erklæring om faderskab bør gælde for alle - altså som det gamle forslag i NOU 1977:35 om at ophæve pater est-reglen.

- Atter andre mente, at man stort set ikke vandt noget med forslaget, fordi det ville komplicere og forvirre retstilstanden yderligere, samt at det ville skabe et større behov for information. De henviste til, at fælles forældreansvar som følge af samlivsforhold kunne ordnes på anden måde.

Barne- og Familiedepartementet pointerede i relation til høringsinstansernes bemærkninger, at hensigten med forslaget om en samlivs pater est var:

- At man ville få en signaleffekt om, at børn af samlevere var ligestillet med børn af gifte forældre, når det gjaldt det retlige forhold til forældrene.

- At man ville få 2 retsvirkninger af en erklæring - både faderskab og fælles forældreansvar, idet

- fælles forældreansvar ville komme som en direkte følge af, at man erklærede sig som samlever.

Departementet foretog på baggrund af høringsinstansernes indvendinger en ny vurdering med det resultat, at forslaget om en samlivs pater est ikke fandtes at burde fremmes. Ordningen med anerkendelse af faderskab for ugifte forældre foresloges således opretholdt. Departementet ville udarbejde en ny blanket til faderskabsanerkendelse, som også omfattede aftale om fælles forældreansvar for forældre, som ikke er gift. Forældrene må da eksplicit tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt de skal have fælles forældreansvar eller ej.

Når forældrene ikke er gift med hinanden, kan faderen anerkende faderskabet under svangerskabet, eller efter at barnet er født[6]. Det har i denne forbindelse ifølge motiverne spillet en rolle, at det kan have stor betydning for den ugifte fars holdning til sit barn, at han får anledning til officielt at træde frem som far allerede under svangerskabet. Anerkendelsen er betinget af, at moderen skriftligt har accepteret denne eller den vedrører en mand, moderen har angivet som far. Er den anerkendende person under 18 år, skal forældremyndighedens indehaver også underskrive anerkendelsen.

Det offentlige har pligt til at søge fastsat, hvem der er far til barnet i sager, hvor faderskabet ikke følger af ægteskab eller anerkendelse[7]. Det er antaget, at denne pligt kun gælder for børn under 18 år. Fylkeskontoret skal skrive et "farskapsforelegg". Hvis den opgivne far ikke anerkender faderskabet, sender fylkeskontoret sagen til retten. Her kan faderskab fastsættes ved dom.

Hvis moderen ikke ønsker at opgive, hvem der er far til barnet, får dette ikke konsekvenser for retten til børnebidrag, "trygd" eller lignende. Børneloven bygger imidlertid på den forudsætning, at moderen opgiver navnet på mulige barnefædre.

Fylkestrygde-kontoret kan kræve, at moderen og den eller de, som kan være far til barnet, afgiver forklaring, ligesom der kan gives vedkommende pålæg om blodprøve til DNA-test[8]. Der stilles ingen materielle vilkår for, hvornår eller i hvilken grad fylkes-

6: Lov om barn og foreldre § 4.
7: Lov om barn og foreldre § 5.
8: Lov om barn og foreldre § 11.

trygde-kontoret kan beslutte pålæg om blodprøve på eget initiativ. Dette indebærer, at fylkestrygde-kontoret kan tage sagen op på grundlag af konkrete oplysninger. Det kan i særlige tilfælde pålægges at udtage blodprøver af fostret.

Der er ikke adgang til at pålægge blodprøveudtagning af slægtninge med henblik på at fastsætte faderskab, men blodprøve kan tages, hvis vedkommende samtykker.

I Innst. O. nr. 100 anføres s. 10, at der, hvor den mulige barnefar enten er død, eller der af andre grunde ikke kan indhentes blodprøve fra ham, kan opstå et behov for at indhente blodprøver fra hans slægtninge. Departementet overvejede i høringsnotatet, hvorvidt der bør indføres en hjemmel til at indhente sådan blodprøve, men konkluderede at tungtvejende hensyn taler mod at pålægge blodprøve fra andre end moderen, barnet og mulige fædre. Departementet gik derfor ikke ind for, at der skal indføres en sådan hjemmel. Høringsinstanserne kom ikke med indvendinger.

Der er i loven indført en regel om, at den, som kan være far, i særlige tilfælde kan pålægges at afgive blod til DNA-test, før barnet er født[9]. Herudover er der indført hjemmel til, at retten til brug for en faderskabssag kan indhente og gøre brug af biologisk materiale eller prøver, som tidligere er taget af en mand, som kan være far til barnet, men som er død eller utilgængelig af anden grund. Departementet kan ved forskrift give udfyldende regler om indhentning og brug af sådant materiale[10].

I Barne- og Familiedepartementet[11] lagdes vægten på, at de hensyn, der har ført til reglerne om det offentliges pligt til at få faderskabet fastslået, i første række er barnets behov for at få en far. Endvidere kan det i enkelte tilfælde have medicinsk betydning, at det genetiske faderskab er på det rene, fx ved bekæmpelse af arvelige sygdomme. Til slut omtaltes den økonomiske betydning, det har for barnet at få fastsat faderskab, fx vedrørende børnebidrag og arv. Der har også været et økonomisk hensyn for det offentlige ved, at bidragsforpligtelsen i form af bidragsforskud overføres fra det offentlige til barnets far som bidrag. Modhensynene er i første række den belastning, det kan være for en mor at skulle igennem en faderskabssag mod sin vilje.

Dog anførtes at dette modhensyn efter indførelsen af DNA-teknologien ikke gør sig gældende i væsentlig grad. Endvidere anførtes, at flere af de hensyn, som gjorde sig gældende mod det offentliges ansvar for at fastsætte faderskabet, har fået reduceret vægt både ud fra ændrede holdninger i samfundet og som følge af DNA-teknologien. Samtidig er der en tendens i samfundet til i væsentlig grad at lægge vægt på betydningen af at kende sit genetiske ophav. Samlet var det departementets opfattelse, at barnets

9: Lov om barn og foreldre § 11, sidste pkt.
10: Lov om barn og foreldre § 24.
11: Ot Prp nr. 56 s. 23f.

interesser burde kunne veje tungere end moderens interesser i, at faderskab ikke fastsættes. Faderskabsspørgsmålet bør således ikke anses for at være en privatsag for moderen. Selv om hun hævder, at det vil medføre problemer i fremtiden for både hende selv og for barnet at skulle forholde sig til den mand, som bliver pålagt faderskabet, bør hovedreglen alligevel være, at det offentlige tager de nødvendige skridt til at få fastsat faderskab. Hvis en eventuel kontakt mellem barnet og faderen ikke er til barnets bedste, vil dette kunne klares ved at begrænse eller afvise samvær. Endelig understregedes det, at enhver afgørelse om at fastsætte faderskab mod moderens vilje må bero på et konkret skøn i den enkelte sag. Dette vil ikke mindst kunne få betydning, hvor barnet er avlet ved voldtægt eller i andre ekstreme situationer. I sådanne tilfælde vil det offentlige ikke rejse faderskabssag, hvilket er hjemlet ved, at sagen kan henlægges, når stærke grunde taler for det.

Reglerne om betingelserne for at afsige dom til faderskab er i 1997 ændret således, at en mand, som bliver udpeget som far efter DNA-analyse pålægges faderskab ved dom[12]. Hvis der ikke kan foretages DNA-analyse, eller der er grund til at tro, at der er fejl ved DNA-analysen, eller hvis nærtstående slægtninge også fremstår som mulige fædre, gælder dette dog ikke.

1.1.2. Søgsmålsret, anfægtelse og genoptagelse

Der blev i 1997 indført en subsidiær søgsmålsret for den, der anser sig som far til barnet, da det blev anset som uheldigt, hvis denne fuldstændig er prisgivet fylkeskontorets afgørelse om at foretage nærmere undersøgelser m.v. Den nye regel herom[13] fastslår, at den som mener, at han er far til barnet, frem til barnet fylder 3 år, kan rejse faderskabssag, hvis han kan fremlægge oplysninger, som tyder på, at han kan være far. Fristen på 3 år er ifølge motiverne indsat af hensyn til at beskytte barnet ved ikke at bryde ind i en bestående familieenhed. Sag skal anlægges inden 1 år efter, at vedkommende har fået kendskab til oplysningerne dog således, at 1-årsfristen tidligst regnes fra barnets fødsel. I særlige tilfælde kan retten dispensere fra såvel 3-årsfristen som 1-årsfristen, men dispensationsadgangen forudsættes i følge motiverne brugt med største varsomhed.

Barne- og Familiedepartementet udtrykte i Innst. O. nr. 100 som sin opfattelse, at der er vigtige hensyn, som taler for at give søgsmålsret til den, som påstår at være genetiske far. En mand, som har gode grunde til at tro, at han er far til et barn, vil have et stærkt behov for at få prøvet sagen for domstolene. Hensynet til barnet taler også for, at de rette biologiske forhold klarlægges på et så tidligt tidspunkt som muligt. På den anden side anførtes det, at der var visse betænkeligheder ved at åbne for en sådan søgs-

12: Lov om barn og foreldre § 9.
13: Lov om barn og foreldre § 6, stk. 3.

målsadgang; ikke mindst tredjemands mulighed for at bryde ind i etablerede forhold med risiko for at ødelægge et etableret faderskab og samliv. I høringsnotatet tog departementet ikke stilling, men afventede høringsinstansernes syn på problemstillingen. En del af høringsinstanserne udtalte sig meget positivt til forslaget om at indføre en sådan søgsmålsadgang, fx en række fylkesmænd, Barneombudet, Likestillingsombudet m.fl., mens andre havde den modsatte opfattelse, herunder andre fylkesmænd, Norges Juristforbund/Dommerforeningen, Den Norske Advokatforening, Likestillingsrådet m.fl. Barneombudet henviste især til, at belastningen for moderen er reduceret betydeligt ved DNA-analysens høje grad af pålidelighed og videre til, at det er en fordel for barnet, at der sker en afklaring af faderskabet så tidligt som muligt. Likestillingsombudet henviser herudover til ligestillingshensyn. Den Norske Advokatforening påpegede derimod, at søgsmålskompetence kunne medføre uro om barnet, ligesom man ikke kunne se bort fra, at chikanøse søgsmål ville blive rejst.

Barne- og Familiedepartementet antog herefter, at der var bred enighed om, at det er vigtigt for barnet, at faderskabet bliver rigtigt fastsat. Der henvistes til den følelsesmæssige betydning, den medicinske sammenhæng i forbindelse med arvelige sygdomme og arveretlige aspekter i tilfælde, hvor faderen dør, før barnet er gammelt nok til selv at rejse sag. I de tilfælde, hvor ingen af de juridiske forældre ønsker at tage faderskabsspørgsmålet op, kan det være en fordel for barnet, at en tredje person får mulighed herfor, hvilket også kan være en fordel for de juridiske forældre fremfor, at de skal have en nagende uvished, som måske får udløb, hvis parterne engang går fra hinanden. Departementet antog, at de, som vælger at anlægge faderskabssag, vil gøre det ud fra et oprigtigt ønske om at få lov til at blive far. Faderskab bør ikke udelukkende være moderens anliggende. Endelig bemærkede departementet til indvendingen om, at søgsmål kan ødelægge etablerede familieforhold, at samme hensyn gør sig gældende i en ordinær faderskabssag, hvor fx en gift mand trækkes ind i en faderskabssag med en anden kvinde.

Departementet konkluderede derfor, at der bør indføres en søgsmålskompetence, i hvilken forbindelse der lagdes afgørende vægt på, at det måtte anses at være bedst for barnet, at det så tidligt som muligt får kendskab til og kontakt med sin biologiske far, samt at juridisk tilknytning i størst mulig grad bliver bragt i harmoni med de biologiske forhold. Endvidere pegedes på, at søgsmålskompetence ville repræsentere en praktisk konsekvens af ligestilling mellem forældre i forhold til barnet. Endelig lagdes det til grund, at modforestillingerne ikke længere var så stærke, fordi DNA-teknologien sikrer en rigtig afgørelse, samt at man undgår en oprivende retssag.

Arvingernes ret til at rejse faderskabssag er ophævet med lovændringerne i 1997[14].

Departementet påpegede, at arvingernes behov for at have en søgsmålsret er mindre end tidligere, som følge af DNA-analysernes mulighed for at fastslå faderskabet med stor sikkerhed. Herudover anførtes, at det ville være urimeligt for barnet, at ægtemandens arvinger anlægger faderskabssag for domstolene i den hensigt at få ophævet faderskabet efter ægtemandens død. For barnet vil det være uheldigt at få at vide, at faderen ikke er den virkelige far, selv om den afdøde ikke var den biologisk rigtige far. Dersom barnet selv ønsker at får klarhed i faderskabsspørgsmålet, kan det når som helst anlægge sag for domstolene. På denne baggrund blev adgangen for ægtemandens arvinger til at anlægge sag ophævet. En prøvelse for arvinger, der er trådt ind som parter i forbindelse med "faderens" død, er dog opretholdt.

Barnet kan altid rejse sag for domstolene om faderskab efter ægteskab. Her gælder der ingen tidsfrist[15]. Er barnet umyndigt, kan sag rejses af værgen. Er barnet fyldt 15 år, kan værgen ikke rejse sag uden samtykke fra barnet. Når særlige grunde taler for det, kan fylkeskontoret rejse sag på barnets vegne. Faderskab vil i disse tilfælde blive fastslået ved dom.

Hver af forældrene kan rejse faderskabssag, hvis vedkommende fremlægger oplysninger, som tyder på, at en anden kan være far til barnet. Sag må rejses inden 1 år efter, at vedkommende har fået kendskab til oplysningen, idet fristen dog tidligst regnes fra barnets fødsel. Retten kan dispensere fra 1-årsfristen, når særlige grunde taler herfor[16].

I Ot prp nr. 56 s. 30 peges bl.a. på den brede enighed om betydningen af at have kendskab til sit biologiske ophav. På denne baggrund ansås hensynet til barnet at tale imod tidsfrister, selv om det kan indebære en belastning for sagens øvrige parter, at faderskab bliver rejst måske mange år efter barnets fødsel.

Baggrunden for ophævelsen af 3-årsfristen er i Innst. O. nr. 100 s. 9 begrundet i DNA-analyserne, samt den vægt der lægges på den biologiske tilknytning mellem forældre og børn. På den anden side fandtes det at være uheldigt ikke at have nogen frist overhovedet, hvilket i Ot prp nr. 56 s. 31 udbyggedes med, at sagsanlæg fx kan være begrundet i mandens ønske om i forbindelse med samlivsbrud at få ophævet faderskabet, fx for at slippe for at betale børnebidrag.

14: Ifølge den tidligere norske lovgivning kunne dødsboet eller arvingerne efter manden gøres til part, ligesom sag kunne anlægges af faderens arvinger, når faderskabet fulgte af pater est reglen. Endelig kunne eventuelle arvinger anlægge sag, hvis ægtemanden døde, og sagsanlæg skete inden 3 år efter barnets fødsel.

15: Lov om barn og foreldre § 6, stk. 1.

16: Lov om barn og foreldre § 6, stk. 2. Ifølge en særlig overgangsregel kan forældrene, hvis faderskabet er fastsat efter pater est reglen i § 3, anlægge sag, indtil barnet fylder 3 år, uanset om fristerne er overholdt.

Faderskab som følge af ægteskab eller ved anerkendelse, kan ændres ved, at en anden mand anerkender faderskabet[17]. Anerkendelsen må tiltrædes skriftligt både af moderen og af den, som har været anset som far. Endvidere må det nye faderskab godkendes af fylkestrygde-kontoret. Reglen forudsætter således enighed mellem moderen, den "tidligere" far og fylkestrygde-kontoret.

I motiverne til bestemmelserne[18] begrundedes reglen med, at det i en del tilfælde er klart, at en anden mand end ægtemanden er faderen. Hvis alle de berørte er klar over dette, blev det anset for at være en fordel på en nogenlunde enkel måde at kunne ændre på det faderskab, som er lovens hovedregel. I Innst. O. nr. 100 vurderedes spørgsmålet på ny. Barne- og Familiedepartementet anførte, at der er store betænkeligheder ved at lade et så vigtigt spørgsmål som faderskab blive afgjort af en eller 2 parter uden den tredjes samtykke. Selv om DNA-analyse giver sikkerhed for, at faderskabet bliver rigtigt fastsat, blev det anset for at være uheldigt at åbne adgang for en ændring, uden at den tidligere far bliver spurgt. Man kan fx tænke sig reaktionerne hos en far, som efter år i udlandet kommer hjem og får at vide, at hans søn eller datter ikke længere er hans. Departementet anførte, at sådanne sager fremdeles burde behandles af domstolene også af hensyn til kontradiktion og fuldstændig sagsoplysning.

Efter norsk ret kan genoptagelse ske, hvis der er oplyst nye kendsgerninger eller fremskaffet nye beviser, som åbenbart måtte have medført en anden afgørelse end den tidligere dom[19].

1.1.3. Fælles forældremyndighed

Ifølge den norske børnelov har gifte forældre fælles forældreansvar over for fælles børn, mens moderen alene har forældreansvaret over for børn født uden for ægteskab, hvadenten hun lever i et stabilt samlivsforhold med barnets far eller er reelt enlig. Ugifte forældre kan aftale, at de skal have fælles forældreansvar, eller at faderen skal have forældreansvaret alene.

I Innst. O. nr. 100 anførtes s. 10, at mange samlevere tror, de har fælles forældreansvar på linie med ægtepar, mens andre tror, at faderskabsanerkendelsen indebærer, at de får forældreansvar. Departementet foreslog i høringsnotatet, at faderskabet skulle kunne etableres på grundlag af en samlivserklæring fra forældre, som bor sammen, og at der tilsvarende skulle være ligestilling med hensyn til forældreansvaret. De fleste høringsinstanser var enige om, at børn af samlevende forældre og børn af gifte forældre bør ligebehandles, hvad angår fælles forældreansvar. Som det er fremhævet foran un-

17: Lov om barn og foreldre § 7.
18: Innst. O. nr. 30 (1980-81) s. 5.
19: Tvistemålslovens kapitel 27, særligt § 407, nr. 6.

der 1.1.1.b, rejste flere instanser imidlertid spørgsmål om det hensigtsmæssige i at etablere det fælles forældreansvar ved en samlivserklæring. Nogle høringsinstanser mente, at fælles forældreansvar bør følge automatisk af forældreskabet, mens andre gik imod forslaget med den begrundelse, at det svækker ægteskabet. På baggrund af den store modstand fra høringsinstanserne blev der ikke gennemført lovændring på dette punkt. Tanken bag fastholdelsen af retstilstanden er, at det er en noget bedre løsning, at faderen må rejse sag for at få forældreansvar, end at moderen må rejse sag for at fratage ham det.

Det er tanken, at give bedre information og indføre en enklere fremgangsmåde for at etablere fælles forældreansvar med det formål at langt flere fædre i fremtiden får forældreansvar. Dette er tænkt gjort ved at udvide blanketten for faderskabsanerkendelse til også at indeholde en rubrik for forældreansvar. Det forudsættes således, at forældrene er enige om, hvordan de skal ordne forældreansvaret.

1.1.4. Sammenfatning

* I samlivsforhold gælder ingen formodningsregler i Norge.
* Der er ingen sanktioner over for en mor, der nægter at give oplysninger om fadermuligheder, men det offentlige kan selv foretage undersøgelser af, hvem der er faderen.
* Der er i 1997 indført en søgsmålsret for en (eventuel) far.
* Ægtemandens faderskab kan ændres ved tredjemands anerkendelse, godkendt af moderen og ægtemanden.
* Fælles forældremyndighed for ugifte samlevende på basis af en samlivserklæring har været overvejet, men er ikke indført.

1.2. Sverige

1.2.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab

De svenske regler om faderskab findes i en lov fra 1949 som er ændret i 1990[20], jf. Föräldrebalken. Der findes desuden en særlig lov om blodtypeundersøgelser m.v. ved fastsættelse af faderskab[21].

a. Parterne er gift

Hvis barnets mor er gift på det tidspunkt, hvor barnet fødes, anses ægtemanden for at

20: Föräldrabalk 1949:381.
21: Lag 1958:642 om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap, udfærdiget 12.12.1958 og ændret i 1990 (1990:1530).

være far til barnet (pater est-reglen). Det samme gælder, hvis moderen er enke ved barnets fødsel, men barnet er født på et sådant tidspunkt, at det kan være avlet, inden manden døde[22]. Dette indebærer bl.a., at ægtemanden ikke automatisk anses som far til barnet, selv om det er avlet, mens ægteskabet bestod, men ægteskabet er opløst inden barnets fødsel. Endvidere indebærer det, at det ikke spiller nogen rolle, om der er gået så kort tid mellem giftermålet og barnets fødsel, at barnet ikke kan være avlet under ægteskabet.

b. Parterne er ikke gift

Hvis barnets mor er ugift ved barnets fødsel, må faderskabet fastslås særskilt gennem anerkendelse eller dom, hvadenten moderen lever i et samlivsforhold eller er enlig. Der gælder ingen samlivs pater est-regel. De sociale myndigheder (socialnämnderna) har her en vigtig rolle. De skal påse, at faderskabet bliver udredt og fastsat[23]. Socialnämda skal, hvis der findes anledning til at antage, at en bestemt mand er far, give ham lejlighed til at bekræfte faderskabet. Initiativet til, at en bestemt mand skal "förklaras" at være far, er hos barnet. Barnets sag føres af socialnämda. Også moderen og hendes særskilt forordnede formynder kan dog rejse spørgsmålet[24]. Der gælder ingen tidsfrister for at rejse et faderskabssøgsmål.

En mand har ikke mulighed for at anlægge sag om, at han skal blive far til et bestemt barn.

I almindelighed foreligger der ingen forpligtelse for moderen til at oplyse, hvem der er far til hendes barn. Socialnämda har en pligt til at medvirke til at få faderskabet fastslået og skal bl.a. tale med moderen[25]. Hvis moderen vægrer sig ved at medvirke til en fastlæggelse af faderskabet, kan det få den konsekvens, at et bidragsforskud, som hun ellers var berettiget til som forældremyndighedsindehaver, ikke udbetales. Moderen har pligt til under en retssag som "företrädare" for barnet som part at afgive oplysninger, der kan påberåbes som bevis. Hun kan give disse oplysninger enten under tro og love erklæring (sanningsförsäkran) eller ved forhør uden sådan erklæring. Hvis tro og love erklæring er afgivet, kan moderen dømmes for usand partsforklaring, hvis hun fortier omstændigheder af betydning for sagen. Hun har i sådanne tilfælde ret til at lade være at udtale sig om omstændigheder, som ville afsløre, at hun har begået en kriminel eller vanærende handling. Pligten til at give oplysninger forudsætter dog, at spørgsmålet om fastsættelse af faderskab er rejst ved en domstol.

22: Föräldrabalken kapitel 1, § 1.
23: Föräldrabalken kapitel 2, § 1.
24: Föräldrabalken kapitel 3, § 5.
25: Föräldrabalken kapitel 2, § 4.

Forudsætningen for, at en udpeget mand bliver anset som far til barnet, er, at det er fastslået, at manden har haft samleje med moderen på den tid, hvor barnet kan være avlet, og at det under hensyn til samtlige omstændigheder er sandsynligt, at barnet er avlet af ham[26]. Det almindeligste og mest betydningsfulde bevis er blodundersøgelse. Blodprøve gives af barnet, moderen og den udpegede mand. Inden for rammerne af de undersøgelser, der tages af blodprøverne, studeres cellernes DNA-struktur. Det er domstolen, som afgør, hvilken værdi resultatet af blodundersøgelsen har som bevismiddel. Hidtil har undersøgelsesresultatet kunnet udelukke, at en bestemt mand kan være far til et barn, men ikke positivt fastslå, at den undersøgte mand er far.

1.2.2. Søgsmålsret, anfægtelse og genoptagelse

Søgsmålsret med hensyn til ophævelse af faderskab har den, som er antaget at være far. Hvis denne er død, har hans efterlevende ægtefælle eller andre arvinger ret til at anlægge sag under forudsætning af, at manden ikke boede sammen med barnet (varaktigt) og heller ikke efter barnets fødsel har bekræftet, at det er hans. For arvinger gælder yderligere en begrænsning. Deres ret til at anlægge sag fortabes, hvis der ved mandens død er gået mere end ét år fra det tidspunkt, hvor der er anlagt sag mod manden med påstand om, at manden er far til barnet, eller der er gået mere end ét år fra sagsanlæg på samme grundlag mod mandens dødsbo[27].

Endvidere har barnet ret til at anlægge sag for at få fastslået, at den formodede far ikke var far. Hvis barnet er under 18 år, anlægges sagen af formynderen, normalt moderen[28]. For barnet gælder ingen tidsfrister. Ej heller for manden, idet der er sket en ophævelse af de før 1977 gældende begrænsninger i mandens mulighed for at anlægge sag inden 3 år fra han fik kundskab om barnets fødsel.

Afgørende vedrørende faderskab er den såkaldte statusafgørelse. Denne vinder ikke retskraft på samme måde som andre civilretlige afgørelser. Nyt søgsmål om samme sag kan derfor anlægges. Det er dog naturligt, at der kræves nye omstændigheder for, at den nye prøvelse skal kunne føre til et andet resultat.

1.2.3. Fælles forældremyndighed

I Sverige har begge forældre forældremyndighed (vårdnad) over barnet, hvis de er gift med hinanden, mens moderen i andre tilfælde har forældremyndigheden alene. Forældrene kan aftale fælles forældremyndighed, hvilket bl.a. kan ske i forbindelse med Socialnämndens godkendelse af faderskabsanerkendelse. Spørgsmålet om fælles forældre-

---

26: Föräldrabalken kapitel 1, § 5.
27: Föräldrabalken kapitel 1, § 1.
28: Föräldrabalken kapitel 1, §§ 1-2.

myndighed for ugifte samlevende har været genstand for lovgivningsovervejelser.

I Lagrådsremiss af 4. september 1997 om forældremyndighed m.v. (vårdnad, boende och umgänge) fremsattes nogle forslag, der bl.a. har til formål at bane vej for øget anvendelse af fælles forældremyndighed. Konklusionen blev, at spørgsmålet om automatisk fælles forældremyndighed for ugifte forældre bør overvejes yderligere.

I en bagvedliggende betænkning[29] konkluderedes det, at der ikke bør indføres nogen regel om automatisk fælles forældremyndighed. Fædregruppen foreslog derimod i en rapport[30], at eneforældremyndighed burde afskaffes, således at fælles forældremyndighed skulle gælde fra det tidspunkt, hvor faderskabet fastsættes. De fleste høringsinstanser var af den opfattelse, at der ikke bør indføres regler om automatisk fælles forældremyndighed, idet dog nogle høringsinstanser var af den opfattelse, at der bør indføres en bestemmelse om automatisk fælles forældremyndighed for ugifte forældre - eller eventuelt for ugifte samlevende forældre.

I regeringens bedømmelse blev det anset som udgangspunktet, at fælles retligt ansvar for barnet udgør det naturlige udgangspunkt, også når det gælder ugifte forældre. Der henvistes bl.a. til, at de fleste forældre i dag er ugifte ved barnets fødsel, og at separationsfrekvensen er omtrent 3 gange højere blandt ugifte samlevende forældre end blandt gifte forældre. På denne baggrund fandtes der at være gode grunde for at overveje, om det er muligt at gøre automatisk fælles forældremyndighed til et hovedprincip også for ugifte forældre og at overveje nærmere, hvordan en sådan regulering i givet fald vil kunne udformes. En nærmere analyse fandtes dog nødvendig, og det besluttedes derfor, at der burde arbejdes videre med spørgsmålet i Justitiedepartementet.

1.2.4. Sammenfatning

* Der gælder i Sverige ingen samlivs pater est.
* Tredjemand har ingen søgsmålsret.
* Moderens vægring ved at give oplysninger om faderen kan få økonomiske konsekvenser i relation til bidragsforskud. Det offentlige kan foretage undersøgelser.
* Der gælder ingen tidsfrister for sagsanlæg om faderskab.
* Fælles forældremyndighed for ugifte samlevende overvejes, men er ikke indført.

29: Vårdnadstvistutredningen - SOU 1995:79.
30: Jf. Pappagruppens slutrapport Ds 1995:2.

1.3. Finland

Den finske børnelov - faderskapslagen - er fra 1975[31].

1.3.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab

a. Parterne er gift

Når en gift kvinde føder et barn, er ægtemanden far til barnet[32]. Denne pater est-regel anvendes uafhængig af, hvornår barnet er avlet. Hvis barnet er avlet, mens moderen var ugift, men det fødes efter ægteskabets indgåelse, er ægtemanden far til barnet.

Hvis kvinden var gift med en mand, da barnet blev avlet, men siden er blevet skilt fra denne mand og gift med ægtemand nummer to, er denne far til barnet, hvis barnet fødes i dette andet ægteskab. Hvis ægtemanden dør, før barnet fødes, er han far til barnet, hvis det har kunnet været avlet under ægteskabet.

b. Parterne er ikke gift

Den finske børnelov indeholder også regler om, hvordan faderskabet skal fastslås, når moderen var ugift på det tidspunkt, hvor barnet blev avlet og født. Spørgsmålet, om kvinden boede alene eller sammen med en mand eller en kvinde, indvirker ikke på den måde, hvorpå faderskabet bliver fastslået. Faderskabet fastslås altid efter de samme regler, når der er spørgsmål om et barn, som fødes uden for ægteskab. I disse tilfælde ordnes det juridiske faderskab på den måde, at den mand, som er biologisk far til barnet, anerkender sit faderskab, og ved at domstolene fastslår faderskabet på basis af denne anerkendelse eller under retssag.

Moderens forpligtelse til at afgive information er tillige reguleret[33]. Hvis moderen ønsker at "barnatillsynningsmannen" skal behandle faderskabsudredningen, er hun pligtig at give sandfærdige oplysninger om alle de omstændigheder, som er nødvendige for at få fastslået faderskabet. Moderen skal særskilt oplyse, med hvilke mænd hun har haft samleje på den tid, hvor barnet kan have været avlet. Har hun forsætligt afgivet et usandt udsagn eller uden rimelig grund fortiet noget, som kunne have tjent til oplysning i sagen, og har hendes udtalelse eller fortielse bidraget til, at faderskabet er fastslået urigtigt, kan hun idømmes bøder eller fængsel i højst 1 år[34].

31: Faderskabslagen 700/75.
32: Faderskapslagen § 2.
33: Faderskapslagen § 10.
34: Faderskapslagen § 44.

Som bevismiddel ved fastsættelse af faderskab anvendes i almindelighed en sagkyndig udtalelse om avlingstiden, en udredning over, hvorvidt den pågældende mand har haft samleje med moderen på avlingstiden, og en blodtypeundersøgelse. Ved hjælp af udtalelsen om avlingstidspunktet kan domstolen afgrænse hvilke mænd, der skal indstævnes. En beslutning om blodtypeundersøgelse eller anden undersøgelse vedrørende arvelige egenskaber kan foretages vedrørende barnet, moderen og den mand eller de mænd, som kan komme på tale som far til barnet.

Ifølge Social- og Sundhedsministeriets forskrifter (1993:16) anvendes først og fremmest DNA-analyse. I de særlige tilfælde, hvor en DNA-analyse ikke udviser et klart resultat for eller imod faderskab, kan en HLA-typebestemmelse udføres. I en udtalelse som gives på baggrund af blodundersøgelser, skal følgende oplysninger tydeligt påpeges:

- De undersøgelsesresultater, som er vigtige for arvelighedsreglerne.

- De konsekvenser, som kan drages på baggrund af arvelighedsreglerne.

- En statistisk vurdering af undersøgelsesresultatet, som er begrundet i de tilgængelige oplysninger om befolkningens blodegenskaber i de tilfælde, hvor der ikke har kunnet udledes noget om faderskabet for én mand eller de mænd, som er undersøgt. Ved en statistisk vurdering oplyses det såkaldte faderskabsindeks og dets grad i procent, dvs. beviskraften for faderskabet. Hvis sandsynligheden er mindre end 5 %, kan et faderskab ikke komme på tale. Hvis sandsynligheden ligger mellem 5 % og 95 %, anses resultatet for at være neutralt. Hvis sandsynligheden er over 95 %, taler resultatet stærkt for, at den pågældende mand er far til barnet.

1.3.2. Søgsmålsret, anfægtelse og genoptagelse

Hvis manden ikke vil anerkende faderskabet, kan dette fastslås ved dom. Søgsmålsret tilkommer barnet[35]. Når barnet er mindreårigt, føres sagen af "barnatillsyningsmannen" eller moderen. Søgsmålsret tilkommer også den mand, som har anerkendt faderskabet til barnet, når denne anerkendelse ikke er godkendt af domstolene. Sag om at få fastslået faderskabet kan ikke føres på et barns vegne, hvis dette er under 15 år, og moderen modsætter sig, at spørgsmålet rejses. Tilsvarende kan et barn, der er fyldt 15 år, modsætte sig, at der føres sag. Spørgsmålet om at fastslå faderskabet kan rejses ved og fastslås af domstolen, så længe barnet lever. Der gælder således ingen frister. Hvis barnet er afgået ved døden, kan sag ikke påbegyndes eller fortsættes.

35: Faderskapslagen §§ 22-25.

Sagsanlæg med henblik på ophævelse af faderskab kan rejses af ægtemanden, moderen eller barnet[36]. Hvis ægtemanden er død, har hans "retsindehavara" "søgsmålsret under visse forudsætninger". Barnets biologiske far har ikke søgsmålsret, medmindre han er moderens ægtemand. Der gælder visse frister. Ægtemanden og moderen skal anlægge sagen om ophævelse af faderskab inden 5 år fra barnets fødsel. Sag kan også anlægges senere, men så må søgsmålet vise, at den pågældende har haft lovligt forfald eller anden god grund, som har hindret, at sagen er rejst inden 5 år fra barnets fødsel. Der findes ingen tidsfrist for barnets søgsmål. Barnet kan når som helst rejse sag om ophævelse af faderskab. Hvis barnet er umyndigt, må søgsmål rejses af en "föraträdare". Hvis ægtemanden er død uden at have tabt sin ret til at rejse sag, har hans efterlevende ægtefælle og/eller hans nærmeste arvinger ret til at rejse sag inden et år fra mandens død, eller hvis manden skulle have haft længere tid til rådighed inden for dette tidsrum. Sag om ophævelse af faderskab kan ikke indledes, hvis barnet er afgået ved døden, og heller ikke hvis såvel ægtemanden som moderen er døde[37].

Ophævelse af faderskab kan ske ved dom[38]. Retten kan fastslå, at ægtemanden ikke er far til barnet, hvis moderen, på den tid hvor barnet er avlet, har haft samleje med en anden end sin ægtemand, og det, under hensyn til alle omstændigheder, bør anses bestyrket, at barnet er avlet af denne mand, eller det på grund af barnets arvelige egenskaber eller særskilte omstændigheder i øvrigt kan anses bestyrket, at manden ikke er far til barnet.

Faderskabsdom, som har vundet retskraft, kan anfægtes i overensstemmelse med de almindelige regler om ekstraordinære retsmidler i retsplejeloven[39].

Ansøgning om genoptagelse, "återbrytande", af en dom i en faderskabssag skal indgives inden 1 år fra den dag, ansøgeren fik kendskab til de omstændigheder, der ligger til grund herfor. Dog skal tidspunktet ikke regnes tidligere end fra den dag, hvor den pågældende faderskabsdom vandt retskraft. Sag kan ikke anlægges efter 5 år fra den dag, dommen blev retskraftig, medmindre der til støtte for ansøgningen kan anføres ganske særlige grunde. Disse er også her opregnet i lovgivningen, fx at der som bevis er anvendt skriftligt materiale, som viser sig at være forfalsket.

1.3.3. Sammenfatning

* I Finland gælder ingen faderskabsformodning i samlivsforhold.
* I Finland gælder ingen søgsmålsret for tredjemand.

36: Faderskapslagen §§ 35-36.
37: Faderskapslagen §§ 36-37.
38: Faderskapslagen § 34.
39: Rettegängsbalken, særlig § 31.

1.4. Island

Den islandske lov fra 1992 er af interesse, fordi den er relativt ny[40]. Loven fastsætter, at den som udgangspunkt finder anvendelse for alle børn. Endvidere er det fastslået, at børns retsstilling i alle henseender er den samme, medmindre andet er foreskrevet i loven.

1.4.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab

a. Gifte og samboende forældre

Faderskabsreglerne for børn af gifte forældre og samboende forældre er omfattet af lovens § 2. Moderens ægtefælle anses som far til det barn, der er født under ægteskabet, eller så kort tid efter ophævelse af ægteskabet, at det kan være avlet under ægteskabet. Dette gælder dog ikke, hvis ægtefællerne var separeret i avlingsperioden. Når moderen indgår ægteskab efter et barns fødsel med den mand, som hun har opgivet som far, anses han for at være far til barnet.

Der findes en særregel om ugifte samlivsforhold[41]. Er moderen til et barn og den mand, som hun har opgivet som far til det, samboende ved dets fødsel i henhold til registrering i folkeregisteret eller andet utvetydigt bevismateriale, skal han anses for at være barnets far. Det samme gælder, hvis moderen til et barn og den mand, som hun opgiver som far, senere optager samliv i overensstemmelse med det foran anførte, såfremt barnet endnu ikke har fået udlagt en far.

b. Moderen er ugift

Faderskabet kan fastslås ved en anerkendelse fra den mand, som moderen opgiver som far eller ved en retlig afgørelse. Har en mand, som af moderen opgives at være far til hendes barn, anerkendt faderskabet ved en skriftlig erklæring for en præst eller "syssel-mand" eller skriftligt bevidnet faderskabet, bekræftet af vitterlighedsvidner, anses han for at være barnets far. Er barnets far under 18 år, når han afgiver erklæring, skal anerkendelsen bekræftes af hans værge. Er den opgivne fars åndelige tilstand af en sådan beskaffenhed, at det findes betænkeligt at tillægge erklæringen nogen betydning, henvises sagen til afgørelse ved retten. Det samme gælder, hvis det viser sig, at flere mænd end den opgivne far har haft samleje med moderen inden for avlingstiden, såfremt det ikke på forhånd kan antages, at faderskab for andre end den, som vil anerkende faderskabet, er udelukket.

40: Børnelov nr. 20 af 22. maj 1992.
41: Børnelov § 2, stk. 3.

Registrering af faderskab sker ved, at den læge eller jordemoder, som tager imod et barn, umiddelbart i fødselsrapporten skal anføre alle de forhold, hvoraf dets udvikling kan bedømmes, samt spørge moderen om faderskabet og registrere de af hende opgivne oplysninger. Den, som moderen opgiver som far, bliver kun registreret som far, hvis fastsættelsen af faderskabet er i overensstemmelse med loven.

Dommeren skal tilvejebringe sagens dokumenter, men kan pålægge parterne eller deres advokater at tilvejebringe nærmere anført materiale. Derudover kan dommeren selv, hvis han/hun finder det påkrævet, sørge for tilvejebringelse af bevismateriale. Sagens parter er forpligtet til efter dommerens krav at give møde i retten og afgive forklaring. Dette gælder dog ikke, hvis moderen er sagsøger, idet sagen bør afvises af retten, hvis hun ikke efterkommer rettens pålæg om at afgive forklaring, eller nægter at lade barnet medvirke til en blodtypeundersøgelse eller andre specialundersøgelser, som dommeren har truffet beslutning om.

Dommeren kan bestemme, at der skal gennemføres blodtypeundersøgelser af såvel mor som barn og af de sagsøgte samt andre specialundersøgelser, herunder antropologiske undersøgelser. De pågældende er forpligtede til at tåle blodudtagning samt andre specialundersøgelser. Dommeren kan bestemme, at der skal foretages blodtypeundersøgelser samt andre specialundersøgelser af moderens og sagsøgtes forældre og eventuelt på deres søskende samt af andre børn, som moderen måtte have og andre børn, som den opgivne far måtte have.

I en faderskabssag anses den mand for far til barnet, som beviseligt har haft samleje med moderen i barnets avlingstid, medmindre der findes oplysninger i sagen, der gør det mindre sandsynligt, at han er barnets far. Har moderen inden for avlingstiden haft samleje med flere mænd, kan en sagsøgt dog kun anses som far til barnet, såfremt der er væsentligt større sandsynlighed for, at barnet er avlet af ham end af en anden.

1.4.2. Søgsmålsret, anfægtelse og genoptagelse

Sag til anfægtelse af faderskab til børn, der er født af gifte eller samboende forældre, kan anlægges af ægtemanden og moderens samlever, moderen, barnet selv eller en for barnet beskikket værge. Er ægtemanden eller samleveren afgået ved døden, kan arvinger, der er sidestillet med eller kommer næst i arverækken efter barnet, også anlægge sag. Sag skal anlægges senest ét år efter, at sagsøgeren fik kendskab til omstændigheder, der gav anledning til at anfægte faderskabet, men dog senest 5 år efter barnets fødsel. Er ægtemanden eller samleveren afgået ved døden, og er fristen for sagsanlæg ikke udløbet, kan den, som er sidestillet med barnet i arverækken, eller kommer næst efter barnet, anlægge anfægtelsessag inden udløbet af 6 måneder efter, at vedkommende fik

kendskab til barnets fødsel eller ægtemandens eller samleverens død. Den nævnte frist gælder dog ikke, når barnet anlægger sag.

Reglerne om søgsmålskompetence findes i lovens § 43. Sagsøger i en faderskabssag kan være barnets mor eller barnet selv. Har moderen anlagt en sag, og afgår hun derefter ved døden, inden sagen er færdigbehandlet, kan den person eller kommune, der helt eller delvist har overtaget forsørgelsen af barnet, føre sagen videre. Sagsøgte er den mand eller de mænd, som menes at have haft samleje med moderen i barnets avlingstid. Er den sagsøgte afgået ved døden, inden sagen er anlagt, kan sagen anlægges mod hans dødsbo. Hvis det er sikkert eller sandsynliggjort, at flere mænd har haft samleje med moderen i barnets avlingstid, skal de begge eller alle inddrages under sagen som sagsøgte.

Genoptagelse kan tillades, hvis der er stor sandsynlighed for, at en sags omstændigheder ikke er blevet korrekt oplyst eller, at nye beviser vil føre til ændret udfald i væsentlige forhold eller at andre omstændigheder retfærdiggør sagens genoptagelse, herunder at omfattende interesser er truet for vedkommende. Dette er generelle regler, der gælder om alle retssager.

Sag til ophævelse af en faderskabsanerkendelse kan anlægges, såfremt der tilvejebringes nye oplysninger om faderskabet eller oplysninger, der fastslår, at den, som anerkendte faderskabet, ikke kan være barnets far[42]. Sag kan anlægges af den, som har anerkendt faderskabet til barnet, moderen eller barnet selv. Der gælder samme fristregler som anført foran vedrørende børn født af ægtefæller eller samlevende. Er der i en anfægtelsessag fremlagt en skriftlig erklæring, bekræftet for dommeren, fra en anden mand end ægtemanden eller moderens samlever om, at han er barnets far, og erklærer moderen og ægtemanden eller samleveren, at de anser denne mand for at være barnets far, kan dommeren afsige dom om, at ægtemanden eller samleveren ikke er barnets far, såfremt dommeren finder, at erklæringen bygger på et tilstrækkeligt sikkert grundlag. Denne fremgangsmåde kan ikke anvendes, hvis barnet er blevet myndigt, undtagen hvis det giver sit samtykke til det ændrede faderskab. Er ægtemanden eller samleveren til et barns mor afgået ved døden, inden en sådan sag er anlagt, kan sagen anlægges mod den pågældendes dødsbo.

1.4.3. Forældremyndighed

I Island har såvel ægtefæller som forældre, der "lever sammen" fælles forældremyndighed[43]. Der henvises herved til reglerne om faderskab for ugifte samlevende, hvor det afgørende i almindelighed er, at parterne er samlevende i henhold til registrering i fol-

42: Børnelov §§ 4-6.
43: Børnelovens § 30.

keregisteret. I tilfælde hvor forældrene hverken lever i ægteskab eller lever sammen ved barnets fødsel, udøver moderen i almindelighed forældremyndigheden alene.

1.4.4. Sammenfatning

* I Island gælder en faderskabsformodning i samlivsforhold.
* I Island har ugifte samlevende automatisk fælles forældremyndighed.

1.5. Tyskland

Reglerne om faderskab findes i Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) §§ 1591ff.

1.5.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab

a. Moderen er gift - ægtebørn

Et barn, som er født efter ægteskabets indgåelse, bliver betragtet som ægtebarn (ehelich), når barnet er undfanget før eller under ægteskabet, og manden i undfangelsesperioden (Empfängniszeit) har boet sammen med moderen. Barnet betragtes dog ikke som ægtebarn, hvis det efter omstændighederne er åbenbart umuligt, at ægtemanden er far til barnet. Der gælder en formodning for, at ægtemanden boede sammen med hustruen i undfangelsesperioden. Hvis undfangelsesperioden ligger forud for ægteskabet, gælder dette dog kun, hvis ægtemanden er død, uden at have anfægtet barnets status som ægtebarn. Undfangelsesperioden er fastsat til 180 til 302 dage før barnets fødsel. Barnet bliver endvidere betragtet som barn i ægteskab, når det er født inden for 302 dage efter opløsning eller konstatering af ægteskabets ugyldighed (Nichtigkeits-erklärung)[44].

Føder en kvinde et barn efter at have indgået et nyt, andet ægteskab, bliver barnet anset som barn født i det seneste ægteskab, såfremt barnet kan være omfattet af faderskabsformodningen for såvel den første som den anden mand[45]. Anfægtes denne ægtemands faderskab, og anses barnet ikke som ægtebarn af ham, skal det betragtes som ægtebarn af den første ægtemand.

b. Moderen er ugift - uægte børn

Betegnelsen uægte børn (Nicht-eheliche Kinder) benyttes stadig i den tyske lovgivning om børn født uden for ægteskab, herunder børn født i ugifte samlivsforhold. Ved uægte børn bliver faderskabet fastslået gennem anerkendelse eller retlig afgørelse med virk-

---

44: BGB §§ 1591-1593.
45: BGB § 1600.

ning for alle. Retsvirkningerne af faderskabet kan som hovedregel først regnes fra det tidspunkt, hvor faderskabet er fastslået[46].

Ved anerkendelser[47] skal barnet give sit samtykke (Zustimmung). For et barn, der er umyndigt eller endnu ikke er fyldt 18 år, skal værgen give sit samtykke til anerkendelse. Normalt er værgen "das Jugendamt"[48]. Anerkendelse kan ske før barnets fødsel, men kan ikke gøres betinget. Ved anfægtelse af en anerkendelse, er der normalt en formodning for, at den anerkendende mand er far til barnet[49].

1.5.2. Søgsmålsret, anfægtelse og genoptagelse

Status som ægtebarn kan anfægtes af ægtemanden inden for 2 år. Fristen regnes fra det tidspunkt, hvor manden fik kendskab til de omstændigheder, som taler for, at barnet er uægte; dog tidligst fra barnets fødsel. Anfægtelse anses som et personligt anliggende. Anfægtelse fra en værge med godkendelse af "umyndighedsretten" (Vormundschafts-Gericht), kan dog ske, hvis ægtemanden er umyndig. Dør manden før barnets fødsel uden at have kendskab til graviditeten, kan hans forældre under visse forudsætninger anfægte barnets status som ægtebarn.

Også barnet selv kan anfægte sin status som ægtebarn[50]. Det gælder

- når ægtemanden er død uden at have tabt retten til at anfægte status,
- ved skilsmisse, 3 års separation eller ægteskabets ugyldighed,
- når moderen har giftet sig med den mand, som har anerkendt barnet (gezeugt),
- når det bliver anset for retfærdigt at anfægte barnets status som ægtebarn på grund af ægtemandens ærløse eller usædelige livsforhold eller på grund af mandens pligtforsømmelse til skade for barnet, eller
- når det anses for berettiget på grund af mandens alvorlige sygdom.

I de 3 førstnævnte tilfælde kan barnet kun anfægte ægtemandens faderskab inden for en 2-årsperiode. Fristen begynder at løbe fra det tidspunkt, hvor barnet fik kendskab til de omstændigheder, som taler for, at det ikke er ægtebarn eller til de faktiske omstændigheder, som er forudsætningen for anfægtelsen. Er barnet mindreårigt, kan dets værge

46: BGB § 1600 a.
47: BGB §§ 1600 b ff angår anerkendelse.
48: BGB § 1706 og § 1709.
49: BGB § 1600 m.
50: BGB §§ 1594-1595.

(gesetzliche Verträter) anfægte ægtemandens status som far med tiltrædelse fra umyndighedsretten, som normalt kun kan give tilladelse, hvis moderen samtykker. Har værgen ikke anfægtet barnets status rettidigt, kan barnet, så snart det bliver myndigt, selv anfægte ægtemandens faderskab. Muligheden for at anfægte, er ikke mere til stede, når der er gået 2 år, efter barnet blev myndigt[51].

Moderen har ingen selvstændig ret til at anfægte faderskabet, se om reformovervejelserne nedenfor under 1.5.4.

Når der er tale om et uægte barn, har den mand, der har anerkendt faderskabet, moderen og barnet, ret til at anfægte anerkendelsen. Hvis manden inden for et år efter anerkendelsen er død uden at have anfægtet anerkendelsen, kan hans forældre i visse tilfælde udøve rettigheden i stedet. Den mand, der har anerkendt faderskabet, hans forældre og barnets mor kan inden for en 1-årsfrist anfægte anerkendelsen. For manden begynder fristen at løbe fra det tidspunkt, hvor han får kendskab til de omstændigheder, som taler imod hans faderskab. For moderen begynder fristen at løbe fra det tidspunkt, hvor hun har fået kendskab til anerkendelsen. Alle disse frister begynder dog ikke at løbe før barnets fødsel, og ikke før anerkendelsen er blevet virksom. Barnet kan anfægte anerkendelsen inden for 2 år, efter at det er blevet bekendt med de omstændigheder, som taler imod faderskabet.

Har barnets mor giftet sig med den mand, som har anerkendt barnet, og er anerkendelsen sket i nær forbindelse med eller efter ægteskabets indgåelse, kan barnet anfægte faderskabet, hvis ægtefællerne senere bliver skilt eller har levet separeret i mindst 3 år. Der gælder en 2-årsfrist, der løber fra barnets kendskab til skilsmissen eller separationen. Anfægtelse kan også ske efter fristens udløb, når den sker på grund af en alvorlig forseelse fra mandens side mod barnet eller på grund af ærelløs eller uanstændig livsførelse eller på grund af alvorlig, arvelig sygdom[52].

Genoptagelse af en sag, som er blevet retskraftig, kan ske gennem "Nichtigkeitsklage" eller gennem "Restitutionsklage"[53]. En "Nichtigkeitsklage" kan rette sig imod tilsidesættelse af væsentlige procesregler, medens en "Restitutionsklage" kan være relevant ved nye oplysninger, fx når der under sagsbehandlingen er foretaget strafbare handlinger, eller grundlaget for et faderskabs fastsættelse kan anfægtes med væsentlige nye beviser. Derudover er der efter omstændighederne adgang til at fremkomme med nye, videnskabelige beviser for at få fastslået faderskabet. Genoptagelse kan således eventuelt finde sted, når parterne kan fremlægge nye beviser om faderskabet, som alene eller i

51: BGB §§ 1596-1598.
52: BGB § 1600 i.
53: Zivilprozessordnung § 578.

forbindelse med de beviser, der er ført under den tidligere sagsbehandling, ville have ført til en anden afgørelse[54].

1.5.3. Forældremyndighed

I tysk ret har begge forældre forældremyndigheden, når det gælder ægtebørn, mens kun moderen har forældremyndigheden over uægte børn. Fælles forældremyndighed for ugifte samlevende kan ikke etableres ved aftale.

1.5.4. Reformovervejelser

Reglerne om faderskab blev foreslået ændret i et lovforslag af 13. juni 1996[55], som er vedtaget med ganske få ændringer i efteråret 1997 til ikrafttræden den 1. juli 1998.

Blandt kritikpunkterne af gældende ret er fremhævet den retlige forskel mellem ægtebørn og uægte børn. Herudover har der været fremsat krav om, at der indføres nye regler om fastsættelse af faderskab for en mand, som lever i et ugift samlivsforhold med moderen. Endvidere er der fremsat kritik af reglerne om anfægtelse af faderskab. Endelig er det kritiseret voldsomt, at ugifte samlevende ikke kan aftale fælles forældremyndighed.

På denne baggrund har den nye lovgivning ophævet den hidtil gældende grundsondring mellem ægtebørn og uægte børn. Moderens retsstilling styrkes bl.a. ved, at faderens anerkendelse skal tiltrædes af hende for at være gyldig og ved, at hun får mulighed for at anfægte faderskabet. Moderens ret er, når barnet er mindreårigt, afhængig af, om en anfægtelse af faderskabet tjener barnets bedste eller, hvis barnet er myndigt, at barnets tiltrædelse foreligger.

Anfægtelse kan ske inden for 2 år, fra der opnås kendskab til de forhold, som taler imod faderskabet, dog tidligst fra barnets fødsel. Den hidtidige adgang for faderens forældre til at anfægte faderskabet ophæves.

Barnets søgsmålsret er udvidet bl.a. således, at barnet kan anlægge faderskabssag efter opnået myndighed men kun inden for en 2-årsfrist efter opnået myndighed og efter kendskab til de relevante forhold om faderskabet.

En mulighed for barnet til at få fastslået faderskab uden retlige konsekvenser blev af-

---

54: Zivilprozessordnung § 641.

55: Gesetzentwurf der Bundesregierung. Entwurf eines Gesetzes zur Reform des Kindschaftsrechts (Kindschaftsrechtsreformgesetz - KindRG).

vist, da der blev anset at være en række stærke betænkeligheder og vanskeligheder forbundet dermed.

Endvidere indføres mulighed for ugifte samlevende forældre til at aftale fælles forældremyndighed.

1.5.5. Sammenfatning

* I Tyskland er der en præcis angivelse af avlingstiden i loven.
* Der gælder i Tyskland præcise, detaljerede regler for anfægtelse, herunder for barnet.
* Der er i Tyskland relativt vide muligheder for genoptagelse.

1.6. Spanien

De spanske regler om faderskab er indeholdt i civillovbogen, som gælder for størstedelen af landet. Herudover findes også i regionerne familieretlige lovregler; herunder fx en lov i Catalonien om familieskab og en civilretlig regulering for Navarra. Civillovbogens regler om faderskab og forældremyndighed er fra 1981[56]. Det er formålet med reglerne at søge at forene den juridiske virkelighed med den biologiske, omend det erkendes, at de juridiske regler kun kan være udtryk for en kvalificeret sandsynlighed, og at faderskab og moderskab er kulturelle og juridiske udtryk. I den spanske lovgivning benyttes den biologiske sandhed som et hovedpunkt for at fastslå juridisk faderskab.

1.6.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab

a. Parterne er gift

Ifølge den spanske lovgivning anses alle børn, der fødes efter moderens indgåelse af ægteskab, og inden der gået 300 dage efter skilsmisse eller retlig eller faktisk separation, som ægtebørn.

Fødes et barn inden 180 dage efter ægteskabets indgåelse, vil manden kunne afkræfte faderskabsformodningen ved hjælp af en bekræftet erklæring, der skal indgives officielt inden 6 måneder efter, at han er kommet til kundskab om fødslen. Dette gælder dog ikke, hvor faderskabet er udtrykkeligt eller stiltiende anerkendt, eller hvor kvindens svangerskab var kendt før ægteskabets indgåelse; i sidste fald dog kun, hvis den bekræftede erklæring med begges underskrift formelt indgives før eller efter ægteskabets indgåelse, men inden 6 måneder efter barnets fødsel. Et barn, der er født før forældre-

56: Lov nr. 11 af 13. maj 1981.

ne gifter sig, opnår status som ægtebarn fra den dag, forældrene indgår ægteskab, men dog først når faderskabet er lovligt fastslået. Dette er udbygget i et regulativ om folkeregistrering, hvorefter ægtemanden til et barn, der fødes inden 180 dage efter ægteskabets indgåelse, indskrives som far, medmindre det vides, at der er udstedt bekræftet erklæring. Et indskrevet faderskab kan annulleres ved myndighedernes beslutning, hvis bekræftet erklæring om faderskabsformodningens urigtighed indleveres inden for nogle nærmere fastsatte tidsfrister.

b. Parterne er ikke gift

Barnet opnår samme status som børn født i ægteskab, idet der i den spanske grundlov er indført et princip om børns ligeret for loven, hvorefter der ikke må diskrimineres på grund af fødsel, race, køn osv. eller andre personlige eller sociale omstændigheder. Efter spansk ret skal tvivl om børns slægtskab, uanset om der er tale om ægtebørn eller ej, afgøres ved dom, enten civilretligt eller kriminalretligt. Civilretligt sagsanlæg kan principielt ske på 2 måder: enten som anerkendelsessag eller som sag, hvor anerkendelse bestrides.

Der kan afsiges anerkendelsesdom om godkendt barn i samliv, om godkendt barn uden samliv, om ikke-godkendt barn uden samliv eller anerkendelsesdom med forbehold om, at der er modstridende oplysninger om faderskabet. Se om søgsmålsretten nedenfor under 1.6.2.

Når en af forældrene ønsker anerkendelse vedrørende barnet for sig alene, vil oplysninger om den andens identitet ikke kunne tilvejebringes, medmindre dette måtte blive besluttet af domstolene. Moderen vil derfor ikke kunne afsløre faderens identitet, hvis anerkendelse ikke sker efter fælles ønske.

Den spanske lovgivning udelukker dom til anerkendelse for ugifte forældre, der ikke har samlevet, idet der ikke findes at være noget behov for at hjælpe med proces om anerkendelse af børn i denne situation.

1.6.2. Søgsmålsret, anfægtelse og genoptagelse

I sager om anerkendelsesdom tilkommer søgsmålsretten i forbindelse med godkendt barn i samliv enhver person med legitim interesse, når der er tale om en varig forbindelse, dvs. når forældrene har givet barnet efternavn, har behandlet det som deres, og der foreligger en social anerkendelse. Er der tale om godkendt barn uden samliv, tilkommer søgsmålsretten faderen, moderen eller barnet, og denne ret kan ikke forældes. For mindreårige udøves søgsmålsretten af en lovlig værge eller af Finansministeriet. Dør et barn inden der er gået fire år, efter at det er blevet myndigt, eller inden for et år

efter, at det har fundet de bevisligheder, dets fordring baserer sig på, overgår dets søgsmålsret til arvingerne i den tid, der er fornøden til at gennemføre sagen. Ved ikke-godkendt barn uden samliv tilkommer søgsmålsretten barnet hele dets liv og kan overgå til arvingerne på samme måde som omtalt foran. Vedrørende anerkendelse med forbehold i tilfælde, hvor der er modstridende oplysninger om faderskabet, tilkommer søgsmålsretten barnet eller en af forældrene.

I sager, hvor faderskabet bestrides, kan anerkendelsen bestrides, i hvilket tilfælde søgsmålsretten tilkommer kvinden og den, hun har bedt om at anerkende, men som med sin manglende anerkendelse har nødvendigjort sagen, såvel som disses arvinger.

Vedrørende bestridelse af faderskab til børn født i ægteskab findes der indviklede regler om bestridelse af henholdsvis slægtskab baseret på ægteskab og af ikke-ægteskabeligt slægtskab.

Som noget særligt fastslår den spanske lovgivning i lovbogens artikel 139, at sag om bestridelse af moderskabet kan rejses af den rigtige mor.

Et faderskab kan ikke anfægtes, hvis dette strider mod en tidligere retskraftig dom. Der gælder frister for sagsanlæg og almindelige regler om appel. Det er ikke muligt senere at genoptage en faderskabsdom.

En anerkendelse kan annulleres, såfremt den er fremkaldt ved en fejltagelse, vold eller svig. Alle civilretlige domme kan på sædvanlig vis appelleres.

I faderskabssager er alle slags bevismidler mulige inklusive biologiske bevismidler. Dommeren kan kun tillade bevismidler anvendt, såfremt der foreligger en af de i loven anførte grunde til prøvelse. Det er i følge en Højesteretsdom fra 1991 lovligt at nægte at underkaste sig biologiske prøver med det formål at fastslå faderskab under hensyn til det grundlæggende princip om, at menneskelig frihed forbyder brug af magt eller tvang af nogen art for at udtage blodprøver; dommeren kan tillægge en sådan nægtelse processuel skadevirkning, men juridisk er det umuligt at tvinge en person til at medvirke til sådanne handlinger. I andre domme har det været overvejet, om en sådan nægtelse giver gyldigt grundlag for mistanke, men det er fastholdt, at dette nødvendigvis må sammenholdes med andre beviser for at kunne frembringe den fordrede faderskabsdom. Blandt de biologiske bevismidler bruges både blodtyper, antropologi og DNA m.v.

1.6.3. Sammenfatning

* I Spanien gælder særlige afgrænsningsregler for pater est-reglen ved ægteskab.

* I ugifte samlivsforhold kan manden anerkende faderskabet, der derefter kan fastslås ved dom.
* Lever ugifte forældre ikke sammen, kan faderskabet ikke fastslås ved dom.

1.7. England

1.7.1. Faderskab

Reglerne om faderskab findes i Children Act fra 1989. I engelsk ret anses barnets biologiske far som den retlige far. Der er undtagelser herfra. Fx formodes et barn, der fødes af en gift kvinde, at være barn af ægtemanden, medmindre parterne var separerede. Formodningsreglen kan fraviges, hvor det bevises, at ægtemanden ikke kan være far til barnet.

I retssager hvor faderskab skal fastslås, fx hvor moderen benægter ansøgerens faderskab i forbindelse med en afgørelse om forældreansvar, jf. nærmere nedenfor, kan retten beslutte, at der skal tages blodprøve for, at faderskabet kan fastslås. På baggrund heraf foretages DNA-analyse. En blodprøve kan ikke tages fra en person uden dennes samtykke. I tilfælde hvor barnet er under 16 år, skal samtykke opnås fra en person med forældreansvar. Beslutningen om at foretage blodprøve er skønsmæssig, idet der dog findes særlige regler herom fra 1971. Normalt tillades blodprøve, medmindre retten mener, at det ville være imod barnets interesse.

I engelsk ret er indgående drøftet, om anvendelse af DNA-test burde afvises i tilfælde, hvor der er risiko for at ødelægge stabile familierelationer. I debatten er bl.a. fremhævet, at barnets langtidsinteresser bedre tjenes ved at kende sandheden og sikre, at de voksne baserer deres liv på realiteter snarere end på ønsker[57].

I en sag fra 1995[58] havde moderen haft en affære uden for ægteskabet, men vedblev at leve med ægtemanden indtil barnet var 3 år, og hun ønskede først faderskabssagen, da hun blev separeret fra ham for at gifte sig med elskeren. Hun anmodede om blodprøve, men dette blev nægtet, idet retten var af den opfattelse, at hun ville underminere barnets gode relationer med hendes første ægtefælle, og at det var bedre at udsætte afdækningen af sandheden med hensyn til faderskab for barnet.

I en sag fra 1996[59] anmodede moderens tidligere elsker om blodprøve, idet han ønskede samvær med barnet. Moderen var blevet genforenet med ægtemanden. Hendes ønske om at skjule sin tidligere affære kunne ikke gives prioritet over for barnets vel-

57: Se herom Cretney and Masson: "Principles of Family Law" 1997 s. 629f.
58: Family Law Reports 930 (Court of Appeal).
59: Family Law Report 65 (se også F.L.R. s. 312).

færd. Det blev fastslået, at barnet havde en ret til at kende sandheden, medmindre barnets velfærd klart retfærdiggjorde, at det blev hemmeligholdt. Barnet ville formentlig alligevel finde ud af, at der var tvivl om faderskabet, og jo tidligere barnet fik dette at vide jo bedre. På denne baggrund blev der truffet bestemmelse om blodprøvetagelse.

I en sag fra 1993[60] afslog retten at udtage en blodprøve, efter at ansøgning herom var indgivet af en tredjemand.

Endelig vil retten ikke tillade udtagelse af blodprøve, hvor der er tale om en "fishing expedition", fx for at vise, at hustruen har været utro.

Der er ingen automatisk retlig relation mellem den ugifte far og hans barn. Derimod er der mulighed for at få forældremyndighed, også selv om det retlige faderskab ikke er fastslået.

1.7.2. Fælles forældremyndighed

I England har gifte forældre automatisk fælles forældreansvar. Er forældrene ugifte på tidspunktet for barnets fødsel, har kun moderen forældreansvar efter loven. Gifter forældrene sig efter barnets fødsel, opnår faderen forældreansvar med tilbagevirkende kraft.

Den ugifte far kan opnå forældreansvar ved en aftale herom med moderen, som skal foreligge i nærmere beskrevne former og registreres ved retten. Hvis moderen ikke er villig til at indgå aftale, kan manden ansøge retten om en beslutning, der giver ham forældreansvar. Han opnår ikke forældreansvar ved at blive påført barnets fødselspapirer som far, ved at barnet bærer hans efternavn, eller ved at bo sammen med barnet og være social far.

Forældreansvar kan opnås af en person, som ikke er en af barnets forældre, gennem rettens beslutning. Enhver person, som opnår en beslutning om fælles bopæl med barnet (residence order), får automatisk forældreansvar, så længe beslutningen om fælles bopæl er i kraft. Stedforældre opnår ikke forældreansvar ved at gifte sig med en far/mor med forældreansvar over for et barn.

Mere end én person kan have forældreansvar over for barnet. Når en person har forældreansvar, fortabes dette ikke, fordi en anden person også opnår det - fx mister en far ved skilsmisse ikke forældreansvaret, selv om stedfaderen også opnår forældreansvar på baggrund af en bopælsbeslutning (residence order) til hans fordel; mor, far og

60: Re F, 1993, Fam All ER 596.

stedfar vil i dette tilfælde alle have forældreansvar. Enhver person, som har forældreansvar, kan tage beslutninger uafhængig af de andre. Hvis den anden af forældrene modsætter sig det skete, kan der opnås en retlig beslutning om forbud.

Forældeansvar kan overføres til en anden person, fx til en slægtning, ved beslutning fra retten. Herved ophører den overførende far/mors forældreansvar imidlertid ikke, og aftalen om overførsel kan tilbagekaldes til enhver tid. Gifte forældres forældreansvar kan kun afsluttes ved, at barnet bortadopteres. Ugifte fædre, som har forældreansvar igennem aftale eller ifølge rettens beslutning, kan miste dette som følge af en retsbeslutning, men kun hvis der ansøges herom af en anden person med forældreansvar fx moderen eller én, der har en residence order, eller efter ansøgning fra barnet selv.

1.7.3. Sammenfatning

* I England gælder ingen samlivs pater est.
* Forældreansvar kan opnås uden retligt faderskab.

1.8. Frankrig

De franske regler om faderskab er fastlagt i Code Civil[61].

1.8.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab

a. Gifte pars børn

For ægtebørn formodes ægtemanden at være barnets far, også selv om barnet er født i ægteskab men avlet før ægteskabet. Præsumptionen kan tilbagevises af ægtemanden inden for 6 måneder fra barnets fødsel eller fra den dag, hvor han blev klar over barnets eksistens. Dør ægtemanden, før spørgsmålet er afgjort, kan hans arvinger anfægte faderskabet. Faderskabsformodningen kan også anfægtes af barnet. Endelig kan moderen anfægte ægtebarnsstatus, hvis barnet er under 7 år, forudsat, at hun gør det inden for 6 måneder, efter at hun har giftet sig med med faderen.

Faderskabet til et barn, som ikke anses som ægtebarn, kan anerkendes af en anden end moderens ægtemand. Enhver, herunder moderen, den person, som mener, at han er faderen og ægtemanden, kan anlægge sag om faderskabet.

61: Der kan især henvises til Code Civil artikel 311, 312, 314 og 318.

b. Ugifte pars børn

For uægte børn, som også omfatter børn i samlivsforhold, skal faderskabet fastslås.

Et uægte barn kan få fastslået samleverens faderskab ved at henvise til, at det altid offentligt har været betragtet som værende samleverens barn. Herudover kan forældreskab etableres ved en frivillig anerkendelse af enhver af forældrene eller ved en ansøgning til retten. I praksis er den frivillige anerkendelse mest almindelig. Ved den frivillige anerkendelse skal ansøgning indgives af begge forældre til myndighederne. Anerkendelsen kan ske før eller efter barnets fødsel og også efter barnets død. Angivelsen af moderens navn på fødselspapirerne er ikke tilstrækkeligt bevis i sig selv, for at hun er barnets mor, medmindre den understøttes af det faktum, at barnet altid har været anset for at være hendes barn. En anerkendelse kan tilbagekaldes, hvor der fx er tale om svig eller fejltagelse, eller hvis anerkendelsen er falsk. En anerkendelse efter fødslen har tilbagevirkende kraft, således at forældreskabet anses at have eksisteret fra fødslen.

Ansøgning til retten om at få faderskabet fastslået kan indgives af faderen, moderen eller barnet. Det skal ske inden 2 år fra barnets fødsel eller fra det tidspunkt, hvor barnet blev myndigt eller fra den dag samlivsforholdet ophørte, eller fra den dag, hvor den formodede far ophørte med at betale underholdsbidrag til barnet. En ansøger, som er mindreårig, skal repræsenteres af moderen, hvis hendes forældreskab er fastslået, en værge eller en ad-hoc værge. Et barn, der har tilstrækkelig forståelse for spørgsmålet, kan blive hørt af dommeren, og kan eventuelt få bistand af en advokat, barnet selv vælger, eller som udpeges af dommeren.

De fleste ansøgninger vedrører faderskab, mens ansøgninger om moderskab er sjældne.

1.8.2. Fælles forældremyndighed

Forældre har rettigheder og forpligtelser over for deres børn, hvad enten børnene er ægte eller uægte, fx underholdspligt og omsorg, og pligt til at sikre at de bliver uddannet. For ægtebørn har begge forældre automatisk fælles forældremyndighed. For børn født uden for ægteskab, har den ugifte mor som hovedregel forældremyndigheden alene. Forældrene har dog fælles forældremyndighed for uægte børn, såfremt de begge har anerkendt forældreskabet, før barnet er fyldt 1 år, og de boede sammen på tidspunktet for den fælles anerkendelse[62].

62: Code Civil Article 372 og 374 (Lov af 8. januar 1993).

1.8.3. Sammenfatning

* I Frankrig har den ugifte far søgsmålsret.
* Ugifte samlevende får i visse tilfælde fælles forældremyndighed ved anerkendelse af faderskab.

1.9. Canada

I Canada gælder forskellige regler i de forskellige provinser.

1.9.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab

a. Generelt om Canada[63]

I Canada er barnets status ifølge "common law" afhængigt af, om der foreligger et gyldigt ægteskab, og af hvornår barnet er født. Barnet anses da under visse betingelser for ægtebarn (legitimate). Der er en stærk faderskabsformodning for ægtemanden.

I de provinser, hvor sondringen mellem ægte og uægte børn er blevet bevaret, har lovgivningen ("Statute Law") dog tilvejebragt regler for legitimering af børn i en række tilfælde. De fleste steder vil forældrenes indgåelse af ægteskab efter barnets fødsel bevirke, at barnet bliver ægtebarn. Der gælder en række særregler ved dødsfald og ved ugyldige ægteskaber.

b. Særligt om Ontario

Ontarios børnelov er fra 1990 og indledes med en programerklæring om, at en person er barn af hans eller hendes naturlige forældre, og at status som deres barn er uafhængig af, hvorvidt barnet er født i eller uden for ægteskab. Medmindre det modsatte bevises, er der en formodning for, at en bestemt mand anses som far til barnet i en række tilfælde.

For det første gælder dette, hvis manden var gift med moderen på tidspunktet for barnets fødsel. Det samme gælder, hvis ægteskabet var ophørt ved død eller ugyldighed inden for 300 dage før barnets fødsel eller ved skilsmisse, hvis dommen (decree nisi) blev afsagt inden for 300 dage før barnets fødsel.

For det andet gælder der en formodning for, at en samlever er far til barnet, hvis han

63: Den oversigtlige del er bygget på: "Status of Children" fra "Canadian Family Law Guide", produceret af C.C.H. Canadian Ltd. Lovgivningen fra Ontario er benævnt: "Ontario Children's Law Reform Act" R.S.O 1990.

levede sammen med barnets mor i et længerevarende forhold på tidspunktet for barnets fødsel, og hvis barnet er født inden for 300 dage efter forældrenes samlivsophævelse. For det tredje gælder der en formodning for faderskab, hvis manden gifter sig med moderen efter barnets fødsel og anerkender, at han er far til barnet eller har anerkendt (certified) at være barnets far ved dets fødsel.

Hvis flere fadermuligheder er oplyst, gælder der ingen formodning for én af disses faderskab frem for en andens.

Når en sag går til retten, kan retten anmode om blodprøver og drage de slutninger, som retten finder hensigtsmæssige, såfremt manden nægter at afgive blodprøve. Stedfortrædende samtykke kan gives af forældremyndighedsindehaveren for børn og af værgen (the person having current control) for umyndige. I sidste tilfælde forudsættes det, at en læge bekræfter, at afgivelse af blod ikke vil være til skade for personens korrekte pleje og behandling. Der kan udformes nærmere regler om afgivelse af blodprøver, herunder metode, betingelser, autorisationer, procedurer m.v.[64]

1.9.2. Søgsmålsret, anfægtelse og genoptagelse

I Ontario har enhver person, der har fornøden retlig interesse, ret til at gå til retten for at få dom for ("declaration"), at en mand skal anses for at være far til et barn, eller en kvinde mor til et barn. Finder retten, at der skal antages at foreligge en faderskabsformodning, som ikke kan anfægtes, skal retten udfærdige en såkaldt "declaratory order", der bekræfter, at faderskabet eller moderskabet følger af lovgivningen. Hvis der ikke foreligger en sådan formodning, kan enhver person anmode retten om dom for, at en mand er hans eller hendes far, ligesom enhver mand kan anmode retten om en dom for, at en person er hans barn. Et sådant krav skal dog kun følges, hvis begge de personer, hvis familierelationer søges fastsat, er i live.

I de provinser, hvor der er en sondring mellem ægte og uægte børn, og de uægte børns forsørgelse afhænger af, om der gennemføres en faderskabssag, kan denne rejses af moderen, hendes forældre, andre, der drager omsorg for barnet, eller den offentlig ansvarlige myndighed for børnevelfærd (Director of Child Welfare).

Normalt kræves det, at moderens vidnesbyrd om mandens faderskab understøttes af andre beviser, som indicerer, at han er faderen.

64: Se "Childrens Law Reform Act", § 11.

1.9.3. Sammenfatning

* I Ontario, Canada, gælder visse faderskabsformodninger i samlivsforhold.
* I Ontario, Canada, er der en vid søgsmålsadgang.

1.10. Califonien

I USA er reglerne om børn enkeltstatsanliggender.

1.10.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab

I Californien trådte en ny lovgivning i kraft den 1. januar 1994.

Det udtales udtrykkeligt i loven[65], at staten har en afgørende interesse i at få fastsat faderskab til alle børn. Dette er det første trin imod forsørgelse af barnet. Endvidere forsyner det børnene med rettigheder og adgang til ydelser, fx til sociale ydelser, sundhedsydelser, forsørgertabsydelser, arverettigheder m.v. Loven gør også udtrykkeligt opmærksom på, at kendskab til en families "sygehistorie" ofte kan være nødvendig for at stille en korrekt lægelig diagnose. Desuden er kendskabet til faderen vigtig for børnenes udvikling. Det fremhæves endelig, at et enkelt system, der tillader frivillig fastsættelse af faderskab, bl.a vil resultere i en stigning af antallet af børn, som får adgang til at opnå forsørgelse og andre ydelser og en betydelig besparelse af tid og penge, fordi man fjerner behovet for en langsommelig og dyr retsprocedure. På denne baggrund anses et enkelt system at være i det offentliges interesse.

I Californien sondres i loven ikke mellem ægte og uægte børn. Der skelnes heller ikke mellem børn af mødre, der er gift på konceptionstidspunktet og børn af mødre, der er gift ved barnets fødsel. Dette har givet anledning til forskellige uklarheder.

Anerkendelse af faderskab kan ske. Går sagen til retten, kan der udtages blodprøve og udarbejdes DNA-analyse[66].

Der eksisterer i lovgivningen en formodning for, at ægtemanden er far til barnet, når moderen har samlevet med ham, og han ikke er impotent eller steril. Formodningen kan modbevises, fx ved DNA-test.

Loven indeholder en række bestemmelser om udtagelse af blodprøver[67]. Retten kan på eget initiativ eller efter anmodning bestemme, at moderen, barnet og den formodede far

65: Family Code § 7570.
66: Family Code § 7540.
67: Family Code §§ 7551-7557.

skal afgive blodprøver. Hvis en part nægter at afgive blodprøver, kan retten vælge imellem at fastsætte faderskab imod denne parts påstand, eller at gennemtvinge en beslutning om udtagelse af blodprøve, hvis andres rettigheder og hensynet til retsopfattelsen taler herfor. Den, som har anmodet om blodprøve, kan forlange, at andre eksperter foretager uafhængige prøver, der kan indgå som bevismateriale i sagen. Antallet af og kvalifikationerne hos disse eksperter afgøres af retten. Hvis det er rettens opfattelse, at eksperternes konklusion er, at den formodede far ikke er barnets far, afgøres faderskabssagen i overensstemmelse dermed. Hvis eksperterne er uenige, eller blodprøven viser en sandsynlighed for den formodede fars faderskab, skal sagen afgøres ud fra en samlet bevisbedømmelse, der omfatter de beviser, der er baseret på blodprøverne. Hvis retten finder, at faderskabsindekset, således som det er beregnet af eksperterne, er 100 eller mere, anses der at bestå en formodning for faderskab, der påvirker bevisbyrden. Formodningen kan dog modbevises ved en overvægt af andre beviser. En part i sagen kan godt benytte andre ekspertbeviser, forudsat den pågældende selv betaler udgifterne derved.

Loven indeholder nye regler, som trådte i kraft den 1. januar 1995. Når en ugift mor føder et barn, skal den person, som er ansvarlig for at registrere fødslen, give moderen og, hvis det er muligt, den mand, som moderen anfører er far, en erklæring (declaration) til udfyldelse. Denne erklæring skaber en formodning for faderskab. Af informationen på erklæringen skal fremgå følgende forhold, som er fastsat i selve loven[68]:

- Formålet med denne erklæring er at fastsætte faderskabet til det nyfødte barn. Underskrift på erklæringen er fuldstændig frivilligt. Hvis du har nogen spørgsmål, som ikke bliver besvaret ved den skriftlige information, du får med denne formular, kan du konsultere en advokat, før du underskriver.

- Denne formular er et juridisk dokument, som fastsætter faderskab, hvilket er den juridiske betegnelse for barnets far. Hvis du underskriver det, skabes hermed juridiske rettigheder og pligter i medfør af californisk lov. Det sikrer, at dit barn modtager samme rettigheder, som han eller hun ville modtage, hvis du var gift med barnets mor.

- Der består en ret til at få prøvet faderskabsspørgsmålet for retten. Ved at underskrive denne formular, erklærer manden, at han er barnets far, og at han forstår, at han frivilligt, bevidst og med fuld indsigt opgiver sin ret til at få prøvet faderskabsspørgsmålet ved en retssag, medmindre han rejser faderskabssag inden for 3 år fra den dato, hvor han underskriver formularen som far, eller fra den dato hvor moderen underskriver formularen, hvis dette sker senere.

68: Family Code § 7574.

- Blodprøve eller genetiske testresultater, som viser, at den mand, som underskriver denne formular, ikke kan være far til barnet, eller at en anden med sikkerhed er far til barnet, kan bruges i retten til at anfægte faderskab, der er fastsat ved denne formular, men kun hvis retssag, der anfægter faderskabet, anlægges inden for 3 år fra den dato, hvor faderen eller moderen underskriver.

- Hvis ikke faderskabsspørgsmålet anfægtes inden for 3 år, vil den far, der underskriver, blive anset som juridisk far til barnet, uanset hvilket bevis inklusive blodprøve eller genetisk test, der måtte blive præsenteret for retten.

- Når en mand underskriver denne formular og dermed anerkender, at han er barnets far, er han juridisk forpligtet til at forsørge barnet. Denne pligt omfatter betaling af børnebidrag. Han er også berettiget til alle rettigheder og ydelser i forhold til barnet, som en far har, når han er gift med barnets mor. Disse rettigheder indbefatter, men er ikke begrænset til forældremyndighed, samtykke til adoption og samværsret.

Endelig indeholder loven bestemmelse om, at faderens og moderens underskrifter afgives under strafansvar, og at faderen ved underskriften har forstået og anerkendt, at han dermed påtager sig forsørgelsespligt over for barnet, ligesom moderens underskrift indebærer, at faderen dermed får forældremyndighed over barnet og ret til samtykke ved adoption og samværsret. Samtidig får staten dermed tilladelse til at påføre barnets fars navn på barnets fødselspapirer.

Den faderskabsformodning, der etableres via erklæringen, kan modbevises inden for 3 år fra datoen, hvor faderen eller moderen har underskrevet erklæringen. Nærmere regler kan fastsættes af "The Judicial Council" i samarbejde med "Family Support Council". En formodning skabt ved den pågældende erklæring viger for en formodning for en ægtemands faderskab, men er stærkere end andre formodningsregler, loven opstiller[69]. Hvis erklæringen ikke registreres af den ansvarlige person på fødselsstedet, kan den udfyldes af forældrene via underskrifter med vitterlighedsvidner (notarized) og sendes til eller personligt afleveres til den lokale person, der registrerer fødslen.

Udover formodningen for ægtemandens faderskab m.v., gælder forskellige andre formodningsregler. For det første, hvis manden er eller har været gift med moderen, og barnet er født under ægteskabet eller inden for 300 dage efter at ægteskabet er ophørt ved død, ugyldighed, skilsmisse eller anlæg af separationssag. For det andet, hvis manden og barnets mor har forsøgt at gifte sig før barnets fødsel, og der af forskellige grunde kan blive tale om ugyldighed. I så fald gælder en række særregler, herunder at

69: Family Law Code § 7575.

manden betragtes som far, hvis dette er opført i barnets fødselspapirer med hans samtykke, eller hvis han har modtaget barnet i sit hjem og åbent behandler barnet som sit[70].

Disse formodningsregler kan anfægtes ved klart og overbevisende modbevis, således ved en dom, der fastsætter faderskabet for en anden mand. Hvis der er flere formodningsregler, der er i konflikt med hinanden, er det afgørende, hvilke hensyn der anses mest vigtige.

1.10.2. Søgsmålsret

Søgsmålsret tilkommer barnet, moderen eller den mand, som formodes at være far i henhold til loven, dvs. dels en ægtemand, dels en mand, der åbenlyst har behandlet barnet som sit[71]. Søgsmålsretten kan angå etablering af faderskab eller fritagelse for faderskab. Det er fastsat, at fritagelse kun kan ske inden en rimelig tid efter, at manden har fået kendskab til de relevante oplysninger. Hvis en faderskabsformodning modbevises, kan tredjemands faderskab fastsættes i samme sag, forudsat han er part i sagen. I de tilfælde, hvor faderskabet støttes på, at en mand har modtaget barnet i sit hjem og åbenlyst har betragtet det som sit, kan enhver interesseret part starte en sag med det formål at fastslå eksistensen eller ikke-eksistensen af det juridiske faderskab. Endelig kan et sagsanlæg, i de tilfælde hvor der ikke er nogen formodet far, eller den pågældende er død, anlægges af barnet eller en personlig repræsentant for barnet, de sociale myndigheder, moderen eller, hvis hun er død eller mindreårig, hendes personlige repræsentant eller af en af hendes forældre. Tilsvarende kan sag anlægges af den mand, som angiveligt er faderen, eller af hans personlige repræsentant eller af en af hans forældre, hvis han er død eller mindreårig.

Det er udtrykkeligt fastsat, at en aftale mellem den formodede far og moderen eller barnet ikke udelukker sagsanlæg[72]. Hvis barnet er 12 år eller mere, er det part i sagen, og det kan være part i sagen, hvis det er under 12 år. Hvis barnet er mindreårigt, skal det repræsenteres af en ad hoc værge, der er valgt af retten. Moderen og den mand, hvis faderskab, der er formodning for, eller som er angivet at være faderen, kan være parter i sagen og skal have meddelelse om sagsanlægget.

Ægtemanden kan anmode om udtagelse af blodprøve med det formål via retsgenetisk bevis at få udelukket sit faderskab. Også en formodet far eller barnet kan anmode om blodprøve. Der gælder en fristregel på 2 år fra barnets fødsel. Har barnets biologiske far anerkendt faderskabet, kan også moderen anmode om blodprøve.

70: Family Law Code § 7611.
71: Family Law Code § 7630, jf. § 7611.
72: Family Law Code § 7631 og § 7632.

Enhver interesseret person kan starte en sag med det formål at få fastslået eksistensen eller ikke-eksistensen af et juridisk moderskab[73].

1.10.3. Sammenfatning

* I Californien findes en udbygget formålsbestemmelse.
* I Californien findes detaljerede regler om anerkendelse og registrering af faderskab og moderskab i forbindelse med barnets fødsel.
* I Californien er der søgsmålsret for en (formodet) far.

1.11. Australien

1.11.1. Faderskab til børn født i og uden for ægteskab

Ved en lovgivning i Australien fra 1987 gennemførtes nogle formodningsregler vedrørende faderskabssager[74].

a. Parterne er gift

Hvis barnets mor var gift, formodes ægtemanden at være barnets far, forudsat barnet er født enten

- under ægteskabet,

- inden for 10 måneder efter, at ægteskabet er ophørt på grund af død eller ugyldighed (annulment), eller

- efter ægteskabets ophør og inden for 10 måneder efter endelig separation mellem parterne, eller hvis de efterfølgende har genoptaget samlivet, inden for et tidsrum af 3 måneder[75].

b. Parterne er ikke gift

Der er også faderskabsformodning, hvor et barn er født af en kvinde, som har levet sammen med en mand i et ugift samlivsforhold i mindst 6 måneder, hvis barnet er født inden for 10 måneder efter den periode, hvor samlivet er ophørt[76].

73: Family Law Code § 7650.
74: Dette skete i form af ændringer i Family Law Act fra 1975.
75: Family Law Act § 66 p.
76: Family Law Act § 66 q.

c. Formodninger

Der er ifølge loven en formodning for faderskab, hvor en persons navn er indeholdt i et fødselsregister i Australien eller New Zealand som far/mor til barnet. Retterne i Australien eller New Zealand kan også udtrykkeligt eller indirekte have fastslået, at en bestemt person er far/mor til barnet. Endelig er der en faderskabsformodning, hvis en mand har anerkendt, at han er barnets far, og denne anerkendelse ikke er blevet erklæret ugyldig[77].

Hver af disse formodninger kan modbevises. Hvor én eller flere af formodningerne er i konflikt med hinanden, bestemmer retten, hvilken af dem, der skal have forrang. Retten kan afgøre, at enhver person skal give oplysninger, hvor det drejer sig om et barns faderskab/moderskab[78]. Når retten har bestemt, at der skal udfærdiges en faderskabstest for at fastslå faderskabet[79], kan det tillige bestemmes, at en person skal underlægge sig "medical procedure" for at afgive blod el. lign. (bodily sample), eller at give relevant information vedrørende denne persons lægelige eller familie(mæssige) historie (familie anamnese). Dette inkluderer DNA-analyse.

1.11.2. Sammenfatning

* I Australien gælder en faderskabsformodning i samlivsforhold.

2. Faderskab og moderskab ved kunstig befrugtning

2.1. Norge

I Norge er der i forbindelse med ændringer i lov om barn og foreldre i 1997 indført regler om moderskab. Desuden findes en særlig lov om kunstig befrugtning[80].

2.1.1. Moderskab

Den norske børnelov indeholder nu en regel om moderskab, nemlig at den, som føder barnet, anses for barnets mor. I den norske bioteknologilov er ægdonation forbudt.

Det påpegedes i motiverne, at i og med at flere lande tillader ægdonation, kan dette også få praktiske konsekvenser i Norge: Norske kvinder kan få udført ægdonation i ud-

77: Family Law Act §§ 66 r, s og t.
78: Family Law Act § 66 v.
79: Family Law Act § 66 w.
80: Lov om medicinsk bruk av bioteknologi af 14.6.1994.

landet, og udlændinge, som har fået udført ægdonation, kan flytte til Norge. Hvis ægdonor senere fortryder, at hun gav sine æg bort, og der bliver tvist om barnet, vil spørgsmålet om moderskab komme på spidsen, og det anførtes, at der bør tages principiel stilling hertil.

Det fremhævedes som et argument, der taler for at fastholde princippet om, at den som føder barnet, skal anses som barnets mor, at når en kvinde først har givet æg fra sig til en kvinde, som ønsker at føde et barn, vil det være urimeligt, om hun bagefter skal kunne gøre krav på barnet. Kvinden, som modtog ægget, har gennemført svangerskabet, og dette har ført til, at hun og barnet er blevet knyttet til hinanden på en helt speciel måde. På samme måde som en sæddonor ikke ville kunne blive far til et barn efter donation, bør en kvinde, som har doneret æg til en anden kvinde, heller ikke kunne blive barnets mor.

Som et argument, der taler for at anse ægdonor som barnets mor henvistes til, at hun genetisk set er barnets mor, og at alle arveegenskaber kommer fra hende. Det er hende, som er blevet reproduceret.

Departementet fremhævede som sin opfattelse, at det ville være mest naturligt at fastholde princippet om, at den kvinde, som fødte barnet, skal anses som barnets mor. I sådanne tilfælde bør det faktum, at en kvinde har gennemført svangerskabet, veje tungere end barnets genetiske tilknytning til en anden kvinde. Departementet foreslog derfor, at der indføres en hjemmel i børneloven, som fastslår, at den kvinde, som føder barnet, skal anses for at være barnets mor.

Brug af surrogatmor er begrænset efter norsk ret, idet befrugtning uden for kroppen efter bioteknologiloven kun kan udføres med parrets egne æg- og sædceller[81]. Surrogatmodertilfældene opdeles i 2. For det første, hvor æg tages fra en kvinde, og befrugtes med hendes ægtemands eller samlevers sæd, og hvor det befrugtede æg derefter implanteres i en anden kvinde, som gennemfører graviditeten, føder barnet og efter fødslen giver det fra sig til de genetiske forældre. For det andet, hvor en kvinde bliver insemineret med sæd fra en infertil kvindes ægtemand eller samlever, og kvinden gennemfører graviditeten, føder barnet og efter fødslen overlader barnet til dets biologiske far og hans ægtefælle eller samlever.

Det fremhævedes af departementet, at hvis befrugtningen sker på naturlig måde, falder dette uden for de forhold, som reguleres i bioteknologiloven. Manden kan da påtage sig faderskabet, og efter fødslen kan det aftales eller eventuelt afgøres af fylkesmann eller domstol, at han og ikke moderen skal have omsorgen for barnet, jf. hertil barnelovens

81: Se NOU om Mennesker og Bioteknologi kapitel 9.

regler. Hvis kvinden er blevet befrugtet med en anden mands sæd på naturlig eller kunstig vis, sådan at parret, som har indgået aftale om at kunne overtage barnet, ikke har nogen genetisk tilknytning til det, får forholdet præg af at være en aftale om privatadoption. En eventuel tvist om barnet vil da kunne løses efter adoptionslovens regler. Nægter den kvinde, som fødte barnet, at give samtykke til adoption, vil det andet par ikke kunne få medhold i kravet på barnet. En aftale om, at en kvinde skal føde et barn for en anden kvinde, vil eventuelt også kunne påstås at være ugyldig på grund af urimelighed efter almindelige, ulovfæstede aftaleretlige regler. Strengt taget burde det derfor ikke være nødvendigt med særlige regler, som forbyder indgåelse af aftaler som forannævnt. Ikke desto mindre kunne det efter departementets opfattelse alligevel være hensigtsmæssigt at markere myndighedernes syn på sådanne aftaler som en signaleffekt, ved i loven at indføre et forbud mod indgåelse af aftaler om, at en kvinde skal føde et barn for en anden kvinde. Selv om departementet ikke kender til tilfælde af sådanne aftaleindgåelser i Norge, henvistes til, at det er et faktum, at dette foregår i andre lande.

På denne baggrund er der efter forslag fra departementet indført en bestemmelse, hvorefter en aftale om at føde barn for en anden kvinde ikke er gyldig. Departementet anså det som mest hensigtsmæssigt at bestemmelsen nedfældedes i barneloven sammen med bestemmelsen om, hvem der skal anses som barnets mor.

Der er således indført et andet led i en ny § 2 i barneloven: "Avtale om å føde ett barn for een anna kvinna er ikkje bindande".

2.1.2. Faderskab

Det følger af den norske bioteknologilov, at kunstig befrugtning kun må foretages hos en kvinde, som er gift, eller som samlever med en mand i et ægteskabslignende forhold. En enlig kvinde eller en kvinde, der lever i et lesbisk parforhold, kan således ifølge loven ikke få udført sæddonation. Medicinsk brug af bioteknologi kan kun finde sted ved institutioner, som er godkendt af departementet til dette formål. Beslutning om at foretage en behandling med sigte på kunstig befrugtning skal træffes af en læge.

Er der udført insemination på moderen, og har ægtemanden eller samleveren givet samtykke til inseminationen, anses han for barnets far, medmindre det ikke er sandsynligt ("dersom det ikkje er lite truleg"), at barnet er avlet ved inseminationen. En sæddonor kan ikke tillægges faderskabet, og han er sikret fuld anonymitet, ligesom en sæddonor ikke kan få oplysninger om parrets eller barnets identitet.

2.2. Sverige

2.2.1. Moderskab

Der findes i svensk ret ingen regler om moderskab, idet det efter svensk ret ikke er tilladt at befrugte et æg fra en kvinde uden for kroppen, og siden føre ægget ind i en anden kvinde[82].

2.2.2. Faderskab

I Sverige indførtes allerede i 1984 regler om insemination[83]. Insemination tillades kun, hvis kvinden er gift med eller bor sammen med en mand under ægteskabslignende forhold, og manden skriftligt samtykker i, at inseminationen finder sted. En kvinde, som lever alene eller i et lesbisk parforhold, kan således ikke få insemination udført. Sæddonor kan efter svensk ret ikke være anonym, men hans navn skal optegnes i en særskilt journal. Barnet har, når det har opnået tilstrækkelig modenhed, ret til at få at vide, hvem der har været sæddonor[84].

Har ægtefællen eller samleveren givet samtykke til inseminationen, og er det med hensyn til samtlige omstændigheder sandsynligt, at barnet er avlet ved inseminationen, anses ægtemanden eller samleveren som barnets far[85].

Reglerne om in vitro-befrugtning blev indsat i loven med virkning fra den 1. januar 1989[86]. Har ægtefællen eller samleveren givet samtykke til in vitro-behandlingen, og er det med hensyn til samtlige omstændigheder sandsynligt, at barnet er avlet ved befrugtningen, anses han som barnets far. Det er efter de svenske regler et lovkrav, at ægget fra den pågældende kvinde kun må befrugtes med ægtefællens eller samleverens sæd.

2.3. Finland

2.3.1. Moderskab

Der findes ikke i Finland nogen lovgivning vedrørende reagensglasbehandling m.v. Ifølge finsk lovgivning anses den kvinde, som føder barnet, for moderen[87].

82: Lag (1988:711) om befruktning utanför kroppen, og Blankett för samtycke till befruktning utanför kroppen.
83: Lag 1984:1140 om insemination - særlig § 2.
84: Inseminationslagen (1984:1140) § 3 og § 4.
85: Föräldrebalken kapitel 1, § 6.
86: Lag 1988:711 og 712.
87: Forordning nr. 824 af 23. december 1970 om registrering af fødsler og dødsfald § 1.

Ifølge et udarbejdet lovudkast vedrørende kunstig befrugtning foreslås brug af donerede ægceller anerkendt. Det antages, at den kvinde, som føder barnet, er moderen, uanset om hendes egne eller donerede ægceller er blevet anvendt. Surrogatmoderskab skal ifølge lovudkastet ikke være tilladt.

2.3.2. Faderskab

I Finland findes ingen særlige regler eller retspraksis for, hvorledes faderskab skal konstateres eller fastsættes, når et barn er blevet til gennem insemination, hvad enten der er tale om donorinsemination eller ej. Så længe der ikke findes regler herom, må der ske en tillempelse af de regler, som findes i faderskabslagen, hvilket betyder, at et faderskab i princippet altid kan ophæves, hvis der er anvendt donorsæd. I praksis sikrer lægerne donors anonymitet, når der anvendes sæddonor.

I en regeringsproposition af 10. april 1992 indeholdende et forslag til lov om assisteret befrugtning af mennesker og om ændring af lov om faderskab, er det bl.a. foreslået, at der indføres en regel, hvorefter den mand, som i forståelse med moderen har givet samtykke til kunstig befrugtning, som er foretaget af en læge, skal anses som barnets far, hvis det kan anses for at være bestyrket, at barnet er blevet til ved den kunstige befrugtning. Ifølge lovudkastet vedrørende kunstig befrugtning skal barnet have ret til at få oplysning om donors identitet. Der er ikke gennemført lovgivning på grundlag af propositionen.

2.4. Island

I den islandske børnelov af 22. maj 1992 er der indført udtrykkelige regler om anfægtelse af faderskab til børn, som er blevet til ved insemination. Hvis en mand har givet samtykke til, at hans hustru eller hans ugifte samlever bliver kunstigt befrugtet ved insemination, kan indsigelser mod barnets faderskab kun komme i betragtning, såfremt det er åbenbart, at barnet ikke er blevet til ved inseminationen.

2.5. Tyskland

2.5.1. Moderskab

Såvel ægdonation som surrogatmoderskab (Leihmutterschaft) i alle tænkelige former er forbudt i Tyskland[88]. Aftaler om aflevering af barnet efter fødslen, fx til den genetiske mor, bliver efter gældende tysk ret anset for ugyldige. Den kvinde, der føder barnet, bliver efter gældende ret anset som mor, uanset om hun genetisk set er mor eller ej.

88: Embryonenschutzgesetz/Adoptionsvermittlungsgesetz.

Dette er lovfæstet i den nye tyske lovgivning, der træder i kraft den 1. juli 1998.

2.5.2. Faderskab

Insemination med donorsæd er ikke tilladt efter tysk ret[89] og foretages følgelig ikke på offentlige hospitaler og universitetsklinikker.

Spørgsmålet om barnets ret til at kende sin afstamning er debatteret heftigt i tysk ret og har været genstand for prøvelse i flere sage for Bundesverfassungsgericht. Udvidelserne af barnets søgsmålsret i lovændringerne, der træder i kraft den 1. juli 1998, er omtalt foran under 1.1.5.

2.6. Spanien

Kunstig befrugtning er reguleret ved en lovgivning fra 1988[90]. Der er fastsat donoranonymitet, idet det fremhæves, at æg- og sæddonation er en gavekontrakt, der er formbunden og hemmelig. Donationen skal være anonym. Personlige oplysninger om donorerne skal beskyttes på den mest omhyggelige måde. Når børn er født, har de eller deres lovlige repræsentanter ret til at få generel information om donorerne, men ikke om disses identitet. Samme ret tilkommer modtagere af ægdonation. Kun undtagelsesvis og under helt ekstraordinære omstændigheder, som kunne medføre en sandsynlig fare for barnets liv, eller når straffeprocessuelle regler nødvendiggør det, vil det være muligt at røbe en donors identitet. Der må ikke røbes mere end det for sagen strengt nødvendige, og donors identitet må under ingen omstændigheder røbes offentligt. Afsløring af donors identitet medfører ikke nogen retlig konsekvens med hensyn til faderskabet, hvilket er fastslået i loven om kunstig befrugtning. Det betragtes som et alvorligt lovbrud at røbe donors identitet, bortset fra de helt særlige tilfælde nævnt i selve loven.

Kunstig befrugtning af en kvinde forudsætter udtrykkeligt fuldt og frivilligt samtykke, mundtligt eller skriftligt. Kvinden skal være mindst 18 år og fuldt arbejdsdygtig. Hvis hun er gift, skal manden yderligere have givet sit samtykke, medmindre parterne lever adskilt efter endelig dom om separation eller skilsmisse, eller efter retsgyldig erklæring om faktisk adskillelse. Mandens samtykke skal være afgivet, før teknikkerne bringes i anvendelse og skal indeholde erklæring om frivillighed.

En kvinde, der føder et barn, vil efter den spanske lovgivning altid være mor til barnet, og en aftale om rugemoderskab vil tilsyneladende blive betragtet som havende et ulovligt formål og derfor være uden retsvirkninger.

89: Embryonenschutzgesetz, der er trådt i kraft i 1991.
90: Lov 35/1988 om kunstig hjælp til befrugtning.

Aftaler om ægdonation anses for at være uden retskraft, hvis de med eller uden betaling går ud på at overdrage svangerskabet til en anden kvinde, som derefter giver afkald på moderskabet til fordel for aftalepartneren eller en tredje person. Slægtskabet til børn født ved svangerskabssubstitution følger den fødende part. Med hensyn til eventuel afgørelse om faderskabet, respektivt det biologiske faderskab, foregår dette efter de almindelige regler.

2.7. England

2.7.1. Moderskab

I England er det tilladt at donere såvel ubefrugtede som befrugtede æg. "Human Fertilisation and Embryology Act" fra 1990 indeholder en udtrykkelig bestemmelse om, hvem der skal behandles som barnets mor. Ved udtrykket "mor" forstås efter lovens art. 27 den kvinde, som bærer eller har båret barnet som et resultat af en kunstig befrugtning. Loven indeholder endvidere en bestemmelse om, at art. 27 også gælder, hvis kvinden er blevet kunstigt befrugtet i udlandet.

Hvor kvinden behandles sammen med en mand, vil han blive behandlet som juridisk far uanset, om han lever sammen med moderen eller ej. Hvis kvinden bliver behandlet uden, at en mand behandles sammen med hende, får barnet ingen far.

2.7.2. Faderskab

I England findes i "Human Fertilisation and Embryology Act"[91] section 28 en definition af, hvad der forstås ved "far" i retlig henseende[92]. Hvis barnets mor var gift, og der er tale om sæddonation fra en anden mand end ægtefællen, anses ægtefællen som retlig far til barnet, medmindre det bevises, at han ikke har samtykket i sæddonationen. Tilsvarende gælder i forhold til andre partnere end en ægtefælle, når behandlingen er foretaget af en person, som er særligt autoriseret hertil. I disse tilfælde kan ingen andre blive anset som barnets retlige far.

Donor anses ikke for barnets far, når hans sæd er anvendt i overenstemmelse med hans samtykke givet i henhold til særlige bestemmelser, der specielt gælder for de autoriserede behandlingssteder. Donor kan således ikke pålægges faderskabet, uanset om moderens ægtefælle har givet samtykke til en kunstig befrugtning med hans donorsæd.

91: Den engelske lov er omtalt nærmere bl.a. i Derek Morgan og Robert G. Lee i "Blackstone's Guide to Human Fertilisation and Embryology Act 1990" (1991).

92: Det er i loven udtrykkeligt fastsat, at en afdød mand ikke kan blive retlig far, når hans sæd er anvendt efter hans død, og at bestemmelserne om faderskab gælder, hvad enten kvinden var i England eller andre steder på tidspunktet for behandlingen med donorsæd.

Hvis samtykket undtagelsesvis ikke er givet i overensstemmelse med reglerne herom, er donor principielt ikke beskyttet mod at blive tillagt faderskabet.

2.8. Frankrig

2.8.1. Moderskab

I Frankrig kan ubefrugtede æg doneres. Donor skal være gift eller samlevende og selv have fået et barn. Det er derimod som hovedregel ikke tilladt at donere befrugtede æg, men sådan donation kan undtagelsesvist ske, hvis der foreligger en godkendelse fra det par, der er genetisk ophav til det befrugtede æg, og en godkendelse fra en offentlig myndighed.

2.8.2. Faderskab

I Frankrig fastsætter Code Civil[93] udtrykkeligt, at sæddonor ikke kan tillægges faderskabet. Lever barnets mor i et ægteskab eller samlivsforhold, skal hendes ægtefælle eller samlever samtykke til anvendelse af donorsæd over for en dommer eller notarius publicus, som skal informere parret om konsekvenserne af samtykket med hensyn til det retlige faderskab. Samtykket indebærer, at den pågældende mand ikke kan fralægge sig det retlige faderskab, medmindre det kan bevises, at barnet ikke er et resultat af den kunstige befrugtning, eller samtykket er ugyldigt, fx fordi han dør, før den kunstige befrugtning foretages, anlægger sag om skilsmisse, separation eller lignende eller tilbagekalder sit samtykke på en sådan måde, at dette bliver overværet af den behandlende læge. Hvis den pågældende mand trods sit samtykke, ikke vil påtage sig faderskabet, kan han ifalde ansvar i forhold til moderen og barnet. Desuden kan retten dømme den pågældende som retlig far til barnet (men kun efter reglerne om børn født uden for ægteskab).

2.9. Canada

I Yukon indeholder børneloven særregler om insemination. En ægtemand anses som far til hustruens barn, selv om hun har modtaget sæddonation, hvis ægtemanden på forhånd har samtykket til insemination. Det samme gælder, hvis han ikke har samtykket til insemination, men med kendskab til omstændighederne i forbindelse med barnets tilblivelse har vist intentioner om at behandle barnet som sit.

93: Art. 311-19 og 311-20 i lov nr. 94.653 af 29. juli 1994.

2.10. Californien

2.10.1. Moderskab

Ifølge den californiske lovgivning kan enhver person med nødvendig retlig interesse deri anlægge en sag for at fastslå moderskabet[94].

2.10.2. Faderskab

Ved insemination med donorsæd anses ægtemanden som barnets far, hvis der er tale om insemination foretaget af en læge m.v. med licens, og ægtemanden har samtykket i behandlingen. Ægtemandens samtykke skal foreligge skriftligt, og erklæringen skal være underskrevet af begge ægtefæller, ligesom lægen skal bekræfte deres underskrifter og datoen for inseminationen. Manglende underskrift fra lægen påvirker dog ikke faderskabsspørgsmålet. Sæddonor, der med henblik på sæddonation har leveret sæd til en læge m.v. med licens, bliver ikke retlig far til barnet[95].

2.11. Australien

2.11.1. Moderskab

Der findes i Australien en række formodningsregler vedrørende moderskab.

2.11.2. Faderskab

Er et barn født af en gift kvinde som et resultat af kunstig befrugtning, og er den kunstige befrugtning udført med ægtemandens samtykke, betragtes barnet som deres fællesbarn, hvad enten det biologisk set er deres barn eller ej[96].

Hvor et barn er født af en kvinde, som lever ugift sammen med en mand (on a bona fide domestic basis), anses barnet også som barn af de samlevende, når kunstig befrugtning har været anvendt.

Endelig indeholder reglerne en formodning for, at ægtefæller eller samlevende har givet deres samtykke til den kunstige befrugtning, medmindre det bevises, at et sådant samtykke ikke har foreligget.

94: Family Law Code § 7650.
95: Family Law Code § 7613.
96: Family Law Act § 60 b.

Hvis samlivspartneren er en kvinde, kan hun ikke få nogen juridiske rettigheder eller forpligtelser med hensyn til barnet.

Lovgivningen forlanger ikke nogen erklæring med hensyn til faderskab ved donorinsemination. Donoren har ingen juridiske rettigheder eller forpligtelser mod barnet.

VI. De nye retsgenetiske muligheder

1. Historisk oversigt

Det er i dag muligt med stor sikkerhed at fastslå, om en mand er genetisk far til et barn, eller om han ikke er det. Dette sker ved retsgenetiske undersøgelser.

Retsgenetisk Afdeling, Retsmedicinsk Institut, Københavns Universitet har udført retsgenetiske undersøgelser for det danske retsvæsen siden slutningen af 1920'erne. I begyndelsen blev der kun udført ABO-blodtypebestemmelser. Undersøgelserne kunne alene bruges til at udelukke faderskab. I årene herefter blev det muligt at anvende stadig flere blodtypesystemer.

Fra midten af 1950'erne kunne der foretages ret omfattende undersøgelser, og det blev nu muligt at tillægge retsgenetiske undersøgelser en positiv vægt ved udpegningen af faderen. Den bevismæssige vægt af retsgenetiske undersøgelser er meget stor, når man ved en fortsat række prøver har kunnet vise, at en mand og et barn begge har en fælles kombination af en række arvelige egenskaber, som meget sjældent vil findes i den samme kombination hos tilfældigt udvalgte mænd. Retsgenetiske undersøgelsers bevismæssige vægt kan beregnes præcist og kaldes faderskabsindeks.

I de følgende år indførtes undersøgelser af stadig flere genetiske systemer, såsom serumproteiner, erythrocytenzymer og vævstyper.

I slutningen af 1980'erne blev de meget sikre DNA-undersøgelser taget i anvendelse i særlige sager, og siden begyndelsen af 1997 har Retsgenetisk Afdeling udelukkende anvendt DNA-undersøgelser i faderskabssager.

2. Den bevismæssige vægt ved fremtidige undersøgelser

2.1. Principperne ved retsgenetiske undersøgelser

I en faderskabssag undersøges moderens, barnets og mandens genetiske egenskaber, herunder om et vist antal genetiske egenskaber hos mand og barn er i overensstemmelse med den forventede arvegang. Hvis de genetiske egenskaber hos en mand og et barn ikke passer inden for et eller flere genetiske systemer taler dette imod, at manden er genetisk far til barnet. Hvis de genetiske egenskaber hos en mand og et barn passer i alle de undersøgte genetiske systemer, taler dette for, at manden er genetisk far til barnet. Vægten af resultaterne kan beregnes og kaldes faderskabsindeks. Det er et tal, som fortæller, med hvor stor vægt resultaterne af de retsgenetiske undersøgelser taler for eller imod mandens faderskab til barnet. Hvis faderskabsindekset er af størrelsesordenen 10.000 til 1 eller mere, kan manden sædvanligvis ved den praktiske behandling af faderskabssager betragtes som værende far til barnet. Hvis den samlede vægt mod faderskab er af størrelsesordenen 10.000 til 1 eller mere, kan manden for praktiske formål betragtes som værende udelukket som far til barnet. Dette udtrykkes ofte som, at manden er udelukket som far til barnet med en sikkerhed på mindst 99,99 %.

I sjældne tilfælde ses resultater, som ikke er i overensstemmelse med den forventede arvegang, til trods for at manden er genetisk far til barnet. Der kan være tale om ændringer af DNA-egenskaber ved videregivelse fra far til barn (mutation), DNA-egenskaber, som er upåviselige med den anvendte teknik, eller manden kan på grund af en sjælden abnormitet have forskellige arvelige egenskaber i sæd og blod. Ligeledes kan man ikke helt gardere sig imod, at en tvillingebror eller en anden person, som er meget tæt beslægtet med den undersøgte mand, i virkeligheden er genetisk far til barnet. Selv om retsgenetiske undersøgelser i dag er meget sikre, kan ingen metode med 100 % sikkerhed fastslå, om en mand er genetisk far til et barn.

2.2. Faderskabssager med særlige forhold

I faderskabssager med nært beslægtede personer, brødresager, incest m.v., giver retsgenetiske undersøgelser mindre information. Særlige slægtskabsforhold skal derfor oplyses, inden undersøgelserne påbegyndes, således at der kan foretages de nødvendige ekstra retsgenetiske undersøgelser.

Enæggede tvillinger er altid ens i de undersøgte genetiske egenskaber, og man kan i dag i praksis ikke skelne mellem 2 enæggede tvillinger som genetiske fædre til et barn. I Danmark fødes enæggede drengetvillinger ved ca. 1 ud af 250 fødsler, så dette forhold bør tages i betragtning ved behandling af faderskabssager derved, at det søges oplyst, om den mand, der undersøges, har en enægget tvillingebror.

Også etniske forhold kan have en vis betydning for vurderingen af faderskabssager. Ved beregningen af faderskabsindeks antages sædvanligvis, at barnets genetiske far er af dansk afstamning. Der beregnes rutinemæssigt et faderskabsindeks i forhold til en anden dansker som mulig far til barnet. Hvis den alternative mand kunne tænkes at tilhøre en anden etnisk gruppe, kan der beregnes et faderskabsindeks i forhold til en tilfældig mand fra den pågældende etniske gruppe, hvis man har kendskab til fordelingen af de undersøgte genetiske egenskaber i den pågældende etniske gruppe. Særlige etniske forhold skal således oplyses, inden undersøgelserne påbegyndes.

Knoglemarvstransplantation, kunstig befrugtning, ægtransplantation og visse andre behandlinger kan ændre forudsætningerne for fortolkningen af undersøgelsesresultaterne ved retsgenetiske undersøgelser. Det er derfor vigtigt, at det oplyses, om personerne har fået foretaget lægelige behandlinger såsom knoglemarvstransplantation, kunstig befrugtning, ægtransplantation osv.

2.3. DNA-undersøgelser

Det menneskelige legeme består af celler, hvoraf de fleste har en kerne med kromosomer, som er opbyggede af DNA, og som bærer den genetiske kode for alle menneskers genetiske (arvelige) egenskaber. DNA'et ligner tråde, som er viklet sammen 2 og 2. Forskelle i blodtyper og andre egenskaber skyldes forskelle i den kemiske struktur i DNA'et. En stor del af DNA-variationerne giver imidlertid ikke anledning til forskelle, som kan erkendes uden for DNA'et. Mange sådanne DNA-områder har meget stor variation fra person til person og er derfor særligt velegnede til retsgenetiske undersøgelser.

I teorien vil alle mennesker (bortset fra enæggede tvillinger) være forskellige i sammensætningen af deres DNA. Med de metoder, som i dag kan anvendes i praktisk retsgenetisk arbejde, er det kun muligt at undersøge et begrænset antal DNA-områder. I praksis undersøges i dag sædvanligvis 5-20 DNA-områder i faderskabssager. Selvom det undersøgte DNA kun udgør en meget lille del af et menneskes samlede DNA, er DNA-undersøgelserne alligevel meget effektive.

2.4. De nuværende retsgenetiske undersøgelser

Siden begyndelsen af 1997 har undersøgelsestilbudene i faderskabssager i Danmark været følgende:

- retsgenetisk standardundersøgelse bestående af undersøgelse af 5 DNA-systemer, som i gennemsnit udelukker mere end 95 % af ikke-fædrene, og

- udvidet retsgenetisk undersøgelse bestående af undersøgelse af yderligere 5 særligt informative DNA-systemer, som i gennemsnit udelukker mere end 99,9 % af ikke-fædrene.

Hvis begge DNA-undersøgelser udføres, vil man i gennemsnit kunne udelukke mere end 99,99 % af ikke-fædrene.

Samtidig bliver faderskabsindekset for mænd, der ikke udelukkes som fædre, i stort set alle sager større end forholdet 10.000 til 1.

2.5. Retsgenetiske undersøgelser i fremtiden

Med DNA-undersøgelser er det muligt at opnå udelukkelser med sikkerhedsgrader på mindst 99,99 % eller et faderskabsindeks på mindst 10.000 til 1 i stort set alle sager. Det vil være muligt at tilrettelægge undersøgelserne således, at disse sikkerhedsgrader rutinemæssigt opnås i alle sædvanlige sager.

Også i sager med særlige forhold vil det i reglen være muligt at opnå tilsvarende høje sikkerhedsgrader, hvis den særlige problemstilling bliver oplyst, således at der kan foretages de relevante ekstra retsgenetiske undersøgelser.

2.6. Sikring af kvaliteten af de retsgenetiske undersøgelser

I de ovenstående betragtninger over sikkerhederne af de retsgenetiske undersøgelser, er det forudsat, at alle nødvendige kontrolforanstaltninger er gennemført, således at man kan se bort fra personforveksling eller snyd med identiteten af de undersøgte personer, fejl i identiteten af blodprøver, laboratorie- og kontorfejl osv. Det er af afgørende betydning af sikre, at den totale kvalitet af undersøgelserne står mål med DNA-undersøgelsernes meget høje informationsniveau. Kvalitetssikringen bør derfor omfatte alle procedurer, som fører til den endelige retsgenetiske erklæring.

Erfaringen har vist, at der er en vis risiko for fejl i alle led af sagsbehandlingen. Risikoen for afgørende fejl er imidlertid ofte større ved de ret simple procedurer såsom mærkning af blodprøver end ved de mere komplicerede laboratorieundersøgelser. For at få et optimalt grundlag for vurderingen af fejlkilder foretog Retsgenetisk Afdeling en undersøgelse af afvigelser ved retsgenetiske undersøgelser i faderskabssager i perioden 1990-1994.

Undersøgelserne viste, at 0,09 % af de tilsendte prøver var ukorrekt mærkede, at der kunne konstateres fejl i identiteten i 0,05 % af de tilsendte prøver og i 0,05 % af følgepapirerne, og at fejl ved identifikation af en person af udenlandsk afstamning forekom i

ét tilfælde (0,003 %). Herudover viser erfaringerne fra retterne, at der af og til afsløres snyd med identiteten af den, der afgiver blodprøve, men det præcise omfang af snyd med identitet kan ikke afgøres. Størrelsen eller kvaliteten af blod var utilstrækkelig i 0,4 % af de tilsendte blodprøver, og der var helt overvejende tale om for små blodprøver fra børnene, således at der måtte foretages ny udtagelse af blodprøve fra børnene. Tab af blodprøve ved forsendelse med post skete i 0,01 % af tilfældene.

På Retsgenetisk Afdeling skete et tab af 0,1 % af blodprøverne enten på grund af defekter i prøverør eller på grund af fejl eller uheld ved håndteringen af prøverne. I opgørelsesperioden blev der foretaget undersøgelser af 2 blodprøver fra hovedparten af de undersøgte personer. Sammenligning af resultaterne af de 2 undersøgelser viste, at der var uoverensstemmelse mellem resultaterne af 1. og 2. blodprøve i 0,2 % af tilfældene. Uoverensstemmelserne skyldtes helt overvejende tekniske problemer, fordi undersøgelserne blev foretaget på grundlag af for små blodprøver. I 2 faderskabssager (0,03 %) viste det sig, at der var særlige genetiske forhold, som bevirkede, at konklusionerne af undersøgelserne var ukorrekte.

Retsgenetisk Afdeling har nu taget konsekvensen af disse undersøgelsesresultater, og har indført skærpede krav til blodprøvernes størrelse og kvalitet. Undersøgelserne med ældre teknik er blevet erstattet med sikre DNA-undersøgelser, men det har endnu ikke være muligt at foretage systematiske opgørelser over de nye DNA-undersøgelsers kvalitet. Endvidere forventer Retsgenetisk Afdeling at få et udarbejdet kvalitetsstyringssystem til sikring af undersøgelsernes kvalitet akkrediteret i 1998.

2.7. Antal blodprøver fra parterne

Det fremgår af undersøgelsen af fejlkilderne, at der - for at sikre en tilstrækkelig høj samlet kvalitet af alle de praktiske og videnskabelige aktiviteter, som fører til den retsgenetiske erklæring - nødvendigvis skal udtages 2 blodprøver på forskellige tidspunkter fra hver af sagsparterne. Udtagelse og undersøgelse af 2 blodprøver udtaget på 2 forskellige tidspunkter er den eneste effektive metode til at afsløre fejl og sikre korrekte resultater. Ved undersøgelse af 2 blodprøver kan stort set alle typer fejl afsløres. Hvis der kun undersøges én blodprøve fra hver af sagens parter, vil den samlede risiko for en afgørende fejl på et af trinene i procedurerne være af en sådan størrelse, at den ikke kan negligeres.

I dag udføres i langt hovedparten af faderskabssagerne en retsgenetisk standardundersøgelse af sagens parter på 2 blodprøver, som er udtaget uafhængigt af hinanden. Supplerende udvidet retsgenetisk undersøgelse udføres på materiale fra de 2 blodprøver, hvis

blodprøverne har været tilstrækkeligt store. Hvis blodprøven ikke har været tilstrækkelig stor, må der udtages én ny blodprøve.

Denne procedure vil kunne opretholdes i fremtiden.

2.8. Sikring af identiteten af sagsparter

De fremmødte mænds identitet skal sikres effektivt. Dette kan i praksis bedst gøres ved, at der rutinemæssigt tages fotografi af mændene ved udtagelse af blodprøve. Fotografiet skal følge sagen og forelægges moderen til godkendelse.

2.9. Udtagelse af blodprøver fra sagsparter

For at få et optimalt udbytte af de meget vægtige DNA-undersøgelser er det nødvendigt at sikre udtagelsen af blodprøver på et lige så højt sikkerhedsmæssigt niveau, som det, der svarer til DNA-undersøgelsernes videnskabelige sikkerhed. De fremmødte mænds identitet skal derfor sikres effektivt ved fotografering, og der skal udtages blodprøver af tilstrækkelig mængde og kvalitet. Blodprøverne skal sikres, mærkes, sagsbehandles og forsendes på en sådan måde, at der ikke kan ske fejl eller opstå tvivl om prøvernes identitet.

I dag udtages blodprøver til retsgenetisk standardundersøgelse typisk hos en praktiserende læge, mens blodprøver til udvidet retsgenetisk undersøgelse udtages hos ca. 10 særligt instruerede læger fordelt over landet. Udtagelse af blodprøver af tilstrækkelig kvalitet og kvantitet fra små børn udgør erfaringsmæssigt et problem hos de praktiserende læger.

Erfaringen har vist, at udtagelse af blodprøver i faderskabssager mest hensigtsmæssigt kan henlægges til et mindre antal institutioner, således at det nødvendige udstyr kan anskaffes og vedligeholdes. Herved kan også den nødvendige ekspertise opnås og holdes ved lige.

Det vil derfor være nødvendigt at ændre procedurerne for udtagelsen af blodprøver i faderskabssager. Blodprøveudtagelsen bør i fremtiden foretages ved ca. 15 sygehus- eller lægelaboratorier, som er placeret tæt ved statsamterne, som efter udvalgets forslag får mulighed for at indhente retsgenetisk bevis.

2.10. Fremtidig mulighed for udtagelse af andet biologisk materiale fra sagsparter

Det må forventes, at det i fremtiden vil blive muligt at foretage retsgenetiske undersøgelser på mindre mængder biologisk materiale fra personerne. Dette vil formentlig

komme til at betyde, at man kan nøjes med at udtage få dråber blod ved et prik i en finger eller at skrabe lidt biologisk materiale af slimhinden på indersiden af kinden. Disse fremtidige muligheder for lettere at opnå biologisk materiale fra personerne ændrer imidlertid ikke på kravene om effektiv sikring af identiteten af personerne og sikring af høj kvalitet af prøvemateriale, prøvemærkning, papirarbejde, forsendelse, laboratorieundersøgelser osv.

3. Sammenfatning og konklusion

Med anvendelse af moderne DNA-teknik er det i dag muligt med en sikkerhed på 10.000 til 1 at fastslå, om en mand er genetisk far til et barn eller ej. Det er imidlertid afgørende for den samlede sikkerhed af undersøgelserne, at alle procedurer udføres på et højt sikkerhedsmæssigt niveau.

Det er derfor nødvendigt, at der indføres:

- forbedret sikring af personernes identitet ved fotografering,
- forbedret sikring af blodprøver ved ændrede procedurer for udtagelse af blodprøver,
- konsekvent udtagelse af 2 blodprøver på forskellige tidspunkter fra parterne,
- forbedret information om særlige forhold vedrørende slægtskabsforhold, etnisk baggrund, lægelig behandling osv. og
- krav om retsgenetiske undersøgelser fra et kvalitetssikret laboratorium.

Med disse relativt simple tiltag vil det være muligt i fremtiden at opnå en meget høj samlet sikkerhed af retsgenetiske undersøgelser i faderskabssager.

Udvalget har indrettet sine forslag ud fra den forudsætning, at de forangivne sikkerhedsprocedurer m.v. bliver gennemført.

VII. Danmarks forpligtelser ifølge konventioner

De konventioner, som kan have betydning for udvalgets overvejelser om tilrettelæggelse af nye regler om faderskab og moderskab er FN-Børnerettighedskonventionen, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, FN-Kvindediskriminationskonventionen og Europarådskonventionen om Børns Rettigheder.

1. Børnerettighedskonventionen

FN's generalforsamling vedtog i 1989 efter 10 års forarbejde "Konventionen om Barnets Rettigheder", og Danmark ratificerede konventionen den 19. juli 1991[1]. Børnerettighedskonventionen er et meget omfattende dokument i forhold til samtlige tidligere menneskerettighedsdokumenter, idet den rummer både politiske, juridiske, sociale, økonomiske og kulturelle rettigheder. Konventionens karakter af at være et politisk kompromis bevirker dog, at dens formuleringer er temmeligt vage, således at teksten i det væsentligste kun formulerer mere overordnede rettigheder[2].

1.1. De ved konventionen fastlagte rettigheder

Børnerettighedskonventionen angiver en lang række rettigheder. Af interesse for reglerne om faderskab og moderskab kan følgende fremhæves:

Artikel 2 fastslår, at børn ikke må forskelsbehandles på grundlag af deres forældres forhold.

Artikel 3 understreger, at "i alle foranstaltninger vedrørende børn ..., skal barnets tarv komme i første række". Det understreges dog samtidig i stk. 2, at staten skal respektere forældrenes rettigheder og pligter overfor børnene.

1: Se Lovtidende C, bekendtgørelse nr. 6 af 16. januar 1992.
2: Som henvisning til forarbejderne er benyttet *Scharon Detrick* (redaktion): The United Nations Convention on the Rights of the Child. A Guide to the "Travaux Preparatories" 1992.

Artikel 7 vedrører direkte faderskab og moderskab. Artiklen slår fast, at barnet skal registreres umiddelbart efter fødslen og fra fødslen skal have ret til navn, ret til at opnå statsborgerskab, og så vidt muligt ret til at kende og blive passet af sine forældre. Deltagerstaterne skal sikre gennemførelsen af disse rettigheder gennem deres nationale lovgivning og deres forpligtelser ifølge de relevante internationale instrumenter på dette område, især hvis barnet ellers ville blive statsløst.

Forarbejderne til artikel 7 indeholder ingen særlige bidrag til fortolkningen af retten til så vidt muligt at blive passet af sine forældre. Fra svensk side er der blot henvist generelt til, at artiklen må fortolkes i lyset af, hvad der er i barnets interesse.

Polen har taget forbehold overfor artikel 7, således at et adoptivbarns ret til at kende sine biologiske forældre skal være underlagt de begrænsninger om anonymitet, der ved lov sikrer, at adoptivforældre kan opretholde fortrolighed om barnets herkomst. Endvidere har Tjekkoslovakiet afgivet en erklæring, ifølge hvilken landet ikke anser uigenkaldelige anonyme adoptioner som værende i strid med konventionen.

I forbindelse med eksaminationen af, om den danske regering overholder sine forpligtelser efter Børnerettighedskonventionen anførte komiteen[3] i januar 1995, at der muligvis er uoverensstemmelse mellem de danske regler om, at æg- og sæddonorer har fuld anonymitet og konventionens artikler 7 og 8. I Juristen 1995, side 275 ff har Eva Caspersen anført, at såfremt børns rettigheder skal sikres efter artiklerne 7 og 8, må konklusionen blive, at et barn har ret til at få oplyst, hvem barnets genetiske forældre er, hvis barnet fremsætter ønske derom. Ophævelsen af anonymiteten bør dog ikke medføre nogen retlig forpligtelse for donor i forhold til barnet eller nogen rettigheder for donorbarnet, fx arveret, forsørgelsespligt og lignende. Det fremhæves dog tillige, at uanset, at de danske regler om fuld og evig anonymitet muligvis er i strid med Børnerettighedskonventionen, er der på den anden side gode grunde, der taler for at bevare anonymiteten, nemlig hensynet til donorerne.

Artikel 8 fastsætter, at deltagerstaterne påtager sig at respektere barnets ret til at bevare sin identitet, herunder statsborgerskab, navn og familieforhold, som er anerkendt af loven og uden ulovlig indblanding.

Artikel 8 er formuleret på baggrund af erfaringerne fra diktaturårene i Argentina i 1970'erne og 1980'erne. Her var det tidligere almindeligt, at børn af politiske fanger blev adopteret bort til andre familier og fik ændret navn og afskåret kontaktmuligheder til deres egen familie. Artiklen forpligter staterne til at søge at hjælpe børn til at finde frem til deres oprindelige biologiske familie, hvis den slags overgreb er sket tidligere.

3: Se om kontrolsystemet straks nedenfor under 1.2.

Ifølge forarbejderne til konventionen har det ikke været overvejet, om artiklen ville kunne få betydning for adoption og donation.

Artikel 9 pålægger deltagerstaterne at sikre, at barnet ikke adskilles fra sine forældre mod forældrenes vilje, undtagen når kompetente myndigheder, hvis afgørelser er undergivet retlig prøvelse i overensstemmelse med gældende lov og praksis, bestemmer, at en sådan adskillelse er nødvendig af hensyn til barnets tarv.

Sådanne beslutninger kan være nødvendige i særlige tilfælde, fx ved forældres misbrug eller vanrøgt af barnet, eller hvor forældrene lever adskilt, og der skal træffes beslutning om barnets bopæl.

Efter artikel 16 må intet barn udsættes for vilkårlig eller ulovlig indblanding i sit privat- eller familieliv, i sit hjem eller i sin brevveksling eller for ulovligt angreb på sin ære eller sit omdømme.

Artiklen sikrer først og fremmest, at staten ikke må blande sig i barnets familieliv. Derimod er artiklen ikke rettet mod forældrenes forhold.

Efter artikel 18 skal deltagerstaterne "bestræbe sig for at sikre anerkendelse af princippet om, at begge forældre har fælles ansvar for barnets opdragelse og udvikling. Forældrene eller i givet fald værgen, har hovedansvaret for barnets opdragelse og udvikling. Barnets tarv skal for dem komme i første række.".

I den oprindelige arbejdstekst var ordlyden, at pligten til at opdrage barnet skulle påhvile begge forældre ligeligt. Der blev bl.a. henvist til, at dette svarer til reglerne i kvindediskriminationskonventionen, der bl.a. fastslår, at staterne skal sikre mænd og kvinder samme rettigheder og forpligtelser som forældre i forhold til deres børn. Efter forslag fra USA blev ordlyden imidlertid ændret, så der i stedet blev lagt vægt på det fælles ansvar, med den konsekvens, at ordet "ligeligt" udgik. Et forslag fra Sovjetunionen om, at indføje ordet igen, fik ikke flertal. I et senere forslag fra en arbejdsgruppe indgik ordene "common and similar" ansvar for børnenes opdragelse, men også disse udgik i en senere runde med henvisning til, at begrebet "similar" var tvetydigt.

1.2. Børnerettighedskonventionens kontrolsystem

Børnerettighedskonventionens kontrolsystem er begrænset. Der findes ikke nogen ret for enkeltpersoner eller for andre stater til at klage over krænkelser af de rettigheder, som er opregnet i konventionsteksten. Kontrolsystemet består i, at en komité på 11 personer løbende skal modtage rapporter fra de lande, der har ratificeret konventionen. Staterne skal i rapporterne redegøre for forholdene for landets børn og for de initiati-

ver, man forventer at tage for at forbedre vilkårene på de områder, hvor staterne ikke måtte leve op til kravene i konventionen. Komitéen kan påtale forhold i et land, der ikke findes at opfylde kravene i konventionen. Kontrolsystemet bygger således i alt væsentligt på frivillighed fra de deltagende staters side. Det pres, der kan tænkes lagt på en stat, der ikke vil leve op til Børnerettighedskonventionens forpligtelser er alene moralsk og politisk.

1.3. Udvalgets vurderinger

Følgende bestemmelser synes at have interesse for udvalgets overvejelser:

- børn må ikke forskelsbehandles på grund af forældrenes forhold (artikel 2),
- børn skal så vidt muligt kende og blive passet af forældrene (artikel 7),
- adskillelse fra forældrene må kun ske, når det er nødvendigt (artikel 9), og
- begge forældre skal så vidt muligt have fælles ansvar for barnets opdragelse og udvikling (artikel 18).

Ses der bort fra kunstig befrugtning og adoption, er der i konventionen meget klare forudsætninger om, at staterne skal arbejde for, at børn så vidt muligt skal kende begge forældre, samt at forældrene i videst muligt omfang skal have fælles ansvar for barnets opdragelse og udvikling.

Udvalget tager til efterretning, at Folketinget ved gennemførelse af loven om kunstig befrugtning m.v. godkendte, at der skal være donoranonymitet ved donering af sæd og æg[4]. Selv om Danmark ikke som Polen og Tjekkoslovakiet har taget forbehold om anonymitet ved adoption, indeholder konventionens artikel 7 efter udvalgets opfattelse i øvrigt ikke noget klart forbud mod anonymitet ved donering af sæd og æg.

2. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

2.1. Reglerne i artiklerne 8 og 14 og fortolkningen af disse

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, der er ratificeret af Danmark, indeholder to bestemmelser, der kan være af interesse for reglerne om faderskab og moderskab.

4: Se bemærkningerne i lovforslag nr. L 5 om forslag til lov om kunstig befrugtning i forbindelse med lægelig behandling, diagnostik og forskning m.v. (Folketinget 1996-97), side 14 og 16.

Efter artikel 8 er individet berettiget til at leve beskyttet fra offentlighed i det omfang vedkommende ønsker det, men skal også have ret til at etablere og udvikle relationer til andre mennesker, særligt inden for det følelsesmæssige område med henblik på at udvikle og forbedre dets egen personlighed[5].

De menneskeretlige regler om familieliv må i al væsentlighed ses som specialbestemmelser i forhold til den generelle pligt til respekt for privatlivet. Ved den særlige menneskeretlige fremhævelse af familien angives imidlertid også en særlig beskyttelse for familien som gruppe og som enhed, og dermed alt andet lige også forpligtelser, som kan indebære, at staten i et vist omfang tager aktivt skridt til at sikre en vis beskyttelse af familien og til sikring af et reelt familieliv. Samtidig må det tages i betragtning, at statens indgreb i familielivet undertiden sker for at varetage menneskeretlige hensyn til andre, fx til beskyttelse af børns rettigheder.

Beskyttelsen er primært en sikring af individet mod arbitrær indblanding fra myndighedernes side. Der er tale om en altovervejende negativ forpligtelse for staten til at undlade indgreb, men staten pålægges efter praksis også visse positive pligter for at gøre det muligt at opretholde et normalt familieliv.

Udgangspunktet for forståelsen af begrebet familie er i den vesteuropæiske tradition den almindelige kernefamilie: Ægtefæller og deres mindreårige børn. Hertil kommer børn af tidligere eller senere ægteskaber, børn født uden for ægteskab og adoptivbørn. Ugifte samlevende par er således omfattet af begrebet, når parret lever i et etableret samliv med fælles husførelse. En præcis definition kan næppe gives, da det afhænger af personlige og varierende faktorer i relation til seksualitet, personlighedsfølelse, social forpligtelse og økonomisk samliv. Der lægges formentlig mere vægt på blodets bånd end på det sociale liv, men begge dele nyder beskyttelse[6]. Også samlivsforhold kan være beskyttet. Domstolen fastslog i EMD 138, at det er en ufravigelig betingelse, at der er tale om et egentligt samliv.

I den såkaldte Gaskin-sag har en dom fra Menneskerettighedsdomstolen, EMD 160, udtalt sig principielt om "retten til viden". En britisk statsborger, der som barn havde været anbragt uden for hjemmet i længere perioder, søgte indsigt i sagsakter vedrørende anbringelserne. Da britisk lovgivning sikrede alle, som havde bidraget med oplysninger til sagsakterne, at disse ville blive holdt fortrolige, fik sagsøgeren kun adgang til 65 af 352 dokumenter, fordi kun 19 af 46 bidragsydere gav deres samtykke. Domstolen konkluderede, at et system, der holder alle oplysninger fortrolige, med mindre der er

---

5: Se hertil *Lars Adam Rehof* og *Tyge Trier*: Menneskeret 1990, side 186 med henvisninger, samt *Peer Lorenzen, Lars Adam Rehof* og *Tyge Trier*: Den europæiske menneskerettighedskonvention med kommentarer 1994.

6: EMD 1994 fastslog, at påtænkt familieliv kan være beskyttet.

givet samtykke til frigivelse, kun er i overensstemmelse med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, såfremt det overlades til et uafhængigt organ at afgøre, om der skal ske aktindsigt i sager, hvor en bidragyder enten ikke svarer på en anmodning om samtykke til frigivelse af fortrolige oplysninger, eller ikke ønsker at samtykke.

Samværet mellem forældre og børn er et grundlæggende element i familielivet. Således kan sammenføring af forældre og børn være et krav, selvom de ikke bor sammen. Der må imidlertid lægges vægt på, om barnets interesser taler for, at det forbliver, hvor det er. Staten skal sikre, at fx en ugift mor og hendes barn kan føre og udvikle et normalt familieliv. Menneskerettighedsdomstolen fastslog i EMD 112, at et ugift samlevende par og deres datters ret til familielivet var krænket, og at datteren havde krav på juridisk og socialt at blive ligestillet med ægtebørn, hvilket hun ikke efter irsk ret havde mulighed for.

Artikel 14 sikrer rettigheder uden forskel på grund af køn eller andet forhold.

En del sager fra domstolen har drejet sig om forældremyndighed og faderskab. EMD 1987 angik forskel i moderens og ægtemandens ret til at anfægte faderskabet til ægtebørn efter de tidligere bestemmelser i den danske børnelov fra 1960. Efter § 5, stk. 2, var moderens ret ubegrænset, mens ægtemandens ret var begrænset til 5 år. Domstolen fandt, at forskelsbehandlingen havde en objektiv og rimelig begrundelse og måtte anses for retfærdiggjort som liggende inden for statens margin for tilpasning, især da en undersøgelse af de tilsvarende reguleringer i andre stater havde blotlagt betydelige forskelle i retstilstanden[7].

2.2. Udvalgets vurderinger

Udvalget hæfter sig særligt ved, at fortolkningerne af konventionens artiklerne 8 og 14 utvetydigt giver udtryk for, at staten skal sørge for, at ugifte samlevende par og deres børn så vidt muligt bliver ligestillet med ægtefæller og deres børn.

3. Kvindediskriminationskonventionen

FN's kvindediskriminationskonvention blev ratificeret af Danmark den 21. april 1983[8].

Konventionens artikel 16 fastslår, at staterne skal sikre, at mænd og kvinder ligestilles i relation til deres børn, idet dog hensynene til børnene skal gå forud. Dette skal efter li-

7: I dansk ret er der som bekendt nu indført ensartede frister for moderens og ægtemandens ret til at anfægte faderskabet.
8: Se Lovtidende C, bekendtgørelse nr. 83 af 9. august 1983.

tra d, e og f gælde med hensyn til uddannelse, forældremyndighed, værgemål og adoption.

Konventionen synes ikke at indeholde regler, der direkte har betydning for udvalgets overvejelser om tilrettelæggelse af nye regler om faderskab og moderskab.

4. Europarådets konvention om børns rettigheder

Konventionen om børns rettigheder er ikke undertegnet og ratificeret af Danmark[9], men indeholder regler, der kan være af interesse for overvejelser ved fastsættelse af regler om faderskab og moderskab.

Konventionen angår forældremyndighed, bopæl og ret til samvær. Dens intention er at give børn proceduremæssige rettigheder, således at de kan sikre deres rettigheder. Overholdelse af konventionens regler påses af en komité, der kan fremkomme med anbefalinger.

Konventionen tildeler børn med tilstrækkelig modenhed adgang til at modtage alt relevant materiale og til at udtale sig samt til at få udpeget en repræsentant, når barnets og forældremyndighedsindehaverens interesser ikke er sammenfaldende. De myndigheder, der behandler sager om børn, skal, når forholdene kræver det, drage omsorg for, at der udpeges en repræsentant for et barn, når der foreligger en interessekonflikt mellem barnet og forældremyndighedsindehaveren.

5. Udvalgets forslag

Udvalget har ved sine overvejelser og sit lovudkast tilstræbt fuldt ud at opfylde de forangivne internationale forpligtelser.

9: Se European Convention on the Exercise of Children's Rights. Konventionen har siden den 25. januar 1996 været åben for undertegnelse.

VIII. Udvalgets lovudkast

1. Udkast til børnelov

Kapitel 1

Faderskab i forbindelse med anmeldelsen af fødslen

§ **1.** Ægtemanden er far til et barn, der fødes af en gift kvinde. Registrering af faderskabet finder sted i forbindelse med anmeldelsen af fødslen.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke, hvis

1) ægtefællerne ved barnets fødsel er separerede eller har ophævet samlivet på grund af uoverensstemmelse,
2) moderen inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel har været gift med eller levet sammen på fælles bopæl med en anden mand, eller
3) en af ægtefællerne anmoder om, at der rejses faderskabssag.

Stk. 3. Bestemmelserne i stk. 1 og stk. 2, nr. 2 og 3, finder tilsvarende anvendelse, hvis ægtemanden er afgået ved døden inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel, og ægtefællerne ikke på dødstidspunktet var separerede eller havde ophævet samlivet på grund af uoverensstemmelse.

§ **2.** Den mand, moderen lever sammen med, er far til et barn, der fødes af en ugift kvinde, hvis parterne skriftligt erklærer, at de lever sammen, at det er deres fælles barn, og at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet. Registrering af faderskabet finder sted i forbindelse med anmeldelsen af fødslen.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke, hvis

1) moderen inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel har været gift med eller levet sammen på fælles bopæl med en anden mand, eller
2) manden på erklæringstidspunktet er under 18 år.

§ **3.** Er faderskabet anerkendt efter § 13, stk. 1, før barnets fødsel, kan faderskabet registreres på dette grundlag i forbindelse med anmeldelsen af fødslen.

Kapitel 2

Faderskabssag ved statsamtet

Sagens begyndelse

§ **4.** Sag kan inden barnets fødsel rejses af moderen, en værge for barnet eller statsamtet.

§ **5.** Er faderskab registreret eller anerkendt, kan sag inden for en frist af 6 måneder fra barnets fødsel rejses af moderen, faderen eller en værge for barnet.
Stk. 2. Er faderskab registreret efter § 1, kan sag endvidere rejses af faderens dødsbo, medmindre den afdøde havde anerkendt faderskabet.

§ **6.** En mand, som har haft seksuelt forhold til moderen i den periode, hvor hun blev gravid, har ret til at få prøvet, om han er barnets far, jf. dog § 9, stk. 3. Anmodningen skal være skriftlig, og den skal fremsættes inden for en frist af 6 måneder fra barnets fødsel, medmindre sagen verserer.
Stk. 2. En mand, der ved barnets fødsel eller inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel har været gift med eller levet sammen med moderen på fælles bopæl, skal snarest muligt have skriftlig meddelelse om barnets fødsel med vejledning om sin ret efter stk. 1, medmindre han allerede er part i sagen.
Stk. 3. Anmoder moderen eller en mand, der afskæres fra sin ret efter stk. 1, 1. pkt., om det, indbringer statsamtet sagen for retten.

§ **7.** Er faderskab ikke registreret, og er sag ikke rejst af andre, rejser statsamtet sag.
Stk. 2. Er barnet afgået ved døden, skal sag dog ikke rejses, medmindre der fremsættes anmodning om det fra moderen eller nogen, som har retlig interesse i det.

Sagens behandling

§ **8.** Moderen har pligt til at oplyse, hvem der er eller kan være barnets far.
Stk. 2. Har moderen ved barnets fødsel været gift uden at være separeret, eller har hun ved barnets fødsel levet sammen med en mand, gælder stk. 1 kun, hvis det fastslås, at ægtemanden eller samleveren ikke er barnets far.
Stk. 3. Oplyser moderen ikke, hvem der er eller kan være barnets far, skal hun vejledes om, hvilken betydning dette vil kunne få for barnet.
Stk. 4. Udebliver moderen efter indkaldelse fra et møde efter stk. 3, eller skønner statsamtet, at moderen tilbageholder oplysninger om, hvem der er eller kan være barnets far, indbringer statsamtet sagen for retten.

§ **9.** Sagens parter er

1) barnet,
2) moderen,
3) den mand, der er registreret som far eller har anerkendt faderskabet, eller hans dødsbo,
4) en mand, der efter moderens oplysning er eller kan være barnets far, eller hans dødsbo,
5) en mand, der fremsætter anmodning om at få prøvet, om han er barnets far, jf. § 6, stk. 1, og
6) moderens ægtemand eller samlever på fødselstidspunktet, hvis han ønsker at blive inddraget.

Stk. 2. Er moderen afgået ved døden, inddrager statsamtet efter anmodning fra en værge for barnet endvidere en mand eller hans dødsbo, hvis det antageliggøres, at manden er eller kan være barnets far.

Stk. 3. En mand kan ikke blive barnets far, hvis afgørende hensyn til barnet taler imod det.

Stk. 4. Statsamtet kan bestemme, at en mand, der utvivlsomt ikke er barnets far, skal udtræde af sagen. Samtykker manden ikke i at udtræde af sagen, indbringer statsamtet sagen for retten.

§ **10.** Statsamtet opfordrer moderen og den eller de mænd, som er part i sagen, til at medvirke til retsgenetiske undersøgelser, hvis dette kan have betydning for sagens afgørelse.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 kan anvendes over for andre end sagens parter, hvis dette må antages at være af afgørende betydning for sagens afgørelse.

Stk. 3. Medvirker en part efter opfordring ikke frivilligt til gennemførelse af retsgenetiske undersøgelser, og gennemtvinges disse ikke efter § 12, stk. 3, indbringer statsamtet sagen for retten.

§ **11.** Statsamtet kan før eller efter barnets fødsel beskikke en værge for barnet, hvis dette må anses for nødvendigt til varetagelse af barnets interesser.

§ **12.** Statsamtets afgørelser efter dette kapitel kan inden for en frist af 14 dage indbringes for justitsministeren. Ministeren kan afvise at behandle klager, der ikke vedrører retlige spørgsmål.

Stk. 2. Statsamtet indbringer sagen for retten, hvis

1) en af sagens parter anmoder om det,
2) statsamtet finder det betænkeligt at fortsætte behandlingen,

3) der skal ske indkaldelse ved bekendtgørelse i Statstidende eller udfærdiges retsanmodning efter retsplejelovens § 158, eller
4) sagen i øvrigt ikke kan afsluttes ved anerkendelse eller henlæggelse ved statsamtet.

Stk. 3. Udebliver en part efter indkaldelse fra et møde i statsamtet, eller medvirker en part efter opfordring ikke frivilligt til gennemførelse af retsgenetiske undersøgelser, kan statsamtet anmode retten om at pålægge vedkommende at møde for statsamtet eller at medvirke til gennemførelse af retsgenetiske undersøgelser og om at tage de nødvendige skridt til eventuel gennemtvingelse af et sådant pålæg.

Anerkendelse af faderskab

§ 13. En mand kan anerkende faderskabet til et barn, der fødes af en ugift kvinde, hvis parterne erklærer, at de lever sammen, at det er deres fælles barn, og at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet. Dette gælder dog ikke, hvis moderen inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel eller forventede fødsel har været gift med eller levet sammen på fælles bopæl med en anden mand.

Stk. 2. En mand, som har haft seksuelt forhold til barnets mor i den periode, hvor hun blev gravid, kan anerkende faderskabet, hvis
1) moderen efter det oplyste ikke har haft seksuelt forhold til andre mænd i denne periode, eller
2) han utvivlsomt er barnets far.

Stk. 3. Har moderen haft seksuelt forhold til en eller flere andre mænd i den periode, hvor hun blev gravid, kan den mand, moderen er gift med eller lever sammen med, anerkende faderskabet, hvis han og moderen erklærer, at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet, og anerkendelsen tiltrædes af den eller de andre mænd, der er part i sagen.

Stk. 4. Anerkendelse efter stk. 1 og 2 kan ske skriftligt. Afgivelse af erklæringer efter stk. 3 kan kun ske under et møde i statsamtet.

Stk. 5. Er den mand, som anerkender faderskabet, under 18 år, skal værgen samtykke i anerkendelsen. Retsplejelovens § 257, stk. 1, 2. pkt., finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 6. Inden anerkendelsen skal den mand, som anerkender faderskabet, være gjort bekendt med retsvirkningerne af anerkendelsen og med, at han kan kræve sagen afgjort ved retten.

Stk. 7. Faderskab kan ikke anerkendes efter stk. 2, nr. 2, og stk. 3 inden barnets fødsel.

Stk. 8. Justitsministeren kan bestemme, at en anerkendelse afgivet i udlandet skal ligestilles med en anerkendelse for statsamtet.

Kapitel 3

Faderskabssag ved retten

Sagens anlæg

§ **14.** Sag kan kun anlægges efter anmodning fra statsamtet.

Sagens behandling

§ **15.** Moderen har pligt til at møde i retten og der afgive forklaring om, hvem der er eller kan være barnets far. § 8, stk. 2 og 3, finder tilsvarende anvendelse.

§ **16.** Retten inddrager de i § 9 nævnte mænd eller dødsboer.
Stk. 2. Bestemmelsen i § 6, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse.

§ **17.** Retten træffer bestemmelse om gennemførelse af retsgenetiske undersøgelser af sagens parter, hvis dette kan have betydning for sagens afgørelse.
Stk. 2. Er der fare for, at retsgenetiske undersøgelser ellers ikke vil kunne gennemføres, kan retten efter anmodning fra nogen, som har retlig interesse i det, træffe bestemmelse om foretagelse af nødvendige foranstaltninger til sikring af, at sådanne undersøgelser senere kan gennemføres.
Stk. 3. Bestemmelsen i § 10, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse.

Anerkendelse af faderskab

§ **18.** Faderskab kan anerkendes over for retten. § 13, stk. 1-7, finder tilsvarende anvendelse.

Dom til faderskab

§ **19.** Er en mand efter udfaldet af retsgenetiske undersøgelser utvivlsomt barnets far, dømmes han som far.
Stk. 2. I andre tilfælde dømmes en mand som far, hvis han har haft seksuelt forhold til moderen i den periode, hvor hun blev gravid, og der ikke foreligger omstændigheder, der gør det usandsynligt, at han er faderen, og hvis moderen i den nævnte periode,

1) ikke har haft seksuelt forhold til andre mænd,
2) har haft seksuelt forhold til en eller flere andre mænd, men ingen af disse efter udfaldet af retsgenetiske undersøgelser er barnets far, eller
3) har haft seksuelt forhold til en eller flere andre mænd, men det er overvejende sandsynligt, at ingen af disse er faderen.

Stk. 3. Ved afgørelser efter stk. 2, nr. 3, kan det tillægges betydning, om moderen har været gift med eller levet sammen på fælles bopæl med en af mændene i den periode, hvor hun blev gravid.

Kapitel 4

Genoptagelse

§ **20.** Er faderskabet til et barn ikke fastslået ved registrering, anerkendelse eller dom, skal sagen genoptages efter anmodning fra moderen eller hendes dødsbo, barnet eller dets dødsbo, en værge for barnet eller en mand, som har ret til at få prøvet om han er barnets far, jf. § 6, stk. 1.
Stk. 2. Genoptagelse kan dog kun finde sted, hvis det antageliggøres, at en bestemt mand kan blive barnets far.
Stk. 3. Er barnet fyldt 18 år, kan sagen ikke genoptages mod barnets vilje.

§ **21.** Er faderskabet til et barn fastslået ved registrering, anerkendelse eller dom, skal sagen genoptages, hvis moderen, barnet eller en værge for barnet og faderen eller hans dødsbo i enighed anmoder om det, og det antageliggøres, at en anden mand kan blive barnets far.

§ **22.** Er der i forbindelse med registrering af faderskab sket fejl, der kan have haft betydning for, hvem der er registreret som far, kan moderen eller hendes dødsbo, en værge for barnet eller barnets dødsbo, faderen eller hans dødsbo eller en mand, der på grund af fejlen ikke er blevet registreret som far til barnet, eller hans dødsbo inden for en frist af 3 år fra barnets fødsel forlange sagen genoptaget.
Stk. 2. Sag kan dog ikke rejses af faderen, hvis han med kendskab til eller formodning om fejlen har anerkendt barnet ved at behandle det som sit, eller af moderen, hvis hun med kendskab til eller formodning om fejlen har ladet faderen behandle barnet som sit.
Stk. 3. En sag skal genoptages efter anmodning fra en mand, som efter § 6, stk. 2, skal have meddelelse om barnets fødsel, hvis meddelelsen ikke er kommet frem til ham inden 5 måneder efter fødslen. Anmodning skal dog fremsættes uden ugrundet ophold efter, at han har fået kendskab til barnets fødsel og senest 3 år efter fødslen.

§ **23.** Er faderskabet til et barn fastslået ved registrering, anerkendelse eller dom, kan sagen inden for en frist af 3 år efter barnets fødsel, forlanges genoptaget efter anmodning fra moderen eller hendes dødsbo, en værge for barnet eller barnets dødsbo eller faderen, hvis der er fremkommet nye oplysninger om omstændigheder, der kan antages at ville give sagen et andet udfald, eller der i øvrigt er særlig anledning til at antage, at sagen vil få et andet udfald.

Stk. 2. Ved afgørelsen kan det navnlig tillægges betydning,

1) hvor lang tid der er gået siden barnets fødsel,
2) om faderen med kendskab til eller formodning om de omstændigheder, der rejser tvivl om, hvorvidt han er barnets far, har anerkendt barnet ved at behandle det som sit,
3) om moderen med kendskab til eller formodning om de omstændigheder, der rejser tvivl om, hvem der er barnets far, har ladet faderen behandle barnet som sit,
4) om en part med kendskab til eller formodning om de omstændigheder, der rejser tvivl om, hvem der er barnets far, ikke inden rimelig tid har anmodet om genoptagelse, eller
5) om barnet kan forventes at ville få en far, hvis sagen genoptages.

§ **24.** Genoptagelse efter § 22 og § 23 kan efter udløbet af 3-årsfristen tillades, hvis der kan anføres ganske særlige grunde til, at anmodningen ikke er fremsat tidligere, hvis omstændighederne i øvrigt i høj grad taler for genoptagelse, og det må antages, at en fornyet behandling af sagen ikke vil medføre væsentlige ulemper for barnet.

Stk. 2. En sag, hvori forkyndelse af stævning er sket ved bekendtgørelse i Statstidende, kan af en sagsøgt mand, der ikke har givet møde, altid kræves genoptaget.

§ **25.** Afgørelse af, om en sag skal genoptages, træffes af statsamtet.

Stk. 2. Statsamtets afgørelse kan inden for en frist af 4 uger indbringes for justitsministeren. Ministeren kan afvise at behandle klager, der ikke vedrører retlige spørgsmål.

Stk. 3. Statsamtet indbringer sagen for retten, hvis en part inden for en frist af 4 uger efter statsamtets eller justitsministerens afgørelse anmoder om det.

Stk. 4. Genoptages sagen, finder kapitel 2 og 3 tilsvarende anvendelse, jf. dog stk. 5.

Stk. 5. En mand, der tidligere har været part i sagen, men som efter udfaldet af retsgenetiske undersøgelser eller bevis om, hvorvidt han har haft seksuelt forhold til moderen i den periode, hvor hun blev gravid, ikke er blevet anset som barnets far, kan ikke mod sin vilje inddrages påny. Dette gælder dog ikke, hvis han har afgivet falsk forklaring for retten om forhold af betydning for sagen, eller der med hans viden er sket identitetsforveksling, ombytning af biologisk materiale eller anden tilsvarende fejl.

Kapitel 5

Faderskab og moderskab ved kunstig befrugtning

Faderskab

§ **26.** Er barnets mor blevet kunstigt befrugtet under en læges ansvar, er hendes ægtemand eller samlever barnets far, hvis han har givet samtykke til den kunstige befrugtning, og barnet er blevet til ved denne.

Stk. 2. Samtykke som nævnt i stk. 1 skal være skriftligt og indeholde en erklæring om, at manden skal være barnets far.

§ 27. En sæddonor kan ikke dømmes som far til et barn, der er blevet til ved kunstig befrugtning af en anden kvinde end hans hustru eller samlever med hans sæd, hvis sæden er blevet doneret med henblik på en læges anvendelse ved kunstig befrugtning eller til en offentlig eller privat sædbank, som drives under en læges ansvar.
Stk. 2. Er sæden ikke blevet doneret som nævnt i stk. 1, er sæddonor barnets far, medmindre sæden er anvendt uden hans viden eller efter hans død.

§ 28. Bestemmelserne i kapitel 1-4 finder tilsvarende anvendelse.

Moderskab

§ 29. Den kvinde, der føder et barn, som er blevet til ved kunstig befrugtning, er barnets mor.

Kapitel 6

Surrogatmoderskab

§ 30. En kvinde, som aftaler at føde et barn for en anden kvinde, kan ikke gyldigt forpligte sig til at udlevere barnet efter dets fødsel.

Kapitel 7

Statsamternes vejledningspligt

§ 31. Statsamtet vejleder parter og andre implicerede om deres retsstilling, herunder om klagemuligheder og muligheder for genoptagelse, og bistår med at udfylde anmodninger og blanketter m.v.

Kapitel 8

Forskellige bestemmelser

§ 32. Justitsministeren fastsætter regler om behandling af sager efter denne lov, herunder om

1) fremgangsmåden ved anmeldelse og registrering af faderskab efter §§ 1-3, underretning af ægtemænd og samlevere efter § 6, stk. 2, godtgørelse af samleveres identitet og vejledning af ægtefællerne og de samlevende,

2) statsamternes behandling af faderskabssager, vejledningspligt, afholdelse af fortrolige møder med moderen og indhentelse af retsgenetiske undersøgelser m.v.,
3) beregning af den periode, hvor moderen blev gravid, og
4) i hvilket omfang retten til aktindsigt skal omfatte oplysninger om anvendelse af § 9, stk. 3, og § 16.

Stk. 2. Justitsministeren udfærdiger blanketter til brug for registrering af faderskab efter §§ 1-3 og afgivelse af erklæringer efter § 13, § 18 og § 26. Ministeren kan i den forbindelse fastsætte, at underskrifter skal være bekræftet af en advokat eller 2 vitterlighedsvidner.

§ **33.** Regeringen kan indgå overenskomst med andre stater om forholdet mellem dansk og fremmed rets regler om fastsættelse af faderskab og moderskab til børn. Overenskomsten finder anvendelse her i landet efter bekendtgørelse i Lovtidende.

Stk. 2. Justitsministeren kan fastsætte regler om forholdet mellem danske og andre nordiske landes regler om fastsættelse af faderskab til børn.

Kapitel 9

Ikrafttræden m.v.

§ **34.** Loven træder i kraft den ...

Stk. 2. Loven anvendes i sager om faderskab til børn, der fødes efter lovens ikrafttræden. For børn født før lovens ikrafttræden, anvendes de hidtil gældende regler, jf. dog stk. 3.

Stk. 3. Bestemmelsen i § 21 anvendes også i sager om faderskab til børn, der er født før lovens ikrafttræden.

§ **35.** I lov om børns retsstilling, jf. lovbekendtgørelse nr. 293 af 2. maj 1995, som ændret ved § 11 i lov nr. 389 af 14. juni 1995, foretages følgende ændringer:

1. I *lovens titel* ændres "retsstilling" til: "forsørgelse".

2. *Kapitel 1*, § *20* og § *21, stk. 1, 2. pkt.*, ophæves.

3. I § *22 a, stk. 1 og 2,* udgår: "børns retsstilling, herunder om".

§ **36.** Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske eller grønlandske forhold tilsiger.

2. Udkast til lov om ændring af retsplejeloven

§ 1

I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 752 af 15. august 1996, som ændret senest ved lov nr. 414 af 10. juni 1997, foretages følgende ændring:

1. *Kapitel 42 a* affattes således:

"*Kapitel 42 a*

Faderskabssager

§ **456 a.** Reglerne i dette kapitel anvendes på sager om faderskab til børn, herunder spørgsmål om genoptagelse.

§ **456 b.** Sag kan anlægges her i landet, hvis

1) sagsøgte har bopæl eller ophold her, eller hans dødsbo behandles eller har været behandlet her, eller
2) moderen eller barnet har bopæl her.

Stk. 2. Sag efter anmodning fra en mand, der har ret til at få prøvet, om han er barnets far, kan dog kun anlægges her i landet, hvis moderen og barnet har bopæl her.

Stk. 3. Reglerne i stk. 1 kan fraviges ved overenskomst med fremmed stat.

§ **456 c.** Sagen anlægges ved byretten ved moderens hjemting.

Stk. 2. Har moderen ikke hjemting her i landet, anlægges sagen ved sagsøgtes hjemting.

Stk. 3. Kan intet andet værneting påvises, anlægges sagen ved barnets hjemting eller efter justitsministerens bestemmelse ved en anden byret.

Stk. 4. Forlader moderen eller barnet retskredsen, før nogen af sagens parter har afgivet forklaring, kan sagen henvises til videre behandling ved den byret, der da ville være rette værneting. Retten kan herudover med samtykke fra præsidenten for vedkommende landsret henvise sagen til behandling ved en anden byret, hvis dette kan antages at ville forenkle eller fremskynde sagens behandling.

Stk. 5. Skal indkaldelse ske ved bekendtgørelse i Statstidende, fordi sagsøgtes bopæl og opholdssted i udlandet ikke kan oplyses, anlægges sagen dog ved Københavns Byret. Det samme gælder, hvis der skal fremsættes anmodning efter § 158.

§ **456 d.** En sag anses for anlagt, når retten har modtaget anmodning om det fra statsamtet.

§ **456 e.** Sagens parter er

1) barnet,
2) moderen og
3) den eller de mænd eller dødsboer, som retten efter børnelovens § 16, er forpligtet til at inddrage.

Stk. 2. Er en part under 18 år, optræder værgen på partens vegne i sagen. Parterne kan herudover optræde på egen hånd uden hensyn til værgemål. Finder retten det påkrævet, at der for en part beskikkes en særlig værge, jf. værgemålslovens §§ 47-49, kan denne beskikkes af retten. Børnelovens § 11 finder tilsvarende anvendelse.

§ **456 f.** Meddelelse om sagens anlæg gives ved rettens foranstaltning til parterne. Inddrages en mand under sagen, gives meddelelsen ligeledes til ham.

Stk. 2. Er en part død, gives meddelelsen til dødsboet.

§ **456 g.** Retten kan beskikke en advokat for en part, hvis den pågældende har behov derfor. Beskikkelse skal ske for en sagsøgt mand, når der efter indkaldelse ved bekendtgørelse i Statstidende eller i tilfælde, hvor den opgivne far er død, ikke gives møde af sagsøgte eller dødsboet.

§ **456 h.** Retten drager omsorg for sagens oplysning.

Stk. 2. Retten træffer selv bestemmelse om afhøring af parter og vidner, om tilvejebringelse af udtalelser fra sagkyndige og af andre bevismidler. Retten indkalder selv parter og vidner.

Stk. 3. Politiet yder retten bistand til sagens oplysning, herunder ved eftersøgning af opgivne fadermuligheder.

Stk. 4. Bestemmelserne i denne lov om virkningerne af en parts udeblivelse eller møde uden at rejse indsigelse gælder ikke i sager efter dette kapitel.

Stk. 5. Indkaldelse af parterne til at overvære afhøring af vidner eller andre parter kan undlades, når retten finder parternes møde uden betydning for sagen. Der skal dog altid gives parterne meddelelse om tid og sted for det retsmøde, i hvilket en sådan afhøring skal foregå, jf. dog stk. 6. I meddelelsen angives, at vedkommende part ikke behøver at give møde, medmindre parten selv ønsker det.

Stk. 6. Retten kan undlade at indkalde en part, eller bestemme, at parten skal være udelukket fra at overvære et retsmøde helt eller delvist, såfremt hensynet til sagens oplysning undtagelsesvis gør det påkrævet. Inden sagen afgøres, skal den pågældende gøres bekendt med de fremkomne oplysninger, medmindre dette vil stride mod de hensyn, der har ført til udelukkelsen.

Stk. 7. Retten træffer bestemmelse om gennemførelse af retsgenetiske undersøgelser, jf. børnelovens § 17. Reglerne i § 178 finder tilsvarende anvendelse.

§ 456 i. Opfylder moderen ikke sin oplysningspligt efter børnelovens § 15, finder reglerne i §§ 177-180 tilsvarende anvendelse.

Stk. 2. Den eller de mænd, der er part, har pligt til at møde i retten og der afgive forklaring om, hvorvidt de har haft seksuelt forhold til moderen i den periode, hvor hun blev gravid. Reglerne i §§ 177-180 finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 3. Retten kan efter anmodning fra statsamtet pålægge en part at møde for statsamtet eller at medvirke til gennemførelse af retsgenetiske undersøgelser, jf. børnelovens § 12, stk. 3. Reglerne i §§ 177-180 finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 4. Der kan tillægges en part rejsegodtgørelse efter reglerne i § 188.

§ 456 j. Anerkendelser for retten fremlægges til retsbogen.

§ 456 k. Retten træffer afgørelse uden hensyn til parternes påstande og anbringender.

Stk. 2. Kun retten kan træffe bestemmelse om, at en mand ikke længere skal være inddraget som part i sagen.

Stk. 3. Sagen hæves, når

1) faderskabet er anerkendt,
2) ingen af de mænd, der er parter i sagen, bliver dømt som far,
3) barnet er afgået ved døden, jf. dog børnelovens § 7, stk. 2, eller
4) ingen fadermuligheder er oplyst eller kan identificeres eller findes.

§ 456 l. For udgifter foranlediget ved de bestemmelser, retten træffer om beskikkelse af advokat og sagens oplysning, gælder samme regler som for udgifter i tilfælde, hvor der er meddelt fri proces, jf. kapitel 31.

Stk. 2. Retten kan i særlige tilfælde pålægge en part at betale udgifter, som partens forhold har givet anledning til.

§ 456 m. Retsmøderne foregår for lukkede døre. Efter moderens ønske kan en medarbejder fra kommunen eller amtskommunen give møde med hende.

Stk. 2. Ved offentlig gengivelse af domme må der ikke ske offentliggørelse af navn, stilling eller bopæl for nogen af de i dommen nævnte personer eller på anden måde offentliggørelse af de pågældendes identitet. Overtrædelse af forbudet straffes med bøde eller under skærpende omstændigheder med hæfte eller fængsel i indtil 6 måneder.

Stk. 3. Ved forkyndelse af meddelelse om sagens anlæg og tilsigelser i henhold til § 159 samt af domme optages moderens og barnets navn kun i bekendtgørelsen i Statstidende, såfremt retten i særlige tilfælde træffer bestemmelse herom.

§ 456 n. Når faderskabet er fastslået eller sagen hævet, sender retten snarest muligt meddelelse om det til statsamtet. Meddelelsen skal være ledsaget af kopi af den til retsbogen fremlagte anerkendelse eller en udskrift af dommen, en udskrift af retsbogen og kopi af de i sagen fremlagte personlige attester.

Stk. 2. Retten drager omsorg for dommens forkyndelse.

§ **456 o.** Anke sker ved meddelelse til byretten. Meddelelse kan ske mundtligt til retsbogen. Retten sender meddelelsen eller i de i 2. pkt. nævnte tilfælde en udskrift af retsbogen og sagens akter til landsretten.

Stk. 2. Reglerne i dette kapitel finder med de fornødne lempelser anvendelse under anke.

Stk. 3. Uanset ankefrister kan landsretten under anken inddrage enhver, der for byretten har været inddraget som part. Opstår der spørgsmål om inddragelse af andre mænd, kan sagen hjemvises til fornyet behandling ved byretten.".

§ **2**

Loven træder i kraft den ...

§ **3**

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

3. Udkast til lov om til ændring af lov om forældremyndighed og samvær

§ 1

I lov nr. 387 af 14. juni 1995 om forældremyndighed og samvær, som ændret ved lov nr. 416 af 10. juni 1997, foretages følgende ændring:

1. § *5* affattes således:

"§ **5.** Forældre, der ikke er gift med hinanden, har fælles forældremyndighed, hvis de efter børnelovens § 2, stk. 1, eller § 13, stk. 1 eller 3, har afgivet erklæring om, at de lever sammen, og at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet.
Stk. 2. Afgives der ikke erklæring som nævnt i stk. 1, har moderen forældremyndigheden alene, medmindre forældrene har indgået aftale om fælles forældremyndighed efter § 6.".

§ 2

Loven træder i kraft den ...

§ 3

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske eller grønlandske forhold tilsiger.

4. Udkast til lov om ændring af straffeloven

§ 1

I straffeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 648 af 12. august 1997, foretages følgende ændring:

1. § *214* og § *255* ophæves.

§ 2

Loven træder i kraft den ...

§ 3

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland. Loven kan ved kongelig anordning sættes i kraft for Færøerne med de afvigelser, som de særlige færøske forhold tilsiger.

5. Udkast til lov om ændring af forskellige love

§ 1

I adoptionsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 629 af 15. september 1986, som ændret senest ved § 1 i lov nr. 233 af 2. april 1997, foretages følgende ændringer:

1. I § *16, stk. 1, 1. pkt.*, ændres "ægtebarn, og barnet" til: "barn, og adoptivbarnet".

§ 2

I erstatningsansvarsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 599 af 8. september 1986, som ændret senest ved § 3 i lov nr. 349 af 23. maj 1997, foretages følgende ændring:

1. I § *14, 1. pkt.*, ændres "lov om børns retsstilling" til: "lov om børns forsørgelse".

§ 3

I lov nr. 455 af 10. juni 1997 om aktiv socialpolitik foretages følgende ændring:

1. I § *97, stk. 1,* ændres "lov om børns retsstilling" til: "lov om børns forsørgelse".

§ 4

I lov om børnetilskud og forskudsvis udbetaling af børnebidrag, jf. lovbekendtgørelse nr. 707 af 25. august 1995, foretages følgende ændring:

1. I § *5, stk. 2, 1. pkt.*, § *10, 2. pkt.*, § *11, stk. 1,* § *14,* § *15, stk. 1 og 2, og* § *19, 1. pkt.*, ændres "lov om børns retsstilling" til: "lov om børns forsørgelse".

§ 5

Loven træder i kraft den ...

§ 6

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland. § 1 og § 2 kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske eller grønlandske forhold tilsiger.

IX. Bemærkninger til udvalgets lovudkast

1. Bemærkninger til udkast til børnelov

Til kapitel 1

Faderskab i forbindelse med anmeldelsen af fødslen

1. Gældende ret

1.1. Faderskabssager ved statsamtet og ved retten

Antallet af levendefødte børn var i 1996 67.638, hvoraf 36.336 var ægtebørn, mens 31.302 blev født uden for ægteskab, se nærmere oversigten foran i indledningen til IV.

Efter § 1 i lov om børns retsstilling, jf. lovbekendtgørelse nr. 293 af 2. maj 1995, som ændret ved lov nr. 389 af 14. juni 1995, er ægtebørn børn af forældre, som på avlingstiden levede i eller senere har indgået ægteskab med hinanden. Efter § 2, stk. 1, anses et barn, der kan være avlet under moderens ægteskab, som barn af ægtemanden, medmindre det godtgøres, at moderen har haft samleje med en anden, og det må antages, at barnet er avlet af denne, eller det på grund af barnets arveanlæg eller af anden særlig grund kan anses som sikkert, at ægtemanden ikke er barnets far. Reglerne om de 2 formodninger - samlejeformodningen og faderskabsformodningen - er nærmere omtalt foran under IV, 1.1.1, om gældende ret og II, 2.3, om udvalgets hovedsynspunkter og forslag.

Ægtemandens faderskab må, når § 2, stk. 1, finder anvendelse, anfægtes under en sag ved retten, der efter lovens § 5, stk. 1, kan rejses af ægtemanden, moderen, barnet eller en for barnet beskikket værge.

Levede ægtefællerne på avlingstiden separeret, eller var samlivet mellem dem ophævet på grund af uoverensstemmelse, finder reglerne i lovens § 2, stk. 1, om, at ægtemanden anses for far - dvs. faderskabsformodningen - kun anvendelse, såfremt det godtgøres, at ægtefællerne inden for avlingstiden har haft samleje med hinanden, jf. § 2, stk. 2.

Efter lovens § 3 anses et barn, der fødes, efter at moderen har indgået ægteskab, men som må være avlet forinden, som barn af ægtemanden. Rejses der faderskabssag, gælder dette dog kun, såfremt det under sagen fastslås, at ægtemanden efter reglerne i lovens § 6 om faderskab til børn uden for ægteskab kan anses som far til barnet.

Sager om anfægtelse af en ægtemands faderskab til et barn omfattet af lovens § 2, stk. 2, (separations- og samlivsophævelsestilfælde) og § 3 (barnet avlet før ægteskabet) kan efter § 9 i faderskabsbekendtgørelsen (bekendtgørelse nr. 650 af 18. september 1990 med senere ændring) afgøres ved en anerkendelse for statsamtet, såfremt barnet er avlet efter separationen eller samlivsophævelsen eller før ægteskabets indgåelse, og der afgives en nærmere angivet erklæring om, at ægtefællerne ikke har haft samleje med hinanden i avlingstiden. I andre tilfælde må disse sager afgøres ved retten enten efter reglerne i lovens § 2, stk. 1 og 2, eller efter reglerne i § 6, og sag må anlægges inden for fristerne i lovens § 5, stk. 2, dvs. i almindelighed senest inden for en frist af 3 år fra barnets fødsel.

Efter gældende ret fastslås faderskabet til en gift kvindes barn rent praktisk normalt ved, at det på grundlag af fødselspapirerne og en forevisning af ægtefællernes vielsesattest registreres af ministerialbogsføreren (den kirkebogsførende sognepræst i kirkebøgerne - i de sønderjyske landsdele af personregisterføreren i personregistret, der svarer til folkeregisteret i det øvrige Danmark), at manden er barnets far, hvorefter der sker indberetning derom til Det Centrale Personregister (CPR), jf. nærmere nedenfor. Undtagelser derfra gælder i et vist omfang i praksis, hvis det oplyses, at ægtefællerne er separerede eller har ophævet samlivet på grund af uoverensstemmelse. En stedfunden registrering af faderskabet ophæves, hvis der inden for fristerne i lovens § 5, stk. 2 og 3, anlægges faderskabssag ved retten af ægtemanden, moderen eller en værge for barnet, såfremt det under sagen fastslås, at ægtemanden ikke er barnets far.

Retterne behandler årligt noget under 2.000 faderskabssager, hvoraf kun de godt 200 er ægtebarnssager. I fire kvartaler i 1993-94, se nærmere beregningerne nedenfor under X, 1.3, behandlede byretterne således omkring 1.700 sager, af hvilke 1.100 blev sluttet ved anerkendelse (forlig), mens godt 400 sager blev pådømt og ca. 150 sager blev hævet; i ca. 130 af disse sidste fik barnet ikke nogen far. I ca. 20 af de sager, der blev afgjort ved dom, fik barnet ikke nogen far. Således sluttes i alt ca. 150 sager årligt ved retterne, uden at barnet får en far.

Reglerne om, hvorledes faderskabet fastslås for et barn, der fødes af en kvinde, der ikke var gift på konceptionstidspunktet, og heller ikke havde indgået ægteskab før barnets fødsel, er væsentlig anderledes end for gifte kvinder, men er ens for forældre, der uden at være gift med hinanden lever i et samlivsforhold, og for forældre, der ikke er samlevende.

Moderen skal efter børnelovens § 10, stk. 1, opgive, hvem der er eller kan være barnets far. Faderskabssag skal rejses ved statsamtet, men rejses i praksis i et vist omfang direkte for retten.

Har moderen alene opgivet én fadermulighed, kan faderskabet efter lovens § 11, stk. 1, fastslås ved, at den opgivne far i en skriftlig erklæring til statsamtet anerkender, at han er far til barnet og erklærer, at han inden anerkendelsen har modtaget skriftlig vejledning om retsvirkningerne af anerkendelsen og om, at han kan kræve sagen afgjort ved domstolene.

Efter lovens § 11, stk. 2, kan den opgivne far også under et personligt møde for statsamtet anerkende at være far til barnet. Inden anerkendelsen skal han gøres bekendt med retsvirkningerne af denne samt med, at han kan kræve sagen afgjort ved domstolene.

Har moderen opgivet flere fadermuligheder, eller ønsker den mand, der af moderen er opgivet som den eneste fadermulighed, ikke uden videre at anerkende faderskabet, kan sagen ikke afgøres ved statsamtet, fordi der ikke kan optages retsgenetisk bevis ved statsamtet.

Opnås en anerkendelse af faderskabet ikke, og har moderen oplyst én eller flere fadermuligheder, henviser statsamtet sagen til afgørelse ved retten. Har moderen ikke oplyst nogen fadermuligheder, der kan findes, henlægger statsamtet sagen. Dette gælder såvel, hvor moderen nægter at oplyse fadermuligheder og får en bøde, som hvor hun ikke ved, hvem der er fadermulighed.

Anerkendelse af faderskab fra en anden end ægtemanden til børn, der er omfattet af reglerne om ægtebørn i børnelovens § 2 og § 3, kan efter § 9 i faderskabsbekendtgørelsen kun finde sted, når der afgives en nærmere angiven erklæring om, at ægtefællerne ikke har haft samleje med hinanden i avlingstiden, og barnet enten er avlet, efter at ægtefællerne blev separeret eller samlivet mellem dem ophævet på grund af uoverensstemmelse, eller før ægteskabets indgåelse.

Ca. 30.000 sager (i 1996 30.044) af de i alt ca. 31.000 sager (i 1996 31.302) sluttes årligt ved skriftlig eller mundtlig anerkendelse af faderskabet for statsamtet, mens ca. 1.000 sager (i 1996 1.173) af statsamterne henvises til retterne. Statsamtet bevilger

mødrene fritagelse for at oplyse om fadermulighederne i knap 100 tilfælde og meddeler afslag i ca. 50 tilfælde. Langt de fleste af de 50 sager sendes derefter til politiet til bødeforelæg. I yderligere ca. 100 sager årligt oplyses ingen fadermulighed. I alt 250 sager årligt sluttes således ved statsamterne, uden at barnet får en far.

Ved retterne og statsamterne sluttes herefter årligt ca. 400 sager, uden at barnet får en far, hvortil kommer et ukendt antal sager, der aldrig bliver rejst.

Dette er ensbetydende med, at godt 0,5 % af alle børn ikke får en far. Ses der væk fra ægtefællers børn får lidt over 1 % af børnene ikke en far. Dette tal er efter udvalgets opfattelse alt for højt.

1.2. Registrering af faderskab

Ifølge lov nr. 225 af 31. maj 1968 om anmeldelse af fødsler og dødsfald, som ændret ved § 12 i lov nr. 279 af 26. maj 1976, skal fødsler uden for de sønderjyske landsdele anmeldes til Folkekirkens Ministerialbøger, dvs. den kirkebogsførende sognepræst, i det følgende kaldet ministerialbogsføreren.

Efter lovens § 2, stk. 1, påhviler anmeldelsespligten for et ægtebarn barnets forældre. Den blanket, som danner grundlag for anmeldelsen, er udformet således, at det er tilstrækkeligt, at kun én af ægtefællerne underskriver som anmelder. Anmeldelsen kan også foretages af en person, som er bemyndiget dertil af ægtefællerne eller af en af disse. Findes der herefter ingen anmeldelsespligtig, der er i stand til at foretage anmeldelsen, skal denne foretages af tilstedeværende personer over 18 år, der hører til den fødendes husstand, eller hos hvem den pågældende har ophold, fx det til en fødeklinik eller hospitalsafdeling knyttede personale. På blanketten oplyses forældrenes navne, personnumre, bopæl m.v. Forældrenes dåbsattester, eventuelle navneattester og separationsbevilling samt vielsesattest skal vedlægges.

Er barnet født uden for ægteskab, påhviler anmeldelsespligten vedrørende fødslen moderen, og på blanketten påføres alene moderens navn, personnummer, bopæl m.v. og underskrift. Anmeldelsespligt påhviler tillige jordemoderen eller den læge, som har ydet fødselshjælp. Moderens dåbsattest og eventuelle navneattest skal vedlægges. Er moderen fraskilt eller enke, vedlægges tillige domsudskrift, bevilling eller dødsattest.

Anmeldelsen skal senest 2 hverdage efter fødslen ske til ministerialbogsføreren som hovedregel i det sogn, hvor moderen har bopæl, jf. § 1, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 562 af 15. november 1977 om anmeldelse af fødsler og dødsfald.

Efter børnelovens § 8, stk. 2, skal den læge eller jordemoder, der har bistået ved fødslen af et barn født uden for ægteskab, endvidere inden 14 dage gøre anmeldelse om fødslen efter moderens valg til kommunen eller amtskommunen. Den dertil anvendte blankets felter vedrører oplysninger om blandt andet moderens personnummer, navn, adresse, civilstand ved fødslen, om moderen bor sammen med barnefaderen, barnefaderens navn, personnummer og stilling samt, om der er rejst faderskabssag.

Ifølge børnelovens § 9 videresender kommunen eller amtskommunen sagen med de tilvejebragte oplysninger til statsamtet, der drager omsorg for, at faderskabet søges fastslået.

Efter børnelovens § 8, stk. 1, kan en kvinde, der er gravid uden for ægteskab, ved henvendelse til kommunen, amtskommunen eller statsamtet allerede inden fødslen anmode om, at der rejses faderskabssag. Sådanne anmodninger blev i 1993 indgivet i godt 29 % af sagerne. Heraf var godt 22 % afsluttet ved anerkendelse før barnets fødsel. En systematisk gennemgang af de 100 første faderskabssager vedrørende børn født i 1996, jf. nedenfor X, 1.2, ved hvert statsamt viste, at dette tal er steget, idet faderskabet i godt 30 % af sagerne - dvs. i mellem 9.000 og 10.000 sager - i 1996 var afsluttet før barnets fødsel. En medvirkende årsag hertil er formentlig gennemførelsen af nye regler om forældreorlov m.v. Retten til at holde fædre- og forældreorlov er i praksis ikke betinget af, at faderskabet formelt er fastslået. Udbetaling af dagpenge i forbindelse hermed forudsætter dog, at faderskabet er fastslået. Orlov til børnepasning og orlovsydelse i forbindelse hermed er også betinget af, at faderskabet er fastslået.

Anmodning om at der skal rejses sag inden fødslen, indgives til en af de nævnte myndigheder på det sted, hvor kvinden bor eller i mangel af bopæl opholder sig, eller hvor faderskabssagen i øvrigt skal anlægges, jf. retsplejelovens § 456 c.

Kommunalbestyrelsen eller amtskommunen skal efter modtagelse af en anmodning om at rejse faderskabssag fra moderen eller modtagelse af en anmeldelse om fødslen af et barn født uden for ægteskab tilvejebringe de oplysninger om moderens forhold, der er nødvendige for faderskabssagens behandling og børnebidragets fastsættelse. Sagen skal derefter videresendes til statsamtet på det sted, hvor faderskabssag skal anlægges, jf. § 4, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 650 af 18. september 1990 om behandling af faderskabssager m.v. med senere ændring. Det fremgår af udvalgets forskellige stikprøveundersøgelser fra 1996, jf. X. 1.2., at det må antages, at papirgangen er så usikker, at et ukendt antal sager aldrig bliver rejst for statsamtet, eller kun bliver rejst, fordi forældrene retter henvendelse til statsamtet med henblik på anerkendelse.

Ønsker moderen ikke bistand under faderskabssagen fra kommunalbestyrelsen eller amtskommunen, sendes fødselsanmeldelsen i praksis uden hjemmel i børnelovens § 8, stk. 2, eller andetsteds snarest til statsamtet.

For fødsler, der finder sted i de sønderjyske landsdele, gælder reglerne i bekendtgørelse nr. 572 af 22. november 1977 om anmeldelse af fødsler, navn og dødsfald i de sønderjyske landsdele, udstedt i medfør af § 4, jf. § 43 i lov nr. 258 af 28. juni 1920 om indførelse af dansk personret, familieret og arveret i de sønderjyske landsdele. Anmeldelser skal efter bekendtgørelsens § 3 finde sted inden 2 hverdage efter fødslen til personregisterføreren i moderens bopælskommune (svarende til folkeregisteret i det øvrige Danmark), i det følgende kaldet ministerialbogsføreren. Har moderen bopæl i andre dele af landet end Sønderjylland, sker anmeldelsen dog til ministerialbogsføreren i hendes bopælssogn. Anmeldelsen skal foretages af en af barnets forældre eller af en person, der er bemyndiget dertil af forældrene, jf. § 4. Ved fødsler, der finder sted på sygehus, fødeklinik eller lignende, påhviler anmeldelsespligten udelukkende den pågældende institution. Ved anmeldelsen skal forældrenes fødselsattester og eventuelle navneattester medfølge. Ved børn født i ægteskab skal desuden forældrenes vielsesattest medfølge. Personregisterføreren indberetter fødslerne til folkeregisteret i moderens bopælskommune, som videresender indberetningerne suppleret med visse folkeregisteroplysninger til Det Centrale Personregister (CPR), jf. cirkulære nr. 29 af 1. marts 1982 om førelse af personregistrene i de sønderjyske landsdele.

Når fødselsanmeldelsen indeholder oplysning om, at moderen er gift, registreres ægtemanden som barnets far i kirkebogen eller i de sønderjyske landsdele i personregisteret, og derefter i Det Centrale Personregister (CPR), medmindre moderen er separeret på fødselstidspunktet. Det er usikkert, i hvilket omfang der i disse tilfælde, og i tilfælde, hvor moderen var separeret eller samlivet mellem ægtefællerne er ophævet på grund af uoverensstemmelse i konceptionsperioden, finder registrering sted. Ønsker kvindens ægtemand, der er registreret som far, ikke at påtage sig faderskabet, er han efter de gældende regler henvist til efterfølgende at anlægge faderskabssag ved retten.

Registrering af faderskab i forbindelse med anmeldelsen af barnets fødsel kan ikke ske, hvor barnet fødes af en kvinde, der er ugift eller fraskilt på fødselstidspunktet.

2. Udvalgets forslag

Som det nærmere er begrundet foran under II, 2.3-2.5, om udvalgets hovedsynspunkter og forslag, foreslås det ved udkastet, at der indføres så vidt muligt ensartede regler om, at faderskabet konstateres og registreres i forbindelse med udfærdigelse af fødselspapirerne og anmeldelse af fødsler for børn født af gifte kvinder og for børn født af ugifte kvinder, der lever i et samlivsforhold, men ikke for børn født af ugifte enlige kvinder.

2.1. Gifte kvinders børn

For børn født af gifte kvinder finder udvalget det - som påpeget foran under II, 2.3.2 - meget uhensigtsmæssigt, at kvindens ægtemand skal kunne registreres som far i tilfælde, hvor moderen er blevet separeret inden barnets fødsel, eller hvor parterne har ophævet samlivet på fødselstidspunktet på grund af uoverensstemmelse. En korrekt konstatering og registrering af faderskabet måtte i disse situationer bygge på, at ægtefællerne levede sammen i den periode, hvor moderen blev gravid, hvilket man imidlertid ikke kan vide noget om og ikke vil kunne fastslå med rimelig sikkerhed uden at indhente yderligere oplysninger. Der måtte således kræves kendskab til den periode, hvor moderen blev gravid, og eventuelt indhentes lægeudtalelse derom, samt i visse tilfælde foregå familiekyndig vejledning eller ligefrem bevisførelse, herunder også om de undertiden vanskelige spørgsmål om, hvorvidt en separation var bortfaldet på grund af efterfølgende samliv eller om, hvorvidt der var sket samlivsophævelse på grund af uoverensstemmelse i den periode, hvor moderen blev gravid.

Udvalget er som nævnt endvidere bekendt med, at der i gældende praksis råder stor usikkerhed med hensyn til, hvad der skal - og bliver - registreret, når moderen var blevet separeret før fødselen eller ægtefællernes samliv da var blevet ophævet på grund af uoverensstemmelse.

Når parternes samliv er brudt inden fødslen, vil det endvidere oftere end ellers være uklart, hvem der er barnets far. Efter udvalgets opfattelse må parterne derfor i disse tilfælde samt i tilfælde, hvor de er blevet skilt på fødselstidspunktet, af retssikkerhedsmæssige grunde affinde sig med, at faderskabssag skal rejses ved statsamtet efter afkrydsning om de relevante oplysninger i blanketten. Der skal dog være mulighed for, at anerkendelse straks kan ske for statsamtet, samt at separerede par kan aftale fælles forældremyndighed, såfremt betingelserne derfor er til stede.

Derimod kan den gældende regel om, at konstatering og registrering af ægtemandens faderskab kan ske i forbindelse med anmeldelsen af fødslen, når ægteskabet er indgået efter udløbet af den periode, hvor moderen blev gravid, efter udvalgets opfattelse uden betænkeligheder opretholdes. Begge parter bør dog for fremtiden have mulighed for straks at foretage et fravalg. Sker dette ikke, vil ægtemanden som andre ægtemænd efterfølgende modtage meddelelse om, at han er blevet registreret som far, således at han får mulighed for at rejse sag i tide. Begge parter skal efter udkastet have adgang til at rejse faderskabssag for statsamtet inden for en frist af 6 måneder fra barnets fødsel.

Ønsker enten moderen eller hendes ægtemand ikke, at ægtemanden skal registreres som far, bør dette derfor ved afkrydsning i blanketten eller ved særskilt meddelelse kunne angives som et fravalg over for ministerialbogsføreren (den kirkebogsførende sogne-

præst - i de sønderjyske landsdele personregisterføreren) med den virkning, at ægtemandens faderskab ikke konstateres og registreres, men at faderskabssag i stedet automatisk rejses af statsamtet.

En automatisk konstatering og registrering af ægtemandens faderskab til en gift kvindes barn bør efter udvalgets opfattelse endvidere ikke kunne finde sted, såfremt moderen inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel har været gift med en anden mand eller samlevet på fælles bopæl med en anden mand. I sådanne tilfælde - og navnlig, når moderen i konceptionsperioden, som ikke kan fastslås i forbindelse med anmeldelsen af fødslen - boede sammen med en anden mand, kan det være nærliggende, at den tidligere ægtemand eller samlever kan være barnets far. Det foreslås derfor, at det ved afkrydsning i fødselspapirerne også skal markeres, om et sådant tidligere samliv har foreligget. I så fald kan den nuværende ægtemands faderskab ikke registreres. I stedet rejses automatisk faderskabssag af statsamtet, der drager omsorg for, at den tidligere ægtemand eller samlever inddrages, hvis moderen har oplyst, at hun har haft seksuelt forhold til denne i konceptionsperioden. Har moderen ikke oplyst dette, skal der gives meddelelse til den eller de tidligere ægtemænd eller samlevere om barnets fødsel med en vejledning, hvorefter de pågældende i medfør af udkastets regler i § 6 om søgsmålsret for mænd kan rejse krav om at få prøvet, om han er barnets far.

De foreslåede regler om konstatering og registrering af ægtemandens faderskab er optaget i udkastets § 1, stk. 1 og 2, der herefter efter udvalgets opfattelse vil medføre en både skarp og sikker samt let håndterbar angivelse af, hvornår konstatering og registrering af faderskabet for gifte kvinders børn på grundlag af udfyldelse af fødselspapirerne skal finde sted, og hvornår dette ikke må ske.

I udkastets § 1, stk. 3, er tillige medtaget, at konstatering og registrering af faderskab skal finde sted, når det ved afkrydsning i fødselspapirerne angives, at ægtemanden er afgået ved døden inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel, og parterne ikke på dødstidspunktet var separerede eller havde ophævet samlivet på grund af uoverensstemmelse, samt at moderen ikke havde været gift med eller samlevet med en anden mand i de sidste 10 måneder før barnets fødsel.

Papirgangen for gifte vil efter udvalgets forslag herefter blive, at fødselsanmeldelsen indgives til ministerialbogsføreren af enten moderen, ægtemand eller jordemoderen med afkrydsninger, der viser, om betingelserne for registrering af ægtemandens faderskab efter udkastets § 1 foreligger. Vedlægges skal dåbsattester, navneattester, vielsesattest, separationsbevilling og dødsattest.

Er betingelserne for registrering af ægtemandens faderskab herefter til stede, foretages registrering derom i ministerialbogen (kirkebogen - i de sønderjyske landsdele i person-

registeret) og derefter i Det Centrale Personregister (CPR) samtidig med, at en kopi af fødselsanmeldelsen sendes til ægtemanden med en vejledning om retsvirkningerne af faderskabet og om hans adgang til at rejse faderskabssag for statsamtet inden for en frist af 6 måneder fra barnets fødsel. Statsamtet modtager ikke kopi af anmeldelsen.

Er betingelserne for registrering af ægtemandens faderskab ikke til stede, skal en kopi af fødselsanmeldelsen sendes til statsamtet, hvorefter faderskabssagen i medfør af udkastets § 7, stk. 1, rejses af statsamtet.

2.2. Ugifte samlevende pars børn

Som omtalt og nærmere begrundet foran under II, 2.4, finder udvalget det særdeles ønskeligt, at der søges tilvejebragt ligestilling mellem ægtefæller og ugifte samlevende par i relation til faderskabsreglerne og forskellige dermed forbundne retsvirkninger. Dette vil efter udkastets regler om faderskab til gifte pars børn være ensbetydende med, at der også skal kunne ske en konstatering og registrering af faderskabet for ugifte samlevende pars børn i forbindelse med anmeldelsen af fødslen.

Udvalget har derfor indgående overvejet, hvorledes der, når faderskabet ikke allerede er anerkendt før fødslen, på den mest hensigtsmæssige måde vil kunne opbygges nye regler om en hurtig, sikker og let håndterbar konstatering og registrering af faderskabet i samlivsforhold i forbindelse med udfærdigelsen af fødselspapirerne og den efterfølgende anmeldelse til ministerialbogsføreren (den kirkebogsførende sognepræst - i de sønderjyske landsdele personregisterføreren). Ved disse overvejelser har udvalget været opmærksom på, at et tilsvarende forsøg ikke lykkedes i Norge, i det væsentligste fordi en rimelig sikker definition på, hvad et samlivsforhold er, ikke kunne opstilles, og fordi en tilpas klar udskillelse til registrering af faderskab for gifte pars børn ikke blev opstillet.

Udvalget har som udgangspunkt for sine omfattende overvejelser tillagt følgende synspunkter vægt:

- en konstatering og registrering af samleverens faderskab skal alene kunne finde sted, såfremt begge de ugifte samlevende ønsker dette,

- en konstatering og registrering må nødvendigvis finde sted, uden at der i almindelighed har været mulighed for en familiekyndig vejledning. Det vil ikke være hensigtsmæssigt generelt at inddrage statsamterne før barnets fødsel, hvilket endvidere ville give en ny forskelsbehandling i forhold til de gifte par. Derimod kan den blanket, der skal underskrives af begge de ugifte samlevende, indeholde en rimelig enkel skriftlig vejledning om retsvirkningerne af konstateringen og registreringen af fader-

skabet. Det bør endvidere af retssikkerhedsmæssige grunde fremhæves i blankettens tekst, at vejledningen om retsvirkningerne af registrering af faderskabet og om adgangen til at anlægge sag inden for en frist af 6 måneder regnet fra barnets fødsel, skal være gennemlæst, før der må skrives under,

- for at give de ugifte samlevende mulighed for at overveje spørgsmålet, bør der så vidt muligt allerede en vis tid efter konstateringen af graviditeten udleveres en skriftlig vejledning til parterne om deres adgang til at få faderskabet fastslået ved udfyldelsen af fødselspapirerne m.v. og om retsvirkningerne deraf, og

- konstateringen og registreringen af faderskabet skal som registrering af faderskab for en gift kvindes ægtefælle og som ved anerkendelser af faderskab for statsamtet kunne fortrydes ved, at en af parterne rejser faderskabssag for statsamtet inden for en frist af 6 måneder fra barnets fødsel.

Udvalget har derefter videre overvejet, hvad der skal kræves for, at det kan lægges til grund for en konstatering og registrering af faderskabet, at parterne kan siges at leve sammen i et samlivsforhold. Ved overvejelserne derom har det stået klart, at tilpas sikre og praktikable regler vil kræve, at det uden vanskelighed kan afgøres af de ugifte samlevende par selv, om et samlivsforhold, som det loven kræver, foreligger. Lovens angivelser må derfor være så tilpas skarpe, at der ikke vil opstå betænkelig retsusikkerhed. Risikoen derfor var som nævnt medvirkende til, at det norske forslag derom i 1997 faldt, se foran under V, 1.1.1.b.

Det er velkendt, at der ikke kan gives nogen blot rimelig skarp generel definition på, hvad et samlivsforhold er. Dette gælder, uanset om vægten lægges på parternes seksuelle forhold, på deres boligforhold eller på, om de har fælles økonomi eller på andet. De fleste samlivsforhold er karakteriseret ved, at alle de nævnte 3 kriterier indgår, omend med meget forskellig vægt. Men der findes tillige atypiske - men også nok så faste - samlivsforhold, hvor der ikke er regelmæssige seksuelle forhold, ikke nogen egentlig fælles bolig eller ingen fælles økonomi.

I dansk ret har vægten været lagt på forskellige nærmere angivne kriterier, når der ved lovgivning er tillagt et samlivsforhold retsvirkninger. Disse kriterier er, som det vil ses af den følgende oversigt, fastsat med hensyntagen til, hvilke retsvirkninger den pågældende lovgivning tillægger samlivsforholdet.

Ved spørgsmålet om retten til at fortsætte lejemål i lejeboliger lægger lejelovens § 77 a og § 75, stk. 2, vægten på, om parterne, herunder samlevende har haft fælles husstand i mindst 2 år. Det kræves ikke ubetinget, at der er meldt flytning til folkeregisteret, jf. UfR 1962.610 Ø.

Fritagelse for at svare bo- og tillægsboafgift af arv efter lov nr. 254 af 1. juni 1995, § 1, stk. 2, litra d, gælder for personer, herunder samlevende, der har haft fælles bopæl med den afdøde i de sidste 2 år før dødsfaldet, og personer, der tidligere har haft fælles bopæl med afdøde i en sammenhængende periode på mindst 2 år, når den fælles bopæl er ophørt alene på grund af institutionsanbringelse, herunder i en ældrebolig. Folkeregisteradressen er vejledende, men ikke afgørende.

Efter arbejdsskadeforsikringsloven kan en efterlevende samlever få et overgangsbeløb, hvis samlivet på tidspunktet for dødens indtræden havde bestået i de sidste 2 år, jf. lovens § 30, stk. 3. Under tilsvarende betingelser kan der ydes forsørgertabserstatning efter arbejdsskadeforsikringsloven, jf. dennes § 31, stk. 1.

Efter erstatningsansvarsloven kan en samlever opnå forsørgertabserstatning, uden at der stilles krav til samlivets varighed. Det er ikke præciseret i loven, hvilke krav der nærmere skal stilles til samlivsforholdets karakter. Ifølge bemærkningerne til lovforslaget skal det være afgørende, om der på tidspunktet for skaden bestod et samliv af en art, der gør det rimeligt, at sidestille den efterladte med en ægtefælle. Ved afgørelsen i UfR 1989.343 V blev der imidlertid ydet forsørgertabserstatning til en samlever og dennes særbarn, uanset at samlivet kun havde bestået i få måneder.

Efter § 2, nr. 1 og 2, i børnetilskudsloven, kan der ydes ordinært børnetilskud, når den, der alene har forældremyndigheden, eller som har del i forældremyndigheden, er enlig forsørger. Efter pkt. 8 i Socialministeriets vejledning nr. 42 af 30. januar 1996 om børnetilskud og forskudsvis udbetaling af børnebidrag anses en person, der ikke er gift, imidlertid "kun for enlig, hvis pågældende ikke lever i ægteskabslignende forhold med den anden af forældrene eller med en anden person. Der foreligger et ægteskabslignende forhold, når parterne gennem kontante bidrag, arbejde i hjemmet eller på anden måde bidrager til den fælles husførelse, og der er tale om et samlivsforhold, der kan føre til ægteskab eller registreret partnerskab efter dansk ret. Det vil i almindelighed være en forudsætning, at parterne har samme bopæl, men den formelle tilmelding til folkeregistret er ikke afgørende.".

Efter § 49, stk. 2, i lov om social pension har det betydning for beregningen af pensionens størrelse, om der er tale om en person, der lever i et samlivsforhold, hvor parterne gennem kontante bidrag, arbejde i hjemmet eller på anden måde bidrager til den fælles husførelse og, hvor samlivet kan føre til ægteskab efter dansk ret.

I lov om valg til Folketinget er det præciseret, at en person, der samlever på fælles bopæl med en person, der i folketingsvalglovens forstand anses for at have fast bopæl i riget, også har valgret under udlandsopholdet, såfremt de 2 samlevende opfylder betin-

gelserne for at indgå ægteskab med hinanden og havde etableret fælles bopæl inden udrejsen.

Samlivsforhold har betydning i relation til en frasepareret eller fraskilt ægtefælles ret til underholdsbidrag efter ægteskabslovens § 50. Indleder en bidragsberettiget et samlivsforhold med en tredjemand, nedsættes bidraget efter praksis af statsamtet til for tiden at være 0 kr. Der lægges ved afgørelsen hovedsagelig vægt på, om parterne har fælles bolig, om de fremtræder som et par udadtil, om de har fælles økonomi, og om de har foretaget større fælles indkøb.

Det fremgår af denne gennemgang, at begrebet samlivsforhold varierer betydeligt i de forskellige retsforhold. De retsvirkninger, som de enkelte love knytter til et samlivsforhold, har, som det vil ses, haft betydning for, hvad der efter den pågældende lov skal kræves for, at et samlivsforhold kan anses for at foreligge. Tillægger loven en borger betydelige fordele, såfremt han eller hun lever i et samlivsforhold, må samlivsforholdets karakter typisk være fastere og sikrere med de bevismæssige problemer, dette så kan give.

En sådan afvejning mellem samlivsforholdets karakter og de ved dette udløste retsvirkninger bør efter udvalgets opfattelse også foretages med hensyn til et nyt samlivsbegreb til brug for en regel om registrering af faderskab til ugifte samlevende pars børn. Udkastets regler om registrering af faderskab for samlivsforhold er derfor udformet med et indhold, der er tilpasset den hovedretsvirkning, at faderskab indtræder.

Ved overvejelserne om, hvorvidt der skal stilles et krav om, at parterne bor sammen og eventuelt tillige har gjort dette i en vis periode, kan der henvises til reglerne i og erfaringerne fra den svenske sambolag. Denne lov indførte en række andre og videregående retsvirkninger af samlivsforhold end faderskab. Ifølge motiverne skal det ved udøvelsen af et samlet skøn over de foreliggende omstændigheder til en vis grad være vejledende for, om et samlivsforhold foreligger, om parterne rent faktisk har boet sammen i 6 måneder, jf. Lag 1987 : 814 om Sambors Gemensamma Hem, § 1, stk. 2, og Äktensskapsbalk, prop. 1986/87:1, side 100 ff. og side 252 ff.

Til fordel for her i landet at stille et sådant bopælskrav ved en regel om registrering af faderskab for en ugift samlevende mand taler, at det i de fleste tilfælde ville sikre, at der forelå et samlivsforhold af en vis stabilitet.

Imod at lade et sådant bopælskrav og et krav om længden af samlivet på fx 6 måneder, være af betydning for, om der foreligger et samlivsforhold, der kan udløse faderskab, taler imidlertid flere forskellige og efter udvalgets opfattelse vægtige hensyn:

- at et krav om 6 måneders samboen på den ene side ikke sikrer, at parterne levede sammen på det tidspunkt, da moderen blev gravid,

- at et krav om 6 måneders fælles bopæl på den anden side synes at være for vidtgående, fordi det ville udelukke registrering i en række tilfælde, hvor der utvivlsomt består et anerkendelsesværdigt samlivsforhold. Dette vil navnlig gælde for de ikke fåtallige par, som reelt længe har været ugifte samlevende, men først flytter sammen efter konstateringen af graviditeten, når de har kunnet skaffe en fælles bolig. Tilvejebringelse af en fælles bolig kan i så fald ofte komme til at ligge mere end 3 måneder efter graviditetens begyndelse, og

- at et kriterium om at have boet sammen i 6 måneder - eller fx 10 måneder - langt fra altid vil være entydigt. Skal det fx gælde, hvis den ene part har været bortrejst på uddannelsesophold m.v. i en del af perioden eller i hele perioden, eller hvis 2 studerende lever fast sammen, men officielt har adresse på hver sit kollegieværelse?

Bopælskrav og krav til samlivets længde stilles ikke i relation til spørgsmålet om bortfald af ægtefællebidrag og ordinært børnetilskud.

I en nyere svensk højesteretsdom, NJA 1994.256 HD, blev det med 3 dommerstemmer mod 2 lagt til grund, at der forelå et samlivsforhold, uanset at begge parter havde selvstændig bolig. Hustruen havde en villa. Manden bevarede sin lejlighed med indbo, postmodtagelse og skattefordele. Parterne havde særskilte folkeregisteradresser. Manden opholdt sig normalt hos kvinden, som han fik et barn med i 1985. Parterne havde ingen væsentlig fælles økonomi. Det var oplyst, at manden ofte overnattede i kvindens bolig.

Skal der i andre sager fx lægges vægt på, om parter har flyttet deres indbo sammen og integreret dette i de forskellige rum? Hvorledes skal forholdet bedømmes, hvor en logerende eller husholderske har regelmæssigt seksuelt forhold til boligindehaveren, og måske efterhånden fælles spisning og en vis fælles økonomi med denne, men hvor ingen integration af møbler (endnu) har fundet sted? I hvilket omfang skal det tillægges betydning, om parterne har (en vis) fælles økonomi eller arbejder fælles i hjemmet?

Bor parterne sammen i kollektiv, vil retstilstanden ofte kunne være meget uklar.

Der bør fornuftigvis ikke i disse familieretlige forhold lægges afgørende vægt på anmeldelsen af bopæl til folkeregistret, som langtfra altid vil svare til de faktiske forhold. Lægges vægten i stedet på, om parterne rent faktisk bor sammen, vil der imidlertid kunne opstå en lang række tvivlsomme spørgsmål, der ikke kan efterprøves på dette stade af sagen. En mere præcis vejledning om, hvordan disse spørgsmål skal løses for

parter, som måtte være i tvivl, ville ikke kunne ydes, fordi der ikke kan blive tale om en familiekyndig vejledning endsige bevisførelse i forbindelse med den påtænkte hurtige registrering ved udfærdigelsen af fødselspapirerne og anmeldelsen.

Der ville derfor, hvis der opstilles et bopælskriterium, uvægerligt blive tale om en ikke uvæsentlig retsusikkerhed, som i disse tilfælde, hvor registrering skal foregå hurtigt, ikke kan løses ved rådgivning m.v.

Dertil kommer, at parter, som måtte vurdere reglerne forkert, i princippet ville kunne risikere at pådrage sig strafansvar efter straffelovens § 163, fordi erklæringen afgives til brug i retsforhold, der vedkommer det offentlige.

I Island findes en regel om hurtig konstatering af faderskab på grundlag af samliv. Efter § 2, stk. 3, i den islandske børnelov (lov nr. 20 af 22. maj 1992) er det således afgørende, om moderen er samboende med den mand, som hun opgiver som far til barnet, ved barnets fødsel i henhold til registrering i folkeregistret eller andet utvetydigt bevismateriale. Det samme gælder, hvis moderen til et barn og den mand, som hun opgiver som far, senere optager samliv i overensstemmelse med det anførte, såfremt barnet endnu ikke har fået udlagt en far, se foran under V, 1.4.1.a.

Så vidtgående regler finder udvalget imidlertid ikke anbefalelsesværdige for danske forhold, hvor lokalkendskab ikke i nær samme grad kan foreligge som i Island.

En noget tilsvarende regel findes i australsk ret, jf. foran under V, 1.11.1.b.

Udvalget finder herefter hverken, at der bør stilles krav om samlivsperiodens længde eller om fælles bopæl, og har ved sine afsluttende vurderinger derom især lagt vægt på følgende:

- et krav til samliv på fælles bopæl i en vis periode ville udelukke samlivsforhold, hvor formelig fælles bopæl først bliver etableret omkring eller efter barnets fødsel,

- man undgår tvivlsspørgsmål om, hvad fælles bopæl skal betyde, og dermed risiko for straffesager, hvor afgivne oplysninger ikke måtte svare til myndighedernes opfattelse,

- en begrænsning af registreringsadgangen af faderskab til ugifte samlevende pars børn til samlivsforhold på fælles bopæl af længerevarende karakter ville let kunne få et vist formynderagtigt skær og kan virke krænkende for ugifte samlevende par, som ikke har kunnet etablere sig på fælles bopæl, og

- en forskelsbehandling i forhold til ægtefæller, der vil kunne indgå ægteskab dagen før barnets fødsel og derefter anvende registreringsadgangen efter udkastets § 1, undgås.

Ud fra en samlet vurdering finder udvalget herefter, at en træffende regel kan nås ved, at vægten lægges på, om parterne afgiver følgende erklæring:

> "at de lever sammen, at det er deres fælles barn, og at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet".

Derved opnås følgende:

- kombineres parternes erklæring om, at de lever sammen, og at det er deres fælles barn som anført med en erklæring om, at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet, opnås, at den samlede erklæring, der skal danne grundlag for konstatering og registrering af faderskabet, får et fremadrettet indhold, der samles om parternes forhold til barnet. Det afgørende for, om der i relation til spørgsmålet om faderskab består et samlivsforhold, er vel ret beset netop, om parterne i fællesskab ønsker at varetage omsorgen og ansvaret for barnet. Er dette tilfældet, kan der træffende siges at bestå et samliv og et fællesskab om barnet, som naturligt kan tillægges betydning for reglerne om faderskab, og som får andre kriterier som fælles bopæl en vis tid, regelmæssigt seksuelt samvær og fælles økonomi m.v. til at træde helt i baggrunden,

- det overlades, som for ægtefæller, på en tiltalende måde til parterne selv at vurdere, om de lever sammen, således at også deres mere individuelle opfattelse derom bliver respekteret uden indblanding i deres personlige forhold fra det offentlige. Dybest set ved parterne udmærket, om de lever sammen og vil være i stand til at afgive erklæring derom, mens de undertiden kunne blive bragt i tvivl, hvis de selv skulle tage stilling til, om et samliv havde bestået på fælles bopæl i en vis periode,

- registrering af faderskabet vil kunne ske i alle faste ægteskabslignende samlivsforhold,

- samlivsforholdet vil være af en vis (indre) stabilitet,

- tvivlsspørgsmål om, hvad fælles bopæl skal være, herunder hvordan en periode skal beregnes ved afbrydelser m.v., undgås,

- ordningen vil ikke medføre uheldige bivirkninger, som tilfældet i øvrigt kan være efter lovgivning, der tillægger et samlivsforhold bestemte retsvirkninger. Parter, der

ud fra en almindelig opfattelse ikke kan siges at leve sammen, men alligevel afgav en erklæring om, at de gjorde det, og fik mandens faderskab konstateret og registreret, ville hverken krænke private eller offentlige interesser. De stilles i henseende til selve faderskabet alene, som om manden skriftligt havde anerkendt dette. Deres egen retsstilling er endvidere sikret ved fortrydelsesreglen på 6 måneder i udkastets § 5,

- en sådan regel vil tillige medføre, at spørgsmål om strafansvar efter straffelovens § 163 for afgivelse af urigtig erklæring, som er til brug i retsforhold, der vedkommer det offentlige, kun ville kunne komme på tale, hvor erklæringen blev afgivet af personer, som - bortset fra det eller de seksuelle forhold - ikke havde haft nogen som helst anden forbindelse med hinanden.

Udvalget foreslår herefter ved udkastets § 2, at faderskab for ugifte samlevende pars børn kan konstateres og registreres i forbindelse med udfærdigelsen af fødselspapirerne, såfremt parterne skriftligt erklærer, at de lever sammen, at det er deres fælles barn, og at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet. Er blanketten ikke korrekt udfyldt, kan registrering af faderskabet ikke ske, og statsamtet skal som led i tilrettelæggelsen af papirgangen automatisk have meddelelse herom, således at faderskabssag bliver rejst.

Da udvalget af hensyn til de nye retsvirkninger, der foreslås knyttet til registrering af faderskab for ugifte samlevende pars børn, også finder, at de gunstige regler bør gælde, hvor parterne ønsker faderskabet fastslået allerede før fødslen, foreslås det ved udkastets § 13, stk. 1, at anerkendelse for statsamtet før fødslen skal kunne ske på en særlig blanket, hvor der sker afkrydsning om samlivsforholdet på ganske tilsvarende måde, som efter udkastets § 2. Derefter vil en kopi af blanketten med statsamtets påtegning kunne vedlægges fødselspapirerne og således danne grundlag for en konstatering og registrering af faderskabet i forbindelse med anmeldelsen af barnets fødsel.

2.3. Ugifte enlige kvinders børn

Som omtalt foran under II, 2.5.2, finder udvalget ikke, at reglerne om konstatering og registrering af faderskab for ugifte samlevende par bør udvides til at gælde for faderskab til ugifte enlige kvinders børn. Der foreligger - som anført - ikke en samlivsfamilie, der bør ligestilles med den gifte familie. En mand, der ikke samlever med moderen, vil sjældent have kendskab til hendes forhold i den periode, hvor hun blev gravid. En egentlig faderskabssag - eventuelt med genetiske undersøgelser - vil være egnet til at skabe stabilitet om barnets forhold fremover og sikre dette bedre kendskab til sit genetiske ophav.

Når moderen er enlig, får barnet ikke som ved samliv en social far, der også er den genetiske far. Efter udvalgets opfattelse bør der derfor ikke knyttes automatisk fælles forældremyndighed eller andre samlivsretsvirkninger til registrering af faderskab i forbindelse med anmeldelse af fødslen for ugifte enlige kvinders børn.

Den ugifte enlige kvinde bør derfor fortsat straks have pligt til at give oplysning om alle sine seksuelle forhold i den periode, hvor hun blev gravid.

Udvalget finder således, at der altid bør rejses faderskabssag ved statsamtet, når moderen er ugift og enlig.

Udvalget finder imidlertid, at retssikkerhedsmæssige grunde kræver, at papirgangen i forbindelse med udfærdigelse af fødselspapirerne må gøres meget sikrere, og foreslår derfor ved udkastets § 7, stk. 1, at faderskabssag altid skal rejses af statsamtet, når faderskabet ikke bliver konstateret og registreret efter § 1, § 2 eller § 3. En kopi af fødselspapirerne med oplysning om, at faderskab ikke er registreret, skal automatisk tilgå statsamtet. Udvalget finder endvidere ikke, at der er tilstrækkeligt behov for at inddrage kommunen og amtskommunen i spørgsmål om faderskab. Det kan tilføjes, at papirgangen efter de gældende regler som nævnt er så kompliceret, at ikke helt få faderskabssager aldrig bliver rejst, fordi sagen aldrig når frem til statsamtet. Børnene får i disse sager således ingen far, medmindre forældrene selv retter henvendelse til statsamtet med henblik på anerkendelse.

Det foreslås derfor, at de eksisterende regler om, at en kvinde, der er gravid uden for ægteskab, kan rejse sag ved at rette henvendelse til kommunen eller amtskommunen, bortfalder. Udvalget skal i denne sammenhæng pege på, at kommunen allerede efter bistandslovens § 28 bl.a. skal tilbyde enlige vederlagsfri løbende vejledning og rådgivning. Kommunerne er endvidere forpligtet til ved opsøgende virksomhed at rette dette tilbud til enhver, som må antages at trænge hertil. En sådan opsøgende virksomhed forudsætter imidlertid, at kommunen har fået meddelelse om, at der er født et barn. Den gældende bestemmelse i børnelovens § 8 kan derfor uden betænkeligheder bortfalde, såfremt det ved fastsættelse af administrative forskrifter sikres, at kommunerne får meddelelse om fødslerne.

Ønsker moderen faderskabssag rejst inden barnets fødsel, kan dette efter udkastet som efter de gældende regler ske ved henvendelse til statsamtet, jf. udkastets § 4. Anerkendelse af faderskabet til en ugift enlig kvindes barn i medfør af udkastets § 13, stk. 2, før barnets fødsel, kan derimod efter udkastet ikke danne grundlag for registrering af faderskabet ved barnets fødsel.

Til § 1

Der henvises til foran under II, 2.3.3, om udvalgets hovedsynspunkter og forslag og til bemærkningerne foran til kapitel 1.

Udvalget forudsætter, at der udarbejdes et nyt blanketsystem til anmeldelse af fødsler, hvor forskellige rubrikker til afkrydsning i overensstemmelse med reglerne i § 1 indsættes, jf. bemyndigelsesbestemmelsen i udkastets § 32, stk. 1 og 2. Afkrydsning skal i almindelighed finde sted efter moderens angivelser. Afgives oplysningerne ikke af moderen, eller er blanketten mangelfuldt udfyldt, skal ministerialbogsføreren (den kirkebogsførende sognepræst - i de sønderjyske landsdele personregisterføreren) ikke registrere faderskabet, men blot at fødslen har fundet sted. En kopi af anmeldelsesblanketten om, at faderskabet ikke er registreret, skal herefter tilgå statsamtet.

Er moderens ægteskab opløst ved skilsmisse inden fødselstidspunktet, kan reglen i § 1 ikke anvendes.

Derimod bør reglen i § 1 også kunne finde anvendelse, hvis moderen dør under fødslen. Udvalget forudsætter, at de nødvendige oplysninger i så fald kan afgives af ægtemanden.

Bestemmelsen i stk. 2, nr. 2, finder også anvendelse, hvor moderen måtte have været gift med eller have samlevet på fælles bopæl med mere end én mand inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel.

Bestemmelsen i stk. 2, nr. 3, kan håndhæves, dels ved at der påføres bemærkning herom i fødselspapirerne, dels ved at ægtemanden retter henvendelse til ministerialbogsføreren (den kirkebogsførende sognepræst - i de sønderjyske landsdele personregisterføreren), før registrering har fundet sted. Sker henvendelse efter, at registrering har fundet sted, skal ægtemanden henvises til at rejse faderskabssag efter udkastets § 5, stk. 1.

Er ægtemanden afgået ved døden kan hans dødsbo ikke forhindre, at registrering finder sted, men kan efter omstændighederne rejse sag inden for en frist af 6 måneder efter barnets fødsel, se udkastets § 5, stk. 2.

Bestemmelsen i stk. 3 angår tilfælde, hvor moderens ægtemand er død før barnets fødsel. Bestemmelsen er udformet således, at den afdøde efter moderens ønske kan registreres som far, såfremt han afgik ved døden inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel. Var ægtefællerne separerede eller levede de ifølge oplysning fra moderen faktisk adskilt på grund af uoverensstemmelse på tidspunktet for ægtemandens død, eller havde moderen inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel været gift med eller

levet sammen på fælles bopæl med en anden mand, eller anmoder moderen om, at faderskabet skal fastslås under en faderskabssag, kan registrering ikke finde sted.

Er registrering sket, kan dødsboet i medfør af udkastets § 5, stk. 2, rejse faderskabssag inden for en frist af 6 måneder fra barnets fødsel, medmindre den afdøde havde anerkendt faderskabet. Herved skal forstås, at den afdøde beviseligt havde accepteret, at barnet var hans.

Ministerialbogsføreren skal sende en kopi af registreringsmeddelelsen til statsamtet, såfremt faderskabet ikke registreres. Finder registrering af ægtemandens faderskab sted, sendes kopi til ægtemanden eller dennes dødsbo.

Til § 2

Der henvises til II, 2.4, om udvalgets hovedsynspunkter og forslag og til bemærkningerne foran til kapitel 1 under 2.2.

Til stk. 1

Som nævnt i bemærkningerne til § 1 forudsætter udvalget, at der udarbejdes et nyt blanketsystem til anmeldelse af fødsler, hvor forskellige rubrikker til afkrydsning efter § 2 indsættes, jf. bemyndigelsesbestemmelsen i udkastets § 32, stk. 1 og 2. Kun i tilfælde af, at fødselsblanketten er udfyldt korrekt, kan en registrering af faderskabet finde sted.

Er moderen gift på fødselstidspunktet, kan reglerne i § 2 ikke anvendes. Dette gælder således også, hvis moderen på fødselstidspunktet er separeret.

Der stilles intet krav om, at samleveren skal være ugift, idet en gift mand meget vel kan leve sammen med en anden end hustruen.

Begge parter skal ved afkrydsning i fødselspapirerne og ved deres underskrift afgive erklæring om, at de lever sammen på erklæringstidspunktet, at det er deres fælles barn, og at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet. Erklæringen afgives som andre tilsvarende erklæringer under strafansvar efter straffelovens § 163 om urigtig skriftlig erklæring til brug i retsforhold, der vedkommer det offentlige.

Til stk. 2

Moderen skal ved afkrydsning i fødselspapirerne erklære, at hun ikke inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel var gift med eller samlevede på fælles bopæl med en anden mand.

Bestemmelsen i stk. 2, nr. 2, udelukker endelig en registrering af faderskabet, såfremt samleveren på erklæringstidspunktet er under 18 år, se udkastets § 13, stk. 5, hvorefter værgetiltrædelse - som efter hidtidig ret - er nødvendig, fordi manden ved at anerkende faderskabet eller ved at få dette registreret, påtager sig forsørgelsespligt over for barnet. Muligheden for at afgive værgeerklæringer og kontrol af, at dette foregår på korrekt måde, er ikke praktikabel i forbindelse med udfyldelse af fødselspapirerne og anmeldelsen af fødslen.

Ønsker en ugift samlevende mand under 18 år sammen med moderen at afgive en samlivserklæring og få faderskabet registreret på grundlag deraf, kan dette imidlertid ske ved, at han før barnets fødsel anerkender faderskabet med værgetiltrædelse efter reglen om samliv i udkastets § 13, stk. 1. Parterne får herved vejledning fra statsamtets side bl.a. om retsvirkningerne af anerkendelse og om fælles forældremyndighed. Parterne kan derefter anvende en kopi af anerkendelsesblanketten til registrering af faderskabet efter udkastets § 3. Det forudsættes, at parterne så vidt muligt allerede under graviditeten vejledes skriftligt derom, jf. bemærkningerne foran til kapitel 1 under 2.2.

Registreres faderskabet ikke, modtager statsamtet kopi af registreringsanmeldelsen med oplysning derom og rejser faderskabssag. Er blanketten korrekt udfyldt, og registreres faderskabet på grundlag heraf, har udvalget ikke fundet det nødvendigt, at parterne skal modtage en genpart af registreringsanmeldelsen med oplysning om, at faderskabet er registreret, idet de begge har afgivet en skriftlig erklæring herom og modtaget en vejledning om, at faderskabssag kan anlægges inden for en frist af 6 måneder efter barnets fødsel.

Til § 3

Der henvises til bemærkningerne foran til udkastets § 2.

Såfremt anerkendelsen efter udkastets § 13, stk. 1, ikke anvendes som grundlag for registrering af faderskabet i forbindelse med anmeldelsen af fødslen, vil statsamtet modtage meddelelse fra registreringsmyndigheden om, at faderskab ikke er registreret. Derefter anmelder statsamtet anerkendelsen efter § 13, stk. 1, til registrering.

I tilfælde hvor anerkendelse har fundet sted på grundlag af § 13, stk. 1, før barnets fødsel, er retsvirkningerne af faderskabet, herunder fælles forældremyndighed - se udkast til ændring af lov om forældremyndighed og samvær - indtrådt senest fra fødselstidspunktet.

Til kapitel 2

Faderskabssag ved statsamtet

Der henvises til udvalgets overvejelser om kompetencefordelingen mellem statsamter og retter foran under II, 2.6 og 2.7, om udvalgets hovedsynspunkter og forslag.

Efter de gældende regler skal sager om anfægtelse af ægtebarnsstatus (i praksis godt 200 sager årligt) påbegyndes ved retten. Statsamtet skal straks henvise sager om faderskab til børn uden for ægteskab, såfremt moderen har oplyst mere end én fadermulighed (knap 200 sager årligt). Statsamtet skal endvidere henvise sager til retten, *hvis* den eneste oplyste mand ønsker retsgenetisk bevis indhentet, før han eventuelt vil anerkende faderskabet, *hvis* frivillig anerkendelse af faderskabet i øvrigt ikke finder sted, eller *hvis* parterne efter indkaldelse ikke giver møde for statsamtet (ialt ca. 750 sager årligt).

Retsgenetisk bevis kan først rekvireres, når en sag er indbragt for retten.

Anerkendelse af faderskabet for statsamtet sker i ca. 30.000 sager årligt ud af i alt godt 31.000 sager. Ca. 1.000 sager henvises til retten, og i ca. 150 sager bliver moderen fritaget for at give oplysninger om fadermulighederne eller sagen går til bødeforelæg. I mellem 9.000 og 10.000 af sagerne finder anerkendelse sted inden barnets fødsel.

Ved retterne indhentes retsgenetisk bevis i godt 1.000 sager årligt. Anerkendelse af faderskabet ved retsforlig sker i godt 1.000 sager af i alt godt 1.500 sager årligt. Kendelse om fremstilling af parter til retsmøde ved politiet finder sted i ca. 50 sager årligt og til udtagelse af blodprøve i ca. 75 sager årligt.

Det er på denne baggrund, at udvalget - som anført foran under II, 2.6.3, om udvalgets hovedsynspunkter og forslag - har fundet, at der vil kunne opnås en ikke ubetydelig rationalisering og venliggørelse af sagsbehandlingen over for parterne ved at lade alle sager - også sager om faderskab til gifte kvinders børn - begynde ved statsamtet, og ved at give statsamtet beføjelse til at rekvirere retsgenetisk bevis. Når vægten af det retsgenetiske bevis efter de nye DNA-metoder så godt som altid vil tale for eller imod en undersøgt mands faderskab med en vægt af 10.000 til 1 eller eventuelt ved udvidet undersøgelse med en vægt af 100.000 til 1, må det antages, at den mand, der således reelt udpeges som far ved det retsgenetiske bevis efter fornøden vejledning om bevisets vægt

og adgangen til at indbringe sagen for retten, i langt de fleste tilfælde vil vælge at anerkende faderskabet for statsamtet. Det undgås navnlig også i mange af de tvivlsomme sager, at disse må begynde ved retten med efter omstændighederne indgående afhøringer om parternes seksuelle samvær.

Ved at lade statsamterne få beføjelse til straks at optage retsgenetisk bevis, må det endvidere forventes, at sagsbehandlingen vil blive væsentligt fremskyndet, idet en efterfølgende henvisning til retten undgås i det store flertal af sager. Udvalget forudser endvidere, at en gennemførelse af Retsgenetisk Afdelings anbefalinger om at organisere blodudtagelse til retsgenetisk bevis på en bedre måde end nu, jf. nedenfor under X, 2 (bilagets side 17), vil kunne medføre en yderligere og betydelig fremskyndelse af sagsbehandlingen.

Antages det på grundlag af en samlet vurdering af de indsamlede statistiske oplysninger med den usikkerhed, der følger af, at reglerne vil blive ændret ved en gennemførelse af udkastet, at statsamterne årligt vil få indbragt ca. 500 sager om faderskab til gifte kvinders børn og ca. 3.000 sager om faderskab efter fødslen til ugifte kvinders børn, dvs. i alt ca. 3.500 sager årligt, vil det med rimelig sikkerhed kunne forventes, at omkring 1.700-2.000 af disse sager vil kunne afsluttes med en anerkendelse for statsamtet uden indhentelse af retsgenetisk bevis, såfremt der tillige åbnes mulighed for, at parternes fremmøde for statsamtet kan gennemtvinges. Yderligere omkring 1.000-1.300 sager må forventes at ville kunne afsluttes ved anerkendelse for statsamtet, efter at retsgenetisk bevis har været indhentet, såfremt der tillige skabes hjemmel for, at parternes pligt til fremmøde til afgivelse af blod, mens sagen verserer for statsamtet, kan gennemtvinges. Tilbage til henvisning til retterne vil der herefter alene blive omkring 500 sager årligt.

En gennemførelse af en kompetenceomlægning som den foreslåede mellem statsamter og retter må derfor forventes at ville medføre, at statsamterne i kraft af registreringsreglerne for ugifte samlevende par i udkastets § 2 lettes for ca. 20.000 anerkendelsessager årligt, men beholder de godt 9.000 til 10.000 anerkendelsessager, der årligt rejses før barnets fødsel. Til gengæld vil statsamterne komme til at stå for rekvisition og bedømmelse af retsgenetisk bevis i ca. 1.000-1.200 sager årligt. Sagsantallet ved retterne må endvidere forventes at ville falde med mindst 1.000 sager årligt.

Udvalget foreslår derfor, *at* alle egentlige faderskabssager skal rejses for statsamtet (udkastets §§ 4-7), *at* retsgenetisk bevis med parternes tiltrædelse skal kunne rekvireres af statsamtet (udkastets § 10), *at* faderskab skal kunne anerkendes for statsamtet i alle sager, herunder også ægtebarnssager (udkastets § 13), og *at* parternes fremmøde for statsamtet eller til optagelse af retsgenetisk bevis skal kunne fremtvinges (udkastets § 12, stk. 3).

Kan en sag ikke afsluttes for statsamtet, indbringer statsamtet efter udkastets § 12, stk. 2, sagen for retten.

Til § 4

Efter bestemmelsen kan faderskabssag, som efter gældende ret, rejses af moderen inden barnets fødsel. I praksis er faderskabssager i de senere år i stigende omfang blevet rejst før barnets fødsel, se de statistiske oplysninger herom nedenfor under X, 1.2, hvorefter ca. 30 % eller 9.000 til 10.000 af de årlige ca. 31.000 sager ved statsamterne i 1996 afsluttedes ved anerkendelse før fødslerne. Der er dog store lokale forskelle, der efter det oplyste bl.a. må antages at hænge sammen med, i hvilket omfang jordemødrene i forbindelse med graviditetsundersøgelser vejleder mødrene om deres adgang til at få sag rejst før fødslen.

Faderskabssag kan efter udkastet tillige rejses af statsamtet før barnets fødsel, navnlig når hensynet til, at retten træffer bestemmelse om sikring af beviser, herunder udtagelse af blodprøver m.v. til brug ved retsgenetiske undersøgelser, taler herfor, jf. udkastets § 17, stk. 3.

Endelig kan faderskabssag før barnets fødsel efter udkastet rejses af en værge for barnet. Denne adgang er navnlig tænkt anvendt i tilfælde, hvor det på forhånd står klart, at moderen ikke på en forsvarlig måde vil kunne tage vare om det ventede barn, fx i tilfælde hvor hun har et andet barn, der er tvangsfjernet. I sådanne sager kan det være hensigtsmæssigt for sagsbehandlingen ved statsamtet, at det er værgen og ikke statsamtet, der rejser sagen.

Beføjelse til værgebeskikkelse findes i udkastets § 11, hvorefter statsamtet før eller efter barnets fødsel kan beskikke en værge for dette.

Efter udkastet kan faderskabssag ikke rejses før barnets fødsel af andre end moderen, statsamtet eller en værge for barnet og således ikke af en mand, der vil anvende sin søgsmålsret efter udkastets § 6. Før barnets fødsel er der ikke behov for at fastslå faderskabet, hvis moderen ikke ønsker dette.

Til § 5

Bestemmelserne i § 5 indeholder de nye regler om fortrydelsesret for registrering og anerkendelse af faderskab og fristen herfor, der efter udkastets § 6, stk. 1, også finder anvendelse for en mands anvendelse af sin søgsmålsret. Faderskabssag kan inden for en frist af 6 måneder fra barnets fødsel rejses af moderen, faderen eller en værge for barnet, hvis faderskabet er registreret efter reglerne i udkastets §§ 1-3, eller anerkendt ef-

ter udkastets § 13, stk. 1-3. Registreringer og anerkendelser af faderskab er for så vidt foreløbige.

Udvalget har nøje overvejet, hvilken frist der bør fastsættes for en anfægtelse af de foreløbige faderskabsregistreringer eller anerkendelser, og hvilken frist der bør fastsættes for en mands udnyttelse af sin søgsmålsret, dvs. hans ret til efter udkastets § 6 at få prøvet, om han er barnets far. Denne frists længde har afgørende betydning for, hvorledes hele det nye system vil komme til at fungere i praksis.

Ganske overvejende hensyn til at skabe stabilitet om barnets forhold taler for at fastsætte en fælles frist for samtlige disse tilfælde, således at ingen ved fristens udløb længere kan rejses sag til anfægtelse af en registrering eller ordinær anerkendelse af faderskabet. Ved udkastets § 5, stk. 1, og § 6, stk. 1, foreslås det derfor, at en sådan fælles frist skal være 6 måneder regnet fra barnets fødsel.

Der har ved udvalgets overvejelser om fristens længde særlig været lagt vægt på følgende hensyn:

- ægtemanden, der efter udkastets § 1 er registreret som far, vil efter 6 måneder have modtaget meddelelse om registreringen af sit faderskab og har haft tilstrækkelig tid til at overveje, om han ønsker at anfægte registreringen,

- en fortrydelsesret på 6 måneder vil være fuldt tilstrækkelig for den samlever, som efter at have modtaget vejledning skriftligt har tiltrådt, at han registreres som far,

- en fortrydelsesret for moderen på 6 måneder vil være tilstrækkelig,

- en frist på væsentligt mindre end 6 måneder fra barnets fødsel ville ikke give en mand, der ønsker at anvende sin søgsmålsret efter udkastets § 6, tilstrækkelig tid til at få kendskab til barnets fødsel og til at overveje, om han ønsker at benytte søgsmålsretten, og

- behovet for at skabe stabilitet om barnets familiemæssige relation til faderen gør sig først gældende, når barnet er blevet så gammelt, at det mere varigt knytter sig personligt til bestemte personer.

Udvalget har endvidere fundet det ønskeligt, at fristen fastsættes så kort som muligt, for at der så hurtigt som muligt kan skabes stabilitet om barnets forhold. En så kort frist som 6 måneder fra barnets fødsel nødvendiggør imidlertid særlige genoptagelsesregler. Ved udkastets § 22 foreslås det derfor, at genoptagelse skal kunne finde sted,

såfremt der i forbindelse med registrering af et faderskab er sket fejl, eller såfremt en påbudt meddelelse til en ægtemand om, at han er registreret som far, eller en meddelelse til den ægtemand eller samlever, som inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel har været gift med eller boet sammen med moderen, jf. udkastets § 6, stk. 2, ikke er kommet rettidigt frem til den pågældende.

Sag efter § 5, stk. 1, anses for rejst ved, at statsamtet modtager henvendelse fra moderen, faderen, en værge for barnet eller efter § 6, stk. 1, fra en mand, der ønsker at udnytte sin søgsmålsret. Modtager statsamtet efter udløbet af 6-månedersfristen anmodning om påbegyndelse af faderskabssag, kan sagen kun rejses, såfremt det særskilt fastslås, at betingelserne for genoptagelse foreligger.

Rejses en faderskabssag efter bestemmelsen i § 5, stk. 1, anses den, hvis faderskab er registreret efter udkastets §§ 1-3, eller som har anerkendt faderskabet efter udkastets § 13, som far, indtil det fastslås, at en anden er barnets far, eller at den pågældende ikke er barnets far. Ønsker en anden mand at anerkende faderskabet for statsamtet, bortfalder faderskabet for den registrerede far kun, såfremt denne udelukkes ved retsgenetiske undersøgelser og tiltræder dette, eller tiltræder, at en anden anerkender faderskabet efter reglen i udkastets § 13, stk. 3. Sker dette ikke, indbringer statsamtet sagen for retten. Udelukkes den hidtidige far ved retsgenetiske undersøgelser, uden at en anden mand anerkender faderskabet, kan statsamtet med den hidtidige fars tiltrædelse fastslå, at dennes faderskab er bortfaldet, jf. udkastets § 9, stk. 4. Tiltræder manden ikke dette, henvises sagen til retten.

Efter § 5, stk. 2, kan sag endvidere rejses af ægtemandens dødsbo, såfremt ægtemandens faderskab er registreret efter udkastets § 1, og den afdøde ikke havde anerkendt faderskabet. Der henvises herom til bemærkningerne til udkastets § 1, stk. 3. Havde den afdøde udtrykkelig udgivet eller stiltiende behandlet barnet som sit med kendskab til, eller formodning om, at der kunne være tvivl om, at barnet var hans, navnlig fordi moderen havde haft seksuelt forhold i konceptionsperioden til tredjemand, kan den afdødes bo ikke rejse faderskabssag. Bestemmelsen bygger på dette punkt på principperne i den i retspraksis udviklede anerkendelseslære om, at en ægtemand efter omstændighederne kan have afskåret sig fra at anfægte barnets status som ægtebarn, se nærmere foran under IV, 1.3, om gældende ret. Udvalget forudsætter dog, at reglen i denne sammenhæng også skal finde anvendelse i tilfælde, hvor den afdøde ikke havde kendskab til eller formodning om, at der kunne være tvivl om, at barnet var hans.

Havde den afdøde ægtemand selv rejst sag, indtræder hans dødsbo i denne.

I tilfælde hvor en afdød mand havde tiltrådt sit faderskab efter udkastets § 2 eller § 3 eller anerkendt faderskabet efter udkastets § 13, stk. 1 - 3, kan hans dødsbo alene ind-

træde i en faderskabssag, såfremt den afdøde selv havde rejst denne. Et tilkendegivet ønske om at ville rejse sag kan ikke anses for et tilstrækkeligt grundlag, fordi den endelige beslutning kan have været udskudt.

Til § 6

Udvalget foreslår ved § 6, at der indføres en søgsmålsret for mænd, der har haft seksuelt forhold til moderen i den periode, hvor hun blev gravid. En sådan søgsmålsret er nu gennemført generelt i Norge. Udvalgets indgående overvejelser om et barns ret til 2 forældre og om en fars ret til at få sit faderskab fastslået, er refereret foran under II, 2.8 og 2.10, om udvalgets hovedsynspunkter og forslag. Som anført dér, foreslår udvalget, at søgsmålsretten også skal være generel, og således skal gælde for mænd, der ikke har været gift med eller levet i et samlivsforhold med moderen. Søgsmålsretten kan dog afskæres efter udkastets § 6, stk. 1, jf. § 9, stk. 3, såfremt afgørende hensyn til barnet taler imod, at den pågældende mand skal kunne blive barnets far, se nærmere foran under II, 2.11, og bemærkningerne nedenfor til udkastets § 9, stk. 3.

Søgsmålsretten efter § 6 får betydning, hvor manden ikke er inddraget af moderen, ikke er moderens ægtemand og registreret som far efter udkastets § 1, og ikke er moderens samlever og registreret som far efter udkastets § 2 eller § 3. Søgsmålsretten vil således kunne være aktuel for en mand, *såfremt* moderens ægtemand er registreret som far efter udkastets § 1, *såfremt* en ugift kvindes samlever er registreret som far efter § 2 eller § 3, *såfremt* en anden har anerkendt faderskabet efter udkastets § 13, stk. 1-3, *såfremt* moderen alene har oplyst en anden eller andre fadermuligheder, eller *såfremt* moderen ikke har oplyst nogen fadermuligheder.

Søgsmålsretten kan dels anvendes til at rejse en sag, dels til at indtræde i en verserende sag, dels til at få genoptaget en afsluttet sag, hvad enten denne faldt ud til fastsættelse af faderskab for en anden, eller dette ikke var tilfældet. Endelig kan en mand ikke tvinges til at udtræde af en sag, han er part i, se bemærkningerne nedenfor til udkastets § 9, stk. 4.

Anmodning om, at der rejses sag, eller at en afsluttet sag genoptages, skal, for at bevistvivl kan undgås, være skriftlig. Verserer sag ikke, skal anmodning fremsættes inden for en frist af 6 måneder fra barnets fødsel. Verserer en sag, har udvalget fundet, at indtræden i sagen bør kunne ske, indtil sagen er afsluttet. En sag anses for afsluttet ved, at der sker anerkendelse for statsamtet eller ved, at den henlægges af statsamtet eller, såfremt sagen verserer for retten, ved at sagen afsluttes ved anerkendelse, hæves eller afgøres ved dom og ankefristen er udløbet. Ankes en sag, kan indtræden finde sted under appelsagen.

Udvalget er bekendt med, at der i en række sager efter de gældende regler har været rejst spørgsmål om, at en mand - oftest en tidligere samlever - skulle kunne få sit faderskab fastslået. Der må derfor tages stilling til, om reglen om søgsmålsret eventuelt skal gennemføres med tilbagevirkende kraft, dvs. med virkning for børn født før lovens ikrafttræden. Udvalget finder imidlertid ikke, at reglen bør gennemføres med tilbagevirkende kraft. Noget sådant ville få familiemæssige konsekvenser for ganske mange mødre, der har indrettet sig i tillid til en fritagelse for at oplyse fadermuligheder efter de hidtil gældende regler. Endvidere ville en sådan regel om tilbagevirkende kraft kunne skabe ustabilitet om barnets forhold i de tilfælde, hvor en anden mand er blevet far. Også for de øvrige tilfælde, hvor barnet ikke har fået en far, og hvor moderen ikke har opnået fritagelse, finder udvalget, at de familiemæssige spørgsmål, der er afsluttet efter de hidtidige regler, bør stå fast.

Efter bestemmelsens stk. 2 skal en mand, der ved barnets fødsel eller inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel, var gift med eller samlevede på fælles bopæl med moderen, såfremt han ikke inddrages af moderen, snarest muligt have skriftlig meddelelse om barnets fødsel og vejledes om sin ret efter stk. 1. Efter gældende ret skal moderens ægtemand på tidspunktet for barnets undfangelse eller ved fødslen altid inddrages i en faderskabssag som part. Udvalget finder ikke, at en sådan inddragelse er nødvendig, medmindre moderen oplyser, at hun har haft seksuelt forhold til ægtemanden i den periode, hvor hun blev gravid. En sådan inddragelse vil kunne være krænkende for manden og medføre unødigt bureaukrati. Det foreslås derfor som en forenkling, at den tidligere ægtemand, når moderen ikke inddrager ham, alene skal have meddelelse om, at der er født et barn, hvorefter han, hvis han mener, at han er far til barnet, kan anvende sin søgsmålsret efter stk. 1.

Den bevismæssige sikkerhed for at sådanne meddelelser gives, opnås ved, at faderskab ikke kan registreres efter § 1, § 2 eller § 3, når moderen ved barnets fødsel er gift med eller samlever på fælles bopæl med en anden mand eller har gjort dette inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel. Hun skal i givet fald give oplysning til fødselspapirerne om det tidligere ægteskab eller samliv. Faderskabssag bliver derfor rejst ved statsamtet. Verserer sagen i stedet for statsamtet, skal statsamtet stille spørgsmål om, hvorvidt moderen inden for de sidste 10 måneder har været gift med eller samlevet på fælles bopæl med en anden mand og har haft seksuelt forhold til ham i konceptionsperioden. Gives en meddelelse efter § 6, stk. 2, senere end 5 måneder efter barnets fødsel, kan manden efter udkastets § 22, stk. 2, dog også rejse sag efter udløbet af 6 måneders fristen, såfremt han ikke har udvist passivitet.

Efter bestemmelsens stk. 3 skal statsamtet indbringe sagen for retten, såfremt moderen ønsker det, eller en mand, der afskæres fra sin ret efter stk. 1, jf. udkastets § 9, stk. 3, måtte ønske dette. Denne bestemmelse er ikke til hinder for, at statsamtet med mode-

rens indvilligelse indhenter retsgenetiske beviser, selv om moderen bestrider at have haft seksuelt forhold til manden i den periode, hvor hun blev gravid. Bestrider moderen også efter, at retsgenetiske undersøgelser har udpeget manden som far, at hun har haft seksuelt forhold til den pågældende i konceptionsperioden, skal sagen derimod indbringes for retten.

Indbringes sagen for retten, og fastholder manden, at han har haft seksuelt forhold til moderen i den periode, hvor hun blev gravid, har manden normalt krav på, at der gennemføres retsgenetiske undersøgelser, hvis dette ikke allerede er sket. Retten kan imidlertid, som anført foran under II, 2.10.2, afskære søgsmålsretten, dersom moderen kan bevise, at et seksuelt forhold i hele den periode, hvor hun blev gravid, ikke kan have fundet sted til den pågældende mand. Afvisning kan endvidere finde sted, hvis et alibi kan opstilles for det tidspunkt og det sted, hvor manden angiver, at det seksuelle forhold skulle have fundet sted, og efter omstændighederne også, hvis manden ikke ønsker at konkretisere sin påstand om forholdet tilstrækkeligt.

Til § 7

Som omtalt foran i bemærkningerne til kapitel 1 under 2.1, er udvalget bekendt med, at de eksisterende regler, hvorefter sagen af jordemoderen m.fl. enten skal indsendes gennem kommunen eller amtskommunen til statsamtet eller efter praksis direkte til statsamtet, har medført en meget betænkelig retsusikkerhed, idet et ukendt antal faderskabssager må antages aldrig at blive rejst, fordi sagen aldrig når frem til statsamtet. Udvalget har derfor fundet det nødvendigt at foreskrive en sikrere sagsekspedition bestående i, at registreringsanmeldelse i alle tilfælde, hvor faderskabet ikke registreres af ministerialbogsføreren (den kirkebogsførende sognepræst - i de sønderjyske landsdele personregisterføreren), skal sendes direkte til statsamtet.

Efter bestemmelsen i § 7 rejses faderskabssag i så fald af statsamtet, medmindre sagen allerede er rejst af andre i medfør af udkastets § 4 (før barnets fødsel), udkastets § 5 (fortrydelsesreglen ved registrering af faderskab) eller udkastets § 6 (søgsmålsretten for mænd).

Afgår barnet ved døden, før faderskabet er fastslået, skal sag efter § 7, stk. 2, som hovedregel ikke rejses, og en rejst sag skal som hovedregel henlægges. Dette gælder dog ikke, hvis der fremsættes anmodning fra moderen eller nogen, som har tilstrækkelig retlig interesse i, at faderskabet bliver fastslået.

En sådan retlig interesse kan navnlig være af arveretlig karakter, idet barnet efter arvelovens § 5, stk. 1, har legal arveret fra undfangelsen betinget af, at det bliver levende født. Endvidere kan barnet være indsat til at arve ifølge testamente. Er arveladeren i et

sådant tilfælde død efter undfangelsen, men før barnets fødsel, vil barnet være arving, hvis det fødes levende.

Bestemmelsen i § 7, stk. 2, er imidlertid formuleret således, at faderskabssag også kan rejses, hvor nogen ud fra en samlet vurdering har en sådan retlig interesse i, at faderskabet fastslås, at en sag derom bør gennemføres. Er statsamtet i tvivl, kan spørgsmålet indbringes for justitsministeren (Civilretsdirektoratet) eller for retten. En retlig interesse vil fx kunne foreligge i medfør af de gældende regler om barsels- eller begravelsesbidrag.

Adgangen til at få faderskabet søgt fastslået, når der foreligger en tilstrækkelig retlig interesse, gælder både, hvor barnet først dør efter at være levende født, og hvor fosteret i medfør af ligsynslovens § 17, stk. 1, må anses for at være dødfødt.

Til § 8

Efter de gældende regler i børnelovens § 10, stk. 1, har moderen pligt til inden 1 måned efter fødslen at opgive, hvem der er eller kan være barnets far. Efter § 10, stk. 2, kan statsamtet fritage moderen for oplysningspligten vedrørende fadermuligheder, medmindre det må anses for stridende mod barnets tarv, at faderskabet ikke oplyses.

Den administrative praksis vedrørende § 10, stk. 2, er omtalt foran under IV, 2.1. Det fremgår af gennemgangen dér, at fritagelse efter justitsministeriets cirkulære nr. 194 af 28. oktober 1963, bl.a. skal ske i nogle tilfælde af kønsfrihedsforbrydelse og kan ske, såfremt det sandsynliggøres, at moderen selv på betryggende måde kan tage sig af barnet under dettes opvækst. Efter at den administrative praksis om fritagelse af moderen i 1970'erne uden udstedelse af nye retsforskrifter var blevet væsentligt liberaliseret, meddeltes fritagelse kurant, dersom moderen var fyldt 25 år, og hendes sociale og økonomiske forhold fandtes nogenlunde rimelige. Var moderen under 25 år, meddeltes fritagelse i almindelighed kun, hvis hendes sociale forhold var særlig gode. Selv om der uden støtte i nye forskrifter gennem de seneste år reelt er sket en vis stramning i den beskrevne liberaliserede praksis, idet fritagelser i vidt omfang ikke længere gives, uden at moderen af statsamtet forinden er søgt motiveret til at give oplysninger om fadermulighederne, er det i praksis dog stadig temmelig afgørende, om moderen er over eller under 25 år.

I de seneste år er der meddelt fritagelse i ca. 100 sager årligt.

Som anført foran under II, 8-9, om udvalgets hovedsynspunkter og forslag om et barns ret til 2 forældre, foreslår udvalget, at der gennemføres videregående regler om moderens oplysningspligt vedrørende fadermulighederne for, at alle børn så vidt muligt kan

få en retlig far. Udvalget finder derfor, at der ikke skal gælde nogen begrænsninger i en ugift enlig mors pligt til at oplyse, hvem der er eller kan være barnets far. Oplyses det, at barnet er undfanget ved en kønsfrihedsforbrydelse, kan mandens faderskab efter bestemmelsen i udkastets § 9, stk. 3, dog ikke fastslås, hvis dette indebærer, at afgørende hensyn til barnet taler imod, at manden skal kunne blive barnets far. Der henvises herved tillige til bemærkningerne nedenfor til udkastets § 9, stk. 3.

Bestemmelsen i § 8, stk. 1, foreskriver derfor som noget nyt, at moderen generelt har pligt til at oplyse, hvem der er eller kan være barnets far.

Efter bestemmelsen i § 8, stk. 2, skal moderen dog indtil videre være fritaget for oplysningspligt, hvis hun ved barnets fødsel var gift uden at være separeret eller levede sammen med en mand. I disse tilfælde har moderen efter udkastet kun oplysningspligt, hvis det bliver fastslået, at ægtefællen eller samleveren ikke er barnets far. Efter § 33 i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning er utroskab en umiddelbar skilsmissegrund. En ubetinget pligt for en gift kvinde til at give oplysninger om sine seksuelle forhold ville derfor kunne benyttes af hendes ægtemand ved, at han anfægtede faderskabet til børn født i ægteskabet, hvorved han kunne få moderen afhørt under strafansvar i retten om, hvem hun havde haft seksuelt forhold til i den periode, hvor hun blev gravid.

Den ugifte mors tilsvarende fritagelse for oplysningspligt i tilfælde, hvor hun levede sammen med en mand, er en konsekvens af udvalgets ønske om at ligestille ugifte samlevende par med gifte par og at værne også om de ugifte samlivsfamilier. Er den samlevende mands faderskab registreret efter udkastets § 2 eller § 3 eller anerkendt efter udkastets § 13, stk. 1, er moderen fritaget efter bestemmelsen. Hun vil tillige være fritaget, hvis hun må anses for at være samlevende. Udvalget forudsætter herved, at moderen i tvivlstilfælde, skal være beskyttet.

Først hvis det fastslås ved retsgenetiske undersøgelser eller på anden uomtvistelig måde, fx ved bevis mod, at seksuelt forhold kan have fundet sted, at ægtemanden eller moderens samlever ikke er barnets far, indtræder der derfor oplysningspligt om alle fadermuligheder for moderen.

Efter § 8, stk. 3, skal moderen, såfremt hun ikke oplyser, hvem der er eller kan være barnets far, som noget meget afgørende - og som noget nyt - ved statsamtet vejledes om, hvilken betydning dette vil kunne have for barnet.

Efter de gældende regler pålægges der moderen en bøde på mellem 500 og 2.000 kr., såfremt hun vægrer sig ved at give oplysninger om fadermulighederne. Udvalget finder ikke systemet med straf for hensigtsmæssig i disse sager og har heller ikke fundet, at bidragskonsekvenser, som det er kendt i svensk ret, vil være en acceptabel sanktion til

gennemtvingelse af moderens oplysningspligt. Det rette må ifølge udvalgets opfattelse i stedet være at søge at motivere moderen til frivilligt at give oplysningerne. Efter udkastet skal hun derfor indkaldes til et møde i statsamtet, hvor hun af særlige sagkyndige, der efter den enkelte sags karakter navnlig vil kunne være socialrådgiver, jurist, psykolog, psykiater eller familieterapeut, gøres bekendt med, hvilke konsekvenser hendes nægtelse vil kunne få for hende selv og i særdeleshed senere vil kunne få for barnet. Den sagkyndige rådgivning skal således have til formål så vidt muligt at motivere moderen til frivilligt at oplyse, hvem der er eller kan være barnets far. Moderens oplysninger i mødet skal efter udvalgets opfattelse afgives med tavshedspligt for de tilstedeværende, også således at oplysningerne ikke mod moderens ønske kan indgå i statsamtets senere sagsbehandling. Det forudsættes, at der i medfør af udkastets § 32, stk. 1, nr. 2, fastsættes administrative regler herom svarende til § 19 i bekendtgørelse nr. 994 af 14. december 1995 om forældremyndighed eller samvær med senere ændring, men også med en vis indbygget tænkepause for moderen.

Udebliver moderen fra mødet, eller nægter hun fortsat at give oplysninger om, hvem der er eller kan være barnets far, skal statsamtet i medfør af § 8, stk. 4, indbringe sagen for retten. Statsamtet skal dog ikke indbringe sagen for retten, hvis det undtagelsesvist må antages, at moderen ikke tilbageholder oplysninger, fordi hun simpelthen ikke ved, eller ikke kan få oplyst, hvem der kan være faderen.

Efter sagens indbringelse for retten kan retten træffe bestemmelse om afholdelse af et tilsvarende møde til motivation af moderen eller anvende vidnetvangsmidler i udeblivelses- eller vægringstilfælde, jf. foran under II, 2.9, og nærmere bemærkningerne nedenfor til udkastets § 15.

Til § 9

Bestemmelsen angiver, hvem der er parter i en faderskabssag ved statsamtet. Dette er - som efter hidtidig ret - barnet og moderen samt de mænd, moderen oplyser, at hun har haft seksuelt forhold til i den periode, hvor hun blev gravid. De nye regler medfører, at også den, der er registreret som far eller har anerkendt faderskabet, og den mand, der fremsætter anmodning om at få prøvet, om han er barnets far, skal være part.

Betydningen af, at en mand er part i sagen for statsamtet, er, *at* han kan pålægges pligt til at give møde for statsamtet og til at afgive blod m.v. til retsgenetiske undersøgelser, *at* han kan anerkende faderskabet, *at* andre ikke kan anerkende faderskabet, så længe den pågældende mand ikke er udtrådt af sagen, samt *at* han i visse tilfælde kan forlange sagen indbragt for Civilretsdirektoratet og altid kan forlange den indbragt for retten. Bestemmelsen svarer til reglerne i § 456 e i udkastet til ændring af retsplejeloven om, hvem der er parter i en faderskabssag for retten.

Efter bestemmelsen i § 9, stk. 1, nr. 3, skal statsamtet altid inddrage en mand eller hans dødsbo som part, såfremt han er registreret som far efter udkastets §§ 1-3, eller har anerkendt faderskabet efter udkastets § 13, stk. 1-3. Efter udkastet skal statsamtet imidlertid ikke umiddelbart inddrage en mand som part i sagen, selv om det oplyses, at han var gift med moderen eller levede sammen med moderen i den periode, hvor hun blev gravid. Statsamtet skal, hvor moderen ikke oplyser, at hun har haft seksuelt forhold til den tidligere ægtefælle eller samlever i den periode, hvor hun blev gravid, som en forenkling for fremtiden kun give den pågældende mand skriftlig meddelelse om barnets fødsel og vejledning om hans søgsmålsret efter udkastets § 6, stk. 1.

Efter § 9, stk. 1, nr. 4, skal statsamtet endvidere inddrage en mand eller hans dødsbo, såfremt moderen oplyser, at han er eller kan være barnets far. Dette gælder, uanset om den pågældende bestrider at have haft seksuelt forhold til moderen i konceptionsperioden, se dog om muligheden for at lade manden udtræde på grund af bevis for, at seksuelt forhold til moderen ikke kan have fundet sted bemærkningerne nedenfor til § 9, stk. 4. Løses spørgsmålet om mandens inddragelse som part ikke frivilligt, herunder eventuelt gennem frivillig indhentelse af retsgenetiske undersøgelser, må sagen indbringes for retten.

Statsamtet skal efter § 9, stk. 1, nr. 5, endvidere inddrage en mand - men ikke hans dødsbo - som part, såfremt han efter udkastets § 6, stk. 1, har ret til at få prøvet, om han er barnets far, og har fremsat anmodning derom. Bestrider moderen, at hun har haft seksuelt forhold til den pågældende i konceptionsperioden, og løses spørgsmålet ikke frivilligt, eventuelt gennem frivillig indhentelse af retsgenetisk bevis, skal statsamtet indbringe sagen for retten. Er manden først inddraget, kan han kun udtræde af sagen, hvis det fastslås, at han utvivlsomt ikke er barnets far, jf. § 9, stk. 4. Måtte en mand fortryde, at han er indtrådt i sagen, og kan retsgenetisk bevis ikke indhentes, skal sagen således indbringes for retten.

Statsamtet skal efter § 9, stk. 1, nr. 6, endelig inddrage moderens ægtemand eller samlever, hvis han ønsker det. En gift eller ugift samlevende kvinde har efter udkastet ikke pligt til at give oplysninger om sine seksuelle forhold, se §§ 1-2, § 8, stk. 2, og § 13, stk. 1. Dette skyldes, at udkastets regler værner om ægteskabet eller samlivsforholdet ved, at det offentlige ikke skal kunne afkræve parterne mere intime oplysninger.

Bestemmelsen i § 9, stk. 2, angår tilfælde, hvor moderen er afgået ved døden. I så fald skal statsamtet efter anmodning fra en værge for barnet inddrage en mand eller hans dødsbo, såfremt det antageliggøres, at han kan være barnets far. I disse tilfælde, hvor moderen er afskåret fra at give oplysninger om fadermulighederne, tilsiger hensynet til, at barnet kan få en far, at der i praksis ikke bør kræves meget, for at en mand skal inddrages. Det er dog som efter gældende ret, men se om norsk ret foran under V,

1.1.1.b., forudsat, at statsamtet ikke skal iværksætte selvstændige undersøgelser ved selv at udføre egentligt opsøgende detektivarbejde, men skal bygge på oplysninger fra en værge for barnet eller fra andre, fx moderens tidligere ægtemand eller samlever, der er blevet udelukket ved retsgenetisk bevis. I tvivlstilfælde skal sagen indbringes for retten.

Bestemmelsen i § 9, stk. 3, indeholder udkastets generelle regel om, at faderskabet kan afskæres, hvis afgørende hensyn til barnet taler imod, at en mand skal kunne blive barnets far. Reglen finder såvel anvendelse, hvor moderen efter udkastets § 8 giver oplysning om den pågældende fadermulighed som i tilfælde, hvor den pågældende mand selv efter udkastets § 6 måtte ønske sit faderskab fastslået.

Som anført foran under II, 2.11, om udvalgets hovedsynspunkter og forslag er det udvalgets bestemte opfattelse, at en mands faderskab ikke skal afskæres i de fleste af de tilfælde, der er opregnet i Justitsministeriets cirkulære nr. 194 af 28. oktober 1963 om fritagelsesgrunde for moderens oplysningspligt, således navnlig ikke i tilfælde, hvor faderen er berygtet på grund af sin livsførelse. Kun hvor der i forbindelse med avlingen af barnet er begået en forbrydelse, bør faderskabet afskæres, det vil sige i incesttilfælde og i tilfælde af voldtægt og dermed sidestillede forhold efter straffelovens 24. kapitel om kønsfrihedsforbrydelser. I voldtægtstilfælde m.v. bør en afskærelse af faderskabet dog alene kunne finde sted, såfremt moderen fremsætter ønske herom.

En afskærelse af faderskabet på grund af begået kriminalitet må forudsætte, at manden enten er dømt for forholdet, eller at han erkender dette under faderskabssagen, eller at der efter de foreliggende oplysninger ikke kan være rimelig tvivl om, at forholdet er begået.

Efter § 9, stk. 4, kan statsamtet bestemme, at en mand, der utvivlsomt ikke er barnets far, skal udtræde af sagen, såfremt han samtykker deri. Baggrunden for denne bestemmelse er, at statsamtet efter en gennemførelse af reglen om søgsmålsret for mænd ikke vil kunne lade en mand anerkende faderskabet efter udkastets § 13, såfremt der er inddraget mere end én mand, og de andre mænd ikke ønsker at udtræde. En søgsmålsret indebærer dels, at manden kan fremsætte krav om at indtræde i sagen og få prøvet, om han er barnets far, dels at den mand, der er inddraget af moderen, eller er registreret som far, efterfølgende kan fremsætte ønske om at få prøvet, om han er barnets far. Heraf følger, at statsamtet i sager med flere mænd efter en gennemførelse af udkastet altid skal undersøge, om en mand ønsker at udtræde af sagen. Bestemmelsen i stk. 4, 2. pkt., foreskriver derfor, at statsamtet skal indbringe sagen for retten, såfremt en mand, der utvivlsomt ikke er barnets far, ikke ønsker at udtræde af sagen.

Det er med ordene utvivlsomt ikke er barnets far angivet, at der må foreligge retsgenetiske beviser mod mandens faderskab med en vægt af mindst 10.000 til 1, før statsamtet kan tage initiativ til at lade en mand udtræde.

Også en mands sikre bevis for, at han ikke kan have haft seksuelt forhold, som af moderen angivet, skal medføre, at statsamtet kan lade ham udtræde af sagen.

Til § 10

Bestemmelsen i § 10 indeholder udvalgets forslag om, at retsgenetisk bevis skal kunne optages, mens sagen verserer for statsamtet. Bestemmelsen er ny, idet statsamterne efter den gældende børnelov ikke har mulighed for at rekvirere arvebiologiske undersøgelser af sagens parter. Adgangen til at optage retsgenetisk bevis for statsamterne ventes at ville medføre visse rationaliseringer og en venliggørelse og fremskyndelse af sagsbehandlingen for de implicerede, fordi det retsgenetiske bevis nu er så stærkt, at man ikke behøver at lade de tvivlsomme sager starte med indgående og efter omstændighederne pinlige afhøringer i retten om de tildragelser, der har fundet sted under parternes seksuelle samvær, se tillige foran i de indledende bemærkninger til kapitel 2.

Statsamtet kan imidlertid efter udkastet alene opfordre moderen eller den eller de inddragne mænd til at medvirke til retsgenetiske undersøgelser, men ikke selv pålægge de pågældende nogen pligt dertil. Opfordring skal fremsættes, hvis retsgenetiske undersøgelser kan have betydning for sagens afgørelse. Som anført foran under II, 2.12, om udvalgets hovedsynspunkter og forslag forudsætter udvalget, at statsamtet i alle sager, hvor der kan være tvivl om, hvem der er far, fremsætter en opfordring om optagelse af retsgenetisk bevis, fordi det i tvivlstilfælde kan få betydning navnlig for spørgsmål om genoptagelse og for barnets kendskab til sine rødder, at det genetiske faderskab er fastslået. Opfordringen bør derfor især fremsættes, hvor sagen drejer sig om faderskab til en ugift enlig kvindes barn. I sådanne sager vil det kunne være egnet til at skabe stabilitet om barnets forhold, at det genetiske faderskab så vidt muligt fastslås. Har moderen således fx oplyst, at hun i konceptionsperioden har haft forhold til én udlænding, som ikke kan afkræves retsgenetiske undersøgelser, og ønsker en dansk mand, som hun også har haft forhold til i konceptionsperioden, at anerkende faderskabet, bør retsgenetiske undersøgelser gennemføres. Noget tilsvarende vil gøre sig gældende, såfremt en enlig kvindes oplysninger om fadermulighederne forekommer usikre. I så fald bør retsgenetisk bevis også optages, selv om en oplyst fadermulighed uden videre ønsker at anerkende faderskabet.

Opfordring til moderen og de i sagen inddragne mænd til at medvirke til retsgenetiske undersøgelser skal i øvrigt finde sted, hvor der foreligger oplysninger om flere fadermuligheder, hvor den eneste fadermulighed ikke ønsker at anerkende faderskabet, eller

hvor det skal afprøves, om en ægtemand eller samlever, hvis faderskab er registreret efter udkastets §§ 1-3 er barnets far.

Efter bestemmelsen i § 10, stk. 2, kan en opfordring om at medvirke til retsgenetisk bevis som noget nyt også fremsættes over for andre end moderen og de i sagen inddragne mænd, hvis dette må antages at være af afgørende betydning for sagen. Bestemmelsen er især tænkt anvendelig i de få tilfælde, hvor nødvendigt retsgenetisk bevis ikke kan indhentes, fordi flere mulige mænd enten er døde eller forsvundne. I sådanne tilfælde vil undersøgelser af mandens nære slægtninge (forældre, søskende, børn m.v.) undertiden kunne være egnet til at tilvejebringe et retsgenetisk bevis med betydelig vægt. En gennemtvingelse bør efter udvalgets opfattelse ikke kunne ske overfor andre end parter, jf. bemærkningerne nedenfor til udkastets § 17.

Efterkommes en opfordring til en part om at afgive blod m.v. til retsgenetiske undersøgelser, ikke frivilligt, kan statsamtet efter udkastets § 10, stk. 3, indbringe sagen for retten. Der henvises til bemærkningerne nedenfor til udkastets § 12, stk. 3.

Udvalget har overvejet, om der tillige bør indføres hjemmel til, at selve blodudtagelsen skal kunne gennemføres ved fysisk magtanvendelse. Efter gældende ret er der ikke hjemmel hertil i faderskabssager, og en sådan hjemmel synes ikke at have været nødvendig. Der er efter det for udvalget oplyste inden for de senere år forekommet et par tilfælde, hvor en mand har nægtet at afgive blod. Disse sager har imidlertid kunnet løses, ved at retten dømte den pågældende som far, enten fordi der ikke var oplyst andre fadermuligheder, eller fordi de øvrige fadermuligheder efter udfaldet af retsgenetiske undersøgelser var udelukket.

Udvalget afstår derfor fra at foreslå noget sådant, jf. udkastets § 17 og § 456 h, stk. 7 i udkastet til lov om ændring af retsplejeloven. Henvisningen i § 456 h, stk. 7, til § 178 i retsplejeloven medfører, at den, der vægrer sig ved at afgive blod, efter omstændighederne - som hidtil - kan pålægges tvangsbøder, det vil sige en løbende bøde, i samme sag dog ikke længere end 6 måneder, uafbrudt eller sammenlagt, eller tages i forvaring eller undergives en af de i retsplejelovens § 765 nævnte foranstaltninger, dog ikke ud over 6 måneder i samme sag, uafbrudt eller sammenlagt.

Til § 11

Efter bestemmelsen i § 11 kan statsamtet før eller efter barnets fødsel beskikke en værge for barnet, hvis dette må anses for nødvendigt til varetagelse af barnets interesser.

En værge for barnet kan være ønskelig i en lang række tilfælde, navnlig hvor forældrene er afgået ved døden eller er ude af stand til at varetage barnets interesser på grund af

inhabilitet eller sygdom, hvor statsamtet er i tvivl om, hvorvidt en sag skal henvises til retten, fx fordi moderen ikke har givet oplysning om fadermuligheder, eller hvor statsamtet er i tvivl om, hvorvidt retsgenetisk bevis bør indhentes, for at det genetiske faderskab så vidt muligt kan blive fastslået. Værgebeskikkelse kan efter barnets fødsel efter udkastet kun undlades, såfremt en forældremyndighedsindehaver eller en anden beskikket værge kan forventes i nødvendigt omfang at ville varetage barnets interesser, uden at der vil opstå interessemodsætninger.

Værgebeskikkelse, herunder en beskikkelse, der foretages af retten i medfør af § 456 e, stk. 2, 3. pkt. i udkastet til lov om ændring af retsplejeloven, kan tillige finde sted, hvor en sag verserer for retten, hvor der er fremsat anmodning om genoptagelse eller hvor en sag er genoptaget, se navnlig udkastets § 20 om genoptagelse i tilfælde, hvor barnet ikke har fået en far, udkastets § 21, hvor en værge for barnet skal tiltræde genoptagelse, udkastets § 22, hvor en værge for barnet kan forlange sagen genoptaget, hvis der er sket fejl i forbindelse med registrering af et faderskab og den generelle regel i udkastets § 23.

Verserer sagen for retten, kan værgebeskikkelse, hvor dette måtte være praktisk, i stedet foretages af retten, jf. § 456 e i udkastet til lov om ændring af retsplejeloven.

Til § 12

Bestemmelsen i § 12, stk. 1, fastsætter, at statsamtets afgørelser kan indbringes for justitsministeren (Civilretsdirektoratet) inden for en frist af 14 dage efter, at en afgørelse er truffet. Justitsministeren (Civilretsdirektoratet) får efter bestemmelsen adgang til at afvise at behandle klager, der ikke vedrører retlige spørgsmål. Ved retlige spørgsmål forstås, hvad gældende ret går ud på. Ved bevismæssige spørgsmål forstås derimod, om de faktiske forhold i sagen kan subsumeres under en af lovgivningens betingelser, jf. i det hele Højesterets praksis om, hvad der forstås ved, at bevisspørgsmål i straffesager - men nok retlige spørgsmål - ikke kan indbringes for Højesteret som tredjeinstans.

Udvalget har fundet, at det vil kunne være værdifuldt, at statsamternes afgørelser af retlige spørgsmål kan forelægges for en central myndighed, således, at en ensartet praksisdannelse kan blive vejledende for statsamterne. Rekurs vil navnlig kunne være aktuel for afgørelser truffet efter udkastets § 5, stk. 1 (er faderskabet registreret eller anerkendt), § 6, stk. 1, 3. pkt. (verserer sag), § 7, stk. 2 (retlig interesse), § 10, stk. 2 (har retsgenetiske undersøgelser betydning for sagen), § 11 (behov for værgebeskikkelse) og § 13, stk. 1-7 (har betingelserne for anerkendelse foreligget).

En part kan altid vælge at indbringe sagen for retten og springe rekurs til justitsministeren (Civilretsdirektoratet) over. Statsamtet skal yde klagevejledning. Justitsministeren (Civilretsdirektoratet) kan afvise en rekurs og give vejledning om adgangen til at indbringe sagen for retten, såfremt det afgjorte spørgsmål findes at være af bevismæssig karakter og derfor bør indbringes for retten. En verserende rekurssag er ikke til hinder for, at sagen efter en parts ønske indbringes for retten, før justitsministerens (Civilretsdirektoratets) afgørelse foreligger. Ved indbringelse for retten bortfalder rekurssagen.

Bestemmelsen i 12, stk. 2, fastlægger, hvornår en sag af statsamtet skal indbringes for retten.

Som anført foran under II, 2.6, om udvalgets hovedsynspunkter og forslag skal en sag kun indbringes for retten, såfremt den ikke har kunnet afsluttes i mindelighed ved statsamtet navnlig fordi:

- ingen fadermulighed er oplyst,

- den eller de eneste oplyste fadermuligheder er blevet udelukket ved retsgenetisk bevis,

- parterne, hvor dette er nødvendigt for sagens behandling, ikke giver møde for statsamtet,

- moderen eller en mand bestrider oplysninger om at have haft seksuelt forhold til hinanden i den periode, hvor moderen blev gravid, og afviser at medvirke frivilligt til retsgenetiske undersøgelser, eller fastholder standpunktet efter gennemførelse af retsgenetiske undersøgelser,

- en part i andre tilfælde ikke medvirker frivilligt til nødvendige retsgenetiske undersøgelser,

- en part ikke accepterer resultatet af foretagne retsgenetiske undersøgelser,

- nødvendige retsgenetiske undersøgelser ikke har kunnet foretages,

- manden er forsvundet således, at indkaldelse skal ske i Statstidende

- manden er bosat i udlandet, og der skal udfærdiges retsanmodning med henblik på anerkendelse eller afgivelse af blod m.v. eller forkyndes stævning. Der henvises til bemærkningerne til § 456 c i udkastet til lov om ændring af retsplejeloven, eller

- der i øvrigt foreligger sådan tvivl, at sagen ikke bør afgøres ved en anerkendelse af faderskabet for statsamtet.

Bestemmelsen i § 12, stk. 2, er udtryk for, at en sag som hovedregel af statsamtet skal henvises til retten i de nævnte tilfælde, og at sagen derefter skal færdigbehandles ved retten. Systemet bør så vidt muligt ikke være indrettet således, at parternes sag kører frem og tilbage mellem forskellige myndigheder.

Udvalgets statistiske oplysninger peger i retning af, at mere end 500 sager årligt henvises til retten alene på grund af en parts passivitet. Efter at mødepligt derefter er pålagt for retten og eventuel politifremstilling har fundet sted, bliver kun et mindre antal af disse sager ikke afsluttet ved anerkendelse for retten. Udvalget finder derfor, at mødepligt for statsamtet og efter udkastets regler tillige pligt til at afgive blod m.v. til retsgenetiske undersøgelser bør kunne pålægges, mens sagen verserer for statsamtet. Det må forventes, at reglen herefter vil omfatte ca. 750 sager, som derefter vil kunne afsluttes med en anerkendelse for statsamtet.

Det foreslås derfor ved § 12, stk. 3, at statsamtet i stedet for at indbringe sagen for retten, hvor forholdene taler derfor kan anmode retten om at pålægge vedkommende part at give møde for statsamtet eller at medvirke til gennemførelse af retsgenetiske undersøgelser og tage de nødvendige skridt til en eventuel gennemtvingelse. Retten vil i så fald meddele et pålæg og forkynde en bestemmelse om, at den pågældende skal give møde i statsamtet eller med henblik på blodudtagelse m.v., hvorefter en afhentelse ved politiet kan finde sted, hvis den pågældende ikke giver møde. Det fremgår af udvalgets statistiske oplysninger, se nedenfor under X, 1.3, at der i 4 kvartaler i 1993-94 ved byretterne blev afsagt kendelse om politifremstilling af fadermuligheder med henblik på udtagelse af blodprøve i 73 tilfælde. For at lette politiets arbejde kan den fremgangsmåde anbefales, at rettens kendelse om fremmøde i første række blot forkyndes for den pågældende. I praksis giver de pågældende i så fald ofte møde, uden at en egentlig politifremstilling med afhentning behøver at finde sted. Retten kendelse kan i øvrigt udformes således, at afhentning kan finde sted til fremstilling på et med statsamtet aftalt tidspunkt.

Viser det sig fortsat, at en part ikke medvirker frivilligt ved statsamtet, må statsamtet henvise sagen til retten.

En ordning hvorefter alle sager, hvor der ikke bliver givet møde for statsamtet eller til blodudtagelse m.v., i det hele skal henvises til retten, hvorefter retten kunne tilbagevise langt de fleste af sagerne, der viste sig ikke at blive tvistige, kan udvalget ikke anbefale. Det er som nævnt ønskeligt, at der i videst muligt omfang bevares en klarhed for

parterne om, hvor sagen verserer, og at de ikke udsættes for, at sager vises frem og tilbage mellem flere instanser.

Til § 13

Bestemmelserne i § 13 indeholder tre principielt forskellige regler om anerkendelse af faderskab:

- bestemmelsen i stk. 1, om ugifte samlevende par, der erklærer, at de lever sammen, at det er deres fælles barn, og at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet,

- bestemmelsen i stk. 2, der svarer til de gældende regler om skriftlig eller mundtlig anerkendelse af faderskab, men som efter udkastet tillige angår gifte eller ugifte samlevende mænds anerkendelse, og har fået et nyt og meget bredere indhold, fordi anerkendelser - også i sager med flere mænd - for fremtiden kan finde sted, efter at der er indhentet retsgenetisk bevis, mens sagen verserer for statsamtet, og

- bestemmelsen i stk. 3, der er en nydannelse, og angår retlig anerkendelse af socialt faderskab, i stedet for, at det genetiske faderskab fastslås.

Om bestemmelsen i § 13, stk. 1, henvises til bemærkningerne til udkastets § 2 og § 3. Det forudsættes, at der udfærdiges en særlig blanket, som kan anvendes ved disse anerkendelser, der efter bestemmelsens stk. 4, kan indhentes skriftligt eller ved et møde for statsamtet, og efter stk. 5 med fornøden værgetiltrædelse. Bestemmelsen i stk. 1 forventes særligt anvendt, hvor parter ønsker at anerkende faderskabet før barnets fødsel. Anerkendelse efter stk. 1 kan ikke ske, hvis moderen inden for de sidste 10 måneder før barnets forventede fødsel og før påbegyndelsen af det nuværende samliv var gift med eller samlevede på fælles bopæl med en anden mand. Når anerkendelse sker før barnets fødsel, udleverer statsamtet en påtegnet kopi af blanketten med parternes underskrifter, der derefter af parterne kan anvendes til registrering af faderskabet ved barnets fødsel, jf. udkastets § 3. Sker dette ikke, modtager statsamtet meddelelse om, at faderskab ikke er registreret, hvorefter statsamtet anmelder anerkendelsen til registrering. Se tillige udkastet til ændring af lov om forældremyndighed og samvær.

Anerkendelser efter bestemmelsens stk. 2 kan ske skriftligt eller ved et møde i statsamtet, jf. stk. 4, og med fornøden værgetiltrædelse, jf. stk. 5.

Statsamtet skal efter stk. 2, nr. 1, der svarer til gældende ret, uden indhentelse af retsgenetisk bevis tillade en anerkendelse, hvis moderen efter det oplyste ikke har haft sek-

suelt forhold til andre mænd i den periode, hvor hun blev gravid. Er moderens oplysninger om den eneste fadermulighed ikke ganske sikker, bør statsamtet opfordre moderen og den inddragne mand til at medvirke til retsgenetisk bevis. Ønsker en af parterne ikke at medvirke hertil, skal sagen i medfør af udkastets § 12, stk. 2, nr. 2, af statsamtet indbringes for retten.

Bestemmelsen i stk. 2, nr. 2, fastslår, at statsamtet kan modtage en anerkendelse, såfremt den pågældende mand utvivlsomt er barnets far. Heri ligger som noget afgørende nyt, at anerkendelser for statsamtet også kan finde sted i tilfælde, hvor moderen har oplyst flere fadermuligheder. Anerkendelse bør i disse tilfælde tillades en mand, hvis faderskab efter de retsgenetiske undersøgelser er bekræftet med en bevismæssig vægt på 10.000 til 1 eller mere.

Er der i sagen alene inddraget 2 mænd, og ønsker den ene mand at anerkende faderskabet, kan anerkendelsen ikke modtages af statsamtet, uden at den anden mands faderskab er udelukket ved retsgenetiske undersøgelser med en bevismæssig vægt på 10.000 til 1 eller mere. Selv i så fald bør den tilbageblevne mands anerkendelse i almindelighed kun modtages, hvis hans faderskab er bekræftet ved retsgenetiske undersøgelser med en bevismæssig vægt på 10.000 til 1 eller mere. Anerkendelse bør dog efter omstændighederne også kunne finde sted, hvor moderens oplysninger om, at hun alene har haft forhold til de angivne 2 mænd forekommer aldeles overbevisende. Der foreligger i praksis nogle få sager, hvor en mand af religiøse grunde ikke ønsker at afgive blod. I almindelighed bør retsgenetisk bevis dog altid søges indhentet vedrørende den mand, der ønsker at anerkende faderskabet. I tilfælde, hvor en tilbagebleven mand ikke har kunnet undersøges, fordi han ikke er undergivet dansk jurisdiktion og ikke vil medvirke frivilligt, skal sagen afgives til retten, jf. udkastets § 12, stk. 2, nr. 4.

Er mere end 2 mænd inddraget, bør anerkendelse kun finde sted, hvor en af disse er udpeget som far ved retsgenetisk bevis med en vægt af mindst 10.000 til 1. Faderskabet bør i så fald også tillades anerkendt, hvor den eller de øvrige fadermuligheder ikke har kunnet undersøges. Er mere end 3 mænd inddraget, bør anerkendelse dog kun modtages af den mand, der udpeges af det retsgenetiske bevis, hvis alle andre er udelukket eller vægten af beviset for faderskabet overstiger 10.000 til 1.

Bestemmelsen i § 13, stk. 3, der angår socialt kontra genetisk faderskab, bygger på overvejelser om, hvad der må anses for at være bedst for barnet i sager, hvor én mand varetager og ønsker at fortsætte med at varetage omsorgen og ansvaret for barnet i et ægteskab eller samlivsforhold, selv om moderen har haft et forhold til en tredjemand. Gifte og ugifte samlevende par kan, som anført foran under II, 2.13, om udvalgets hovedsynspunkter og forslag, i sådanne tilfælde med åbne øjne lade ægtemanden eller samleveren blive retlig far ved en registrering af faderskabet, selv om de ved, at en an-

den mand kan være faderen. Denne anden mand må antages kun sjældent selv at ville ønske at blive far. Udvalget har derfor fundet, at barnets retlige stilling ikke bør forringes, fordi oplysningerne om moderens forhold til tredjemanden af en eller anden grund er kommet frem. Efter forslaget kan den mand, moderen er gift med eller lever sammen med, og som erklærer, at han sammen med hende vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet, derfor anerkende faderskabet, hvis hans anerkendelse tiltrædes af moderen og af den eller de andre mænd, der er inddraget i sagen. Moderen har ikke pligt til at give oplysninger om sine seksuelle forhold til ægtemanden eller samleveren, jf. bemærkningerne nedenfor til § 9, stk. 1, nr. 6.

Anerkendelser efter stk. 1-3 er i medfør af udkastets § 5, stk. 1, foreløbige indtil udløbet af 6 måneders fristen.

Bestemmelsen i § 13, stk. 4, om skriftlige anerkendelser, svarer for så vidt angår anerkendelser efter stk. 2 til gældende ret, dog at det ved bemyndigelsesbestemmelsen i udkastets § 32, stk. 2, er overladt til justitsministeren at fastsætte, om underskrifter ved anerkendelser skal være bekræftede af en advokat eller 2 vitterlighedsvidner. Udvalget skal herved pege på, at kravet om vitterlighedsvidner næppe giver megen reel sikring af, at underskriften er ægte. Dertil kommer, at den kan være besværlig eller ubehagelig at opfylde på korrekt måde, idet vidnerne ikke må være inhabile. Risikoen består i øvrigt ikke så meget i, at en underskrift forfalskes som i, at manden senere vil søge at fragå underskriften ved et postulat om falsk underskrift. Formentlig vil man kunne nøjes med et krav om, at underskrift skal ske for en dansk diplomatisk myndighed, eller udenlandsk myndighed, når manden er bosat i udlandet, se bemærkningerne nedenfor til § 13, stk. 8. En mand, der er bosat her, kan underkastes retsgenetiske undersøgelser, hvis han senere påstår, at underskriften var falsk. I de administrative forskrifter, vil det endvidere kunne fastsættes, at statsamtet i særlige tilfælde kan forlange, at underskriften bekræftes af notaren eller på kommunekontoret efter forevist legitimation.

Afgivelse af erklæringer efter bestemmelsen i stk. 3, kan kun ske under et møde i statsamtet.

Bestemmelsen i stk. 5 om værgetiltrædelse svarer til gældende ret. Der kræves værgetiltrædelse for en mand, der anerkender faderskabet, før han fylder 18 år, fordi han påtager sig forsørgelsespligten over for barnet. Udøves værgemål af forældre i forening og udebliver den ene af forældrene til et møde i statsamtet, mens den anden møder, kan den mødte optræde på begges vegne.

En anerkendelse kan ikke gyldigt afgives af en person, som er umyndiggjort efter de tidligere regler eller hvis retlige handleevne er frataget efter værgemålslovens § 6.

En anerkendelse er ugyldig, såfremt manden på tidspunktet for anerkendelsen manglede evnen til at handle fornuftsmæssigt på grund af sindssygdom, herunder svær demens, hæmmet psykisk udvikling, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand, jf. værgemålslovens § 46.

Bestemmelsen i § 13, stk. 6, om, at den pågældende skal være gjort bekendt med retsvirkningerne af anerkendelsen og med, at han kan kræve sagen afgjort ved retten, svarer til gældende ret. Har korrekt vejledning ikke fundet sted, kan anerkendelsen fragås. Der må dog ikke være udvist unødig passivitet.

Bestemmelsen i § 13, stk. 7, om, at faderskab ikke kan anerkendes efter § 13, stk. 2, nr. 2, og stk. 3, inden barnets fødsel, er ny. En anerkendelse efter stk. 2, nr. 2, forudsætter, at retsgenetiske beviser er optaget. En anerkendelse efter stk. 3 ses der ikke at være tilstrækkelige grunde til at tillade, før barnet er født, idet de implicerede parter bør have lejlighed til at overveje deres retsstilling i et møde for statsamtet. Først efter at barnet er født, vil det med rimelig sikkerhed kunne lægges til grund, at den sociale far vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet.

Efter bestemmelsen i § 13, stk. 8, bemyndiges justitsministeren til at bestemme, at en anerkendelse afgivet i udlandet, skal sidestilles med en anerkendelse for statsamtet. Denne bestemmelse tilsigter at legalisere administrativ praksis, hvorefter en faderskabssag kan afsluttes ved, at den af moderen opgivne far anerkender faderskabet efter dansk ret. Dette kan ske for en dansk repræsentation i udlandet, eller undtagelsesvist for en udenlandsk myndighed. Det skal være en betingelse for, at anerkendelsen kan modtages, at den mand, der anerkender faderskabet, er gjort bekendt med dansk rets regler om faderskab, og at anerkendelsen er afgivet ved et personligt fremmøde for en dansk repræsentation eller udenlandsk myndighed. Det er ikke hensigten, at bemyndigelsen skal kunne anvendes til at give hjemmel for accept af skriftlig anerkendelser.

Efter udvalgets opfattelse bør det endvidere være en forudsætning, at faderskabssagen har en vis tilknytning til Danmark. Bestemmelsen tænkes derfor først og fremmest anvendt til anerkendelse af faderskab for børn født af kvinder, der bor i Danmark, men hvor den opgivne far ikke bor i Danmark. Bestemmelsen skal også kunne anvendes i tilfælde, hvor forældrene er danske statsborgere, der bor i udlandet, men ikke er undergivet bopælslandets jurisdiktion.

Foreligger der oplysninger om, at moderen har haft seksuelt forhold til flere mænd i den periode, hvor hun blev gravid, bør en anerkendelse i medfør af stk. 8 ikke kunne ligestilles med en anerkendelse for statsamtet, medmindre den pågældende mand er udpeget ved retsgenetisk bevis med en vægt på mindst 10.000 til 1, eller moderen har oplyst 2 fadermuligheder og oplysningerne om, at der ikke er andre fadermuligheder er

overbevisende, og den anden mand er udelukket ved retsgenetisk bevis med en bevismæssig vægt af 10.000 til 1.

Til kapitel 3

Faderskabssag ved retten

I forlængelse af udkastets kapitel 1 og 2 om konstatering og registrering af faderskab i forbindelse med anmeldelse af fødslen og om faderskabssag ved statsamtet foreslås det ved kapitel 3 - som efter den gældende børnelov - at der i loven medtages en række regler om parternes pligter, når sagen er indbragt for retten, om anerkendelse af faderskab for retten og om betingelserne for at afsige dom til faderskab.

De processuelle regler om behandling af faderskabssager findes i retsplejelovens kapitel 42 a, der ved udvalgets udkast til lov om ændring af retsplejeloven foreslås moderniseret og tilpasset udkastets regler om faderskab. Som efter gældende ret foreslås reglerne i retsplejeloven affattet således, at bestemmelserne er udtryk for, at der gælder et officialprincip i faderskabssager, hvorefter retten af egen drift skal foretage de skridt, der er nødvendige for, at barnet så vidt muligt kan få en retlig far.

Til § 14

Efter bestemmelsen kan faderskabssag kun anlægges ved retten efter anmodning fra statsamtet.

Bestemmelsen er ny, idet ægtebarnssager efter de gældende regler ikke kan indbringes for statsamtet, men skal anlægges direkte for retten, og idet ikke ganske få sager om faderskab til børn født uden for ægteskab efter de gældende regler anlægges direkte ved retterne.

Udkastets bestemmelse om, at faderskabssag ikke kan indledes ved retten, men altid skal begynde med statsamtet må anses for ønskelig og nødvendig, dels fordi statsamtet efter udkastet automatisk modtager indberetning i de sager, hvor et barn ikke har fået en far ved registrering af faderskab efter udkastets §§ 1-3, dels fordi det altid bør undersøges, om en sag ikke kan løses i mindelighed, således at sager ved retten reserveres til de tilfælde, hvor der foreligger en tvist.

Når statsamtet i medfør af udkastets § 12, stk. 2, har indbragt en sag for retten, skal sagen ikke tilbagevises til statsamtet, selv om mulighederne for afgørelse af sagen ved statsamtet efterfølgende måtte vise sig at være til stede, se bemærkningerne til udkastets § 12, stk. 2. Statsamtets anmodning i medfør af udkastets § 12, stk. 3, om, at ret-

ten pålægger moderen eller en inddraget mand pligt til at give møde for statsamtet eller til at medvirke til gennemførelse af retsgenetiske undersøgelser, er derfor ikke ensbetydende med, at faderskabssagen er indbragt for retten.

Til § 15

Der henvises til foran under II, 2.8 og 2.9, om udvalgets hovedsynspunkter og overvejelser vedrørende barnets ret til 2 forældre, og moderens oplysningspligt. Efter udvalgets opfattelse skal ugifte og ikke samlevende mødre uden mulighed for fritagelse have pligt til over for statsamtet at oplyse, hvem der er eller kan være barnets far, jf. udkastets § 8, stk. 1, med bemærkninger, om moderens oplysningspligt over for statsamtet. Efter udkastets § 8, stk. 3, skal moderen, hvis hun vægrer sig ved at give oplysninger, i et fortroligt møde ved statsamtet med eventuel bistand af særlige sagkyndige vejledes om, hvilken betydning det vil kunne få for barnet, at det ikke får en far. Der henvises derom til bemærkningerne til udkastets § 8, stk. 3. Møder moderen ikke frivilligt til et sådant møde ved statsamtet, og henvises sagen til retten, skal retten derefter i medfør af udkastets § 15, 2. pkt., foranstalte afholdelse af et tilsvarende motivationsmøde.

Når moderen er gift eller lever sammen med en mand, indtræder moderens pligt til at give oplysning om alle fadermuligheder dog efter udkastets § 8, stk. 2, først, hvis det fastslås, at ægtemanden eller samleveren ikke er barnets far. Der henvises til bemærkningerne til udkastets § 8, stk. 2. Denne begrænsning finder efter udkastets § 15, 2. pkt., tilsvarende anvendelse for moderens oplysningspligt over for retten.

Opfylder moderen ikke sin oplysningspligt efter udkastets § 15, finder reglerne i retsplejelovens §§ 177-180 anvendelse, jf. § 456 i, stk. 1, i udkastet til lov om ændring af retsplejeloven. Moderen er således underkastet vidnetvang og kan afhentes af politiet, hvis hun uden lovlig oplyst forfald udebliver fra et retsmøde eller forlader retsmødet. Vægrer moderen sig ved at give oplysninger om fadermulighederne, kan retten pålægge hende en bøde, eller tvangsbøder, dvs. en løbende bøde i samme sag, dog ikke for et længere tidsrum end 6 måneder, uafbrudt eller sammenlagt, eller lade hende tage i forvaring ved politiets foranstaltning eller undergive hende en af de i retsplejelovens § 765 nævnte foranstaltninger, indtil hun indvilliger i at udtale sig, dog ikke ud over 6 måneder i samme sag, uafbrudt eller sammenlagt.

Udvalget forudsætter imidlertid, at disse sanktioner, som hidtil, vil blive anvendt lempeligt af retterne.

Til § 16

Efter bestemmelsen i § 16, stk. 1, inddrager retten de i udkastets § 9 nævnte mænd, det vil sige en mand, der er registreret som far eller har anerkendt faderskabet, en mand, som moderen oplyser, er - eller kan være - barnets far, moderens ægtemand eller samlever på fødselstidspunktet, samt en mand, der fremsætter anmodning om at få prøvet, om han er barnets far, jf. udkastets § 6, stk. 1. Dette gælder, uanset om manden har været inddraget som part ved statsamtet. De inddragne mænd er tillige med barnet og moderen i medfør af § 456 e, stk. 1, i udkastet til lov om ændring af retsplejeloven parter i faderskabssagen.

Inddragelse af en mand kan dog ikke finde sted, hvis afgørende hensyn til barnet taler imod, at han skal kunne blive barnets retlige far, jf. udkastets § 9, stk. 3, og bemærkningerne til denne bestemmelse.

Er meddelelsen til moderens tidligere ægtemand eller samlever ikke givet af statsamtet, jf. udkastets § 6, stk. 2, drager retten efter § 16, stk. 2, omsorg for, at sådan meddelelse gives.

Til § 17

Efter bestemmelsen i § 17, stk. 1, træffer retten bestemmelse om gennemførelse af retsgenetiske undersøgelser af sagens parter, hvis dette kan have betydning for sagens afgørelse. Der henvises til udkastets § 10 med bemærkninger om statsamtets opfordring til moderen eller en inddraget mand til at medvirke til retsgenetiske undersøgelser. Udvalget har som nævnt ikke fundet tilstrækkelig anledning til at foreslå, at blodudtagelse m.v. skal kunne ske ved fysisk magtanvendelse. Bestemmelsen i § 456 h, stk. 7, i udkastet til lov om ændring af retsplejeloven om anvendelse af vidnetvangsmidler efter retsplejelovens § 178 i udeblivelses- eller vægringstilfælde må efter udvalgets opfattelse, som efter de hidtidige regler, anses for tilstrækkelig.

Bestemmelsen i § 17, stk. 2, er ny og giver hjemmel for en isoleret bevisoptagelse for retten, dvs. en bevisoptagelse uden, at faderskabssag er anlagt ved retten. Retten kan, hvis en frivillig ordning ikke med statsamtets bistand kan opnås, efter anmodning fra nogen, som har retlig interesse deri, træffe de nødvendige bestemmelser til sikring af, at retsgenetiske undersøgelser senere kan gennemføres. Bestemmelsens anvendelsesområde forventes ikke at blive bredt. Praktisk betydning vil bestemmelsen imidlertid navnlig kunne få til sikring eller anvendelse af væv, herunder blod, fra døende personer.

Udvalget har overvejet, om retten - i givet fald som noget nyt - skal have hjemmel til at træffe bestemmelse om, at andre end sagens parter skal medvirke til gennemførelse af retsgenetiske undersøgelser, hvis dette må antages at ville være af afgørende betydning for sagens afgørelse, og indgrebet ikke efter den krænkelse og det ubehag, det kan antages at ville forvolde, ville være uforholdsmæssigt. En sådan regel om pligt for andre end parter til at medvirke til retsgenetiske undersøgelser findes i Island.

Der henvises til bemærkningerne til udkastets § 10, stk. 2, efter hvilken bestemmelse statsamtet i nogle sjældent forekommende tilfældegrupper kan opfordre andre end moderen og de inddragne mænd til at medvirke ved retsgenetiske undersøgelser.

For en regel om pligt for andre end parter til at medvirke til retsgenetiske undersøgelser taler udvalgets hovedintention om, at et barn så vidt muligt skal have en far. Ved rettens afvejning kunne der tages hensyn, dels til om en person ikke ønsker, at andre får indblik i visse af hans eller hendes arvelige egenskaber, dels til den ulempe og det ubehag en blodudtagelse kan forvolde. I sidstnævnte henseende vil den fremtidige udvikling på det retsgenetiske område måske medføre, at blodudtagelse vil være unødvendig, idet der i stedet vil kunne foretages afskrabning på kindens indre slimhinder, se nedenfor under X, 2 (bilagets side 18). Der kan heller ikke helt bortses fra, at hensynet til, at barnet får en far, i særlige tilfælde bør kunne føre til, at personer, som uden rimelig grund modsætter sig at medvirke, bør kunne pålægges pligt dertil. Dette kunne fx være tilfældet, hvor barnets arveret, såfremt faderskabet fastslås, ville kollidere med interesserne hos dem, der nægter at medvirke.

Udvalget er imidlertid opmærksom på, at et indgreb uden samtykke mod en ikke sigtet person falder uden for, hvad der er fastsat i strafferetsplejen. Udvalget har derfor af retssikkerhedsmæssige grunde veget tilbage fra at medtage en sådan bestemmelse i udkastet.

Efter § 17, stk. 3, kan retten herefter alene opfordre andre end sagens parter til at medvirke til retsgenetiske undersøgelser, men ikke gennemtvinge deres medvirken.

Til § 18

Efter bestemmelsen i § 18 kan faderskab anerkendes over for retten og reglerne om anerkendelse af faderskab for statsamtet i udkastets § 13 finder tilsvarende anvendelse. Det er ved bemyndigelsesbestemmelsen i udkastets § 32, stk. 2, forudsat, at justitsministeren udfærdiger blanketter til brug for afgivelse af anerkendelser og erklæringer efter udkastets § 13 og § 18. En anerkendelse for retten kan således dels ske efter samlivsbestemmelsen i udkastets § 13, stk. 1, dels efter de almindelige regler i udkastets § 13,

stk. 2, og endelig til fastsættelse af faderskab efter udkastets § 13, stk. 3, om socialt/retligt faderskab i stedet for genetisk/retligt faderskab.

Det forudsættes, at der for klarhedens skyld ved retterne skal anvendes et blanketsystem, som svarer til det, der skal anvendes ved statsamterne.

Betegnelsen retsforlig for sådanne anerkendelser vil herefter være mindre træffende.

Til § 19

Bestemmelsen indeholder de nærmere regler om, hvornår retten skal afsige dom til faderskab.

Efter bestemmelsens stk. 1 skal retten dømme en mand som far, såfremt han efter udfaldet af retsgenetiske undersøgelser utvivlsomt er barnets far. Bestemmelsen forudsættes anvendt, såfremt retsgenetiske undersøgelser peger på mandens faderskab med en bevismæssig vægt af 10.000 til 1 eller mere. Det er i så fald uden betydning, om moderen har haft seksuelt forhold til andre mænd, der ikke har kunnet undersøges. Også en mands udokumenterede bestridelse af, at han har haft seksuelt forhold til moderen i den periode, hvor hun blev gravid, kan der bortses fra.

Bestemmelserne i § 19, stk. 2 og 3, angår de relativt få tilfælde, hvor en mand skal dømmes som far, selv om det ikke har været muligt at få foretaget retsgenetiske undersøgelser af hans og eventuelle andre fadermulighederes arveegenskaber, eller hvor der er mulighed for, at moderen i den periode hvor hun blev gravid, har haft seksuelt forhold til hver af 2 énæggede tvillingebrødre, idet disses arvelige anlæg vil være ens.

Det skal i så fald altid være en betingelse for at dømme en mand, at der ikke foreligger omstændigheder, der gør det usandsynligt, at han er faderen. Som bevismæssige momenter, der kan tillægges betydning ved bedømmelsen kan navnlig peges på, *at* det seksuelle forhold har fundet sted helt i yderkanten af den beregnede konceptionsperiode, *at* manden kan føre et rimeligt vægtigt sterilitetsbevis, eller *at* mandens modbevis for seksuelt forhold til moderen i konceptionsperioden er af en vis vægt.

Domfældelse kan efter stk. 2, nr. 1, i sådanne tilfælde ske, hvor moderen i den periode, hvor hun blev gravid, ikke har haft seksuelt forhold til andre mænd. Er der usikkerhed med hensyn til, om moderen kan have haft seksuelt forhold til andre, der heller ikke har kunnet undersøges retsgenetisk, må domfældelse i almindelighed undlades.

Efter stk. 2, nr. 2, kan en mand, der ikke er undersøgt, og hvis faderskab ikke er usandsynligt, endvidere dømmes som far, såfremt moderen i den periode, hvor hun

blev gravid, har haft forhold til én eller flere andre mænd, men disse alle er udelukket ved retsgenetisk bevis.

Endelig kan domfældelse af en mand, hvis faderskab ikke er usandsynligt, finde sted efter stk. 2, nr. 3, hvis moderen i den periode, hvor hun blev gravid, også har haft seksuelt forhold til én eller flere andre mænd, hvis faderskab heller ikke er usandsynligt, såfremt det er overvejende sandsynligt, at ingen af disse er faderen. Sådanne sager vil være sjældne, men kan forekomme, hvor muligheden for at foretage retsgenetiske undersøgelser af 2 eller flere mænds arveegenskaber ikke har foreligget. Kan det efter andre bevisligheder herefter antages, at det er overvejende sandsynligt, at en af disse og ikke den eller de andre, er faderen, kan den pågældende mand dømmes. Udvalget forudsætter herved, at den bevismæssige vægt må være af en størrelsesorden, der mindst svarer til den vægt, der var fastlagt af domstolene som afgørende for, hvad væsentlig større sandsynlighed skulle være efter § 6, stk. 2, i den gældende børnelov, jf. foran under IV, 2.4.

Bestemmelsen i stk. 3 foreskriver, at det ved afgørelser efter stk. 2, nr. 3, kan tillægges betydning, om moderen var gift eller samlevede på fælles bopæl med en mand i den periode, hvor hun blev gravid. En sådan afgørelse kan fx tænkes truffet, hvor moderen er gift med eller lever sammen med en enægget tvillingebror, men også har haft seksuelt forhold til den anden tvillingebroder i den periode, hvor hun blev gravid. Bestemmelsen er medtaget, fordi alternativet ellers - undertiden mindre rimeligt - ville blive, at barnet blev faderløst.

Til kapitel 4

Genoptagelse

De gældende regler om genoptagelse af faderskabssager i børnelovens § 5, stk. 2 og 3, og i retsplejelovens § 456 r er efter udvalgets opfattelse så ubestemte, at fastlæggelsen af den egentlige genoptagelsesadgang reelt har været overladt til de retshåndhævende myndigheder, jf. foran under IV, 1.3 (ægtebarnssager), og 2.5 (børn uden for ægteskab). Den historiske baggrund herfor er først og fremmest, at reglerne om genoptagelse af faderskabssager oprindeligt indgik som en del af den generelle bestemmelse om ekstraordinær genoptagelse i retsplejelovens daværende bestemmelse i § 423 (nu § 399), der var en fælles regel om genoptagelse for alle civile sager, men blev skilt ud til en nogenlunde tilsvarende selvstændig regulering - men dog med nye fristbestemmelser - i retsplejelovens § 456 r.

Udvalgets overvejelser om den fremtidige genoptagelsesadgang er gennemgået foran under II, 2.15, om udvalgets hovedsynspunkter og forslag og har, som det fremgår for-

an under II, 2.16, haft sammenhæng med udvalgets overvejelser om, at et barn så vidt muligt skal have ret til at kende sin genetiske far.

Ved genoptagelse forstås, som anført foran under II, 2.15.2, efter udkastet, at en sag prøves pány, efter

- at faderskab er registreret og 6 måneders fristen i udkastets § 5 er udløbet, uden at sag er rejst,

- at en sag er afsluttet ved anerkendelse for statsamtet eller retten, og 6-måneders-fristen i udkastets § 5 er udløbet, uden at sag er rejst,

- at en mand er dømt ved retten, og

- at faderskabssag er sluttet ved statsamtet eller retten, uden at barnet fik en far.

Efter udkastets opbygning af reglerne om faderskab kan reglerne om genoptagelse gøres ens for sager om faderskab til gifte og ugifte kvinders børn.

Som konsekvens af at udvalget har fundet det ønskeligt, at reglerne søges indrettet således, at der så hurtigt som muligt vil kunne skabes varig stabilitet om barnets forhold, foreslås det som noget afgørende nyt, at den tidsmæssige akse, der efter de gældende regler er afgørende for, om en sag frit skal kunne rejses, rykkes frem fra at være 3 år efter barnets fødsel til at være blot 6 måneder efter barnets fødsel.

På denne baggrund er udkastets regler om genoptagelse opbygget ved 4 nye selvstændige genoptagelsesregler i udkastets §§ 20-23.

Efter udkastets § 20 skal der herefter bestå en fri adgang til genoptagelse, når barnet ikke har fået en far. Dette følger naturligt af udvalgets grundholdning om, at et barn så vidt muligt altid bør få en retlig far. Er barnet fyldt 18 år, bør en sag dog ikke kunne genoptages mod barnets ønske.

Ved udkastets § 21 foreslås det videre, at der, når barnet ved afslutningen af faderskabssagen fik en far, skal være fri adgang til genoptagelse, hvis alle implicerede er enige om genoptagelse, dvs. at såvel moderen, barnet eller en værge for barnet som faderen eller dennes dødsbo anmoder derom, og det endvidere må antages, at en bestemt mand kan blive barnets far.

De nye regler om registrering af faderskab i udkastets §§ 1-3 gør det derefter naturligt at opstille et sæt særlige regler om genoptagelse, hvor der er sket fejl i forbindelse med

registrering af et faderskab. Udkastets § 22 indeholder regler derom og medtager, at en tidligere ægtemand eller samlever har krav på genoptagelse, hvis han ikke rettidigt har modtaget meddelelse om barnets fødsel.

Endelig indeholder udkastets § 23 den mere generelle regel om genoptagelse af faderskabssager, som er opbygget ved indarbejdelse af den domspraksis, der findes i henhold til de eksisterende genoptagelsesregler.

Mens genoptagelse efter udkastets § 20 (ingen far) og § 21 (enighed) efter udkastet kan ske tidsubegrænset, er genoptagelsesadgangen efter udkastets § 22 (fejl ved registreringen) og udkastets § 23 (den generelle regel) betinget af, at anmodning fremsættes inden for 3 år fra barnets fødsel.

Bestemmelsen i udkastets § 24 indeholder endelig en regel, hvorefter der under ganske særlige omstændigheder kan dispenseres fra 3-årsfristen.

Udkastets § 25 indeholder i stk. 1 og stk. 2 regler om kompetencefordelingen i genoptagelsessager mellem statsamtet, justitsministeren (Civilretsdirektoratet) og retten. Endelig indeholder udkastets § 25, stk. 5, en regel om, at en mand, der påstod sig frifundet og derefter ikke blev barnets far, ikke senere kan inddrages, medmindre der har foreligget grove uregelmæssigheder.

Til § 20

Bestemmelsen angår tilfælde, hvor faderskab ikke er fastslået ved registrering, anerkendelse eller dom.

Genoptagelse kan efter stk. 1 i så fald ske efter anmodning fra moderen eller hendes dødsbo, barnet eller dets dødsbo, en værge for barnet eller en mand, som har ret til at få prøvet, om han er barnets far.

Efter stk. 2 kan genoptagelse dog kun finde sted, hvis det antageliggøres, at en bestemt mand kan blive barnets far. Udvalget forudsætter, at man i praksis ikke vil være alt for nøjeregnende med denne betingelse, fordi hovedformålet med udkastets § 20 er, at barnet skal have mulighed for at få en far. Genoptagelse kan dog ikke finde sted, hvis der ikke foreligger indicier for, at den mand, som inddrages i sagen, kan være barnets far.

Genoptagelse efter anmodning fra et dødsbo forudsætter, at dødsboet ikke er sluttet, eller at dødsboet genoptages efter bestemmelsen i § 103 i lov om skifte af dødsboer. Genoptagelse kan efter § 103, stk. 1, nr. 2, blandt andet ske, hvis arven er fordelt for-

kert. Ifølge betænkning nr. 1270/1994 om skifte af dødsboer, side 313, kan genoptagelse af et dødsbo med støtte i retspraksis dog afvises ud fra passivitetssynspunkter.

Efter stk. 3 kan en sag dog ikke genoptages efter barnets fyldte 18. år mod barnets ønske. At moderen modsætter sig en genoptagelse, må efter udvalgets opfattelse være uden betydning, fordi formålet med bestemmelsen er, at barnet så vidt muligt skal kunne få en far.

Til § 21

Efter bestemmelsen skal en sag genoptages, hvor faderskabet til et barn er fastslået ved registrering, anerkendelse eller dom, såfremt moderen, barnet eller en værge for barnet, og faderen eller dennes dødsbo i enighed anmoder derom, og det antageliggøres, at en bestemt anden mand kan blive barnets far. Bestemmelsen bygger på nyere retspraksis, der uden klar hjemmel hertil har godkendt genoptagelse ved enighed, og hvor en anden mand blev faderen, se foran under IV, 2.5. Udvalget forudsætter, at betingelsen om, at en anden mand kan blive barnets far, skal tages med betydelig alvor. Denne betingelse vil navnlig kunne være opfyldt, hvis en anden mand vil være villig til at anerkende faderskabet, hvis det konstateres, at den hidtidige far ikke er barnets genetiske far.

Om genoptagelse efter anmodning fra et dødsbo henvises til bemærkningerne til udkastets § 20.

Ved udkastets § 34, stk. 3, foreslås det endvidere, at § 21 gennemføres med tilbagevirkende kraft, og således også finder anvendelse, når barnet er født før lovens ikrafttræden.

Til § 22

Bestemmelsen er ny og angår tilfælde, hvor der er sket fejl, der kan have haft betydning for, hvem der er blevet - eller ikke blevet - registreret som far.

Efter stk. 1 kan sagen i så fald inden 3 år fra barnets fødsel forlanges genoptaget af moderen, hendes dødsbo, en værge for barnet, barnets dødsbo, faderen eller hans dødsbo. Tilsvarende kan en mand, der på grund af fejlen ikke er blevet registreret som barnets far, forlange sagen genoptaget.

Sag kan efter stk. 2 dog ikke rejses, hvis faderen med kendskab til eller formodning om fejlen, har anerkendt barnet ved at behandle det som sit, eller at moderen, hvis hun med tilsvarende kendskab eller formodning har ladet faderen behandle barnet som sit.

Disse begrænsninger svarer til, hvad der var fastlagt i retspraksis efter den såkaldte anerkendelseslære om ægtebørn, jf. foran under IV, 1.3. Forslaget indebærer således, at der foretages en udvidelse af anerkendelseslæren, der også kommer til at gælde for ugifte samlevende par.

Efter stk. 3 kan sagen forlanges genoptaget af en mand, der efter udkastets § 6, stk. 2, skal have meddelelse om barnets fødsel, hvis meddelelsen ikke inden 5 måneder efter barnets fødsel er kommet frem til ham. Genoptagelse bør kun tillades, såfremt den pågældende mand fremsætter anmodning om genoptagelse uden ugrundet ophold efter, at han har fået kendskab til barnets fødsel og senest 3 år fra fødslen.

Om tilfælde hvor et dødsbo anmoder om genoptagelse, henvises til bemærkningerne til udkastets § 20.

Til § 23

Bestemmelsen er generel og angår genoptagelse inden 3 år efter barnets fødsel efter anmodning fra moderen eller hendes dødsbo, en værge for barnet eller barnets dødsbo eller faderen i tilfælde, hvor der er fremkommet nye oplysninger om omstændigheder, der kan antages at ville give sagen et andet udfald, eller der i øvrigt er særlig anledning til at antage, at sagen vil få et andet udfald.

Om tilfælde hvor et dødsbo anmoder om genoptagelse, henvises til bemærkningerne til udkastets § 20.

Bestemmelsens stk. 2 præciserer en række forskellige skønsmomenter, der har været tillagt væsentlig betydning i hidtidig retspraksis. Opregningen er ikke udtømmende. Ved den skønsmæssige afgørelse om genoptagelse kan der navnlig lægges vægt på, hvor langt tidsforløbet fra barnets fødsel har været, jf. nr. 1, og på, om den, der anmoder om genoptagelse, har udvist passivitet efter at have fået kendskab til de omstændigheder, der rejser tvivl om, hvem der er barnets far, jf. nr. 4. Såvel en anerkendelse ifølge den af retspraksis fastslåede anerkendelseslære fra faderens side som moderens accept af, at faderen har anerkendt barnet som sit, vil kunne udelukke genoptagelse, jf. nr. 2 og nr. 3. Endelig har der i hidtidig retspraksis været en umiskendelig tendens til i højere grad at tillade genoptagelse, såfremt der er udsigt til, at barnet kan få en bestemt mand som far.

Til § 24

Bestemmelsen i stk. 1 giver som efter gældende ret mulighed for at dispensere fra 3-årsfristen i udkastets § 22 og § 23, hvor der kan anføres ganske særlige grunde til, at

anmodning ikke er fremsat tidligere, og omstændighederne i øvrigt i høj grad taler for genoptagelse, og det endvidere må antages, at fornyet behandling af sagen ikke vil medføre væsentlige ulemper for barnet.

Stk. 2 om genoptagelse uden tidsbegrænsning af en sag, hvori forkyndelse af stævning for en sagsøgt mand er sket ved bekendtgørelse i Statstidende, svarer til den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 456 r, stk. 2.

Til § 25

Bestemmelserne i stk. 1-3 fastlægger kompetencefordelingen med hensyn til afgørelser om genoptagelse mellem statsamtet, justitsministeren (Civilretsdirektoratet) og retten. Anmodning om genoptagelse skal efter stk. 1 altid indgives til statsamtet.

Som efter udkastets § 12, stk. 1, foreslås det, at statsamternes afgørelse skal kunne rekureres til justitsministeren (Civilretsdirektoratet), dog således at klager, der ikke vedrører retlige spørgsmål, kan afvises. Der henvises til bemærkningerne til udkastets § 12, stk. 2. Fristen for rekurs bør i disse sager være længere og foreslås fastsat til 4 uger.

Statsamtet skal efter stk. 3 indbringe spørgsmål om genoptagelse for retten, hvis en part inden 4 uger efter statsamtets eller justitsministerens (Civilretsdirektoratets) afgørelse anmoder derom. Dette gælder uanset, om en rekurs til justitsministeren (Civilretsdirektoratet) endnu verserer.

Efter stk. 4 finder bestemmelserne i kapitel 2 om faderskabssag ved statsamtet og i kapitel 3 om faderskabssag ved retten tilsvarende anvendelse, hvis sagen genoptages. Er barnet fyldt 18 år, udøver det selv sine partsbeføjelser.

Udvalget har ved bestemmelsen i stk. 5 valgt at foreslå en udtrykkelig regel om, at en mand ikke mod sin vilje skal kunne inddrages i en faderskabssag påny, hvis han tidligere har været inddraget i den uden at være blevet far. Dette gælder dog ikke, hvis han har afgivet falsk forklaring for retten om forhold af betydning om sagen, eller der med hans viden er sket identitetsforveksling, ombytning af biologisk materiale eller anden tilsvarende fejl. Den foreslåede regel er ny. Den svarer indholdsmæssigt til, at en civil retssags retskraft kan brydes ved kriminelt forhold og til reglerne om genoptagelse af straffesager mod en frifunden person i medfør af retsplejelovens § 976, stk. 1, nr. 2.

Til kapitel 5

Faderskab og moderskab ved kunstig befrugtning

De nuværende muligheder for kunstig befrugtning rejser en række spørgsmål om fastlæggelse af retligt faderskab og moderskab. Den civilretlige stillingtagen må tage hensyn til de særlige karakteristika og problemer, der er i forbindelse med kunstig befrugtning. Det må bl.a. afklares, om det skal kunne tillægges betydning, at barnet ikke er blevet til ved et seksuelt forhold mellem parterne men i stedet ved kunstig befrugtning. Hertil kommer særlige overvejelser, når der anvendes sæddonor eller ægdonor, hvor det normalt ikke er den, som sæden eller ægget stammer fra, der skal opfostre barnet men derimod den fødende kvinde og den påtænkte sociale far.

Efter § 5 i lov nr. 460 af 10. juni 1997 om kunstig befrugtning i forbindelse med lægelig behandling, diagnostik og forskning m.v., der trådte i kraft den 1. oktober 1997, må der ikke etableres kunstig befrugtning, medmindre ægcellen stammer fra den kvinde, der skal føde barnet, eller sæden stammer fra hendes partner. Efter lovens § 3 må kunstig befrugtning endvidere kun tilbydes kvinder, som er gift med eller lever sammen med en mand i et ægteskabslignende forhold. Det fremgår af forarbejderne til § 3 i loven om kunstig befrugtning, at bestemmelsen skal sikre barnets ret til at få både en mor og en far. Sundhedsministeren gav i besvarelsen af et spørgsmål fra Folketingets Sundhedsudvalg under behandlingen af lovforslaget tilsagn om at sikre, at der i det skriftlige samtykke, som moderens ægtemand eller samlever (dvs. partneren i det ægteskabslignende forhold) skal give til selve behandlingen, indgår en erklæring om, at han tilkendegiver at ville anerkende faderskabet til det barn, der eventuelt bliver resultatet af behandlingen.

Det bemærkes, at der ved lovforslag nr. L 61 om forslag til lov om ændring af lov om kunstig befrugtning i forbindelse med lægelig behandling, diagnostik og forskning m.v. (Enliges adgang til behandling) i Folketingsåret 1997-98 er fremsat forslag bl.a. om ophævelse af § 3 i loven om kunstig befrugtning. Vedtages lovforslaget, kan læger behandle enlige kvinder med kunstig befrugtning, hvis de i øvrigt opfylder lovens betingelser.

Før behandling med kunstig befrugtning indledes, skal der indhentes skriftligt samtykke til behandlingen fra både kvinden og hendes ægtemand eller samlever, jf. § 23, stk. 1, i loven om kunstig befrugtning. Dette gælder såvel, hvor der er tale om overførelse af sæd fra kvindens ægtemand eller partner, som når der er tale om kunstig befrugtning med donorsæd. Den behandlende læge skal påse, at samtykket fortsat er gyldigt, når behandlingen påbegyndes. Lægen skal endvidere sikre, at der gives information om de civilretlige virkninger af, at et par modtager donerede kønsceller i forbindelse med be-

handling med kunstig befrugtning, jf. lovens § 23, stk. 4. Vejledning om moderskab og faderskab til par, der ønsker foretaget kunstig befrugtning, er udsendt som bilag til Sundhedsministeriets cirkulæreskrivelse af 22. september 1997, se nedenfor under X, 3.2.

Udvalget foreslår på denne baggrund, at moderens ægtemand eller samlever (dvs. partneren i det ægteskabslignende forhold) skal være barnets far, hvis han har givet samtykke til kunstig befrugtning, og barnet er blevet til ved denne.

Ved afstemningerne i Folketinget den 27. maj 1997 om forslaget til loven om kunstig befrugtning, hvor loven blev vedtaget, blev resultatet, at sæddonor skal være anonym, hvis sæden blev doneret med henblik på en læges anvendelse ved kunstig befrugtning eller til en offentlig eller privat sædbank, som drives under en læges ansvar.

Som naturlig konsekvens heraf og for at undgå tvivl foreslår udvalget det præciseret, at sæddonor ikke kan dømmes som far til et barn, der er blevet til ved kunstig befrugtning med hans sæd, såfremt sæden blev doneret som anført.

Loven om kunstig befrugtning regulerer imidlertid ikke kunstig befrugtning, som måtte finde sted uden, at der medvirker en læge. Udvalget har derfor fundet også at måtte tage højde for de civilretlige spørgsmål, som kan tænkes at opstå, hvor en kunstig befrugtning foretages uden en læges mellemkomst. Der vil navnlig kunne være tale om insemination, idet denne behandling er så ukompliceret og let, at den kan udføres uden nogen form for lægelig eller sundhedsfaglig ekspertice.

Udvalget har ved sine overvejelser herom lagt afgørende vægt på, at det ikke vil være muligt at opstille en praktikabel afgrænsning mellem på den ene side, hvad der er et seksuelt forhold, og på den anden side, hvad der er en privat udført insemination eller inseminationslignende sædoverføring. Der er således uoverstigelige bevismæssige problemer forbundet med at opstille en regel om, at en sæddonor uden for det lægelige regi ikke skal kunne blive far til et barn, som er blevet til ved kunstig befrugtning med hans sæd. For i videst muligt omfang tillige at sikre barnet en retlig far foreslår udvalget, at der ved kunstig befrugtning, som måtte blive foretaget uden en læges mellemkomst, ikke skal være anonymitet for donor. Donor bør således efter udvalgets opfattelse kunne blive far.

Efter udvalgets opfattelse bør en mand dog ikke kunne dømmes som far, hvis hans sæd er anvendt ved kunstig befrugtning uden hans viden eller efter hans død. Udvalget har derfor i udkastet medtaget en bestemmelse herom.

Med hensyn til moderskab ved kunstig befrugtning er det udvalgets opfattelse, at den kvinde, der føder et barn, som er blevet til ved kunstig befrugtning, altid skal være mor til barnet, hvad enten det æg, barnet er udviklet fra, stammer fra hende selv eller er doneret til hende. At den fødende kvinde skal være barnets mor må også antages at ville blive fastslået af domstolene, hvis en sag derom kommer op. Udvalget har dog fundet det hensigtsmæssigt at medtage en bestemmelse derom i udkastet som en retssikrende præcisering.

Det tilføjes, at bestemmelserne i udkastets kapitel 5 er gjort så brede, at de kan omfatte alle spørgsmål om faderskab og moderskab i tilfælde, hvor en kvinde er blevet gravid på anden måde end ved et seksuelt forhold mellem hende og en mand. Udvalget har derved valgt at tage udgangspunkt i den definition af kunstig befrugtning, der findes i loven om kunstig befrugtning, fremfor i de enkelte behandlingsformer som fx insemination eller reagensglasbehandling. Denne fremgangsmåde har den fordel, at reglerne bliver færre og enklere, end hvis udgangspunktet var blevet taget i bestemte behandlingsformer. Herved lægges vægten også på det centrale i forbindelse med det retlige faderskab og moderskab ved kunstig befrugtning, nemlig spørgsmålet om genetisk og socialt faderskab og moderskab. Samtidig fremtidssikres reglerne for så vidt angår mulige nye behandlingsformer.

Der henvises i øvrigt til udvalgets overvejelser foran under II, 6-7. Med hensyn til gældende ret henvises til foran under IV, 1.5, 2.7 og 4.

Til § 26

Efter bestemmelsen i stk. 1 er moderens ægtemand eller samlever barnets far, hvis han har givet samtykke til den kunstige befrugtning under en læges ansvar, og barnet er blevet til ved denne. Samtykket skal efter stk. 2 være skriftligt og indeholde en erklæring om, at manden skal være barnets far.

Kunstig befrugtning af en kvinde med hendes ægtemands eller samlevers sæd rejser ingen civilretlige spørgsmål om faderskab, hvis der foreligger et gyldigt samtykke til den kunstige befrugtning. Har moderen imidlertid haft seksuelt forhold til en tredjemand i den periode, hvor hun blev gravid, vil retsgenetiske undersøgelser normalt kunne afgøre, om det er ægtemanden eller samleveren eller tredjemand, der er barnets far. Ægtemanden eller samleveren har således samme adgang til at anfægte faderskabet i forhold til tredjemand, som hvis der (alene) var tale om seksuelt forhold mellem ham og barnets mor.

Er barnets mor med samtykke fra sin ægtemand eller samlever derimod blevet kunstig befrugtet med donorsæd, har både moderen og ægtemanden eller samleveren efter ord-

lyden af de gældende bestemmelser i børnelovens § 2, stk. 1, og § 6 principielt mulighed for under en faderskabssag at anfægte faderskabet, da ægtemanden eller samleveren rent faktisk ikke er barnets genetiske far.

Udvalget foreslår derfor, at det fastsættes i loven, at ægtemanden eller samleveren, der har givet samtykke til kunstig befrugtning under en læges ansvar, bliver barnets retlige far. Beslutningen om at få foretaget kunstig befrugtning med donorsæd var fælles, og derfor bør det retlige ansvar for barnet også være fælles.

Et samtykke indebærer dog ikke, at adgangen til at anfægte faderskabet på ethvert grundlag afskaffes. Det skal være en betingelse, at barnet er blevet til ved den kunstige befrugtning. Ægtemanden eller samleveren skal således kunne undgå faderskabet, hvis det godtgøres, at barnet ikke er blevet til ved den kunstige befrugtning. Har moderen haft seksuelt forhold til en anden mand i den periode, hvor hun blev gravid, kan såvel moderen som ægtemanden eller samleveren anfægte faderskabet ved at rejse faderskabssag efter de almindelige bestemmelser i udkastets kapitel 2 og 3. Endvidere kan tredjemanden rejse krav om at blive barnets far efter udkastets § 6.

Afgørende for udfaldet af en sådan faderskabssag vil det efter udkastet være, om tredjemand utvivlsomt er barnets genetiske far. I modsat fald vil både moderen eller ægtemanden eller samleveren blive fastholdt på deres samtykke til den kunstige befrugtning og erklæringen om, at ægtemanden eller samleveren er barnets far.

Der vil imidlertid tænkes at kunne forekomme tilfælde, hvor der er tvivl om, hvorvidt barnet er blevet til ved den kunstige befrugtning, som moderen og ægtemanden eller samleveren gav samtykke til. Dette vil være tilfældet, hvis moderen i den periode, hvor hun blev gravid, har haft seksuelt forhold til en anden mand, og det ikke ved retsgenetiske undersøgelser kan afgøres, hvem der er barnets genetiske far, fordi tredjemand ikke har kunnet undersøges. I så fald kan det ikke afgøres sikkert, om barnet er blevet til ved den kunstige befrugtning med donorsæd eller ved seksuelt forhold mellem moderen og den ikke undersøgte mand, da det på grund af anonymiteten ikke vil være muligt at undersøge sæddonor.

Udvalget har derfor tillige overvejet, om der under en sag om faderskab ved kunstig befrugtning med donorsæd skulle sikres mulighed for at anvende blodprøver m.v. fra sæddonor for, at det skulle kunne godtgøres, at barnet ikke var blevet til ved den kunstige befrugtning. Allerede fordi der formentlig kun i yderst få tilfælde overhovedet vil blive rejst sag i disse tilfælde undlader udvalget at foreslå en sådan regel, der heller ikke ville virke sympatisk for sæddonorerne, idet det ville bryde med anonymitetsprincippet.

I sådanne sjældne tilfælde bør spørgsmålet om faderskab efter udvalgets opfattelse i stedet afgøres på grundlag af en formodning om, at barnet er blevet til ved den kunstig befrugtning. Alternativet ville være, at barnet ikke fik en far. Hensynet til barnets opvækst og familiære tilknytning skal afvejes over for forskelligartede hensyn til ægtemanden eller samleveren. Udvalget finder derfor, at ægtemanden eller samleveren kun skal kunne undgå faderskabet, hvis det er utvivlsomt, at barnet ikke er blevet til ved den kunstige befrugtning.

Under hensyn til karakteren af de her rejste spørgsmål er det udvalgets opfattelse, at ægtemandens eller samleverens samtykke bør meddeles skriftligt og skal indeholde en erklæring om, at ægtemanden eller samleveren er barnets far. Brugen af skriftligt samtykke afskærer desuden en række bevismæssige spørgsmål, herunder om der foreligger et gyldigt samtykke.

Sundhedsministeren gav i besvarelsen af et spørgsmål fra Folketingets Sundhedsudvalg under behandlingen af forslaget til loven om kunstig befrugtning tilsagn om at sikre, at der i det skriftlige samtykke, som moderens ægtemand eller samlever efter loven skal give til behandlingen, indgår en erklæring om, at han tilkendegiver at ville anerkende faderskabet til det barn, der eventuelt bliver resultatet af behandlingen. Det er udvalgets opfattelse, at dette bedst sikres ved, at den i stk. 2 angivne samtykkeerklæring indarbejdes i den samtykkeerklæring, som skal afgives efter § 23, stk. 1, i loven om kunstig befrugtning.

Til § 27

Det foreslås, at en sæddonor ikke skal kunne blive far til et barn, der er blevet til ved en kunstig befrugtning af en anden kvinde end hans hustru eller samlever med hans sæd, hvis sæden blev doneret med henblik på en læges anvendelse ved kunstig befrugtning eller til en offentlig eller privat sædbank, som drives under en læges ansvar. Er sæden derimod ikke blevet doneret med henblik på en læges anvendelse ved kunstig befrugtning, anses sæddonor som barnets far, medmindre sæden er anvendt uden hans viden eller efter hans død.

Forslaget bygger således på en sondring mellem, om manden har doneret sin sæd med henblik på en læges anvendelse ved kunstig befrugtning, eller om manden har medvirket til kunstig befrugtning under private former uden en læges medvirken.

Sondringen skal bl.a. ses i lyset af, at det ved Folketingets afstemninger den 27. maj 1997 om forslaget til loven om kunstig befrugtning blev fastslået, at sæddonor skal være anonym, hvis sæden blev doneret med henblik på en læges anvendelse ved kunstig

befrugtning eller til en offentlig eller privat sædbank, som drives under en læges ansvar.

Det forhold, at sæden er doneret under en læges ansvar, er sæddonors garanti for, at der ikke skal kunne opstå familieretlige relationer mellem ham og det eller de børn, der bliver til ved kunstig befrugtning med hans sæd. De fleste sæddonorer handler ud fra det ideale motiv at hjælpe barnløse par og ud fra den klare forudsætning, at der ikke herved skal opstå nogen familieretlige relationer mellem dem og det barn, som bliver til ved den kunstige befrugtning.

En sådan retsstilling for sæddonorer foreligger i vid udstrækning allerede efter praksis i henhold til den gældende børnelov. Udvalget finder det imidlertid af retssikkerhedsmæssige grunde for ønskeligt at resultatet fastslås udtrykkeligt i loven. Dette vil tillige kunne præciseres over for sæddonorer i forbindelse med deres afgivelse af samtykke til sæddonationen efter § 14 i bekendtgørelse nr. 728 af 17. september 1997 om kunstig befrugtning.

Da loven om kunstig befrugtning ikke regulerer kunstig befrugtning, som måtte finde sted uden, at det sker under en læges ansvar, har udvalget som nævnt også overvejet, hvordan en sæddonors retsstilling skal være, når han har medvirket til kunstig befrugtning under private former.

Ved afgørelsen af dette spørgsmål har hovedvægten været lagt på, at der ikke vil kunne opstilles nogen praktikabel afgrænsning mellem, hvad der er sædoverføring ved seksuelt forhold, og hvad der er sædoverføring ved insemination, medmindre man ville lade parternes udtalelser være afgørende. Men i så fald kunne en kvinde undgå, at faderskabet til sit barn blev fastsat, ved at oplyse, at det var blevet til ved privat udført insemination, medmindre en mand anvendte sin søgsmålsret efter udkastets § 6. Anerkendes det, at sæddonor ved privat udført insemination ikke skal kunne blive barnets far, ville grundsynspunktet om, at et barn har ret til 2 forældre - en mor og en far - endvidere være prisgivet i et omfang, som ikke forekommer udvalget acceptabelt.

Det foreslås derfor, at sæddonor ved privat udført insemination skal kunne blive far, som om han havde haft seksuelt forhold til moderen.

Udvalget har været opmærksom på, at moderen altid kan nægte at oplyse sæddonors identitet, og at sanktionerne over for hende ikke nødvendigvis er tilstrækkelige til at fremtvinge oplysninger herom. Sæddonors identitet kan også være ukendt for moderen. Disse situationer adskiller sig imidlertid ikke fra de tilfælde, hvor moderen ikke vil eller kan oplyse, hvem hun har haft seksuelt forhold til i den periode, hvor hun blev gravid.

Efter udvalgets opfattelse bør en mand dog ikke kunne dømmes som far, hvis hans sæd er anvendt ved kunstig befrugtning uden hans viden eller efter hans død. Det kan ikke udelukkes, at det kan bevises, at sæden er blevet anvendt uden mandens viden. I sådanne tilfælde skal sæddonor ikke kunne dømmes som far.

Reglerne i stk. 1 og 2 finder anvendelse, uanset om befrugtningen har fundet sted i Danmark eller udlandet.

Til § 28

Det foreslås, at bestemmelserne i kapitel 1-4 skal finde tilsvarende anvendelse for faderskab ved kunstig befrugtning med de ændringer, som følger af udkastets §§ 26-27.

Dette er ensbetydende med, at faderskabet kan registreres for en ægtefælle eller samlivspartner efter bestemmelserne i udkastets kapitel 1 eller, hvor dette ikke sker, anerkendes efter de almindelige regler i udkastets kapitel 2 eller om nødvendigt fastslås ved dom efter reglerne i udkastets kapitel 3. Eventuel genoptagelse efter udløbet af 6-månedersfristen i udkastets § 5, stk. 1, kan alene ske i overensstemmelse med bestemmelserne i udkastets kapitel 4.

Til § 29

Ved § 29 bestemmes det, at den kvinde, der føder et barn, der er blevet til ved kunstig befrugtning, altid er mor til barnet. Bestemmelsen får selvstændig betydning, hvis det æg, barnet er udviklet fra, er doneret til hende.

Til kapitel 6

Surrogatmoderskab

Til § 30

Det er udvalgets opfattelse, at en kvinde, som aftaler at føde et barn for en anden kvinde, ikke gyldigt skal kunne forpligte sig til at udlevere barnet efter dets fødsel. Moderskab skal ikke kunne gøres til genstand for aftale. Vægten har herved navnlig været lagt på, at den kvinde, der føder barnet, altid bør have mulighed for at vælge at ville beholde barnet. Dette følger formentlig allerede af reglen i adoptionslovens § 8.

Bestemmelsen præciserer derfor, at aftaler om surrogatmoderskab (rugemoderskab) ikke skal kunne håndhæves her i landet.

Dette vil kunne få betydning for krav om udlevering af børn i Danmark, hvis en aftale om surrogatmoderskab måtte være gyldigt indgået i et andet land. I så fald skal den udtrykkelige regel bevirke, at aftalen skal tilsidesættes, fordi den strider mod dansk ordre public, dvs. mod så fundamental dansk retsopfattelse, at en udenlandsk aftale, der ellers ville være gyldig, skal tilsidesættes af de danske myndigheder.

Der henvises i øvrigt til udvalgets overvejelser foran under II, 8; om nu gældende ret henvises til foran under IV, 5.

Til kapitel 7

Statsamternes vejledningspligt

Til § 31

Efter bestemmelsen vejleder statsamterne parter og andre implicerede om deres retsstilling, herunder om deres klagemuligheder og muligheder for genoptagelse, og bistår med at udfylde anmodninger og blanketter m.v.

Vejledningspligten gælder ved spørgsmål om faderskab m.v. efter udkastets kapitel 1 om faderskab i forbindelse med anmeldelsen af fødslen, kapitel 2 om faderskabssag ved statsamtet, kapitel 3 om faderskabssag ved retten, kapitel 4 om genoptagelse, kapitel 5 om faderskab og moderskab ved kunstig befrugtning og kapitel 6 om surrogatmoderskab. Statsamternes vejledningspligt vil endvidere gælde ved spørgsmål om fælles forældremyndighed efter § 5, stk. 1, i udkastet til lov om ændring af lov om forældremyndighed og samvær. Se bemærkningerne til § 2, stk. 2, de indledende bemærkninger til kapitel 2, bemærkningerne til § 8, stk. 3, samt bemærkningerne til § 12, stk. 1, samt foran under II, 2.6.3, 2.9, 2.13, 3.2 og 9.

Reglen svarer i det væsentligste til gældende praksis ved statsamterne i sager om anerkendelse af faderskab, men får et udvidet område, fordi statsamterne bliver kompetente til at behandle alle faderskabssager og tage stilling til alle spørgsmål om genoptagelse, før de eventuelt indbringes for justitsministeren (Civilretsdirektoratet) eller retten. Det vil endvidere være ønskeligt, at parter får en mulighed for at få vejledning om faderskab og moderskab i forbindelse med kunstig befrugtning.

Som anført foran under II, 9, forudsætter udvalget, at der så tidligt som muligt under fødselsforberedelserne udleveres et fyldigt skriftligt orienteringsmateriale til alle vordende forældre. Uanset dette finder udvalget det ønskeligt, at det fremhæves i loven, at det er statsamtet, der i faderskabssager skal kunne vejlede, besvare tvivlsspørgsmål m.v.

Det forudsættes herved, at statsamternes vejledningspligt udstrækkes til fremdeles at angå faderskabsspørgsmål m.v., også selv om sagen ikke verserer ved statsamtet.

Såfremt der opstår uoverensstemmelser mellem forældre før fødslen forventer udvalget, at statsamtet kan trække på ekspertisen hos de børnesagkyndige rådgivere, der efter § 28 i lov om forældremyndighed og samvær er tilknyttet alle statsamter. Tilsvarende forventer udvalget, at statsamtet ved sin særligt hjemlede vejledningspligt efter udkastets § 8, stk. 3, bl.a. kan benytte disse særligt sagkyndige.

Til kapitel 8

Forskellige bestemmelser

Til § 32

Ved bestemmelsen bemyndiges justitsministeren til at fastsætte regler om behandling af sager efter børneloven og til at udfærdige blanketter til brug for registrering af faderskab og afgivelse af erklæringer.

Hjemmelen efter stk. 1, nr. 1, angår særligt fremgangsmåden ved anmeldelse og registrering af faderskab efter udkastets §§ 1-3, underretning af ægtemænd og samlevere efter udkastets § 6, stk. 2, de krav, der skal stilles til godtgørelse af samlevers identitet ved registrering af faderskab efter udkastets § 2 og vejledning af ægtefæller og ugifte samlevende par ved registrering af faderskab efter udkastets §§ 1-3.

Efter bestemmelsens stk. 1, nr. 2, skal der fastsættes administrative forskrifter om vejledning af ugifte samlevende par før fødslen, om afholdelse af fortrolige møder ved statsamtet med moderen efter udkastets § 8, stk. 3, og om fremgangsmåden ved indhentelse af retsgenetiske undersøgelser efter udkastets § 10. Disse regler skal til dels også finde anvendelse for retternes behandling af faderskabssager.

Efter bestemmelsens stk. 1, nr. 3, skal justitsministeren fastsætte regler om beregning af den periode, hvor moderen blev gravid. Udvalget er herved opmærksom på, at det bør undersøges, om de ret så præcise angivelser af konceptionstidspunktet, der kan fremkomme ved scanning omkring den tredje svangerskabsmåned, kan anses for så pålidelige, at de bør inddrages i behandlingen af faderskabssager som et bedre alternativ end den sædvanlige beregning af konceptionsperioden, der har udgangspunktet i barnets fødselsvægt og fødselslængde. Kan scanningsresultaterne om konceptionstidspunktet lægges til grund på et tilstrækkeligt højt sikkerhedsniveau, vil mange faderskabssager kunne forenkles betragteligt. I ca. 11 % af faderskabssagerne i 4 kvartaler i

1993-94 ved retterne, var der inddraget mere end én mand ud fra en traditionel beregning af konceptionsperioden, dvs. en periode på ca. 60 dage.

Efter bestemmelsen i stk. 1, nr. 4, skal ministeren endvidere fastsætte regler om, i hvilket omfang aktindsigt skal omfatte oplysninger om anvendelse af bestemmelserne i udkastets § 9, stk. 3, og § 16. Der henvises herom til bemærkningerne til disse bestemmelser.

Efter bestemmelsen i udkastets stk. 2 udfærdiger justitsministeren blanketter til brug for registrering af faderskab efter udkastets §§ 1-3 og om afgivelse af erklæringer om anerkendelse m.v. efter udkastets § 13, § 18 og § 26. Der henvises til bemærkningerne til de pågældende bestemmelser. Ministeren kan i den forbindelse fastsætte, at underskrifter skal være bekræftet af en advokat eller 2 vitterlighedsvidner.

Til § 33

Ved bestemmelsen bemyndiges regeringen til at indgå overenskomst med andre stater om forholdet mellem dansk og fremmed rets regler om fastsættelse af faderskab og moderskab til børn. Overenskomsten finder anvendelse her i landet efter bekendtgørelse i Lovtidende. Efter stk. 2 kan justitsministeren endvidere fastsætte regler om forholdet mellem danske og andre nordiske landes regler om fastsættelse af faderskab til børn. Bestemmelsen svarer for så vidt angår faderskabsreglerne til den gældende børnelovs § 22 a.

Der henvises tillige til bestemmelsen i udkastets § 13, stk. 8, hvorefter justitsministeren kan bestemme, at en anerkendelse afgivet i udlandet skal ligestilles med en anerkendelse for statsamtet, se nærmere bemærkningerne til denne bestemmelse.

Til kapitel 9

Ikrafttræden m.v.

Til § 34

Bestemmelsen i stk. 1 indeholder lovens ikrafttrædelsestidspunkt.

Efter stk. 2 anvendes loven i sager om faderskab til børn, der fødes efter lovens ikrafttrædelse. For børn født før lovens ikrafttræden anvendes de hidtil gældende regler.

Bestemmelsen i udkastets § 21 om genoptagelse, hvor samtlige implicerede er enige, foreslås dog efter stk. 3 gennemført således, at reglerne også finder anvendelse i sager om faderskab til børn, der er født før lovens ikrafttræden.

Til § 35

Efter nr. 1 foreslås den gældende børnelovs titel ændret til lov om børns forsørgelse.

Ved nr. 2 foreslås kapitel 1, § 20 og § 21, stk. 1, 2. pkt., om faderskab til børn ophævet.

Nr. 3 er en konsekvensændring af den gældende børnelovs § 22 a, stk. 1 og 2.

Til § 36

Bestemmelsen giver mulighed for, at loven sættes i kraft på Færøerne og Grønland ved kongelig anordning med de afvigelser, som følger af de særlige færøske og grønlandske forhold.

2. Bemærkninger til udkast til lov om ændring af retsplejeloven

Til kapitel 42 a

Faderskabssager

Udvalgets udkast til lov om ændring af retsplejeloven er en følge af udkastet til børneloven.

Efter de gældende bestemmelser i børneloven skal sag om faderskab til et barn født af en ugift kvinde, rejses for statsamtet, mens sager om anfægtelse af en ægtemands faderskab skal rejses direkte ved retten. Kan en sag ikke afsluttes ved anerkendelse for statsamtet, indbringes den for retten, såfremt der er opgivet en fadermulighed.

Som det fremgår af udkastet til børneloven foreslår udvalget, at alle egentlige faderskabssager - dvs. sager, som ikke har fundet deres endelige afslutning ved en registrering i forbindelse med anmeldelsen af fødslen, derunder sager om faderskab til en gift kvindes barn, sager om faderskab til en ugift kvindes barn og sager om anfægtelse af en registrering eller anerkendelse af faderskab - skal påbegyndes ved statsamtet og aldrig ved retten.

Kan en sag ikke afsluttes i mindelighed ved statsamtet, skal den indbringes for retten, som herefter træffer afgørelse i sagen. Dette kan navnlig være tilfældet, hvis

- ingen fadermulighed er oplyst,

- den eller de eneste oplyste fadermuligheder er blevet udelukket ved retsgenetisk bevis,

- parterne, hvor dette er nødvendigt for sagens behandling, ikke møder for statsamtet,

- moderen eller en mand bestrider oplysninger om at have haft seksuelt forhold til hinanden i den periode, hvor moderen blev gravid og ikke ønsker at medvirke frivilligt til retsgenetiske undersøgelser,

- parterne i andre tilfælde ikke ønsker at medvirke frivilligt til retsgenetiske undersøgelser,

- parterne ikke ønsker at acceptere resultatet af foretagne retsgenetiske undersøgelser,

- nødvendige retsgenetiske undersøgelser ikke har kunnet foretages, eller

- der i øvrigt foreligger sådan tvivl, at sagen ikke bør afgøres ved en anerkendelse af faderskabet for statsamtet.

Kompetencen til at træffe afgørelse i faderskabssager skal således forblive ved domstolene. Se nærmere om sagsfordelingen mellem statsamterne og domstolene foran under II, 2.2, 2.6 og 2.7.

De gældende bestemmelser i retsplejelovens kapitel 42 a indebærer, at sager om børn født uden for ægteskab ved retten undergives et officialprincip, mens ægtebarnssager behandles efter forhandlingsprincippet. Er påstanden i en ægtebarnssag om, at ægtemanden ikke er barnets far, væsentlig bestyrket, undergives spørgsmål om blodtypebestemmelse m.v. af parterne dog et officialprincip.

Det er et grundlæggende princip i udkastet til børneloven, at der så vidt muligt ikke skal være forskel på, hvorledes reglerne om fastsættelse af faderskab til gifte og ugifte kvinders børn skal være. Udvalgets forslag bygger således ikke på en sondring mellem ægtebørn og andre børn, men alene på de retlige og praktiske realiteter, der er en følge af, om moderen er gift, separeret, har ophævet samlivet på grund af uoverensstemmelse, er ugift, samlevende eller ikke samlevende med en mand.

Udvalget foreslår derfor, at det nugældende officialprincip i retssager om faderskab til ugifte kvinders børn udvides til også at gælde i retssager om faderskab til gifte kvinders børn. Se nærmere om fremgangsmåden ved fastlæggelse af faderskab til giftes børn, til ugifte samlevende pars børn og til ugifte enlige kvinders børn foran under II, 2.3 til 2.5.

Når statsamtet har indbragt en sag for retten, indhenter retten om nødvendigt retsgenetisk erklæring. Sagerne kan afsluttes ved anerkendelse for retten, hvis betingelserne derfor måtte vise sig at foreligge, og ellers ved dom. Kan ingen dømmes, hæver retten sagen.

Også sager om genoptagelse skal påbegyndes ved statsamtet efter reglerne i §§ 20-25 i udkastet til børneloven. Bestemmelserne i retsplejelovens § 456 r foreslås derfor ophævet.

Udkastet til lov om ændring af retsplejeloven skal endvidere ses i lyset af, at det er udvalgets opfattelse, at et barn så vidt muligt skal have en retlig far. Mulighed for at give moderen fritagelse for oplysningspligt om fadermuligheder foreslås derfor afskaffet. I sager hvor moderen nægter at give oplysninger om, hvem der er eller kan være barnets far, får retten således til opgave at søge at motivere moderen til at give disse oplysninger og, hvis hun ikke gør det - som efter gældende ret - at overveje anvendelse af vidnetvangsmidler over for hende. Endvidere foreslås det, at der gennemføres en søgsmålsret for en mand, der ønsker at få prøvet, om han er barnets far. Som følge heraf skal retten inddrage en mand, der fremsætter anmodning om at få prøvet, om han er barnets far.

Når en sag er indbragt for retten, skal sagen fortsættes og afsluttes dér. Under hensyn til, at mere end 500 sager efter de gældende regler årligt indbringes for retterne alene på grund af en parts passivitet, foreslår udvalget som noget nyt, at retten efter anmodning kan fastslå en parts mødepligt for statsamtet eller pligt til at medvirke til gennemførelse af retsgenetiske undersøgelser, hvis det må antages, at sagen derefter vil kunne færdigbehandles og afgøres ved statsamtet. Denne regel må forventes at ville omfatte ikke blot de hidtidige ca. 500 sager om udeblivelse fra møde ved statsamtet, men tillige ca. 250 sager om udeblivelse til møde til udtagelse af blod m.v.

Udvalget har fundet, at de gældende bestemmelser i retsplejelovens § 456 f, stk. 4, og § 456 q, stk. 2, hvorefter statsamtet kan indtræde som part på det offentliges vegne, og herunder anke sagen, ikke bør opretholdes. Statsamtet vil efter udkastet til børneloven altid have været inddraget i en sag, før den bliver indbragt for retten. Oplysninger af betydning for sagen, herunder om fadermuligheder, som statsamtet er i besiddelse af, vil således tilgå retten samtidig med, at statsamtet indbringer sagen for retten. Hertil kommer, at retten nu også i sager om faderskab til børn født af gifte kvinder skal udøve officialvirksomhed, og at såvel statsamtet som retten kan beskikke en værge for barnet. De gældende bestemmelser om statsamtets indtræden som part, der i øvrigt ikke længere anvendes i praksis, findes derfor at være overflødige.

Bortset fra systematikken finder udvalget ikke anledning til at foreslå yderligere ændringer af kapitlet.

Det forventes, at faderskabet for den helt overvejende del af de knap 70.000 børn, der årligt fødes, vil blive fastslået ved registrering i forbindelse med anmeldelsen af fødslen, og at der alene vil blive rejst ca. 3.500 sager om året ved statsamterne. Af disse forventes ca. 3.000 sager afsluttet ved statsamterne. Tilbage vil således blive ca. 500 sager årligt, som skal indbringes af statsamterne for domstolene.

Reglen om, at retten efter anmodning kan fastslå en parts mødepligt for statsamtet eller pligt til at medvirke til gennemførelse af retsgenetiske undersøgelser, må forventes at ville omfatte ialt ca. 750 sager.

Til § 456 a

Bestemmelsen svarer med konsekvensændringer til den gældende § 456 a, stk. 1, dog således at det præciseres, at kapitlet også anvendes på spørgsmål om genoptagelse.

Bestemmelsen i den gældende § 456 a, stk. 2, om ægtebarnssager foreslås ophævet, da der efter udvalgets opfattelse ikke bør være forskel på, hvorledes fremgangsmåden for fastsættelse af faderskab skal være for gifte kvinders børn og for ugifte kvinders børn.

Til § 456 b

Stk. 1 svarer til den gældende § 456 b, stk. 1. Udvalget vil i en senere delbetænkning fremkomme med forslag til nye internationale kompetenceregler.

Stk. 2, der er ny, angiver domstolenes kompetence i sager, hvor en mand har udnyttet sin søgsmålsret efter § 6 i udkastet til børneloven. Indtil den nævnte delbetænkning foreligger, foreslås det, at der alene skal være kompetence, hvis både barnet og moderen har bopæl i Danmark. Reglen finder tilsvarende anvendelse, hvis sagen verserer i forvejen.

Stk. 3 svarer til den gældende § 456 b, stk. 2.

Til § 456 c

Bestemmelsens stk. 1-4 svarer med redaktionelle ændringer til den gældende § 456 c.

Bestemmelsen i stk. 5 er ny og foreskriver, at Københavns Byret er værneting i sager, hvor sagsøgtes bopæl og opholdssted i udlandet ikke kan oplyses, eller der skal fremsættes retsanmodning efter retsplejelovens § 158. Efter det for udvalget oplyste er størrelsesordenen for antallet af sager, i hvilke sagsøgte dømmes efter indkaldelse ved bekendtgørelse i Statstidende i de her nævnte situationer, på 25 sager årligt, mens størrelsesordenen for antallet af retsanmodninger er på 75 sager årligt. Udvalget er bekendt med, at retsanmodninger i praksis udfærdiges på den måde, at den pågældende mand dels skal spørges, om han vil anerkende faderskabet, og i benægtende fald om han frivilligt vil afgive blod m.v., dels at der i givet fald forkyndes en stævning for ham.

Da stævninger ikke kan udfærdiges af statsamterne, og da de pågældende udenlandske myndigheder ikke bør ulejliges mere end én gang ved retsanmodninger, foreslås det, at disse sager skal begynde ved retterne, jf. bemærkningerne foran til § 12, stk. 2, nr. 4, i udkastet til børneloven.

Udvalget er endvidere bekendt med, at retsanmodninger i betydeligt omfang udfærdiges i Københavns Byret, hvor der i rettens afdeling M er oparbejdet en betydelig ekspertise med hensyn til, på hvilken måde retsanmodninger skal sendes til de enkelte lande. I stedet for at landets øvrige retter, der kun har relativt få retsanmodninger, på uofficiel måde skal trække på denne ekspertise, foreslås det derfor som en ikke ubetydelige rationalisering, at disse samles ved Københavns Byret. At moderen skal afhøres subsidiært ved sit hjemting, ses ikke at komplicere sagsbehandlingen på uhensigtsmæssig måde.

Også ved indkaldelser, hvor sagsøgtes bopæl og opholdssted i udlandet ikke kan oplyses, kan det være fordelagtigt at samle sagerne ved Københavns Byret.

Til § 456 d

Bestemmelsen svarer med konsekvensændringer til den gældende § 456 d. Sag kan efter § 14 i udkastet til børneloven alene rejses for retten efter anmodning fra statsamtet. Bestemmelsen angår tillige spørgsmål om genoptagelse af en sag.

Den gældende § 456 e, stk. 1, 1., 1. led, og 3. pkt., foreslås ophævet, da stævning ikke længere er nødvendig.

Til § 456 e

Stk. 1, nr. 1 og 2, svarer til den gældende § 456 f, stk. 1.

Stk. 1, nr. 3, svarer med konsekvensændringer til den gældende § 456 f, stk. 3, 1. pkt., og § 456 h, stk. 1, 2. pkt., dog således at retten også kan inddrage dels en mand, der fremsætter anmodning om at få prøvet, om han er barnets far, jf. § 6 i udkastet til børneloven, dels moderens ægtemand eller samlever på fødselstidspunktet, hvis han ønsker at blive inddraget, jf. § 16 sammenholdt med § 9, stk. 1, nr. 3-6, i udkastet til børneloven.

Stk. 2 svarer med konsekvensændringer til den gældende § 456 f, stk. 2, dog således at det er valgfrit for retten selv at foretage værgebeskikkelse eller at lade statsamtet gøre det, jf. værgemålslovens § 50. Beskikkelse af særlig værge for barnet kan alene foreta-

ges af retten, hvis ikke statsamtet efter § 11 i udkastet til børneloven allerede har beskikket en særlig værge.

Til § 456 f

Stk. 1 svarer med redaktionelle ændringer til den gældende § 456 e, stk. 1, 1. og 2. pkt.

Stk. 2 svarer med redaktionelle ændringer til den gældende § 456 f, stk. 3, 2. pkt.

Til § 456 g

Bestemmelsen svarer med redaktionelle ændringer til den gældende § 456 g, 1. og 3. pkt.

Den gældende § 456 g, 2. pkt., om obligatorisk beskikkelse af advokat for barnet i ægtebarnssager foreslås ophævet.

Til § 456 h

Stk. 1 svarer med redaktionelle ændringer til den gældende § 456 h, stk. 1, 1. pkt. Bestemmelsen gælder også i sager om faderskab til gifte kvinders børn.

Stk. 2 svarer med redaktionelle ændringer til den gældende § 456 h, stk. 2. Den udtrykkelige bestemmelse om afhøring ved dommeren udgår som overflødig.

Den gældende § 456 h, stk. 3, er ikke medtaget, da bestemmelsen må anses som overflødig ved siden af stk. 1 og 2.

Stk. 3 svarer til den gældende § 456 e, stk. 2.

Stk. 4 og 5 svarer med redaktionelle ændringer til den gældende § 456 h, stk. 4 og 5.

Stk. 6 er ny, men udvalget finder det ønskeligt at medtage en sådan regel for derved at øge rettens muligheder for at kunne gennemføre afhøringer om intime spørgsmål på den for parter eller vidner mindst krænkende måde. En tilsvarende bestemmelse findes allerede for så vidt angår værgemålssager i § 461, stk. 2.

Stk. 7, 1. pkt., svarer med redaktionelle ændringer til den gældende § 456 k. Ved anvendelse af § 17, stk. 2, i udkastet til børneloven finder reglerne om isoleret bevisoptagelse i retsplejelovens § 343, stk. 1, tilsvarende anvendelse.

Stk. 7, 2. pkt., svarer til den gældende § 456 l.

Til § 456 i

Stk. 1 og 2 svarer med konsekvensændringer til den gældende § 456 i, stk. 1 og 2, og § 456 l, dog således at hvis moderen er gift eller ugift samlevende, har hun ikke pligt til at give oplysninger om sine seksuelle forhold i den periode, hvor hun blev gravid, hvis hendes ægtemand eller samlever er registreret som far, jf. § 15 sammenholdt med § 8, stk. 2, i udkastet til børneloven. Nægter moderen at oplyse, hvem der er eller kan være barnets far, skal retten søge at motivere hende til at give disse oplysninger og, hvis hun fortsat ikke gør det, overveje at anvende vidnetvangsmidlerne over for hende, jf. herved § 15 sammenholdt med § 8, stk. 3, i udkastet til børneloven med bemærkninger. Udvalget forudsætter, at vidnetvangsmidlerne - som hidtil - vil blive lempeligt anvendt ved retten.

Stk. 3, der er ny, fastsætter, at retten kan pålægge en part at møde for statsamtet eller at medvirke til gennemførelse af retsgenetiske undersøgelser, jf. § 12, stk. 3, i udkastet til børneloven med bemærkninger. Retten kan tillige bringe vidnetvangsmidlerne i §§ 177-180 i anvendelse.

Stk. 4 svarer til den gældende § 456 i, stk. 3.

Til § 456 j

Bestemmelsen, der er ny, er en følge af forslaget om, at anerkendelse af faderskab altid skal indføres på en særlig af justitsministeren udfærdiget blanket, jf. § 32, stk. 2, i udkastet til børnelov med bemærkninger. Den underskrevne blanket skal herefter fremlægges til retsbogen.

Til § 456 k

Stk. 1 svarer med redaktionelle ændringer til den gældende § 456 m, 1. pkt.

Stk. 2 er ny. Bestemmelsen har sammenhæng med, at en mand i kraft af sin søgsmålsret kan forlange, at sagen fortsætter. Er han ved retsgenetiske undersøgelser eller på anden måde udelukket, og bestemmer retten, at han ikke længere skal være part i sagen, må afgørelsen om fornødent træffes som en mellemafgørelse ved dom efter de almindelig regler i § 253, stk. 2.

Ønsker en mand, der selv har gjort sig til part i sagen efter § 6 i udkastet til børneloven at udtræde af sagen, kan dette udelukkende ske med rettens tilladelse.

Stk. 3, der udbygger den gældende § 456 m, 2. pkt., præciserer, at sagen afsluttes således, at den hæves, når faderskabet anerkendes, når ingen af de mænd, der er parter i sagen, bliver dømt som far, når barnet er afgået ved døden, medmindre der fremsættes anmodning fra moderen eller nogen, som har retlig interesse i, at sagen fortsætter, eller når ingen fadermuligheder er oplyst eller kan identificeres eller findes.

Til § 456 l

Bestemmelsen svarer med redaktionelle ændringer til den gældende § 456 n.

Til § 456 m

Bestemmelsen svarer med redaktionelle ændringer til den gældende § 456 o.

Til § 456 n

Bestemmelsen svarer med redaktionelle ændringer til den gældende § 456 p.

Til § 456 o

Ved stk. 1 foreslås det, at anke skal kunne ske ved meddelelse til byretten, herunder mundtligt til retsbogen, samt at byretten indsender meddelelsen til landsretten sammen med sagens akter. En tilsvarende bestemmelse findes allerede for så vidt angår værgemålssager i § 466, stk. 2.

Stk. 2 svarer med redaktionelle ændringer til den gældende § 456 q, stk. 1.

Stk. 3 svarer til den gældende § 456 q, stk. 3.

Til § 2

Udkastet må træde i kraft samtidig med udkastet til børneloven. De ændrede retsplejeregler anvendes i sager om faderskab til børn, der fødes efter lovens ikrafttræden, og i faderskabssager, som efter lovens ikrafttræden genoptages efter § 21 i udkastet til børneloven, se § 34, stk. 2 og 3, i udkastet til børneloven.

Til § 3

Bestemmelsen præciserer, at udkastet ikke gælder for Færøerne og Grønland. Ved § 36 i udkastet til børneloven foreslås det, at udkastet til børneloven ikke skal gælde umiddelbart for Færøerne og Grønland, men kan sættes i kraft for disse landsdele med de

afvigelser, som følger af de særlige færøske eller grønlandske forhold. Sættes udkastet til børneloven i kraft for Færøerne eller Grønland, må udkastet imidlertid sættes i kraft for Færøerne eller Grønland ved lov, jf. herved grundlovens § 61, hvorefter retsplejen kun kan ordnes ved lov.

3. Bemærkninger til udkast til lov om ændring af lov om forældremyndighed og samvær

Der henvises til udvalgets overvejelser og forslag om fælles forældremyndighed for ugifte samlevende par foran under II, 3.

Bestemmelsens stk. 1 medfører, at der er fælles forældremyndighed, hvis faderskabet registreres efter § 2 eller § 3 eller anerkendes efter § 13, stk. 1 eller 3, i udkastet til børneloven. Skal den fælles forældremyndighed ophøre, gælder § 9 i lov om forældremyndighed og samvær.

Efter at faderskabet er registreret efter § 2 eller § 3 eller anerkendes efter § 13, stk. 1 eller 3, i udkastet til børneloven kan hver af forældrene eller en værge for barnet efter § 5, stk. 1, i udkastet til børneloven inden for en frist af 6 måneder fra barnets fødsel rejse faderskabssag ved statsamtet. I så fald bortfalder faderskabet efter udkastet til børneloven først, hvis det under sagen fastslås, at en anden mand er barnets far, eller at den mand, hvis faderskab blev fastslået ved registrering eller anerkendelse, ikke er barnets far, se bemærkningerne til § 5 i udkastet til børneloven.

Udvalget har overvejet, om den fælles forældremyndighed bør bortfalde med den virkning, at moderen har forældremyndigheden alene, hvis sag rejses af faderen for at få prøvet, om han er barnets far. I så fald måtte eventuelt bortfald af den fælles forældremyndighed efter udvalgets opfattelse også gælde, hvis sagen anlægges af moderen, og - hvis fuld konsekvens skulle opnås - tillige hvis forældrene har aftalt fælles forældremyndighed efter § 6 i lov om forældremyndighed og samvær, eller hvis faderskabssag rejses af en ægtefælle. Da en ophævelse af den fælles forældremyndighed ved at rejse sag efter § 5 i udkastet til børneloven ville give en mor et chikanevåben i hænde - hun ville blot ved at rette henvendelse til statsamtet kunne få forældremyndigheden alene - afstår udvalget fra at foreslå en sådan regel. Udvalget skal i stedet pege på, at hver af parterne efter, at faderskabssag er rejst og deres samliv ophævet, efter § 9, stk. 2, i lov om forældremyndighed og samvær kan anmode retten om at fastslå, hvem af forældrene der skal have forældremyndigheden alene. Når en sådan sag er anlagt, kan retten efter lovens § 22 efter anmodning ved kendelse bestemme, hvem forældremyndigheden midlertidigt skal tilkomme. Udvalget skal herved henlede opmærksomheden på det ønskelige i, at retterne, hvor der i den enkelte sag er særligt behov derfor, træffer hurtig afgørelse om midlertidig forældremyndighed.

Udvalget er opmærksom på, at der allerede efter de gældende regler har været en ikke ubetydelig bevismæssig usikkerhed om, hvem der har fælles forældremyndighed. For gifte forældre følger den fælles forældremyndighed af, at ægtemanden rent praktisk registreres som far. Bevis for den fælles forældremyndighed ligger her i den faktiske re-

gistrering i ministerialbøgerne af faderskabet. Aftaler om fælles forældremyndighed, der anmeldes til statsamtet eller til retten, registreres ikke centralt, hvorfor oplysning herom kun kan fås ved henvendelse til det statsamt eller den ret, hvortil aftalen er anmeldt. Spørgsmålet om behovet for registrering af forældremyndighed er omtalt i Forældremyndighedsudvalgets betænkning nr. 1279/1994, side 84. Endvidere har en arbejdsgruppe under Civilretsdirektoratet i beretning om familieretsstatistik fra 1996, side 22-25, anbefalet, at arbejdet med en central registrering af bl.a., hvem der er indehavere forældremyndigheden, fortsætter.

Udvalget anbefaler, at der arbejdes videre med tilvejebringelse af en central registreringsordning, idet den bevismæssige usikkerhed med hensyn til, om der er fælles forældremyndighed, vil blive forøget yderligere, hvis stk. 1 gennemføres.

Bestemmelsen i stk. 2 svarer med konsekvensændringer til den gældende § 5.

4. Bemærkninger til udkast til lov om ændring af straffeloven

Bestemmelsen i straffelovens § 214 stammer oprindeligt fra straffeloven af 1866 (da § 179). Bestemmelsen lyder således:

> "§ **214.** Den, som ved urigtig eller ufuldstændig anmeldelse til den myndighed, der modtager fødselsanmeldelser, forvansker beviset for en persons familiestilling, straffes med hæfte eller under formildende omstændigheder med bøde.
> *Stk. 2.* Straffen kan bortfalde, når et af en gift kvinde udenfor ægteskab født barn med ægtefællens samtykke opgives som ægtebarn."

Reglen finder ikke anvendelse på en ugift kvindes pligtmæssige oplysninger om, hvem der kan være far til et barn uden for ægteskab, jf. *Vagn Greve m.fl.*, Kommenteret straffelov. Speciel del 1997, side 220. Disse oplysninger afgives allerede efter gældende ret endeligt til statsamtet eller retten og ikke til den, der modtager fødselsanmeldelsen.

Afgørelsen af, om der ved urigtig eller ufuldstændig anmeldelse sker en forvanskning af barnets familieretlige stilling, beror på børneloven. I betænkning nr. 29/1953 om en særlig lovgivning om kunstig befrugtning, side 13, antages det i konsekvens heraf, at § 214, stk. 1, heller ikke finder anvendelse på det forhold, at man ved heterolog insemination af en gift kvinde anmelder barnet som hendes og ægtemandens ægtebarn, idet barnet i kraft af pater est-reglen indtil videre vil være at anse som ægtemandens barn. Selv om dette ikke blev antaget, måtte § 214, stk. 2, under alle omstændigheder kunne finde anvendelse på forholdet.

Hjemmelen til at straffe urigtige anmeldelser og forklaringer over for den kirkebogsførende sognepræst og i de sønderjyske landsdele personregisterføreren findes nu tillige i § 5 i lov nr. 225 af 31. maj 1968 om anmeldelse af fødsler og dødsfald med senere ændringer, der omfatter alle urigtige oplysninger, dvs. også oplysning, der ikke er omfattet af straffelovens § 214. Endelig kan urigtige oplysninger i retsforhold, der vedrører det offentlige, straffes efter straffelovens § 163 og pligtmæssige urigtige erklæringer til en offentlig myndighed efter straffelovens § 162.

Efter § 1 i udkastet til børneloven har en gift kvinde ikke pligt til i forbindelse med anmeldelse af en fødsel at afgive oplysninger om, hvem hun har haft seksuelt forhold til i den periode, hvor hun blev gravid. En sådan pligt indtræder først under en sag for statsamtet eller for retten, såfremt det fastslås, at ægtemanden ikke er barnets far, jf. § 8, stk. 2 (statsamtet), og § 15 (retten) i udkastet til børneloven.

Bestemmelsen i straffelovens § 214 vil efter en gennemførelse af udkastet til børneloven derfor være uden mening og foreslås ophævet.

Bestemmelsen i straffelovens § 255, der er fra 1930, lyder således:

> "§ **255.** Med bøde, hæfte eller fængsel ind til 1 år, straffes den mand, som modvillig unddrager sig fra at yde en af ham udenfor ægteskab besvangret kvinde, den til hendes nedkomst fornødne hjælp, hvis hun derved kommer i nød.
> *Stk. 2.* Undlader nogen, der er vidende om, at en til hans husstand hørende kvindes nedkomst er nær forestående, at yde hende den i denne anledning fornødne bistand, straffes han med bøde eller hæfte indtil tre måneder."

Det er i teorien antaget, at bestemmelsen kan omfatte undladelse af såvel personlig som økonomisk hjælp, såfremt dette medfører en nødstilstand. Se *Vagn Greve m.fl.*, Kommenteret straffelov. Speciel del 1997, side 298.

Det gerningsindhold, der er omfattet af bestemmelsen, omfattes imidlertid tillige fuldt ud af straffelovens § 250, hvorefter den, som hensætter en anden i hjælpeløs tilstand eller forlader en under hans varetægt stående person i en sådan tilstand, straffes med fængsel, der, når handlingen har medført døden eller grov legemsbeskadigelse, under i øvrigt skærpende omstændigheder kan stige til 8 år.

Bestemmelsen i straffelovens § 255 er aldrig anvendt.

Bestemmelsen blev - uafhængigt af de ændringer, som foreslås ved udkastet til børneloven - allerede foreslået ophævet af Straffelovsrådet i betænkning nr. 1099/1987 om strafferammer og prøveløsladelse, side 169, "idet disse bestemmelser i § 255 ikke længere var til nogen nytte" og derfor burde ophæves.

Udvalget foreslår herefter, at bestemmelsen som et naturligt led i en gennemførelse af udkastet til børneloven ophæves.

5. Bemærkninger til udkast til lov om ændring af forskellige love

Udvalget har ved udkastet til børneloven foreslået et nyt system for fastlæggelse af faderskab, der afskaffer betegnelserne ægtebørn og børn født uden for ægteskab.

Som følge heraf foreslår udvalget ved udkastets § 1, at ordet "ægtebarn" i adoptionslovens § 16, stk. 1, 1. pkt., ændres til det neutrale ord "barn".

Bortset fra retsplejelovens kapitel 42 a og straffelovens § 214, som foreslås ændret ved udkastet til lov om ændring af retsplejeloven henholdsvis ophævet ved udkastet til lov om ændring af straffeloven, anvendes betegnelsen ægtebørn og børn født uden for ægteskab herudover alene i en række lovbestemmelser om dansk indfødsret.

Som nærmere begrundet foran under II, 4, afstår udvalget fra at fremkomme med særskilt forslag til ændring af indfødsretslovens § 1, stk. 1, eller de øvrige lovbestemmelser om dansk indfødsret.

Udkastets §§ 2-4 er konsekvensændringer som følge af, at titlen på den gældende børnelov ved § 35, nr. 1, i udkastet til børneloven foreslås ændret til lov om børns forsørgelse.

X. Bilag

1. Børnelovsudvalgets statistikundersøgelse

1.1. Statsamtsstatistik
1.2. Stikprøveundersøgelse
1.3. Domstolsstatistik
1.4. Bemærkninger til Børnelovsudvalgets statistikundersøgelse
1.5. Uddrag af statsamternes statistiske oplysninger vedrørende civilretsområdet til Indenrigsministeriet

2. Retsgenetisk Afdelings redegørelse af 14. juli 1997 om afvigelser ved retsgenetiske undersøgelser i faderskabssager

3. Loven om kunstig befrugtning

3.1. Lov nr. 460 af 10. juni 1997 om kunstig befrugtning i forbindelse med lægelig behandling, diagnostik, forskning m.v.
3.2. Vejledning om moderskab og faderskab til par, der ønsker foretaget kunstig befrugtning (Sundhedsministeriet september 1997)

4. Lov om børns retsstilling

5. Retsplejelovens kapitel 42 a

6. Uddrag af lov om forældremyndighed og samvær

Bilag 1.1.

Statsamtsstatistik

Alle statsamter 1993

32.195 faderskabssager

			Ja		Nej	
1						
2	a	Var der ved sagens modtagelse oplysning om, hvem der kan være barnets fader?	31.811	98,81%	384	1,19%
	b	Blev sagen for statsamtet rejst inden barnets fødsel?	9.479	29,44%	22.716	70,56%
3	Hvis nej til spørgsmål 2 a: Oplyste moderen under behandlingen ved statsamtet en faderskabsmulighed?		161	41,93%	223	58,07%
4	Anmodede moderen om fritagelse?		140	0,43%	32.055	99,57%
5	Hvis ja til spørgsmål 4:					
	a	Frafaldt moderen sit ønske om fritagelse?	28	20,00%	112	80,00%
	b	Meddelte statsamtet fritagelse?	66	47,14%	74	52,86%
	c	Sendte statsamtet sagen til politiet til bødeforelæg?	46	32,86%	94	67,14%
6	Blev sagen henlagt, fordi:					
	a	fadermuligheder ikke blev oplyst?	109	0,34%	32.086	99,66%
	b	anden årsag?	15	0,05%	32.180	99,95%
7	Blev sagen sluttet med en § 11-anerkendelse?		31.199	96,91%	996	3,09%
8	Hvis ja til spørgsmål 7:					
	a	Skete anerkendelse uden personligt møde i statsamtet?	29.500	94,55%	1.699	5,45%
	b	Skete anerkendelse efter det oplyste inden fødslen?	7.006	22,46%	24.193	77,54%

Ad spørgsmål 1:

Oplysningerne er udgået ved den statistiske bearbejdning af de indberettede tal.

			Ja		Nej	
9	Blev sagen henvist til retten?		872	2,71%	31.323	97,29%
10	Hvis ja til spørgsmål 9: Var årsagen:					
	a	flere fadermuligheder?	156	17,89%	716	82,11%
	b	ægtebarnssag efter lovens § 2?	18	2,06%	854	97,94%
	c	anerkendelse nægtedes?	415	47,59%	457	52,41%
	d	fadermulighedernes passivitet over for statsamtets henvendelser?	267	30,62%	605	69,38%
	e	moderens passivitet?	23	2,64%	849	97,36%
	f	andet?	56	6,42%	816	93,58%

Ad spørgsmål 10:

Der er i visse tilfælde mere end én grund til, at sagen blev henvist til retten.

Bilag 1.2.

Stikprøveundersøgelse

Alle statsamter 1996

De 100 første sager, der blev afsluttet med en anerkendelse

	Faderskabet anerkendt før barnets fødsel	Faderskabet anerkendt efter barnets fødsel	
		Faderskabssagen rejst før barnets fødsel	Faderskabssagen rejst efter barnets fødsel
Bornholms Statsamt	6	2	92
Københavns Overpræsidium	66	2	32
Københavns Statsamt	2	0	95
Frederiksborg Statsamt	29	13	58
Roskilde Statsamt	46	7	47
Vestsjællands Statsamt	16	6	78
Storstrøms Statsamt	23	5	72
Fyns Statsamt	16	9	75
Sønderjyllands Statsamt	53	5	42
Ribe Statsamt	34	6	40
Vejle Statsamt	52	16	32
Ringkøbing Statsamt	30	18	52
Viborg Statsamt	14	3	83
Århus Statsamt	12	10	78
Nordjyllands Statsamt	83	1	16
Gennemsnit (afrundet)	33	7	60

Ad Københavns Statsamt:

3 sager mangler.

Ad Ribe Statsamt:

20 sager mangler.

Bilag 1.3.

Domstolsstatistik

Alle retskredse fra den 1. april 1993 til den 1. april 1994

Samtlige sager

1.793 faderskabssager

			Ja	Nej
1	Var sagen fra begyndelsen en ægtebarnssag omfattet af lovens § 2?		221	1572
	Var sagen i bekræftende fald omfattet af:			
	a	§ 2, stk. 1?	118	
	b	§ 2, stk. 2?	103	
2	Var barnet før sagsanlægget ægtebarn efter lovens § 3?		17	1776
3	Hvem rejste (anlagde) sagen:			
	a	ægtemanden?	58	
	b	moderen?	1413	
	c	en værge for barnet?	2	
	d	barnet?	5	
	e	en § 18, stk. 2-person/institution?	287	
4	Hvor gammelt var barnet, da sagen blev rejst (anlagt) ved retten? (gennemsnit)		7,6 måneder	
5	Hvor mange mænd:			
	a	var inddraget ved rettens modtagelse af sagen? (gennemsnit)	1,19	
	b	blev senere inddraget? (gennemsnit)	0,16	
6	Hvor længe varede faderskabssagen regnet fra 1. henvendelse til retten til afslutningen? (gennemsnit)		12,77 måneder	
7	Blev der afsagt kendelse om politifremstilling af moderen til:			
	a	retsmøde?	23	1770
	b	udtagelse af blodprøve?	33	1760
	Hvis ja til spørgsmål 7 b: Måtte udtagelse af blodprøve opgives?		5	28

				Ja	Nej
8	Blev der afsagt kendelse om politifremstilling af fadermuligheder til:				
	a	retsmøde?		50	1743
	b	udtagelse af blodprøve?		73	1720
	Hvis ja til spørgsmål 8 b: Måtte udtagelse af blodprøve opgives?			2	71
9	Blev der i sagen foretaget standardundersøgelse ved Retsgenetisk Afdeling?			1137	656
	I bekræftende fald med hvor mange mænd inddraget? (gennemsnit)			1,41	
10	Blev der i sagen foretaget udvidet undersøgelse ved Retsgenetisk Afdeling?			304	1489
	I bekræftende fald med hvor mange mænd inddraget? (gennemsnit)			1,25	
11	Skete indkaldelse ved bekendtgørelse i Statstidende?			30	1763
12	Havde en eller flere af fadermulighederne ophold i udlandet eller på Færøerne eller i Grønland?			168	1625
13	Hvis ja til spørgsmål 12: Blev der udtaget blodprøve af den eller de pågældende mænd?			48	120
14	Endte sagen med, at barnet fik en far?			1624	169
15	Blev sagen afgjort:				
	a	ved dom?		442	
	b	ved anerkendelse?		1185	
	c	hævet:			
		i	som ægtebarnssag?	20	
		ii	uden at barnet fik en far?	146	
16	Blev sagen anket?			35	1758

Alle retskredse fra den 1. april 1993 til den 1. april 1994

§ 2, stk. 1-sagerne

118 faderskabssager

			Ja	Nej
1	Var sagen fra begyndelsen en ægtebarnssag omfattet af lovens § 2?			
	Var sagen i bekræftende fald omfattet af:			
	a	§ 2, stk. 1?	118	
	b	§ 2, stk. 2?		
2	Var barnet før sagsanlægget ægtebarn efter lovens § 3?		3	115
3	Hvem rejste (anlagde) sagen:			
	a	ægtemanden?	20	
	b	moderen?	77	
	c	en værge for barnet?	0	
	d	barnet?	2	
	e	en § 18, stk. 2-person/institution?	18	
4	Hvor gammelt var barnet, da sagen blev rejst (anlagt) ved retten? (gennemsnit)		13,51 måneder	
5	Hvor mange mænd:			
	a	var inddraget ved rettens modtagelse af sagen? (gennemsnit)	1,61	
	b	blev senere inddraget? (gennemsnit)	0,15	
6	Hvor længe varede faderskabssagen regnet fra 1. henvendelse til retten til afslutningen? (gennemsnit)		14,28 måneder	
7	Blev der afsagt kendelse om politifremstilling af moderen til:			
	a	retsmøde?	3	115
	b	udtagelse af blodprøve?	2	116
	Hvis ja til spørgsmål 7 b: Måtte udtagelse af blodprøve opgives?		2	0

Ad spørgsmål 7:

Årsagen til, at der er svaret ja til spørgsmål 7 b, er i begge tilfælde, at der var afgivet en § 9-erklæring.

				Ja	Nej
8	Blev der afsagt kendelse om politifremstilling af fadermuligheder til:				
	a	retsmøde?		7	111
	b	udtagelse af blodprøve?		10	108
	Hvis ja til spørgsmål 8 b: Måtte udtagelse af blodprøve opgives?			0	10
9	Blev der i sagen foretaget standardundersøgelse ved Retsgenetisk Afdeling?			85	33
	I bekræftende fald med hvor mange mænd inddraget? (gennemsnit)			1,78	
10	Blev der i sagen foretaget udvidet undersøgelse ved Retsgenetisk Afdeling?			20	98
	I bekræftende fald med hvor mange mænd inddraget? (gennemsnit)			1,42	
11	Skete indkaldelse ved bekendtgørelse i Statstidende?			5	113
12	Havde en eller flere af fadermulighederne ophold i udlandet eller på Færøerne eller i Grønland?			22	96
13	Hvis ja til spørgsmål 12: Blev der udtaget blodprøve af den eller de pågældende mænd?			8	14
14	Endte sagen med, at barnet fik en far?			108	10
15	Blev sagen afgjort:				
	a	ved dom?		45	
	b	ved anerkendelse?		61	
	c	hævet:			
		i	som ægtebarnssag?	10	
		ii	uden at barnet fik en far?	2	
16	Blev sagen anket?			0	118

Alle retskredse fra den 1. april 1993 til den 1. april 1994
§ 2, stk. 2-sagerne
103 faderskabssager

			Ja	Nej
1	Var sagen fra begyndelsen en ægtebarnssag omfattet af lovens § 2?			
	Var sagen i bekræftende fald omfattet af:			
	a	§ 2, stk. 1?		
	b	§ 2, stk. 2?	103	
2	Var barnet før sagsanlægget ægtebarn efter lovens § 3?		3	100
3	Hvem rejste (anlagde) sagen:			
	a	ægtemanden?	7	
	b	moderen?	79	
	c	en værge for barnet?	0	
	d	barnet?	0	
	e	en § 18, stk. 2-person/institution?	17	
4	Hvor gammelt var barnet, da sagen blev rejst (anlagt) ved retten? (gennemsnit)		5,08 måneder	
5	Hvor mange mænd:			
	a	var inddraget ved rettens modtagelse af sagen? (gennemsnit)	1,63	
	b	blev senere inddraget? (gennemsnit)	0,18	
6	Hvor længe varede faderskabssagen regnet fra 1. henvendelse til retten til afslutningen? (gennemsnit)		13,44 måneder	
7	Blev der afsagt kendelse om politifremstilling af moderen til:			
	a	retsmøde?	2	101
	b	udtagelse af blodprøve?	3	100
	Hvis ja til spørgsmål 7 b: Måtte udtagelse af blodprøve opgives?		2	1

Ad nr. 7:

Årsagen til, at der er svaret ja til spørgsmål 7 b, er i begge tilfælde, at de pågældende var rejst til udlandet.

				Ja	Nej
8	Blev der afsagt kendelse om politifremstilling af fadermuligheder til:				
	a	retsmøde?		2	101
	b	udtagelse af blodprøve?		2	101
	Hvis ja til spørgsmål 8 b: Måtte udtagelse af blodprøve opgives?			0	2
9	Blev der i sagen foretaget standardundersøgelse ved Retsgenetisk Afdeling?			53	50
	I bekræftende fald med hvor mange mænd inddraget? (gennemsnit)			1,78	
10	Blev der i sagen foretaget udvidet undersøgelse ved Retsgenetisk Afdeling?			15	88
	I bekræftende fald med hvor mange mænd inddraget? (gennemsnit)			1,67	
11	Skete indkaldelse ved bekendtgørelse i Statstidende?			8	95
12	Havde en eller flere af fadermulighederne ophold i udlandet eller på Færøerne eller i Grønland?			27	76
13	Hvis ja til spørgsmål 12: Blev der udtaget blodprøve af den eller de pågældende mænd?			0	27
14	Endte sagen med, at barnet fik en far?			95	8
15	Blev sagen afgjort:				
	a	ved dom?		35	
	b	ved anerkendelse?		61	
	c	hævet:			
		i	som ægtebarnssag?	0	
		ii	uden at barnet fik en far?	7	
16	Blev sagen anket?			3	100

Alle retskredse fra den 1. april 1993 til den 1. april 1994

§ 3-sagerne

17 faderskabssager

			Ja	Nej
1	Var sagen fra begyndelsen en ægtebarnssag omfattet af lovens § 2?			
	Var sagen i bekræftende fald omfattet af:			
	a	§ 2, stk. 1?		
	b	§ 2, stk. 2?		
2	Var barnet før sagsanlægget ægtebarn efter lovens § 3?		17	
3	Hvem rejste (anlagde) sagen:			
	a	ægtemanden?	3	
	b	moderen?	12	
	c	en værge for barnet?	0	
	d	barnet?	0	
	e	en § 18, stk. 2-person/institution?	2	
4		Hvor gammelt var barnet, da sagen blev rejst (anlagt) ved retten? (gennemsnit)	5,3 måneder	
5	Hvor mange mænd:			
	a	var inddraget ved rettens modtagelse af sagen? (gennemsnit)	1,6	
	b	blev senere inddraget? (gennemsnit)	0,1	
6	Hvor længe varede faderskabssagen regnet fra 1. henvendelse til retten til afslutningen? (gennemsnit)		12,2 måneder	
7	Blev der afsagt kendelse om politifremstilling af moderen til:			
	a	retsmøde?	2	15
	b	udtagelse af blodprøve?	2	15
	Hvis ja til spørgsmål 7 b: Måtte udtagelse af blodprøve opgives?		2	15

Ad spørgsmål 7:

Årsagen til, at der er svaret ja til spørgsmål 7 b, er i begge tilfælde, at de pågældende var rejst til udlandet.

				Ja	Nej
8	Blev der afsagt kendelse om politifremstilling af fadermuligheder til:				
	a	retsmøde?		3	14
	b	udtagelse af blodprøve?		0	17
	Hvis ja til spørgsmål 8 b: Måtte udtagelse af blodprøve opgives?			0	17
9	Blev der i sagen foretaget standardundersøgelse ved Retsgenetisk Afdeling?			9	8
	I bekræftende fald med hvor mange mænd inddraget? (gennemsnit)			2,0	
10	Blev der i sagen foretaget udvidet undersøgelse ved Retsgenetisk Afdeling?			3	14
	I bekræftende fald med hvor mange mænd inddraget? (gennemsnit)			1,5	
11	Skete indkaldelse ved bekendtgørelse i Statstidende?			0	17
12	Havde en eller flere af fadermulighederne ophold i udlandet eller på Færøerne eller i Grønland?			2	15
13	Hvis ja til spørgsmål 12: Blev der udtaget blodprøve af den eller de pågældende mænd?			2	15
14	Endte sagen med, at barnet fik en far?			14	3
15	Blev sagen afgjort:				
	a	ved dom?		5	
	b	ved anerkendelse?		8	
	c	hævet:			
		i	som ægtebarnssag?	2	
		ii	uden at barnet fik en far?	2	
16	Blev sagen anket?			0	17

Bilag 1.4.

Bemærkninger til Børnelovsudvalgets statistikundersøgelse

1. Det har ved udarbejdelsen af statsamternes og retternes statistik for faderskabssager oprettet i 1993 henholdsvis afgjort i perioden fra den 1. april 1993 til den 1. april 1994 i en række tilfælde været nødvendigt at foretage rettelser i de oplysninger, der blev indberettet til Børnelovsudvalget.

Der var som oftest tale om skrivefejl, der kunne rettes uden videre. I et mindre antal tilfælde var de indsendte spørgeskemaer udfyldt forkert, således at der ved udarbejdelsen af statistikken måtte foretages en egentlig rettelse af nogle oplysninger. Disse rettelser er foretaget dels med udgangspunkt i almindelige statistiske principper dels på baggrund af en juridisk analyse af alle oplysninger om den pågældende faderskabssag set under et.

2. Børnelovsudvalget modtog fra statsamterne udfyldte spørgeskemaer om de faderskabssager, som var oprettet i 2. og 3. kvartal af 1993 (se foran bilag 1.1). En opregning af de indberettede tal til hele kalenderåret viste imidlertid, at der var betydelig forskel på de opregnede tal og statsamternes officielle statistik.

De af Børnelovsudvalget beregnede tal er ved udarbejdelsen af statistikken blevet opregnet til statsamternes officielle statistik. Dette er sket ved en simpel multiplikation af de beregnede tal, således at de svarer til de officielle.

3. Det af Børnelovsudvalget beregnede gennemsnit af de tal, som Børnelovsudvalget modtog fra statsamterne om de 100 første sager i 1996, der blev afsluttet med en anerkendelse, skal læses med det forbehold, at det ikke er vægtet i forhold til de enkelte statsamters størrelse (se foran bilag 1.2). Der er endvidere ikke foretaget en forholdsmæssig opregning af tallene som følge af de manglende sager i Københavns Statsamt og Ribe Statsamt.

Efter det for udvalget oplyste skyldes uensartetheden i tallene mellem statsamterne hovedsagelig forskellig indstilling hos jordemødre m.v. til, i hvilket omfang der i forbindelse med fødslesforberedelsen skal vejledes om reglerne om anerkendelse af faderskab før barnets fødsel.

4. Børnelovsudvalget modtog fra retterne udfyldte spørgeskemaer vedrørende 1.080 faderskabssager, som blev afgjort ved byretterne i perioden fra den 1. april 1993 til den 1. april 1994 (se foran bilag 1.3). I henhold til Statistisk Årbog 1994, tabel 188, og Statistisk Årbog 1995, tabel 191, afgjorde byretterne 1.753 faderskabssager i 1993 og

1.913 faderskabssager i 1994. Det vil sige, at der i perioden fra den 1. april 1993 til den 1. april 1994 skulle være afgjort 1.793 faderskabssager (3/4 af 1.753 + 1/4 af 1.913).

De påviste forskelle mellem det indberettede antal sager og den officielle statistik skyldes efter det for udvalget oplyste til dels, at der i visse retskredse er medtaget ukendte tal for subsidiære sager (afhøring m.v. ved en anden ret end den, der afgør sagen) i den officielle statistik. De af domstolene til Børnelovsudvalget indberettede tal er herefter blot multipliceret med en faktor på 1,66019 (1.793 divideret med 1.080).

Det vil ses, at der herefter skulle være foretaget retsgenetisk standardundersøgelse i 1.137 faderskabssager og udvidet undersøgelse i 304 sager, mens tallene fra Retsgenetisk Afdeling er på ca. 1.000 henholdsvis 200 sager (se nedenfor bilag bilag 2, side 4). Det er imidlertid ikke muligt på dette grundlag at foretage yderligere tilpasninger af statistikken, hvorfor udvalget blot lægger Retsgenetisk Afdelings tal til grund.

Bilag 1.5.

Uddrag af statsamternes statistiske oplyninger vedrørende civilretsområdet til Indenrigsministeriet

Alle statsamter

	1995	1996
Anerkendelse af faderskab til børn født uden for ægteskab	31.705	30.044
Faderskabssager henvist til retten	1.125	1.173
Afgørelser om fritagelse for moderens oplysningspligt	154	153
Afgørelser om aftaler om fælles forældremyndighed	19.002	27.531

Bilag 2.

RETSGENETISK AFDELING

RETSMEDICINSK INSTITUT

KØBENHAVNS UNIVERSITET

Journal nr.: BLUAFV7.771 Dato: 14.07.1997

AFVIGELSER VED RETSGENETISKE UNDERSØGELSER I FADERSKABSSAGER

Opgørelse over konstaterede afvigelser ved prøvemateriale og typebestemmelser ved retsgenetiske undersøgelser i faderskabssager i perioden 1990 - 1994

Revideret juli 1997

Afdelingsleder, dr.med. Niels Morling

1. INDLEDNING

Opgørelsen er udarbejdet efter anmodning fra Justitsministeriets Børnelovsudvalg. Formålet med opgørelsen er at redegøre for konstaterede afvigelser ved retsgenetiske undersøgelser i faderskabssager i en 5-årsperiode fra 1990 til 1994, således at disse erfaringer i videst muligt omfang kan danne grundlag for en rationel tilrettelæggelse af den fremtidige praksis ved retsgenetiske undersøgelser i faderskabssager.

2. MATERIALE OG METODER

2.1 Sagsoplysninger og definitioner

Opgørelsen indeholder oplysninger vedrørende hovedparten af faderskabssagerne fra perioden 1990 - 1994. En mindre del af sagerne var på opgørelsestidspunktet endnu ikke afsluttede, og opgørelsen er derfor ikke komplet.

Oplysninger vedrørende Retsgenetisk Afdelings (RGA) faderskabssager findes primært i papirform i de enkelte sager. I perioden 1990 - 1994 har RGA gradvist indført flere EDB-baserede administrative procedurer. Der findes imidlertid ikke en komplet EDB-registrering

FREDERIK V's VEJ 11
POSTBOX 2713
DK-2100 KØBENHAVN Ø

TELEFON: 35 32 61 10
TELEFAX : 35 32 61 20

af informationerne. Der er tale om meget store datamængder, og det har derfor ikke været praktisk muligt at foretage en fuldstændig og nøjagtig opgørelse af sagerne.

Sagsantal for en periode relaterer til det år, hvori RGA modtog begæring om udførelse af retsgenetisk standardundersøgelse i sagen. *Undersøgelsesantal* relaterer af praktiske årsager til det antal undersøgelser på grundlag af hvilke, der i en given periode blev udfærdiget og afsendt erklæring til rekvirenten. Da der går mindst 3 måneder (og i visse tilfælde år), før der foreligger erklæring i en sag, er der ikke fuldstændig overensstemmelse mellem sagsantal og undersøgelsesantal. *Antal undersøgte personer* er skønnet i relation til undersøgelsesantal.

Den inkonsistens og unøjagtighed, hvormed materialet derved er behæftet, er imidlertid lille og ubetydelig for praktiske formål. Opgørelsen giver et udmærket grundlag for at danne sig et indtryk af problemernes karakter og for at vurdere problemernes omfang.

2.2 Genetiske undersøgelsesmetoder

I perioden 1990 - 1994 blev undersøgelsesmetoderne ændret i takt med den tekniske udvikling.

I perioden 1990 - 1991 tilbød RGA følgende undersøgelser:

1. Retsgenetisk standardundersøgelse og
2. Udvidet retsgenetisk undersøgelse med HLA-vævstypeteknik.

I perioden 1992 - 1994 tilbød RGA følgende undersøgelser:

1. Retsgenetisk standardundersøgelse og
2. Udvidet retsgenetisk undersøgelse med DNA-teknik.

Proceduren for rekvirering af retsgenetiske undersøgelser i faderskabssager er efter aftale i Justitsministeriets samarbejdsudvalg vedrørende retsmedicinske ydelser således, at dommerkontorerne sædvanligvis først rekvirerer retsgenetisk standardundersøgelse. Når erklæring foreligger, tager dommeren stilling til, om der yderligere skal rekvireres udvidet retsgenetisk undersøgelse.

2.3 Undersøgte genetiske systemer

Retsgenetisk standardundersøgelse bestod i perioden 1990 - 1994 af typebestemmelse inden for de i tabel 1 anførte genetiske systemer. Undersøgelserne blev ændret ved begyndelsen og slutningen af 1994. Ved ændringerne af undersøgelserne blev lagt vægt på sikkerheden af undersøgelserne. For at illustrere udviklingen i undersøgelsesrepertoiret er i tabel 1 endvidere anført de genetiske systemer, som blev anvendt i perioden 1.1.1995 - 31.12.1996. Siden begyndelsen af 1997 har Retsgenetisk Afdeling udelukkende anvendt DNA-undersøgelser i faderskabssager.

Tabel 1. Undersøgte genetiske systemer ved retsgenetisk standardundersøgelse

	1990-93	1994	1995
Blodtypesystemer	A1A2B0	A1A2B0	AB0
	MNSs	MNS	MN
	RH	RH	
Serumtypesystemer	GC	GC	GC
	HP	HP	
Enzymtypesystemer	ACP1	ACP1	ACP1
	ESD	ESD	
	GLO	GLO	
	GPT	GPT	GPT
	PGM1	PGM1	PGM1
DNA-systemer			DNA D1S80

Udvidet retsgenetisk undersøgelse med HLA-vævstypeteknik bestod i perioden 1990 - 1991 af typebestemmelse inden for systemerne:

HLA-vævstypesystemet:
- HLA-A
- HLA-B
- HLA-C

Undersøgelser med HLA-vævstypeteknik ophørte med udgangen af 1991.

Udvidet retsgenetisk undersøgelse med DNA-teknik bestod i perioden 1990 - 1994 af typebestemmelse inden for de i tabel 2 anførte genetiske systemer.

Tabel 2. Undersøgte genetiske systemer ved udvidet retsgenetisk undersøgelse med DNA-teknik

Genetisk system	DNA-probe
D2S44	YNH24
D5S43	MS8
D7S21	MS31
D7S22	g3
D12S11	MS43a

2.4 Antal sager og undersøgelser i opgørelsesperioden

Tabel 3 viser antal sager, personer og undersøgelser i perioden 1990 - 1994.

Tabel 3. Antal sager, personer og undersøgelser

	1990	1991	1992	1993	1994	Total
Standardundersøgelser						
Antal sager indgået	1.229	1.154	992	914	1.090	5.379
Antal undersøg. udgået	6.992	7.183	6.422	6.259	6.172	33.028
Skønnet antal personer	3.505	3.550	3.237	3.226	3.191	16.709
Udvidet undersøgelser						
Antal sager indgået	138	151	221	209	199	918
Antal undersøg. udgået	445	444	481	695	625	2.690
Skønnet antal personer	445	444	481	695	625	2.690
Alle undersøgelser						
Antal sager indgået	1.367	1.305	1.213	1.123	1.289	6.297
Antal undersøg. udgået	7.437	7.627	6.903	6.954	6.797	35.718
Skønnet antal personer	3.950	3.994	3.718	3.921	3.816	19.399

Kommentarer:

I opgørelsesperioden var antallet af sager, hvori der blev foretaget retsgenetisk standard-undersøgelse, stort set konstant omkring 1.000 sager om året. Antallet af sager, hvori der blev foretaget udvidet retsgenetisk undersøgelse, steg med ca. 50 %. Forøgelsen i perioden 1990 - 1994 af sager, hvori der blev foretaget udvidet retsgenetisk undersøgelse, skal formentlig ses i relation til afskaffelsen af HLA-vævstypebestemmelse ved udvidet retsgenetisk undersøgelse og anvendelsen af DNA-undersøgelser som eneste undersøgelse i disse sager.

2.5 Prøvematerialet: blodprøverne

I næsten alle tilfælde udføres de genetiske undersøgelser på blodprøver. Kun i meget sjældne tilfælde er undersøgelserne udført på andet prøvemateriale. Som anført nedenfor er det muligt at foretage visse former for DNA-typebestemmelser på små mængder biologisk materiale, fx skrab fra mundslimhinden på indersiden af kinden eller små dråber blod fra et lille stik i øre eller finger.

2.5.1 Betydningen af blodprøvernes identitet, kvalitet og kvantitet

Blodprøverne fra personerne i faderskabssager er af indlysende årsager af afgørende betydning for de videre undersøgelser. Det er en absolut betingelse for sikkerheden af resultaterne, at

- blodprøven er intakt ved modtagelsen,
- prøvematerialet er korrekt mærket,

- ledsagepapirerne er korrekt udfyldt,
- mængden og kvaliteten af blodprøven er tilstrækkelig.

2.5.2 Generelle betragtninger vedrørende antallet af blodprøver

Spørgsmålet om antallet af blodprøver til retsgenetiske undersøgelser i faderskabssager er tæt knyttet til det ønskede samlede sikkerhedsniveau. Ved vurderingen bør spørgsmålet om en eller to blodprøver ses i lyset af det ønskede samlede sikkerhedsniveau af alle aktiviteter, heriblandt sikring af prøvens identitet samt sikring mod kontor- og laboratoriefejl. Erfaringen har vist, at den mest effektive sikring mod fejl i denne type opgaver er gentagelse af hele proceduren, dvs. udtagelse af ny blodprøve og gentagelse af undersøgelserne.

Af hensyn til undersøgelsernes samlede sikkerhed anbefaler RGA, at der til retsgenetisk standardundersøgelse i almindelighed udtages to blodprøver på forskellige tidspunkter fra hver person. Dette skyldes, at erfaringen har vist (se nedenfor), at der ikke helt sjældent er konstateret fejl, som kun har kunnet erkendes ved gentagelse af undersøgelserne af nye blodprøver. Problemerne synes især at opstå i forbindelse med udtagelse af blodprøver og i særlig grad i ved udtagelse af blodprøver til retsgenetisk standardundersøgelse hos praktiserende læger, mens problemerne er betydeligt mindre ved udtagelse af blodprøver til udvidet retsgenetisk undersøgelse hos et mindre antal særligt instruerede læger. Endvidere er der en generel risiko for laboratorie- og kontorfejl, selvom disse typer fejl er betydelig sjældnere end fejl ved udtagning af blodprøve (se nedenfor).

Disse overvejelser gælder også for udtagelse af prøver af andre former for biologisk materiale.

2.5.3 Antal blodprøver ved retsgenetisk standardundersøgelse

Indtil den 1.1.1988 anbefalede RGA, at der i sager med en eller flere udelukkede mænd rutinemæssigt blev udtaget to blodprøver fra hver af de undersøgte personer. Udtagelse af blodprøve nr. 2 blev foretaget, når resultaterne af undersøgelserne af 1. blodprøve fra alle personerne forelå. I sager uden udelukkelse blev rutinemæssigt udtaget kun én blodprøve fra de undersøgte personer.

Siden 1.1.1988 har RGA efter aftale i Justitsministeriets samarbejdsudvalg vedrørende retsmedicinske ydelser anbefalet, at der i alle sager til retsgenetisk standardundersøgelse udtages to blodprøver fra alle undersøgte personer af hensyn til sikkerheden af undersøgelserne.

Tabel 4 viser antal sager med udtagelse af kun én blodprøve fra personer til retsgenetisk standardundersøgelse.

Tabel 4. Undersøgelse af kun én blodprøve fra en person

	1990	1991	1992	1993	1994	Total
Antal sager	12	18	25	70	78	203
1 blodprøve fra alle	3	8	10	55	57	133
1 blodprøve fra moderen	0	1	5	6	14	26
1 blodprøve fra barnet	1	3	4	12	11	31
1 blodprøve fra mand	8	8	12	10	14	52
Promille af sager	9,8	15,6	25,2	76,6	71,6	37,7
Promille af personer	5,1	10,1	15,8	59,8	65,8	30,4

Kommentarer:

I visse tilfælde var det af praktiske årsager kun muligt at opnå én blodprøve fra en person.

Nogle retter har i de senere år besluttet, at der sædvanligvis kun skal udtages én blodprøve fra hver person ved retsgenetisk standardundersøgelse.

2.5.4 Antal blodprøver ved udvidet retsgenetisk undersøgelse

Ved udvidet retsgenetisk undersøgelse udtages sædvanligvis kun én blodprøve fra de undersøgte, fordi det sædvanligvis er muligt at opnå en høj sikkerhed af undersøgelserne. Dette skyldes, at blodprøverne til udvidet retsgenetisk undersøgelse sædvanligvis udtages af en særligt instrueret læge eller på RGA, og at udvidet retsgenetisk undersøgelse i næsten alle tilfælde foretages efter, at der er foretaget retsgenetisk standardundersøgelse af personerne. I forbindelse med udvidet retsgenetisk undersøgelse foretages kontrollerende typebestemmelse inden for en række af de genetiske systemer, som indgår i retsgenetisk standardundersøgelse med efterfølgende kontrol af resultaterne i forhold til tidligere resultater af retsgenetisk standardundersøgelse. Typebestemmelserne ved udvidet retsgenetisk undersøgelse af en blodprøve foretages to gange uafhængigt af hinanden, og det kontrolleres at resultaterne er i overensstemmelse med hinanden.

RGA har skønnet, at i denne særlige situation, hvor der sædvanligvis i forvejen er udtaget en eller to blodprøver fra hver person, er udtagelse af kun én blodprøve til udvidet retsgenetisk undersøgelse tilstrækkelig.

2.5.5 Udtagning af blodprøver

Blodprøver til retsgenetisk standardundersøgelse i faderskabssager udtages sædvanligvis hos praktiserende læger, embedslæger og på RGA, som betjener en del af Københavnsområdet. Omkring 90 % af blodprøverne blev udtaget af praktiserende læger og sendt til RGA med almindelig brevpostforsendelse. Ca. 10 % af blodprøverne blev udtaget på RGA.

Blodprøver til udvidet retsgenetisk undersøgelse udtages efter særlig aftale hos ca. 10 udvalgte læger fordelt over Danmark og på RGA. Ca. 80 % af disse blodprøver udtages hos de udvalgte læger, mens ca. 20 % udtages på RGA.

2.5.6 Forsendelse af blodprøver

Forsendelse af blodprøver sker helt overvejende med almindelig brevpost.

3. AFVIGELSER VED UDTAGELSE OG FORSENDELSE AF BLODPRØVER

I dette afsnit beskrives afvigelser ('fejl' m.v.), som har fundet sted i forbindelse med udtagelse og forsendelse af blodprøver. I afsnit 3.9 vurderes på grundlag af de registrerede afvigelser problemet i sin helhed, og der angives forslag til løsning af problemet.

3.1 Tab af blodprøver ved forsendelse

I perioden 1990 - 1994 modtog RGA ca. 35.000 blodprøver forsendt med post. Heraf var 4 gået tabt ved modtagelsen svarende til ca. 1 af 10.000 blodprøver (tabel 5).

Tabel 5. Blodprøver knust ved modtagelsen

	1990	1991	1992	1993	1994	Total
Antal knuste prøver	1	2	0	0	1	4
Promille af sager	0,7	1,5	0,0	0,0	0,8	0,6
Promille af prøver	0,1	0,3	0,0	0,0	0,1	0,1

Kommentarer:

Tab af blodprøve skete under postforsendelsen ved knusning af prøverør med blodprøver.

Tab af blodprøve ved forsendelse med post skyldtes enten ukorrekt emballering eller hændeligt uheld.

Konsekvensen af tab af blodprøver er, at der skal udtages ny blodprøve.

Problemerne med ukorrekt emballering har i de senere år været meget begrænsede, fordi RGA tilbyder at tilsende prøvetagningssæt med hensigtsmæssig forsendelsesemballage til læger, der udtager blodprøver i faderskabssager.

Det ville være hensigtsmæssigt at gøre anvendelsen af standardiserede, tilsendte prøvetagnings- og forsendelsessæt obligatorisk.

3.2 Ukorrekt mærkede blodprøver

I perioden 1991 til 1994 modtog RGA i alt 26 blodprøver, hvis mærkning var så mangelfuld, at blodprøvens identitet ikke kunne fastslås med den nødvendige sikkerhed (tabel 6). Antallet af ukorrekt mærkede blodprøver svarede til ca. 1 af 10.000 blodprøver. Der var oftest tale om helt umærkede blodprøver. Afvigelserne blev konstateret ved rutinemæssig kontrol på RGA af modtagne blodprøver. I alle tilfælde var der tale om tilsendte blodprøver. Kun én af de ukorrekt mærkede blodprøver var udtaget i forbindelse med udvidet retsgenetisk undersøgelse.

Tabel 6. Ukorrekt mærkede prøver

	1990	1991	1992	1993	1994	Total
Antal prøver	*)	3	3	4	16	26
Promille af prøver	-	0,4	0,4	0,6	2,4	0,9

*): Uoplyst.

Kommentarer:

Der foreligger ikke registrering af omfanget af ukorrekt mærkede prøver før 1991.

I 1994 skete en betydelig stigning i antallet af registrerede, ukorrekt mærkede prøver. Årsagen til stigningen er ikke kendt.

Ukorrekt mærkningen af rørene ('glassene'), hvori blodprøver tages, skete hos lægerne, der udtog blodprøverne.

Ukorrekt mærkning af blodprøver skyldtes oftest ukorrekt procedure og bestod oftest i manglende mærkning eller mærkning med irrelevant nummeretikette.

Konsekvensen af ukorrekt mærkning af blodprøver er, at der skal udtages ny blodprøve. I særlige tilfælde kan ukorrekt mærkning have en sådan karakter, at der er forøget risiko for blodprøven bliver tillagt en ukorrekt identitet af modtageren af blodprøven.

3.3 Konstaterede fejl i identiteten af blodprøver

Fejl i identiteten af blodprøver blev med sikkerhed konstateret i 13 sager med i alt 19 prøver svarende til ca. 2 af 10.000 blodprøver (tabel 7). Fejl i identiteten af blodprøver blev konstateret i forbindelse med rutinemæssig kontrol på RGA af resultaterne af undersøgelser af første og anden blodprøve fra personerne. Der var dels tale om fejlagtig anført identitet vedrørende personer, som var sagen helt uvedkommende, og af indbyrdes forbytninger af prøver fra forskellige personer relateret til samme sag. I alle tilfælde var der tale om tilsendte blodprøver. I tre af sagerne med 6 fejl i identiteten af blodprøver skulle foretages udvidet retsgenetisk undersøgelse.

Tabel 7. Konstaterede fejl i identitet af blodprøver

	1990	1991	1992	1993	1994	Total
Antal sager	2	3	4	3	1	13
Antal prøver	2	4	5	6	2	19
Promille af sager	1,5	2,3	3,3	2,7	0,8	2,1
Promille af prøver	0,3	0,5	0,7	0,9	0,3	0,5

Kommentarer:

Det kan ikke udelukkes, at det reelle antal prøver med fejl i identiteten er højere end anført, fordi ca. 3 % af de undersøgte personer kun er undersøgt én gang (se nedenfor).

Alle konstaterede fejl i identiteten af blodprøver var forårsaget af fejlagtig mærkning af prøverne hos læger, der udtog prøverne.

Fejl i identiteten af prøver skyldtes oftest ukorrekt procedure ved mærkning af prøverør og udtagning af blodprøve.

Konsekvensen af eventuelle ikke erkendte fejl i identiteten af blodprøver vil være, at resultaterne af undersøgelserne af blodprøverne vil blive tillagt betydning for forkerte personer. I praksis vil dette oftest betyde, at en mand, der ikke burde være blevet udelukket som far, som følge af fejl i identiteten af blodprøven vil blive udelukket. Betydeligt sjældnere vil konsekvensen være, at en mand, der burde være udelukket som far, som følge af fejl i identiteten af blodprøver ikke vil blive udelukket som far til barnet.

3.4 Konstaterede fejl vedrørende person- og prøveidentitet i følgepapirer

Der blev konstateret fejl i identiteten af personer eller prøver i følgepapirer til blodprøver i 3 tilfælde svarende til ca. 1 af 20.000 blodprøver (tabel 8). Fejlene blev konstateret ved rutinemæssig kontrol på RGA af samhørende blodprøver og følgepapirer. I alle tilfælde var der tale om følgepapirer til tilsendte blodprøver.

Tabel 8. Konstaterede fejl vedrørende person- og prøveidentitet i følgepapirer

	1990	1991	1992	1993	1994	Total
Fejl i følgepapirer	0	0	2	1	0	3
Promille af sager	0,0	0,0	1,6	0,9	0,0	0,5

Kommentarer:

Fejl i identiteten af personer eller prøver i følgepapirer skete hos læger, der udtog blodprøver.

Fejl i identiteten af personer eller prøver i følgepapirer skyldtes ukorrekt procedure.

Fejl i identiteten af personer eller prøver i følgepapirer gav ikke anledning til betydende fejl, fordi resultaterne af undersøgelserne henføres til personer med identitet svarende til de mærkede blodprøver, og fordi der i øvrigt er effektive sikkerhedsforanstaltninger til afsløring af fejl i ledsagepapirer.

3.5 Konstaterede fejl ved identifikation af personer

I ét tilfælde blev en person tillagt en ukorrekt identitet ved udtagning af blodprøve svarende til ca. 1 af ca. 35.000 identifikationer (tabel 9). Udtagningen af den pågældende blodprøve blev foretaget på Retsgenetisk Afdeling. Personen var af afrikansk afstamning og vanskelig at kommunikere med. Han havde ikke medbragt papirer, som kunne identificere ham. RGA's personale tillagde ham en fejlagtig identitet, og personen bekræftede den fejlagtige identitet. Fejlen blev konstateret (i) ved dommerkontorets kontrol af ledsagepapirer (blanket C/D), som efter udtagningen af blodprøven på RGA blev fremsendt til dommerkontoret med meddelelse om, at der fra den pågældende var udtaget blodprøve til retsgenetisk undersøgelse og (ii) ved RGA's rutinemæssige sammenligning af resultater af undersøgelse af 1. og 2. blodprøve fra den formodede person.

Tabel 9. Konstaterede fejl ved identifikation af personer

	1990	1991	1992	1993	1994	Total
Antal fejlidentifikationer	0	0	0	0	1	1
Promille fejlidentifikationer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,15	0,03

Kommentarer:

I denne sammenhæng foregår identifikationen af personen på RGA eller hos den læge, der udtager blodprøve.

Fejl ved identifikation var mulig og er generelt mulig, fordi den aftalte procedure for identifikation er uhensigtmæssig, bl.a. fordi det er muligt at møde frem til udtagning af blodprøve uden at medbringe identitetspapirer.

Konsekvensen af fejl ved identifikationen af en person er, at resultaterne af undersøgelserne af blodprøven tillægges betydning for en forkerte person.

Fejl ved identifikation kan undgås ved at stille krav om, at personen skal medbringe papirer, som kan fastslå personens identitet.

3.6 Urigtige oplysninger om personers identitet

Det er ikke denne opgørelses formål at forsøge at redegøre for omfanget af forekomsten af afgivelse af bevidst urigtige oplysninger om personers identitet. Det skal blot bemærkes, at den nuværende identitetsikring af personerne næppe er tilstrækkelig til at afsløre bevidst urigtige oplysninger om personers identitet og ikke tåler sammenligning med de øvrige sikkerhedsmæssige foranstaltninger ved retsgenetiske undersøgelser i faderskabssager.

3.7 Blodprøvernes mængde og kvalitet

Blodprøver var for små eller af utilstrækkelig kvalitet i 153 tilfælde svarende til ca. 4 af 1.000 prøver (tabel 10). I den langt overvejende del af tilfældene var der tale om for små blodprøver fra børn. I alle tilfælde var der tale om tilsendte blodprøver.

Tabel 10. Blodprøven for lille eller af utilstrækkelig kvalitet

	1990	1991	1992	1993	1994	Total
For lille prøve, mor	1	0	0	0	0	1
For lille prøve, barn	21	24	17	21	63	146
For lille prøve, mand	6	0	0	0	0	6
For lille prøve, sager	27*)	24	17	21	63	152
Promille af sager	19,8	18,4	14,0	18,7	48,9	24,1
Promille af prøver	3,8	3,1	2,5	3,0	9,3	4,3

*): I en af sagerne var 2 blodprøver for små.

Kommentarer:

Erfaringen har vist, at det ofte er vanskeligt at udtage blodprøve af tilstrækkelig mængde og kvalitet fra små børn. Det er forståeligt, at dette kan volde problemer for læger i almen praksis og i embedslægeinstitutioner.

Konsekvensen af udtagelse af for lille blodprøve er, at der skal udtages ny blodprøve.

Fra 1994 ændrede RGA politik for undersøgelser af for små blodprøver således, at RGA ved modtagelse af utilstrækkeligt prøvemateriale undlader at forsøge at gennemføre undersøgelser og foreslår rekvirenten, at der bliver sikret ny, tilfredsstillende blodprøve. Dette er sket af hensyn til sikkerheden af undersøgelserne, fordi resultater af typebestemmelser inden for visse systemer er mindre sikker, hvis blodprøverne er for små. Ændringen har forøget antallet af ekstra udtagninger af blodprøver, men har øget sikkerheden ved typebestemmelser betydeligt, især hvad angår typebestemmelser af blodprøver fra børn.

4. AFVIGELSER PÅ RETSGENETISK AFDELING

4.1 Tab af blodprøve på Retsgenetisk Afdeling

I forbindelse med modtagelse og indledende behandling af blodprøver kan disse gå tabt. I perioden 1991 - 1994 gik i alt 41 blodprøver svarende til ca. 1 af 1.000 blodprøver tabt efter modtagelsen på RGA (tabel 11).

Tabel 11. Tab af blodprøve på Retsgenetisk Afdeling

	1990	1991	1992	1993	1994	Total
Antal tabte prøver	*)	2	2	26	11	41
Promille af prøver	-	0,3	0,3	3,7	1,6	1,4

*): Uoplyst.

Kommentarer:

Årsagerne til tab af blodprøver var overvejende (1) ukorrekt opbevaring af blodprøver efter modtagelsen - typisk nedfrysning af prøver, der af posten var fejlafleveret til anden afdeling i forbindelse med week-end o.l. - og (2) tab af blodprøven ved den indledende centrifugering af blodprøven forårsaget af usynlige defekter i prøverørenes materiale.

Konsekvensen af denne type afvigelse er sædvanligvis, at der skal udtages ny blodprøve fra personen.

Det er i praksis vanskeligt helt at undgå denne type problemer, når laboratoriet som nu har et meget stort antal leverandører af blodprøver, som tilsendes laboratoriet på alle tidspunkter og i forskellige typer prøverør.

RGA har erfaring for, at samarbejdet omkring fremsendelse af blodprøver til udvidet retsgenetisk undersøgelse, som foretages af omkring 10 særligt instruerede læger i landet, er velfungerende. Ud fra laboratoriets synsvinkel ville det således være hensigtsmæssigt, hvis alle blodprøver til retsgenetisk undersøgelse blev udtaget som anført i afsnit 3.9.

4.2 Uoverensstemmelse mellem typeresultater af 1. og 2. blodprøve

I perioden 1990 - 1994 fandtes uoverensstemmelse mellem resultaterne af undersøgelser af 1. og 2. blodprøve til retsgenetisk standardundersøgelse pga. tekniske problemer hos i alt 35 personer svarende til lidt under 2 af 1.000 personer (tabel 12). Antallet af tilfælde med uoverensstemmelser var stort set konstant i perioden 1990 - 1993, men faldt markant i 1994.

Tabel 12. Uoverensstemmelse mellem typeresultater af 1. og 2. blodprøve

	1990	1991	1992	1993	1994	Total
Antal personer	8	9	9	7	2	35
Promille af sager	6,5	7,8	9,1	7,7	1,8	6,5
Promille af personer	2,3	2,5	2,8	2,2	0,6	2,1

Kommentarer:

Uoverensstemmelse mellem resultaterne af undersøgelserne af første og anden blodprøve skyldtes helt overvejende tekniske problemer pga. undersøgelse af for små blodprøver.

Konsekvensen af uoverensstemmelse mellem resultater af 1. og 2. blodprøve er, at der skal udtages ny blodprøve.

Erfaringerne fra den systematiske undersøgelse af to blodprøver fra hovedparten af alle personer siden 1988 har vist, at en række af metoderne til typebestemmelse i praksis ikke har haft den tekniske sikkerhed, som de tidligere blev tillagt. Erfaringerne har endvidere vist, at blodprøvens størrelse og kvalitet er af afgørende betydning for resultaterne. Herudover kan langvarig transport under dårlige forhold forringe kvaliteten af blodprøven meget betydeligt.

RGA har taget konsekvensen af disse erfaringer og har siden 1994 indført strengere krav til blodprøvens størrelse og kvalitet, før der kan påbegyndes retsgenetisk undersøgelse. Dette har medført en kvalitetsforbedring, men har samtidigt betydet, at man har været nødsaget til at udtage ny blodprøve fra betydeligt flere personer (se afsnit 3.7).

Med udgangen af 1994 fik RGA mulighed for at erstatte undersøgelser inden for de systemer, hvor hovedparten af diskrepanserne forekom, med mere robuste undersøgelser af DNA-systemer. RGA vil tilstræbe så hurtigt som muligt at erstatte alle gamle undersøgelsesmetoder med moderne, sikre DNA-metoder.

I de tilfælde, hvor der kun er undersøgt én blodprøve fra en person, har RGA undladt at anføre resultatet af typebestemmelse i erklæringen, hvis der har været tegn på, at resultaterne kunne være behæftet med forøget usikkerhed.

4.3 Konstaterede afvigelser i erklæringer

I perioden 1991 - 1994 blev konstateret afvigelser i 19 erklæringer (tabel 13). Dette svarer til ca. 4 promille af erklæringerne.

Tabel 13. Konstaterede afvigelser i erklæringer

	1990	1991	1992	1993	1994	Total
Antal erklær. med afvigelser	*)	6	10	2	1	19
Promille af erklæringer	-	4,6	8,2	1,8	0,8	3,9

*): Uoplyst.

4.3.1 Mindre betydende afvigelser i erklæringer

Hovedparten af afvigelserne var ubetydelige og let gennemskuelige skrivefejl (fejl i navn, typeresultater, faderskabsindeks, manglende ord m.v.) uden betydning for konklusionen i erklæringerne.

I ét tilfælde var der tale om angivelse af ukorrekte DNA-typeresultater for alle personerne, fordi to sæt resultatark var blevet forbyttet. Konklusionerne af de to undersøgelser var ens. Afvigelsen blev konstateret af RGA dagen efter afsendelse af erklæring ved RGA's rutinemæssig kontrol af resultatark m.v., og erklæringen blev tilbagekaldt og korrigeret.

Denne type afvigelser opstod pga. trivielle kontorfejl. I 1991 og 1992 påbegyndtes kontorautomatisering med anvendelse af EDB-teknik ved udskrivning af erklæringer. I denne periode forekom flere småfejl i erklæringer end i 1993 og 1994.

Konsekvensen af denne type fejl var, at sagsbehandlingen blev ubetydeligt forlænget.

RGA har faste procedurer for behandlingen af sagerne og det tilstræbes til stadighed at forbedre sikkerheden ved kontorets sagsbehandling. Alligevel kan denne type afvigelser desværre ikke helt undgås.

4.3.2 Betydende afvigelser i erklæringer

I to tilfælde blev der konstateret betydende afvigelser i erklæringer.

Sag 1. Sag med særlige genetiske forhold inden for HP-systemet:
I denne sag var konklusionen af den retsgenetiske standardundersøgelse, at resultaterne af typebestemmelserne var uforenelige med mandens faderskab til barnet. Ved en efterfølgende nøjere undersøgelse af manden, som var af afrikansk afstamning, blev det sandsynliggjort, at manden formentlig havde en blandt europæere sjældent forekommende, særlig kombination af arvelige egenskaber inden for HP-systemet. Endvidere talte resultaterne af udvidet retsgenetisk undersøgelse med DNA-teknik med stor vægt for mandens faderskab til barnet. Afvigelsen blev konstateret, fordi dommeren, der behandlede sagen, fandt resultaterne påfaldende og derfor henvendte sig til RGA.

Sag 2. Sag med særlige genetiske forhold inden for PGM1-systemet:
I denne sag var konklusionen af den retsgenetiske standardundersøgelse, at resultaterne af typebestemmelserne var uforenelige med mandens faderskab til barnet. Ved en efterfølgende nøjere genetisk analyse blev det sandsynliggjort, at manden formentlig havde en sjældent forekommende, særlig kombination af arvelige egenskaber inden for PGM1-systemet. Endvidere talte resultaterne af udvidet retsgenetisk undersøgelse med DNA-teknik med stor vægt for mandens faderskab til barnet. Afvigelsen blev konstateret, fordi dommeren, der behandlede sagen, fandt resultaterne påfaldende og derfor henvendte sig til RGA.

Kommentarer:

Årsagerne til afvigelserne i de to sager var, at der i begge sager forekom sjældne varianter inden for de undersøgte genetiske systemer. I enhver sag er der en lille risiko for, at der kan forekomme særlige genetiske forhold. Den biologiske sikkerhed ved genetiske undersøgelser kan derfor ikke blive absolut, og man må ved alle genetiske undersøgelser arbejde med en sikkerhedsvurdering, som afhænger af (i) undersøgelsens karakter og omfang samt (ii) en konkret vurdering af resultaterne i sagen.

Konsekvenserne af afvigelserne var ukorrekte konklusioner, hvad angår vurderingerne af mændenes mulighed for biologisk faderskab til børnene.

Den første sag med særlige genetiske forhold hos en person af afrikansk afstamning henleder endvidere opmærksomheden på, at der ved rekvisitionen af de retsgenetiske undersøgelser med fordel kan redegøres for særlige forhold vedrørende afstamning, sygdomme, behandling etc. Endvidere kan man med fordel aftale mellem rekvirent og RGA, at der ved tilrettelæggelsen af undersøgelserne i den enkelte sag i givet fald kan tages hensyn til særlige forhold.

De beskrevne afvigelser blev konstateret efter intervention fra de dommere, som behandlede faderskabssagerne. Det kan ikke helt udelukkes, at der kan være forekommet andre, ikke erkendte afvigelser.

4.4 Oversigt over konsekvenser af konstaterede afvigelser

Tabel 14 viser en sammenfattende oversigt over konsekvenserne af de ovenfor anførte afvigelser i perioden 1990 - 1994.

Der var behov for udtagelse af ny blodprøve i 281 tilfælde svarende til 4,5 % af sagerne og 0,8 % af blodprøverne. Der blev fremsendt korrektion til 19 erklæringer med mindre betydende afvigelser svarende til ca. 0,4 % af erklæringerne.

Der blev konstateret betydende afvigelser i to erklæringer svarende til ca. 0,03 % af erklæringerne.

Tabel 14. Oversigt over konsekvenser af konstaterede afvigelser.

	1990	1991	1992	1993	1994	Total
Ny blodprøve:						
Antal	39	44	38	65	95	281
Promille af sager	28,5	33,7	31,3	57,9	73,7	44,6
Promille af prøver	5,2	5,8	5,5	9,3	14,0	7,9
Erklæring korrigeret	*)	6	10	2	1	19
Promille af sager	-	4,6	8,2	1,8	0,8	3,9
Ukorrekt vurdering	0	0	2	0	0	2
Promille af sager	0	0	1,7	0	0	0,3

*): Uoplyst.

Kommentarer:

Antallet af tilfælde, hvor det var nødvendigt at foretage fornyet udtagning af blodprøve, er betragteligt. Hovedparten af afvigelserne skyldtes problemer ved udtagning af blodprøver. Af de blodprøver, som blev udtaget i perioden 1990 - 1994 til retsgenetiske undersøgelser i Danmark, udtog Retsgenetisk Afdeling ca. 10 % af blodprøverne. Det var ikke nødvendigt at indkalde nogen af disse personer til ny udtagning af blodprøve pga. for små blodprøver eller manglende kvalitet af blodprøver. Dette tyder på, at rutine og adgang til hensigtsmæssigt udstyr er af afgørende betydning.

5 NØDVENDIGE ÆNDRINGER TIL SIKRING AF KVALITETEN

5.1 Sikringen af den samlede kvalitet af de retsgenetiske undersøgelser

Sikringen af de retsgenetiske undersøgelser forudsætter, at *alle* nødvendige kontrolforanstaltninger er gennemført, således at man kan se bort fra personforveksling eller snyd med identiteten af de undersøgte personer, fejl i identiteten af blodprøver, laboratorie- og kontorfejl etc. Det er af afgørende betydning at sikre, at den *samlede kvalitet af undersøgelserne* står mål med DNA-undersøgelsernes meget høje informationsniveau. *Kvalitetssikringen* bør derfor omfatte *alle procedurer*, som fører til den endelige retsgenetiske erklæring. Erfaringen har vist, at der er en vis risiko for fejl i alle led af sagsbehandlingen. Risikoen for afgørende fejl er imidlertid ofte større ved de ret simple procedurer såsom mærkning af blodprøver end ved de mere komplicerede laboratorieundersøgelser.

5.2 Effektiv sikring af sagsparters identitet

Identiteten af de mænd, der møder til udtagning af blodprøver, skal sikres effektivt. Dette kan i praksis kun gøres ved, at der rutinemæssigt tages fotografi af mændene ved udtagelse af blodprøver. Fotografier skal følge sagens behandling og forelægges moderen til godkendelse.

5.3 Udtagelse af to blodprøver fra sagsparterne

For at sikre en høj samlet kvalitet af de retsgenetiske undersøgelser skal der udtages to blodprøver på forskellige tidspunkter fra hver af sagsparterne. Udtagelse og undersøgelse af to blodprøver er den eneste effektive metode til at afsløre fejl og sikre korrekte resultater. Ved undersøgelse af to blodprøver kan stort set alle betydende fejl afsløres.

Hvis der kun undersøges én blodprøve fra hver af sagens parter, vil den samlede risiko for en afgørende fejl på et af trinene i proceduren være af en sådan størrelse, at den ikke kan negligeres. Opgørelsen viser, at den samlede sikkerhed af undersøgelserne er mellem 99 % og 99,9 %, hvis man nøjes med udtagelse af én blodprøve. Dette sikkerhedsniveau skal sammenlignes med sikkerheden af selve de retsgenetiske undersøgelser, som kan give en biologisk sikkerhed på mere end 99,99 %. Hvis man ønsker at forøge den samlede sikkerhed ved undersøgelserne, er det af afgørende nødvendighed, at man på alle trin af proceduren reducerer risikoen for alvorlige fejl. Der tænkes her især på fejl i identiteten af prøver (punkt 3.4), fejl i identiteten af personer (punkt 3.5) og fejl i laboratoriet (punkt 4.2). Disse typer fejl elimineres i praksis ved at udtage og undersøge to prøver fra sagsparterne.

5.4 Effektiv og korrekt sikring af blodprøver fra sagsparter

For at få et optimalt udbytte af de meget vægtige DNA-undersøgelser er det nødvendigt at sikre udtagelsen af blodprøver på et højt sikkerhedsmæssigt niveau, som svarer til DNA-undersøgelsernes tekniske sikkerhed. Den fremmødte persons identitet skal sikres effektivt ved fotografering, der skal udtages blodprøver af tilstrækkelig mængde og kvalitet. Blodprøverne skal sikres, mærkes, sagsbehandles og forsendes på en sådan måde, at der ikke kan ske fejl eller opstå tvivl om prøvernes identitet.

I dag udtages blodprøver til retsgenetisk standardundersøgelse typisk hos praktiserende læger, mens blodprøver til udvidet retsgenetisk undersøgelse udtages hos ca. 10 særligt instruerede læger fordelt over landet.

Ved opgørelsen blev konstateret et betydeligt antal afvigelser, hvad angår blodprøvers mængde og kvalitet, især vedrørende blodprøver fra små børn udtaget af praktiserende læger. Endvidere blev konstateret en række afvigelser (ukorrekt mærkning af prøver, forbytninger af papirer og prøver m.v.), som kan karakteriseres som kontorfejl, og som formentlig skyldes manglende rutine i udtagelse af blodprøver til undersøgelse i faderskabssager.

Det er derfor nødvendigt at ændre organisationen af udtagelsen af blodprøver i faderskabssager. Blodprøveudtagningen bør i fremtiden foretages på RGA og ca. 15 sygehus- eller lægelaboratorier, som er placeret tæt ved de institutioner, som behandler faderskabssagerne.

Udtagning af blodprøver fra små børn vil kunne foregå langt mere problemfrit på laboratorier, som råder over den nødvendige rutine og udstyr til udtagelse af blodprøverne. En stor del af problemerne med blodprøverne ville kunne undgås ved at sikre, at standardprocedurer for udtagelse af blodprøver altid følges. Sådanne standardprocedurer er indarbejdet på klinisk biokemiske afdelinger på sygehuse og større lægelaboratorier, hvor der udtages

blodprøver i et stort antal. Sådanne laboratorier vil kunne etablere sikre standardprocedurer til udtagelse af blodprøver i faderskabssager.

5.5 Fremtidig mulighed for udtagning af andet biologisk materiale fra sagsparter

Man kan forvente, at det i fremtiden vil blive muligt at foretage retsgenetiske undersøgelser på mindre mængder biologisk materiale fra personerne. Dette vil formentlig komme til at betyde, at man kan nøjes med at udtage få dråber blod ved et prik i en finger eller at skrabe væv fra slimhinden på indersiden af kinden. Muligheden for i fremtiden lettere at opnå biologisk materiale fra personerne ændrer imidlertid ikke på kravene om effektiv sikring af identiteten af personerne og sikring af en høj kvalitet af prøvematerialet, prøvemærkning, papirarbejde, forsendelse, laboratorieundersøgelser etc. Endvidere vil der naturligvis også til nye former for biologiske prøvematerialer være en række minimumskrav til prøvematerialets mængde og kvalitet.

5.6 Oplysning om særlige forhold i faderskabssagen

Det skal sikres, at særlige slægtskabsforhold (*brødre* i sagen m.v.) oplyses inden undersøgelserne påbegyndes, således at der kan foretages de nødvendige ekstra retsgenetiske undersøgelser. Særlige forhold vedrørende sagsparternes *etniske forhold* skal sikres oplyst. Særlig lægelig behandling såsom *knoglemarvstransplantation, kunstig befrugtning, ægtransplantation* og visse andre behandlinger, som kan ændre forudsætningerne for fortolkningen af undersøgelsesresultaterne ved retsgenetiske undersøgelser, skal sikres oplyst.

5.7 Omfattende og sikre DNA-undersøgelser

Erfaringen har vist, at sikkerheden ved moderne DNA-undersøgelser er højere end ved de tidligere anvendte metoder. Med DNA-undersøgelser er det muligt at opnå udelukkelser med sikkerhedsgrader på mindst 99,99% og/eller faderskabsindices på mindst 10.000 til 1 i stort set alle sager. Det vil være muligt at tilrettelægge undersøgelserne således, at disse sikkerhedsgrader rutinemæssigt opnås i alle sædvanlige sager.

RGA forventer i løbet af 1997 at have opbygget et kvalitetsstyresystem til sikring mod fejl i laboratoriet.

5.8 Sammenfatning og konklusion

Med anvendelse af moderne DNA-teknik er det i dag muligt med stor sikkerhed at fastslå, om en mand er biologisk far til et barn eller ej. Det er imidlertid afgørende for den samlede sikkerhed af undersøgelserne, at *alle procedurer* udføres på et højt sikkerhedsmæssigt niveau.

Det er derfor nødvendigt, at der indføres:

- forbedret sikring af personernes identitet ved bl.a. fotografering,

- forbedret sikring af blodprøver ved ændret organisation af udtagelse af blodprøver,
- konsekvent udtagelse af to blodprøver fra parterne,
- forbedret information om særlige forhold vedrørende slægtskabsforhold, etnisk baggrund, lægelig behandling etc. og
- krav om retsgenetiske undersøgelser fra et kvalitetssikret laboratorium.

Med disse relativt simple tiltag vil det være muligt i fremtiden at opnå en meget høj samlet sikkerhed af retsgenetiske undersøgelser i faderskabssager.

Bilag 3.1.

Lovtidende A

1997 Hæfte 84

10. juni 1997. 2195 Nr. 460.

Lov om kunstig befrugtning i forbindelse med lægelig behandling, diagnostik og forskning m.v.

VI MARGRETHE DEN ANDEN, af Guds Nåde Danmarks Dronning, gør vitterligt:

Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

Kapitel 1

Anvendelsesområde

§ 1. Loven gælder for kunstig befrugtning i forbindelse med lægelig behandling, diagnostik og forskning m.v., der foretages af en læge eller under en læges ansvar, jf. dog § 18, hvor graviditet hos en kvinde søges etableret på anden måde end ved samleje mellem en kvinde og en mand.

Stk. 2. Loven gælder endvidere for biomedicinsk forskning og forsøg, hvori indgår kønsceller fra mennesker, befrugtede æg og fosteranlæg.

Kapitel 2

Forbud mod behandling

§ 2. Kunstig befrugtning må ikke finde sted, medmindre det sker med henblik på at forene en genetisk uændret (umodificeret) ægcelle med en genetisk uændret (umodificeret) sædcelle.

§ 3. Kunstig befrugtning må kun tilbydes kvinder, som er gift, eller som lever sammen med en mand i et ægteskabslignende forhold.

§ 4. Der må ikke på samme tid eller efterfølgende opsættes identiske ubefrugtede eller befrugtede æg hos en eller flere kvinder i befrugtningsøjemed.

§ 5. Der må ikke etableres kunstig befrugtning, medmindre ægcellen stammer fra den kvinde, der skal føde barnet, eller sæden stammer fra hendes partner.

§ 6. Kunstig befrugtning må ikke finde sted i de tilfælde, hvor den kvinde, der skal føde barnet, er ældre end 45 år.

§ 7. Genetisk undersøgelse af et befrugtet æg må kun foretages i de tilfælde, hvor der er en kendt og væsentlig øget risiko for, at barnet får en alvorlig arvelig sygdom.

Stk. 2. Endvidere kan genetisk undersøgelse foretages i forbindelse med kunstig befrugtning uden for kvindens krop på grund af ufrugtbarhed, hvor en sådan undersøgelse kan påvise eller udelukke en væsentlig kromosomabnormitet.

§ 8. Kunstig befrugtning med udvælgelse af sædceller eller befrugtede æg før opsætning i en kvindes livmoder med henblik på at vælge barnets køn må ikke foretages, medmindre dette sker for at forhindre en kønsbundet alvorlig arvelig sygdom hos barnet.

§ 9. Det befrugtede ægs videre udvikling til et menneskeligt individ må ikke finde sted uden for en kvindes livmoder.

§ 10. Anvendelse af æganlæg og æggestokke fra aborterede pigefostre, dødfødte pigebørn eller afdøde kvinder må ikke finde sted.

§ 11. Transplantation af æggestokke til en kvinde med det formål at afhjælpe ufrugtbarhed (infertilitet) må ikke finde sted.

Sundhedsmin. 1. kt., j.nr. 96-770-62

GLOV

L/sund61938
ISSN 0106-8458

Hæfte 78 eftersendes

Kapitel 3

Salg, donation og opbevaring af menneskelige æg

§ **12.** Det er ikke tilladt at sælge, formidle salg eller på anden måde medvirke til salg af ubefrugtede eller befrugtede menneskelige æg.

§ **13.** Kunstig befrugtning må ikke finde sted, når der foreligger en aftale mellem den kvinde, hvor graviditet søges etableret, og en anden om, at kvinden skal føde et barn til denne (surrogatmoderskab).

§ **14.** Donation af æg med det formål at opnå graviditet hos en anden kvinde må kun finde sted, hvor æggene udtages som led i in vitro-behandling af den donerende kvinde.

Stk. 2. Kunstig befrugtning med et æg doneret af en anden kvinde må ikke finde sted, hvis den donerende kvindes identitet på forhånd er kendt af det modtagende par, ligesom det modtagende par ikke på forhånd må bestemme donors identitet.

§ **15.** Befrugtede og ubefrugtede menneskelige æg kan opbevares i op til 2 år, hvorefter æggene skal destrueres.

Stk. 2. I tilfælde af kvindens eller mandens død eller i tilfælde af parrets separation eller skilsmisse eller samlivets ophør skal de opbevarede befrugtede æg destrueres.

Stk. 3. Der skal ske destruktion af ægtefællens eller samleverens opbevarede ubefrugtede æg i tilfælde af kvindens død.

§ **16.** Det er ikke tilladt at bringe ubefrugtede eller befrugtede menneskelige æg, der her i landet er udtaget med henblik på kunstig befrugtning eller forskning, til udlandet.

§ **17.** Sundhedsministeren fastsætter regler om donation, anvendelse, opsætning og opbevaring af menneskelige æg.

Stk. 2. Sundhedsstyrelsen bemyndiges til at fastsætte sundhedsfaglige regler for donation, anvendelse, opsætning og opbevaring af menneskelige æg.

Kapitel 4

Donation, anvendelse og opbevaring af sæd

§ **18.** Kunstig befrugtning med anvendelse af sædceller, der er manipulerede, herunder sorterede, må ikke foretages af personer, der ikke er læger, eller som ikke er under en læges ansvar.

§ **19.** Der skal ske destruktion af ægtefællens eller samleverens opbevarede sæd i tilfælde af mandens død.

§ **20.** Sundhedsministeren fastsætter nærmere regler om donation, anvendelse og opbevaring af donorsæd.

Stk. 2. Sundhedsstyrelsen bemyndiges til at fastsætte sundhedsfaglige regler for donation, anvendelse og opbevaring af sæd, herunder med henblik på at forebygge overførsel af sygdomme.

Kapitel 5

Kontrol med behandlingen

§ **21.** Det er ikke tilladt at tage nye behandlings- og diagnosticeringsmetoder m.v. i forbindelse med kunstig befrugtning i brug, før sundhedsministeren har godkendt disse ud fra etiske og sundhedsfaglige hensyn.

Stk. 2. Sundhedsministeren fastsætter regler for anmeldelse og godkendelse af nye behandlings- og diagnosticeringsmetoder m.v. inden for kunstig befrugtning.

§ **22.** Behandlingsstederne indberetter oplysninger til Sundhedsstyrelsen om behandlingsresultater med kunstig befrugtning. Sundhedsstyrelsen fastsætter regler herom.

Kapitel 6

Information og samtykke

§ **23.** Før behandling med kunstig befrugtning indledes, skal der indhentes skriftligt samtykke til behandlingen fra kvinden og dennes ægtefælle eller partner. Den behandlende læge skal påse, at samtykket fortsat er gyldigt, når behandlingen påbegyndes.

Stk. 2. Samtykket kan kun afgives på baggrund af en skriftlig og mundtlig information om behandlingens virkninger og bivirkninger, herunder risici i forbindelse med behandlingen. Informationen skal endvidere omfatte information om adoption.

Stk. 3. I tilfælde, hvor der er sket donation af æg eller sæd, skal der endvidere foreligge skriftligt samtykke fra den donerende mand eller kvinde.

§ 24. Den behandlende læge skal sikre, at der gives information om de civilretlige virkninger af, at et par modtager donerede kønsceller i forbindelse med behandling med kunstig befrugtning.

Kapitel 7

Forbud mod forskning og forsøg

§ 25. Biomedicinske forsøg på befrugtede menneskelige æg samt på kønsceller, der agtes anvendt til befrugtning, må kun foretages i følgende tilfælde:

1) Hvis de har til formål at forbedre in vitro-befrugtning eller lignende teknikker med henblik på at fremkalde en graviditet.
2) Hvis de har til formål at forbedre teknikker til genetisk undersøgelse af et befrugtet æg med henblik på at fastslå, om der foreligger en alvorlig arvelig sygdom eller en væsentlig kromosomabnormitet (præimplantationsdiagnostik).

Stk. 2. Udtagning og befrugtning af æg med henblik på at gennemføre andre forsøg end de i stk. 1 nævnte er ikke tilladt.

§ 26. Befrugtede æg må kun holdes i live uden for en kvindes livmoder i 14 dage, fra befrugtningen er sket. Den tid, hvori de befrugtede menneskelige æg har været nedfrosset, medregnes ikke.

§ 27. Befrugtede menneskelige æg, der har været gjort til genstand for biomedicinsk forskning, herunder almindelig kvalitetssikrende forskning ved ægopsætning, må kun opsættes i en kvindes livmoder, hvis det befrugtede æg er genetisk uændret (umodificeret) og den forudgående forskning efter en faglig vurdering i øvrigt ikke må antages at have beskadiget ægget i dets videre udvikling.

Stk. 2. Forskningsprojekter efter § 25 skal godkendes i det videnskabsetiske komitésystem, der forud for eventuel godkendelse vurderer, om projekterne har det tilladte formål.

§ 28. Følgende forsøg må ikke foretages:

1) Forsøg, der har til formål at muliggøre fremstilling af arvemæssigt identiske menneskelige individer.
2) Forsøg, der har til formål at muliggøre fremstilling af menneskelige individer ved sammensmeltning af genetisk forskellige fosteranlæg eller dele af fosteranlæg, før de sætter sig fast i livmoderen.
3) Forsøg, der har til formål at muliggøre fremstilling af levende menneskelige individer, som er hybrider, med en arvemasse, hvori indgår bestanddele fra andre arter.
4) Forsøg, der har til formål at muliggøre udvikling af et menneskeligt individ i artsfremmed livmoder.

Kapitel 8

Straffebestemmelser

§ 29. Medmindre højere straf er forskyldt efter den øvrige lovgivning, straffes den, der overtræder §§ 2-16, § 18, § 19, § 21, stk. 1, og §§ 22-28, med bøde eller hæfte.

Stk. 2. Den, der donerer sæd eller æg, og det par, der samtykker i en kunstig befrugtning, kan ikke straffes efter denne lov. Det samme gælder den kvinde, der overdrager æg, medmindre overdragelsen er i strid med § 12.

Stk. 3. I forskrifter, der udstedes i medfør af loven, kan der fastsættes straf af bøde for overtrædelse af bestemmelser i forskrifterne.

Stk. 4. Der kan pålægges selskaber m.v. (juridiske personer) strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel.

Kapitel 9

Ikrafttræden m.v.

§ 30. Loven træder i kraft den 1. oktober 1997. §§ 6, 15 og 16 træder dog i kraft dagen efter bekendtgørelsen i Lovtidende.

Stk. 2. Samtidig ophæves § 2, stk. 1, og § 4, stk. 1, i Sundhedsministeriets bekendtgørelse nr. 392 af 17. maj 1994 om nedfrysning og donation af menneskelige æg.

Stk. 3. Hvor kvinden på tidspunktet for ikrafttrædelsen af bestemmelsen i § 6 er fyldt 46 år, kan en allerede påbegyndt behandling for barnløshed dog fortsætte uanset bestemmelsen i § 6, jf. stk. 1.

Stk. 4. § 15, stk. 1, gælder tillige de allerede ved bestemmelsens ikrafttræden udtagne og nedfrosne ubefrugtede og befrugtede æg, således at disse kan opbevares i i alt 2 år fra nedfrysningstidspunktet, hvorefter æggene skal destrueres.

Stk. 5. Sundhedsministeren fremsætter for-

slag til revision af loven i folketingsåret 1999-2000.

§ 31. I lov nr. 503 af 24. juni 1992 om et videnskabsetisk komitésystem og behandling af biomedicinske forskningsprojekter, som ændret ved lov nr. 1133 af 21. december 1994 og lov nr. 499 af 12. juni 1996, foretages følgende ændringer:

1. *§§ 14* og *15* ophæves.

2. I *§ 17, stk. 1,* ændres »§ 6, § 7, § 14, stk. 2, 3, 4 og 5, og § 15« til: »§§ 6 og 7«.

§ 32. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes i kraft for Færøerne med de afvigelser, som de særlige færøske forhold tilsiger.

Givet på Christiansborg Slot, den 10. juni 1997

Under Vor Kongelige Hånd og Segl

MARGRETHE R.

/ Birte Weiss

Sundhedsministeriet, september 1997

Bilag 3.2.

Vejledning om moderskab og faderskab til par, der ønsker foretaget kunstig befrugtning

1. Fastlæggelse af moderskab.

Den kvinde, der føder barnet, anses som barnets mor, også selv om moderen har fået doneret ægget fra en anden kvinde som led i behandlingen.

2. Fastlæggelse af faderskab.

Anvendelse af egen sæd

Ved kunstig befrugtning, hvor der anvendes sædceller fra ægtemanden eller fra den mand, som kvinden samlever med, vil de retlige virkninger i forbindelse med faderskab være som ved naturlig befrugtning. Det vil sige,

a) hvis parret er gift, anses ægtemanden som far, jf. børnelovens § 2.stk.1 og § 3. og

b) hvis parret er ugift, skal manden, før behandlingen indledes, i forbindelse med samtykket til behandlingen tillige skriftligt erklære, at han vil anerkende faderskabet til barnet.

Ovenstående gælder uanset om det æg, der anvendes til befrugtningen, er kvindens eget æg eller et æg, der er blevet doneret til parret fra en anden kvinde.

Anvendelse af donorsæd

Ved kunstig befrugtning af en gift kvinde med donorsæd, vil ægtemanden som udgangspunkt blive anset som faderen, jf. lov om børns retsstilling § 2 og § 3.

Ved kunstig befrugtning af en ugift kvinde med donorsæd, skal manden, før behandlingen indledes, i forbindelse med samtykket til behandlingen skriftligt erklære, at han vil anerkende faderskabet til barnet.

Anerkendelse af faderskabet overfor statsamtet kan ske uanset, at barnet er blevet til ved hjælp af donorsæd.

3. Retsvirkninger af faderskab og moderskab

Barnets forældre har pligt til at forsørge barnet til det er 18 år. Barnet har ret til at bære forældrenes navn, og det vil have arveret efter forældrene.

4. Anonymitet.

Donation af æg og sæd til behandling for barnløshed sker anonymt.

Dette betyder, at donors identitet ikke må oplyses for det modtagende par eller barnet, ligesom donor ikke må få oplysninger om det modtagende pars eller barnets identitet.

Bilag 4.

Lovtidende A

1995 Hæfte 65

2. maj 1995. 1425 Nr. 293.

Bekendtgørelse af lov om børns retsstilling

Herved bekendtgøres lov om børns retsstilling, jf. lovbekendtgørelse nr. 634 af 15. september 1986 med de ændringer, der følger af § 5 i lov nr. 209 af 5. april 1989, § 17 i lov nr. 389 af 7. juni 1989 og § 6 i lov nr. 396 af 13. juni 1990.

Kapitel 1

Faderskab

§ 1. Ægtebørn er børn af forældre, som på avlingstiden levede i eller senere har indgået ægteskab med hinanden.

§ 2. Et barn, der kan være avlet under moderens ægteskab, anses som barn af ægtemanden. Dette gælder dog ikke, såfremt det godtgøres, at moderen har haft samleje med en anden, og det må antages, at barnet er avlet af denne, eller hvis det på grund af barnets arveanlæg eller af anden særlig grund kan anses som sikkert, at ægtemanden ikke er barnets fader.

Stk. 2. Levede ægtefællerne på avlingstiden separeret, eller var samlivet mellem dem ophævet på grund af uoverensstemmelse, gælder reglen i stk. 1 kun, såfremt det godtgøres, at de inden for avlingstiden har haft samleje med hinanden.

§ 3. Et barn, der fødes, efter at moderen har indgået ægteskab, men som må være avlet forinden, anses som barn af ægtemanden. Rejses der faderskabssag, gælder dette dog kun, såfremt ægtemanden efter reglen i § 6 kunne anses som fader til barnet.

§ 4. Indgår moderen til et barn uden for ægteskab ægteskab med den mand, hvis faderskab er fastslået, bliver barnet ægtebarn.

§ 5. Sag om faderskab til de i §§ 2-3 omhandlede børn kan rejses af ægtemanden, moderen, barnet eller en for barnet beskikket værge.

Stk. 2. Sagen skal anlægges senest 3 år efter barnets fødsel. Det gælder dog ikke en sag, som anlægges af barnet, efter at det er fyldt 18 år.

Stk. 3. Landsretten kan tillade, at sag anlægges efter udløbet af den frist, der er nævnt i stk. 2, 1. pkt., såfremt der anføres ganske særlige grunde for, at faderskabssag ikke er anlagt tidligere, og omstændighederne i øvrigt i høj grad taler for, at faderskabssag anlægges, og det endvidere må antages, at sagen ikke vil medføre væsentlige ulemper for barnet.

§ 6. Som fader til et barn uden for ægteskab anses den, der inden for avlingstiden har haft samleje med moderen, medmindre der foreligger omstændigheder, som gør det lidet sandsyligt, at han er barnets fader.

Stk. 2. Har moderen inden for avlingstiden haft samleje med flere mænd, kan en sagsøgt dog kun anses som fader til barnet, såfremt der er væsentlig større sandsynlighed for, at barnet er avlet af ham end af en anden.

§ 7. Faderskab til børn uden for ægteskab skal søges fastslået i overensstemmelse med reglerne i §§ 8-12, jfr. dog § 10, stk. 2.

Stk. 2. Er barnet ikke levende født, finder reglerne kun anvendelse, såfremt der rejses krav om bidrag i henhold til § 19.

Justitsmin. Civ. dir. j.nr. 1994-4019-41

§ 8. En kvinde, der er gravid uden for ægteskab, kan ved henvendelse til kommunen, amtskommunen eller statsamtet inden fødslen begære, at der rejses faderskabssag mod den mand, som hun opgiver som fader til barnet.

Stk. 2. Uanset om begæring er fremsat i henhold til stk. 1, skal den læge eller jordemoder, der har bistået ved fødslen, inden 14 dage gøre anmeldelse om denne, efter moderens valg til kommunen eller amtskommunen.

§ 9. Kommunen eller amtskommunen videresender sagen med de tilvejebragte oplysninger til statsamtet, der drager omsorg for, at faderskab søges fastslået.

§ 10. Moderen skal inden 1 måned efter barnets fødsel over for kommunen, amtskommunen eller statsamtet opgive, hvem der er eller kan være barnets fader.

Stk. 2. Statsamtet kan fritage moderen for den i stk. 1 omhandlede oplysningspligt, medmindre det må anses for stridende mod barnets tarv, at faderskabet ikke oplyses.

§ 11. Faderskabet anses for fastslået, såfremt den opgivne fader i en skriftlig erklæring til statsamtet anerkender, at han er fader til barnet, og erklærer, at han inden anerkendelsen har modtaget skriftlig vejledning om retsvirkningerne af anerkendelsen og om, at han kan kræve sagen afgjort ved domstolene. Underskriften skal være bekræftet af en advokat eller af to vitterlighedsvidner, der udtrykkeligt skal bevidne underskriftens ægthed, dateringens rigtighed og underskriverens myndighed.

Stk. 2. Faderskabet anses endvidere for fastslået, såfremt den opgivne fader under personligt møde for et statsamt anerkender at være fader til barnet. Inden anerkendelsen skal han gøres bekendt med retsvirkningerne af denne samt med, at han kan kræve sagen afgjort ved domstolene.

Stk. 3. Er den opgivne fader under 18 år, kræves værgens samtykke til anerkendelsen. Retsplejelovens § 257, stk. 1, 2. pkt., finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 4. Opnås der ikke anerkendelse af faderskabet, henvises sagen til afgørelse ved retten. Det samme gælder, såfremt det er oplyst, at moderen i avlingstiden har haft samleje med flere, eller det i øvrigt findes betænkeligt at modtage den opgivne faders anerkendelse af faderskabet, jfr. § 6.

Stk. 5. Justitsministeren kan bestemme, at anerkendelse af faderskab afgivet i udlandet ligestilles med en her i landet truffet afgørelse.

§ 12. Er faderskabssag ikke rejst i medfør af foranstående bestemmelser, kan sag ved barnets fødsel eller senere rejses af moderen, barnet eller dettes værge eller af de i § 18, stk. 2, nævnte personer og institutioner.

Kapitel 2

Barnets forsørgelse

§ 13. Forældrene er hver for sig forpligtet til at forsøge barnet. Barnet skal forsørges, opdrages og uddannes under hensyn til forældrenes livsvilkår og barnets tarv.

Stk. 2. Opfylder en af forældrene ikke forsørgelsespligten over for barnet, kan statsamtet pålægge ham at udrede bidrag til barnets underhold.

§ 14. Bidraget fastsættes under hensyn til barnets tarv og forældrenes økonomiske kår, herunder deres erhvervsevne. Er begge forældre ubemidlede, fastsættes bidraget i almindelighed til det for barnets opholdssted til enhver tid gældende normalbidrag. Er barnet avlet ved en ved dom fastslået kønsfrihedsforbrydelse, skal faderens bidrag ansættes således, at det dækker samtlige udgifter ved barnets underhold.

Stk. 2. Bidragspligten ophører ved barnets fyldte 18. år. Bidraget til en datter ophører endvidere, når hun indgår ægteskab, medmindre statsamtet bestemmer andet.

Stk. 3. Bidrag til undervisning eller uddannelse kan dog pålægges indtil barnets fyldte 24. år.

Stk. 4. Bidraget erlægges halvårsvis forud, medmindre andet bestemmes. Barnets bortadoption eller død medfører ikke fritagelse for nogen del af bidraget for den pågældende bidragsperiode.

§ 15. Særligt bidrag kan pålægges i anledning af omkostninger ved barnets dåb, konfirmation, sygdom og begravelse eller i anden særlig anledning.

Stk. 2. Bidrag i henhold til stk. 1 kan kun fastsættes, såfremt begæring fremsættes for statsamtet inden 3 måneder efter udgiftens afholdelse, medmindre der godtgøres at foreligge rimelig grund for overskridelse af fristen.

Ad § 11, stk. 1, 2. pkt., § 11, stk. 3, 1. pkt., og § 14, stk. 2:
Ændret ved lov nr. 389 af 14. juni 1995.

§ 16. Statsamtet kan til enhver tid ændre et bidrag, når der fremkommer grundet begæring herom. Bidrag, der er forfaldet før begæringens fremsættelse, kan dog kun ændres, når ganske særlige omstændigheder foreligger.

Stk. 2. Bidrag kan kun, når særlige grunde taler derfor, pålægges for en tid, der ligger mere end 1 år forud for begæringens fremsættelse.

§ 17. Aftaler om bidrag til barnet er ikke til hinder for, at der træffes anden afgørelse af statsamtet, såfremt aftalen skønnes åbenbart ubillig, eller når forholdene væsentligt har forandret sig, eller aftalen strider mod barnets tarv.

§ 18. Bidrag i henhold til nærværende kapitel tilkommer barnet. Betales et samlet beløb til dækning af bidragspligten, skal beløbet anbringes i overensstemmelse med reglerne om bestyrelse af umyndiges midler.

Stk. 2. Retten til at kræve bidrag fastsat og til at indkræve bidraget har den, der afholder udgifterne ved barnets forsørgelse, såfremt den pågældende har eller ved forældremyndighedens ophør havde forældremyndigheden over barnet eller lovligt har barnet i pleje. I det omfang det offentlige afholder udgifter til barnets forsørgelse, tilkommer retten den pågældende offentlige myndighed eller institution.

Kapitel 3

Bidrag til udgifterne ved fødslen m.v.

§ 19. Statsamtet kan pålægge faderen at udrede bidrag til udgifterne ved fødslen og moderens underhold 2 måneder før og 1 måned efter fødslen. Under særlige omstændigheder, navnlig i tilfælde af moderens sygdom forårsaget ved svangerskabet eller fødslen, kan bidrag pålægges for indtil 4 måneder før og 9 måneder efter fødslen. Bidraget kan pålægges, uanset at barnet er dødfødt.

Stk. 2. Endvidere kan statsamtet pålægge den, der har eller kan have besvangret en kvinde, at udrede bidrag til de ved en abort forvoldte særlige udgifter.

Stk. 3. Bidrag efter denne paragrafs stk. 1 forfalder, hvis barnet er født, straks ved bidragsfastsættelsen og ellers til de af statsamtet nærmere bestemte tidspunkter. Bidrag efter stk. 2 forfalder straks. Bestemmelsen i § 16, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse med hensyn til de i denne paragraf omhandlede bidrag.

Stk. 4. Bidrag i henhold til nærværende kapitel tilkommer moderen eller den offentlige myndighed eller institution, der har afholdt de pågældende udgifter.

Kapitel 4

Forskellige bestemmelser

§ 20. Undladelse af at afgive de i § 10, stk. 1, omhandlede oplysninger straffes med bøde.

§ 21. Justitsministeren fastsætter de til lovens gennemførelse nødvendige forskrifter. Justitsministeren fastsætter endvidere nærmere regler om fremgangsmåden ved skriftlig anerkendelse af faderskab.

Stk. 2. Bidragsresolutioner og overenskomster vedrørende de i loven omhandlede bidrag er fritaget for stempelafgift.

§ 22. Loven træder i kraft den 1. januar 1961. Fra samme dato ophæves, jfr. dog stk. 2-4, lov nr. 131 af 7. maj 1937 om børn uden for ægteskab og lov nr. 132 af 7. maj 1937 om ægtebørn.

Stk. 2. Bestemmelserne i kap. 1 og 3 finder med undtagelse af § 5 kun anvendelse med hensyn til børn født efter lovens ikrafttræden. Bestemmelserne i § 5 finder anvendelse også for børn født før lovens ikrafttræden. Det samme gælder bestemmelserne i kapitel 2, dog kun med hensyn til bidrag for tiden efter dette tidspunkt. Reglerne i §§ 14-18 finder anvendelse, også hvor en enkelt mand i henhold til den tidligere gældende lovgivning er anset som bidragspligtig til barnet. Aftaler indgået før lovens ikrafttræden omfattes ikke af bestemmelsen i § 17.

Stk. 3. Bidrag, der i medfør af § 14, stk. 2, jfr. § 22, stk. 2, i lov nr. 131 af 7. maj 1937 om børn uden for ægteskab er pålagt flere personer til et barn uden for ægteskab, tilfalder staten. Der tilkommer barnet det til enhver tid gældende normalbidrag, indtil det fylder 18 år eller indgår ægteskab. Socialstyrelsen kan fastsætte bidrag fra statskassen til de formål, der er nævnt i nærværende lovs § 14, stk. 3, og § 15, stk. 1. Retten til at modtage normalbidraget og til at søge fastsat særlige bidrag har den, der afholder udgifterne ved barnets forsørgelse, såfremt den pågældende har eller ved forældremyndighedens ophør havde forældremyndigheden over barnet eller lovligt har barnet i pleje. Bidragene udbetales af det sociale udvalg i barnets opholdskommune. Bidragene indkræves og ind-

Ad § 18, stk. 1, 2. pkt.:
Ophævet ved lov nr. 389 af 14. juni 1995.

drives af det sociale udvalg i den bidragspligtiges opholdskommune efter tilsvarende regler som for bidrag, der er udbetalt forskudsvis af det offentlige efter lov om børnetilskud og andre familieydelser. Staten refunderer udgifterne efter tilsvarende regler som for ydelser efter lov om børnetilskud og andre familieydelser. De beføjelser og pligter, der i medfør af lov nr. 131 af 7. maj 1937 om børn uden for ægteskab er henlagt til landsnævnet for børne- og ungdomsforsorg, varetages af de sociale udvalg.

Stk. 4. Bestemmelserne i den hidtil gældende lovgivning anvendes i alle tilfælde, hvor denne lov ikke anvendes efter stk. 2 og 3, samt med hensyn til de forhold, der er nævnt i § 26 i lov nr. 131 af 7. maj 1937 om børn uden for ægteskab.

Stk. 5. Indtil 2 år efter lovens ikrafttræden kan sag i henhold til § 5 anlægges af ægtemanden, selv om der er forløbet mere end 5 år fra barnets fødsel.

§ 22 a. Regeringen kan indgå overenskomst med andre stater om forholdet mellem dansk og fremmed rets regler om børns retsstilling, herunder om børnebidrag. Overenskomsten finder anvendelse her i landet efter bekendtgørelse i Lovtidende.

Stk. 2. Justitsministeren kan endvidere fastsætte regler om forholdet mellem danske og andre nordiske landes regler om børns retsstilling, herunder om børnebidrag.

§ 23. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan efter forhandling med det færøske hjemmestyre ved kgl. anordning sættes i kraft for Færøerne med de afvigelser, som de særlige færøske forhold tilsiger.

I ændringslov nr. 140 af 17. maj 1961 fastsættes i § 20, at ændringerne, som vedrører den tidligere § 22, stk. 3 (nu § 22, stk. 4) trådte i kraft den 1. januar 1962.

Lov nr. 223 af 26. maj 1982, der bl.a. vedrører § 5, stk. 2-3, og som for så vidt angår disse bestemmelser trådte i kraft 1. juli 1982, indeholder følgende bestemmelse:

§ 4

Faderskabssager, som er anlagt eller begæret genoptaget ved lovens ikrafttræden i overensstemmelse med de hidtil gældende regler i § 5, stk. 1 og 2, i lov om børns retsstilling og § 456 r, stk. 3, i lov om rettens pleje, skal anses for at være rejst rettidigt.

Lov nr. 209 af 5. april 1989, hvis § 5 vedrører lov om børns retsstilling § 22 a, fastsætter i § 6, at loven træder i kraft den 1. oktober 1989.

Lov nr. 389 af 7. juni 1989, hvis § 17 vedrører lov om børns retsstilling §§ 8-10, fastsætter i § 23, at loven træder i kraft den 1. januar 1990.

Lov nr. 396 af 13. juni 1990, hvis § 6 vedrører lov om børns retsstilling § 11 og § 21, fastsætter i § 16, at de nævnte bestemmelser i lov om børns retsstilling træder i kraft den 1. oktober 1990.

Justitsministeriet, den 2. maj 1995

BJØRN WESTH

/ C. Rosholm

Lovtidende A

1995 Hæfte 85

14. juni 1995. 1733 Nr. 389.

Lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love

(Ændringer som følge af værgemålsloven)

VI MARGRETHE DEN ANDEN, af Guds Nåde Danmarks Dronning, gør vitterligt:
Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

§ 11

I lov om børns retsstilling, jf. lovbekendtgørelse nr. 634 af 15. september 1986, som senest ændret ved § 6 i lov nr. 396 af 13. juni 1990, foretages følgende ændringer:

1. *§ 11, stk. 1, 2. pkt.*, affattes således:

»Underskriften skal være bekræftet af en advokat eller af to vitterlighedsvidner, der udtrykkeligt skal bevidne underskriftens ægthed og dateringens rigtighed, og at underskriveren ikke er umyndig eller under værgemål efter værgemålslovens § 5.«

2. *§ 11, stk. 3, 1. pkt.*, affattes således:

»Er den opgivne fader umyndig som følge af mindreårighed, kræves værgens samtykke til anerkendelsen.«

3. *§ 14, stk. 2*, affattes således:

»*Stk. 2.* Bidragspligten ophører ved barnets fyldte 18. år. Bidragspligten ophører endvidere, når barnet indgår ægteskab, medmindre statsamtet bestemmer andet.«

4. *§ 18, stk. 1, 2. pkt.*, ophæves.

Bilag 5.

Lovtidende A

1996 Hæfte 130

15. august 1996. 4387 Nr. 752.

Bekendtgørelse af lov om rettens pleje

Herved bekendtgøres lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 905 af 10. november 1992, med de ændringer, der følger af § 1 i lov nr. 469 af 30. juni 1993, § 29 i lov nr. 364 af 18. maj 1994, § 2 i lov nr. 366 af 18. maj 1994, § 2 i lov nr. 369 af 18. maj 1994, § 1 i lov nr. 143 af 8. marts 1995, § 1 i lov nr. 209 af 29. marts 1995, § 34 i lov nr. 387 af 14. juni 1995, § 1 i lov nr. 389 af 14. juni 1995, lov nr. 390 af 14. juni 1995, lov nr. 393 af 14. juni 1995, § 4 i lov nr. 427 af 14. juni 1995, lov nr. 903 af 29. november 1995, § 123 i lov nr. 1072 af 20. december 1995 som ændret ved § 8, nr. 7, i lov nr. 376 af 22. maj 1996, § 1 i lov nr. 1079 af 20. december 1995, § 8 i lov nr. 1091 af 20. december 1995, § 4 i lov nr. 291 af 24. april 1996, § 15 i lov nr. 293 af 24. april 1996, § 1 i lov nr. 385 af 22. maj 1996, § 2 i lov nr. 388 af 22. maj 1996 og § 31 i lov nr. 473 af 12. juni 1996.

Den bekendtgjorte lovtekst gælder først fuldt ud fra den 1. januar 1997, jf. § 23 i lov nr. 389 af 14. juni 1995 (Ændringer som følge af værgemålsloven), § 15 i lov nr. 385 af 22. maj 1996 (Ændringer som følge af lov om skifte af dødsboer) og § 31 i lov nr. 473 af 12. juni 1996 (Lov om Folketingets Ombudsmand).

Kapitel 42 a

Faderskabssager

§ 456 a. Reglerne i dette kapitel finder anvendelse på sager om faderskab til børn, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Sager om faderskab til de i § 2, stk. 1, i lov om børns retsstilling omhandlede børn behandles efter lovens almindelige regler, såfremt sagen anlægges af ægtemanden, dog at bestemmelserne i §§ 456 f, 456 g, 2. pkt., 456 h, stk. 4, 456 m, 1. pkt., 456 o, 456 p, 456 q, stk. 1 og 2, og 456 r finder anvendelse. Er påstanden om, at ægtemanden ikke er barnets fader, væsentligt bestyrket, finder tillige reglerne i § 456 k, jf. § 456 l, anvendelse.

§ 456 b. Sagen kan anlægges her i riget:

1) Såfremt sagsøgte har bopæl eller ophold her, eller hans dødsbo behandles eller har været behandlet her.
2) Såfremt moderen eller barnet har bopæl her.

Stk. 2. Reglerne i stk. 1 kan fraviges ved overenskomst med fremmed stat.

§ 456 c. Sagen anlægges ved moderens hjemting.

Stk. 2. Har moderen ikke hjemting her i riget, anlægges sagen ved sagsøgtes hjemting.

Stk. 3. Kan intet andet værneting påvises, anlægges sagen ved barnets hjemting eller efter justitsministerens bestemmelse ved en anden ret.

Stk. 4. Såfremt en af parterne forlader retskredsen, før nogen af parterne har afgivet forklaring, kan sagen henvises til videre behandling ved den ret, der da ville være rette værneting. I øvrigt kan retten med samtykke af præsidenten for vedkommende landsret henvise sagen til behandling ved en anden ret, såfremt dette kan antages at ville forenkle eller fremskynde sagens behandling.

§ 456 d. Sagen anses for anlagt, når retten har modtaget henvendelse om retslig behandling.

§ 456 e. Retten affatter stævning i sagen og drager omsorg for stævningens forkyndelse. Såfremt der under sagens gang træffes bestemmelse om inddragelse af nye personer som sagsøgte, foretager retten ligeledes det i så hense-

ende fornødne. Stævning kan undlades, når den pågældende møder for retten efter tilsigelse fra denne.

Stk. 2. Politiet er på begæring pligtigt at yde retten bistand til sagens oplysning, herunder til fornøden eftersøgning af den opgivne fader.

§ 456 f. Både moderen og barnet er at betragte som parter i sagen.

Stk. 2.[12]) Er en part umyndig som følge af mindreårighed, optræder værgen på partens vegne i sagen. I øvrigt kan parterne optræde på egen hånd uden hensyn til umyndighed. Finder retten det påkrævet, at der for en part beskikkes en særlig værge, jf. reglerne i værgemålslovens §§ 47-49, kan beskikkelsen foretages af retten.

Stk. 3. Er den, der opgives som fader, død, rettes sagen mod den afdøde. Retten skal så vidt muligt underrette skifteretten samt afdødes eventuelle enke og arvinger om søgsmålet.

Stk. 4. Statsamtet kan indtræde i sagen som part til varetagelse af det offentliges interesser.

§ 456 g. Retten kan, når dertil findes særlig anledning, beskikke en advokat for en part. Er der under sagen spørgsmål om, hvorvidt et barn er ægtebarn, skal der altid beskikkes advokat for barnet. Endvidere skal beskikkelse for sagsøgte altid ske, når der efter offentlig indstævning eller i tilfælde, hvor den opgivne fader er død, ikke gives møde af sagsøgte eller dødsboet.

§ 456 h. Retten drager på embeds vegne omsorg for sagens oplysning. Enhver, der efter de i sagen fremkomne oplysninger kan have besvangret moderen, skal af retten inddrages under sagen som sagsøgt.

Stk. 2. Retten træffer selv bestemmelse om afhøring af parter og vidner, om tilvejebringelse af udtalelser fra sagkyndige og af andre bevismidler i sagen. Retten indkalder selv parter og vidner. Afhøring af parter og vidner sker ved dommeren, medmindre denne bestemmer andet.

Stk. 3. I alle tilfælde, hvor ifølge denne lov begæring fra en part er fornøden for foretagelse af et retsskridt, kan dette i sager, der behandles efter reglerne i dette kapitel, iværksættes af retten uden begæring.

Stk. 4. Bestemmelserne i denne lov om virkningerne af en parts udeblivelse eller møde uden at rejse indsigelse gælder ikke i sager efter dette kapitel.

Stk. 5. Indkaldelse af parterne til at overvære afhøring af vidner eller andre parter kan undlades, når retten finder parternes møde uden betydning for sagen. Der skal dog altid gives parterne meddelelse om tid og sted for det retsmøde, i hvilket en sådan afhøring skal foregå. I meddelelsen angives, at vedkommende part ikke behøver at give møde, medmindre han selv ønsker det.

§ 456 i. Den, der afhøres som sagsøgt eller som vidne i en faderskabssag, er pligtig at afgive forklaring om, hvorvidt han har haft samleje med moderen inden for avlingstiden.

Stk. 2. Moderen er forpligtet til at afgive forklaring om, hvem der har haft samleje med hende inden for avlingstiden.

Stk. 3. Der kan tillægges en part rejsegodtgørelse efter reglerne i § 188.

§ 456 k. Finder retten det fornødent, at der til sagens oplysning søges fremskaffet blodtypebestemmelser eller foretages andre legemlige undersøgelser af parterne, drager den omsorg for, at dette sker. De pågældende er forpligtet til at fremstille sig til undersøgelse, afgive blodprøver m.v.

§ 456 l. Bestemmelserne i § 178 finder anvendelse med hensyn til parternes pligter efter nærværende kapitel.

§ 456 m. Retten træffer afgørelse i sagen uden hensyn til, hvilke påstande der fra parternes side er nedlagt i sagen. Når sagen er anlagt, kan den alene hæves med rettens samtykke.

§ 456 n. For udgifter foranlediget ved de bestemmelser, retten tager med hensyn til beskikkelse af advokat og med hensyn til sagens oplysning, såsom betaling til parter, vidner og sagkyndige, blodtypeundersøgelser m.v., gælder samme regler som for sagsøgerens udgifter i tilfælde, hvor der er meddelt denne fri proces jf. kap. 31.

Stk. 2. Retten bør kun, når der er særlig anledning dertil, pålægge en part at betale sagsomkostninger.

§ 456 o. I faderskabssager foregår retsmøderne for lukkede døre. En medarbejder fra kommunen eller amtskommunen kan dog møde retten med moderen, hvis denne ønsker det.

Stk. 2. Ved offentlig gengivelse af domme i faderskabssager må der ikke ske offentliggørelse af navn, stilling eller bopæl for nogen af de i dommen nævnte personer eller på anden måde offentliggørelse af de pågældendes identitet. Overtrædelse straffes med bøde eller under skærpende omstændigheder med hæfte eller med fængsel indtil 6 måneder.

Stk. 3. Ved forkyndelse af stævninger og domme i faderskabssager i henhold til § 159 optages moderens og barnets navn kun i bekendtgørelsen i Statstidende, såfremt retten i særlige tilfælde træffer bestemmelse herom.

§ 456 p. Når sagen er sluttet, sender retten snarest muligt meddelelse herom til statsamtet ledsaget af en udskrift af dommen eller indgået forlig og det retsbogen tilførte samt sagens dokumenter. Det påhviler retten at drage omsorg for dommens forkyndelse.

§ 456 q. Reglerne i nærværende kapitel finder med de fornødne lempelser anvendelse under anke.

Stk. 2. Statsamtet kan uden at være indtrådt i sagen i 1. instans på det offentliges vegne påanke dommen såvel som indtræde i sagen for den overordnede ret.

Stk. 3. Under anken kan retten uanset ankefristerne inddrage enhver, der for byretten har været part i sagen. Opstår der spørgsmål om inddragelse af andre personer, jf. § 456 h, stk. 1, kan sagen hjemvises til fornyet behandling ved byretten.

§ 456 r. En sag, der er afsluttet ved anerkendelse for statsamtet, forlig i retten eller upåankelig dom, kan på begæring af en af parterne genoptages, når andrageren godtgør senere at være kommet til kundskab om omstændigheder, der kan antages at ville give sagen et andet udfald, eller der i øvrigt foreligger særlig anledning til at antage, at sagen efter en genoptagelse vil få et andet udfald.

Stk. 2. En sag, hvori forkyndelse af stævning er sket ved indrykkelse i Statstidende, kan af sagsøgte, der ikke har givet møde, kræves genoptaget.

Stk. 3. Begæring om genoptagelse må fremsættes for retten senest 3 år efter barnets fødsel. Det gælder dog ikke en begæring, som fremsættes af barnet, efter at det er fyldt 18 år. Begæringen rettes til den ret, der senest har behandlet sagen, eller, hvis sagen ikke tidligere har været behandlet af retten, til den ret, der er nævnt i § 456 c.

Stk. 4. Genoptagelse efter udløbet af den i stk. 3 nævnte frist kan tillades af landsretten, når der anføres ganske særlige grunde for, at kravet om ny prøvelse ikke er rejst tidligere, og omstændighederne i øvrigt i høj grad taler for genoptagelse, og det endvidere må antages, at fornyet behandling af sagen ikke vil medføre væsentlige ulemper for barnet. Er sagen senest behandlet ved Højesteret, meddeles tilladelse til genoptagelse af denne ret. Under de i 1. pkt. angivne betingelser kan landsretten endvidere tillade anke af en ellers upåankelig byretsdom. Landsrettens afgørelse i henhold til foranstående bestemmelser kan påkæres til Højesteret i overensstemmelse med reglerne i kap. 37. Ved afgørelse af kæremålet kan Højesteret i stedet for genoptagelse tillade anke af en ellers upåankelig dom.

Stk. 5. Den ret, over for hvilken der fremsættes begæring om genoptagelse eller anketilladelse, træffer bestemmelse om, hvorvidt de angivne oplysningers rigtighed skal søges fastslået ved afhøring i et retsmøde eller ved politiets bistand.

Stk. 6. Hvis sagen senest er behandlet ved landsret eller Højesteret, kan det ved genoptagelsen bestemmes, at sagens fortsatte behandling og nye afgørelse finder sted ved byret.

Stk. 7. Ved genoptagelse og tilladelse til anke efter nærværende paragraf finder bestemmelserne i § 399, stk. 4, tilsvarende anvendelse. Ved sagens afgørelse kan der træffes bestemmelse om tilbagebetaling af bidrag, som er erlagt eller inddrevet i henhold til den tidligere afgørelse.

Bilag 6.

Lov om forældremyndighed og samvær

VI MARGRETHE DEN ANDEN, af Guds Nåde Danmarks Dronning, gør vitterligt:
Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

Indehavere

§ 4. Er forældrene gift med hinanden ved barnets fødsel, eller indgår de senere ægteskab, har de fælles forældremyndighed. Er forældrene separeret ved barnets fødsel, har moderen dog forældremyndigheden alene, medmindre samlivet mellem ægtefællerne genoptages eller forældrene har indgået aftale om fælles forældremyndighed efter § 6.

§ 5. Er forældrene ikke gift med hinanden, har moderen forældremyndigheden alene, medmindre forældrene har indgået aftale om fælles forældremyndighed efter § 6.

Aftale om fælles forældremyndighed

§ 6. Forældrene kan aftale, at de skal have fælles forældremyndighed. Aftalen er kun gyldig, når den er anmeldt til statsamtet. Er en sag om forældremyndighed indbragt for retten, kan anmeldelse ske hertil.